

1899 9627-1

ჩოხგური

ნ. ბარათაშვილის, ილ. ჭავჭავაძის, აკ. წერეთლისა

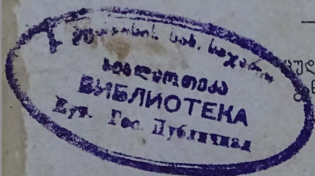
და

სხვა მწერლების

ლექსების კრება,

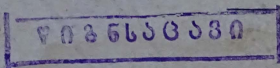
შედგენილი

კ. ლორთქიფანიძისაგან.

502

გულად ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს
გნწირულის სულის ძეგლები
ნ. ბარათაშვილის.

შეკრებულად.

1864

სამეცნიერო აკადემიის ციფროგრაფიის.

Дозволено ценсурою. С.-Петербургъ, 31 октября 1864 года.

პოეტო და მოქალაქე,

პოეზია

„რეალური“ ნ. ნეკრასოვისა.

პოეტი და მოქალაქე.

მოქალაქე (შემოდის).

კიდევ მარტოა, კვლავ მოგმუხვნილა,
ხრატვერსა ჭსწერს — წამოწოლილა.

პოეტი.

ზედ დამატე,

რომ ის დარდობსთქო, ძლივს ცოცხალათქო —
და ჩემი სახე სრულად დახატე.

მოქალაქე.

გაი მოგივიდეს, გაი ეგ იუოს!
პატიოსნებას, სიმშვენსიერეს
მაგაში, მენდე, გაცი ვერ ნახავს,

ზიტუდეს — დიას და სისულელეს.
გორჯას თუ იტუვი, მხეციც კი გორჯას....

ზოეტი.

მერე რა გნებაეს?

მოქალაქე.

შენი შეხედვა გულგვიძღს მიგოდავს.

ზოეტი.

თუ გეზიზღები, გაბძანდი გარეთ.

მოქალაქე.

ყური დამიგდე: სირცხვილი არი!
მორჩი მაგ წოლას, ადექი ჩქარად!
შენც ჭხედავ, რაც რომ დრო ეხლა არი;
თავისი ფალი ვისც ახსოვს მარად,
გინც არა ჭეიდის ჰატიოსნებას,
ვისაც ნიჭი აქვს, სიმარჯვე, ძალა,
უნდ არ აძლევდეს თავს ძილის ნებას...

არცა სიმდიდრეს, არც სისხლისა ღვრას,
ჩვენ შექმნილი ვართ აღტაცებისთვის,
საამო სმების და ღოცვებისთვის».

ჰოეტი.

ოჲ, რა სმებია, ოჲ, რა უებრო!...
მერწმუნე, მე და ეს ჩემი მუზა
რომ ვუოფილვეიოთ ჭკვიანი უფრო,
არ გავისფრიდი მე კალმით ხელსა!

მოქალაქე.

მშვენიერია ღიახ ეს სმები....
და საკვირველი აქვსთ იმათ ძალა,
ისე რომ ჰოეტს ძილის დარდები
გულიდამ უცებ მან გადაწყარა.
ძლიერ მიაშა — გიდეც დრო არი!
გარ მონაწილე მეც აღტაცების,
მაგრამ, ჰოეტო, შენი ლექსები
ჩემ თვალში უფრო ცხოველი არი,

ჰოეტი.

რას მეუბნები, კაცო, არ ვიცი!

მაგრამ ხალხში კი ის არ ისურვდა
ნათლის სხივებსა ნაყოფიერად,
როგორც ღამჰარი პოეტ-გენიის.
ნაპერწყალივით სიბნელეში ის
ძლივს იწოდა, ხან იწყებდა ფარფარს.
ზეტას ეკედრე, რომ მაგ შენ ღამჰარს
მოესწროს მალე მსე ცის სიღრმეში
და დაიფაროს იმის სხივებში!

არ ხარ ჰუშკინი; მაგრამ სანამდის
ჩვენ სამშობლოში მსე არა ნათობს,
სირცხვილია, რომ შენი ტალანტის
პატრონი ვინმე უხმოთა იუოს;
და კიდევ უფრო სირცხვილი არის,
რომ მამულისა უბედობის დროს
მშვენიერებას მიწისა და ცის
და ღამაჲ ქალებს მან უგალობოს...

ქუხილი ჩუმაბს და ზღვისა სარკეს
ცისა ღაჟვარდი მალლიდამ დაჭსცქერს
და ქარი ნელი, თითქო დაღლილი,
ძლივსა აქანებს გაშლილ იაღქნებს.
სომალდი ვირბის მედიდურათა,
და მკაფრები ეჟელა მშვიდათა,

თითქო ისინი ხედვიდენ ნათლად,
რომ ხმელზე დგანან ხომალდის ნაცვლად.
მაგრამ იჭექა, ქაჩი ღრიალებს
და თოკებსა ჭგლეკს და ანძას არხევს,—
რა ღროს ჭადრაკის თამაში არი,
რა ღროს სიმღერის ღიღინი არი!
აგერ ქოფაკი — შიშის ისიც გრძნობს
და გაბრაზებით უყუფეს ის ქარსა:
სხვა რამ საქმესედა ჯარა ჭფიქრობს...
და შენ, ჰოეტო, აბა იქ რასა?
ნუ თუ ხომალდის ოთახში ამ ღროს
დაიწყებ გრძნობით შენ ჩანგის კვრასა,
რომ მით ზარმაცებს ეური დაუტკობა,
და მით ღრიალი ქარის გაუქრო?

გქსთქვათ, რომ ახლა შენ ადგენარ გზას სწორს,
მაგრამ რას არგებ იმით სამშობლოს,
სადაცა ეველა თავისთავს მხოლოდ,
როგორც რომ კერძსა, მდაბლად ჭსტემს თაყვანს?
გინდა გადვითვლი მე სულ სათითოდ
ვისაც მამულის სიყვარული სწამს.
უფალმა ხელი მათ მოუმართოს...
და დანარჩენსა? მათი სხვა რა ვსთქო:
ისინი სდევენ საქმეს უბრალოს,

მათი ცხოვრება აჩი სულ ურგო,
ზოგი მათგანი ქურდობს, ან ხალხს ჭეველეფს,
ზოგი კი მუდამ მშვენიერად დამღერს,
და ზოგი აჩი.... ზოგია ბრძენი,
მათი საქმეა, რომ ილაქლაქონ.
თავს იმართლებენ მუდამ ისენი,
თუ ჭკითხე, რისთვის ზიან უსაქმო:
გეტყვიან, რომა კეთილი ჩვენ ხალხს
არ დაუერება ესლანდელ დროში,
უბრალოდ ჩვენ ვერ დავიდუშავთ თავს,
გელით, იქნება, ბედმა შემდგომში
მოანიჭოს ხალხს ბედნიერება,
და ჩვენ კი მითაც ვართ მოხარული,
რომ არ გვიქნია ხალხისთვის ვნება.
ეშმაკურათა აქ დაფარული
თავისთავისა ბრძად მოუყარება,
მაგრამ.... შენ, ძმაო, ვინც უნდა იყო,
ეს სასიზღარი ღოდოკა ნუ გჳერს!
ერიდე, რომ ძმა მათი არ იყო,
ვინც საქმეს ელტვის, ლაქლაქობს კი ბევრს,
და უვნებლების რაზმშიც არ ჩასდგე,
თუ შეგიძლიან ურგოდ არ ჩაჭკდე!
არ შეუძლიან შეიღს მშვიდად იყოს,
თუ ჭხედავს ღვიძლი დედის ტანჯვასა,

არ იქნება, რომ არ უზასუხოს
 ღირს მოქალაქემ მამულის ხმასა,
 მეტი ყვედრება რაღაა მისთვის....
 ცეცხლში ჩავარდი შენ მამულისთვის,
 შენი ჭაზრისთვის, სიუფარულისთვის....
 ჩავარდი, გაჭქრი უსაყვედუროდ,
 მენდე, არ იქნეს სიკვდილი ურგოდ.....

და შენ, პოეტო, ჩჩეულო ზეცის,
 მქადაგებულო ჭეშმარიტების,
 ნუ გჯერა, რომა, ვისაც ლუკმა დღის
 არ აქვს, არ არის ღირსი მაგ ჩანგის!
 ნუ გჯერა, რომ სულ წახდნენ კაცები;
 მათ ღმერთი გულში არ გაჭქრობიათ;
 მენდე, მორწმუნე გულის ტანჯვები
 თანგრძნობას ყველთვის აღუძრვენ იმათ!
 შენ მოქალაქე იყავ ამ სოფლის!
 და ხელოვნებას როს მსახურებდე,
 არ დაივიწყო მცნება მაცხოვრის,
 რომ მოძმის სარგოდ უნდა ცხოვრებდე,
 რომ შენ ტალანტი უნდა ამსახურო
 ჯრძნობას საერთო სიუფარულისას;

და ნიჭი ღვთისგან უხვად გაქვს თუ რომ,
გამოჩენასა ნუ ეძებ მისას:
შენ ნაშრომშია თვითონვე ბრწყინვას
დაიწყებს მისი ცხოველი შუქი.
აბა შეხედე, თუ მაგარსა ქვას
როგორა ამტვრევს მუშის ჩაქუჩი
და მის ქვეშიდამ აქეთ და იქით
სულ ნაპერწკლები სცვივა თაღისით!

ზოეტი.

სომ გაათავე?... ძილს ძლივ გადუღრჩი.
ნამეტანს მოსთხოვ კაცს ჩემისთანას.
ხად შეეძლებო და რით ჩვენ იმოდენას!
სხვების სწავლებას უნდა ტალანტი,
უნდა მასთანვე სულისა ძალა,
და ჩვენ... ჩვენ რა ვაწით? — სულთა ზანტი,
თავის მოუვარე ღ მოშიშარა;
სწორე უნდა ვჭსთქვა, არ ვღირვართ ფარად.
ჩვენ გვინდა გავხდეთ სახელოვანად,
და გზას არ აჭსცდეთ სულ იმას ვჭსწუხვარც
და კარგ გატკეპნილ ბილიკს ვადგევართ,
თუ გარდგუხვიეთ — უნდ დავიღუპოთ,
ქვეყანაში თავს ვეღარ გამოვეყოთ!

გაი შენ, ჰოეტის ბედო საწყალო!,
ნეტავი ჩემად შეოფ მოქალაქეს:
ის აკვნიდამა მუხას არ ჰსწყალობს.
თავისუფლათა და თავის საქმეს,
როგორც თვითონ სურს, ისე მოქალაქეს,
და სამადლობელს მისცეს ის ბიზანსს,
იმის შრომასა ნაყოფი მოქალაქეს,
და იმის ბაასს.

მოქალაქე.

მერწმუნე, რომ ვერ ამბობ მოსაწონს.
მაგ ჰაზრისა ხარ? შენ ამბობ მაგას?
გგონებ იტყოდო შენ ჰაზრს უფრო სწორს:
ჰოეტობისთვის ნუ იწუხებ თავს,
მოქალაქედ კი იყო, ვალი გაქვს.
და მოქალაქე, გითხრა, რა არის?
ის არის ღირსი შვილი მამულის.
ახ, სამეოფადა ჩვენში ვაჭრები,
ჩინოვნიკები, კადეტებიცა,
ბევრია თავად-აზნაურები,
გვეყოფა თითქმის ჰოეტებიცა,
გვეჭირება კი მოქალაქეები!
გვეჭირება კი, მაგრამ სად არი?

აბა ვინ არა ხარ სენატორი,
არ ხარ მწერალი და არც საზღალი,
არც მამაცი და არც პლანტატორი,
და მოქალაქე ხარ მშობი მხარის?
სად ხარ? ხმა გამეც! ხმა არსით არის:
თითქმის პოეტიც ვერ წარმოიდგენს
იმის იდეალს სულით ღონიერს!
მაგრამ ჩვენში თუ არის ეხლა ის,
გინ იცის რამდენ ცხელცხელ ცრემლსა ღვრის!!...

და შენ თავისთავს უდარებდი მას!?

როდესაც ქუხს და ქვესკნელში ღუპავს
სასოებისა პაწაწა ნავსა,
მაშინ პოეტი იწყებს წეევლასა,
თუ არა — გენესას, და მოქალაქე
ჩუმობს და ძირს ჭხრის მორჩილად თავსა.

და როდესაც კი

.

.

.

. ოჰ, შე ზარმაცო!

სასაცილოა შენი ჭაზრები,

ეგ ემაწვილური შენი ევედრებაც!

102

უაზრო არის ეგ შედარებაც!
მართალს მე გეტყვი, არ მოგიდგები:
ნეტავი ჰოეტს მოლაჰარაკეს,
და ვაი საწყალ უტევ მოქალაქეს!

ბოეტი.

ძნელი არაა, რომ ჩაჭკლა ისა,
უიმისოთაც ვინც რომ მკედარია.
ჭეშმარიტს ამბობ: ბოეტისთვისა
სიცოცხლე უფრო ასატანია;
ის თავისუფლად ჭასრის გამოთქმას
შეუძლიან, რომ რითმე ახაროს.
მაგრამ ველირსე კი მით დატკობას?
ახ, ემაწვილობის დროს, სამწუხაროს,
უნგაროს და საქმისათვის ძნელს,
მოკლედ ვჭსთქვათ, ძლიერ წინდაუხედველს,
რა ფიცხი იყო ჩემი პეგასი!
გარდების ნაცვლად მაშინ ჭინჭარსა
გაწნიდი იმის გაშლილ ფაფარსა
და ძირს მოფრბოდი ისე პარნასით.
უშიშრათა და შეუზარებლად
მივდიოდი მე სატუსალოში,
სვეტთან რომ კაცს ჭგვლენ მის საყურებლად.

ლაზარეთში და სასამართლოში.
არ გეტყვი, ძმაო, რაც იქა ვნახე...
გჭფიცავ, რომ მძაგდა პატიოსნათა,
გჭფიცავ, მიუვარდა მე გულწრფელათა!
მაგრამ რა მოჭყვა მას, ერთი ნახე:
რომ გაიგონეს ეს ჩემი ხმები,
შესძახეს ერთხმად: «საზიზღი ცილი!»
უნდა დამეჭდო გულზე ხელები,
ან ამეჩივა ნაცვლად სიკვდილი...
რა უნდა შექნა? სისუღელა,
კაცებს და ბედს რომ ვაბრალო რამე.
მაშინ ბრძოლა რომ დამენახა მე,
გავერევოდი, თუმცა ძნელია,
მაგრამ.... და თავი უბედურება
კი ის იყო, რომ ვიყავ ყმაწვილი!
წინ საიმედო მიდგა ცხოვრება
და მიბიწავდა ვით ზღვა გაშლილი,
და აღერსითა კაცთმოყვარება
ბევრ კარგს მიქადდა — და ჩემი გული
უკან ჩამოდგა შეშინებული....
მაგრამ მიიყვანი რაც უნდა იუოს,
ჩემთვის საწყენსაც არ ვჭფუარავ მართალს
და პატიოსან მოქალაქის წინ
შიშით და კრძალვით ვიხრი დაბლა თავს.

ის ცეცხლი უქმი და უბედური
აქამდის, ძმაო, გულსა მიდაგავს,
და არ ვიქნები მე უმადური,
თუ მესუფრის ვინმე შესიზღებით ქვას.
საბრალლო თაფო! რათ მოიკაღი
შენ გულში საღვთო კაცისა ვალი?
სადა ბარაქა შენი ცხოვრების
სწეულს შვილს, სწეულ დროების?...
ნეტავ ხედვიდნენ ამ ჩემ ცხოვრებას,
ამ ჩემ სიუფარულს, ჩემ გულის დუღილს...
შუბლი შემიკრავს და გაბრახებას
მივცემივარ სულ და ველი სიკვდილს...

ახ, მაშინ, ძმაო, როცა პირველად
მამლურეს მუხის გამოსასთოვრად,
მუხამ დაჭხარა თაფი მწუსარე
და გადმოჭყარა ცრემლი მღუღარე,
წავიდა და მე მას აქეთ სშირად
აღარ მინახავს: ხან მოდიოდა
ჩემთან მალვითა, მაგრამ თერმერთად;
მართალია, რომ მისგან მესმოდა
სიმღერები და სიტყვები ცხარი;
ხან მიმიძლოდა ქაღალკებისკენ,
ხან ოთღით მორწყულ ჯრცელ მინდვრებისკენ,

აღთქმულ საქმეზე მუდამ ჭიუჭირობდა,
ძაგრამ უეცრად უღერას იწუბოდა
ბორკილი და მსწრაფელ მუხაც ჭქრებოდა.
მერწმუნე, რომ მას მე არ ველტვიდი,
ძაგრამ, ოჰ, ძმაო, რა მეშინოდა!
როცა ან ჩემი მოძმე, ვსედვიდი,
მტანჯველი ნაღვლით იღუპებოდა,
ხან ცის ქუჩილსა და ხან ზღვის დელვას
მე შევასხმიდი გულწრაყელად ქებას.
მათრახით ვჭსტემდი პატარა ქურდებს
დიდი ქურდების სასიამოვნოდ,
გაკვირვებდი ამ გაბედვით ბაღებს
და მათი ქება მქონდა საღმინოდ.
დროებამ სულის ჯანი დათრგუნა,
გულიც უგრძნობი იქნა — გაცივდა,
და მუხამ ჰირი იქით იბრუნა,
ზიზღით და ოხრვით ჩემგან გაფრინდა.
ესლა სულ ტყვილად ფეძისი იმას,
ოჰ, დაემალა ჩემ თვალებს სრულად.
გერ იცნობს სხეები, ვერც მე ვიცნობ მას,
გერც მოგვეწრები მის ცნობას სრულად.
ჩემო მუხაფ! ეს მაინც მითხარი,
შემთხვევით იყავ ჩემი სტუმარი?
თუ ლექსების ნიჭს რაღაც დიდს ბედი

მინიშნავდა და მისთვის მოხვედია?
გაიშე! ვინ იცის ფარდა ბნელისა
უწყალო ბედმა მიჭთვისა ამას.
მარამ გვირგვინი მხოლოდ ეკლისა
შვენოდა მაგ შენ მწუხარ, ღამაჲ თავს...

იულისი 1864 წ.

პოეტი.

მისთვის არ ვმღერ, რომ ვიმღერო.
გით ფრინველმა გარკვეანმა;
არა მარტო ტკბილ ხმებისთვის
გამომგზავნა ქვეყნად წამა.

ზეცა მნიშვნავს და ხალხი მზდის,
მიწიერი ზეცეიერსა;
ღმერთთან მისთვის ვლავარაკობ,
რომ წარვუძღვე წინა ერსა.

დიდის ღმერთის საკურთხეველის
მისთვის ღვიკის ტეცხლი გულში,
რომ ხალხისა მოძმედ ვიყო
ჭმუნვაში და სიხარულში;

ხალხის წელული მაჩნდეს წელულად
მეწოდეს მის ტანჯვით სული,

მის ბედი და უბედობით
დამედაგოს მტკიცედ გული;

მაშინ ტიღამ ნაპერწკადი
თუ აღმიფეთქს გულში ტეცელსა,
მაშინ ვიძიერ: მსოფლოდ მაშინ
მოვსწმენდ ხალხსაც ტანჯვის ტრემლსა!

23 ივლისს 1860 წ.

ფიქრი მტკვრის პირსედ

წარვედ წელისა პირს, სედიანი, ფიქრთ განსართველად.
იქ ვეძიებდი ნაცნობს აღაგს განსასვენებლად;
იქ ღზიღს მდელო-სედ სანუგეშოდ ვინამე ტრემლით;
იქ ყოველივე არემარეტ იყო მოწყენით...
სულად მოღუღავს მოღუღუნე მტკვარი ანკარა,
და მის ყვირთებში ჭკრთის ღაჟვარდი ცისა კამარა.

იდაჟ დაყრდნობილ ყურს ფუტღებ შე მისსა ჩხრიალსა,
და თვალნი რბიან შორად, შორად, ცის დასაფალსა...

გინ იცის, მტკვარო, რას ბუტბუტებს, ვისთვის რას იტყვი!
მრავალ დროების მოწამე ხარ, მარამ ხარ უტყვი!...

არ ვიცი ამ დროს, ჩემს წინაშე, ჩვენი ცხოვრება
რად იყო ფუჭი და მხოლოდ ამაოება?...

მანც რა არის ჩვენი ეოფა, წუთი სოფელი,
თუ არა ოდენ საწყაული აღუვსებელი?

გინ არის იგი, ვისაც გული ერთხელ აღევსოს
და რაც მიეღოს ერთხელ ნატვრით, ისი ეკმაროს!
თვითონ შეფენიც, უძლეველნიც, რომელთ უმაღლეს
არვინლა არის და წინაშე არვინ აღუდგეს,

რომელთ ხელთ უზურასთ უმაღლესი სოფლის დიდება,
შეოთვეს და დრტვიან და იტყვიან, როდის იქნება
ის სამეფოცა ჩემი იუოს? და აღიძრვიან

იმავე მიწისთვის, რაც დღეს, თუ ხვალ, თვითონ არიან....

თუნდ კეთილ შეიკე როდის არის მოსვენებული?

მისი სიცოცხლე — ზრუნვა, შეოთვა და ცდა ქებული,

მისი ფიქრია, თუ ვით უკეთ მან უზატრონოს

თავის მამულსა, თვისთა შვილთა, რომ შემდგომსა დროს!

არ მისცეს წყევალ თვის სახელი შთამომავლობას!

მაგრამ თუ ერთხელ უნდა სოფელს ბოლო მოეღოს,

მაშინ ვინლა ჭსოქვას მათი საქმე, ვინ სადლა იუოს?!...

.

მაგრამ რადგანაც კაცთა გეჟვიან შვილნი სოფლისა,

უნდა კიდევცა მივსდიოთ მას, გვესმას მშობლისა:

აქ კაცი ვარცა, თუ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოს,
ეოს სოფელში და სოფელს კი აზარა აზგოს.

837. წ.

6. ბარათაშვილი.

მოგონება.

სიმნი მკენესარნი სამარის ხმითა
ზედ დასტირიან რაღაც საგანსა,
და უცნაურის თანაგრძნობითა
ეს ჩემი გულიც ეტევის მათ ბანსა.

დმერთო! რა მიუვარს ეს მწარე მოთქმა!...
— გეტრფიალები ამ ჩემსა ჩანგსა! —
მხოლოდ ამისი ეს მაცთური ხმა
გულს გადამფერავს მოღებულ ჟანგსა.

ეს არის ჩემი ნანა მგრძნობელი,
ეს ისმენს მხოლოდ ჩემს აღსარებას,
შეაღერებო ვითა მშობელი
და ცრემლათ აღნობს ჩემს მწუხარებას.

აი ესლაცა ჩემი გონება
სიმთ გააცოცხლეს, აამღელვარეს,
მომცეს წასრულთა დროთ მოგონება
და გარდმიტანეს სამშობლოს მხარეს.

ჭა! წამომიდგა მე თჳსლის წინა...
გაჭირვებისგან რომ ცრემლს ღვრიდა,
მაგრამ მტკიცე და ჰატიოსანი
უფროსების წინ თავს არა ჭხრიდა.

შირმოთნეობით, ის დანაგრეული,
არავის სთხოვდა თვის წარმატებას
და სიმაძთელისთვის თავგაწირული
აღიარებდა ჭეშმარიტებას.

უშლიდა მოძმეთ სულის მდაბლობას,
ჭგმობდა მათ შორის ის უპირობას.
მაგრამ ეტყოდნენ რაგვარ მადლობას?
ემუქრებოდნენ ტყავის გაძრობას!

გამოახილეთ, ამბობდა, თვალი,
შეიტყვეო, გლეხიც ჩვენი ძმა არი!
და რას ისმენდა ნაცვლად საწყალი?
«ჩუ, თორემ ცხვირში წაგსქდება ძმარი!»

დაჩაგრულს გლეხებს ეფერებოდა,
დიდკაცებს ჰუმობდა ჰირჟუნეველად
მისთვის მას ვეულა ემტერებოდა
და უწოდებდნენ საზიზღარ გველად!

მაგრამ მაინცა თავს არ იხრია
უფროსებნი იმითი მტერი,
თუმც ჩუმათ ხშირათ ცრემლებს კი ჰღვრიდა
გაუგითხავი ვეულგნით მშიერი.

შემშილისაგან გახდა ის ავად;
მისი დაცემა ვეულამ იხარა,
მოკვდა საბრალთა გაუგითხავად
და საუკუნოდ მიწამ დათარა.

ოჰ, უგუნურება! ოჰ, საძაგლობა!
ის მოკვდა, მაგრამ არ არის მკვდარი;
მას მოიგონებს შთამომავლობა,
და მას უგალობს აწ წმინდა ქნარი.

გინც მოუსწრაფა საწყალს სიკვდილი,
იმას კი გრძნობით არვინ აკურთხებს;
მას შეაჩვენებს მისივე შვილი
დი მის საფლავსა გადაფურთხებს.

კურთხეულმც იუოს ამგვარი შვილი!
და ამას ამბობს ეს ჩემი ქნარი:
გინც სამშობლოსა უყო კეთილი,
ჩვენი მამაცა მხოლოდ ის არი!

1863 წ.

ჰ. წერეთელი

კ ა ლ ა მ ი.

მოდო, ჩემო კალამო!
დრო არს მოგესალამო
და შენით შევიმზადო
წერული გულის მალამო.

კეთილი ხარ ცათამდის,
ბოროტი ქვესკნელამდის,
უღმრთო ხელთა მახვილი,
მართალთ მკვლეელი მარადის!...
მაგრამ შენგე, კალამო,
უნდა მოგესალამო

და შენით შევიმზადო
წერული გულის მაღამო!

ღარიბთა გარდაქმნი მთვარად.
დიდებული კვლა გჩანს არად,
ზოგს მოაწეენ ღხენითა,
ზოგს ადენ ცრემლთა ღვარად...
ოხ, მუხთაღო კალამო!
რად მსურს მოგესალამო
და შენით შევიმზადო
წერული გულის მაღამო?

მწარე ხარ ვით ნაღველი,
ხან ნექტრის სიტკბოს მსმელი,
ხან ცეცხლთა სთოვ პირითა,
გითარც დეირის ველი....
მაშ ვითარდა, კალამო,
მალმიძს მოგესალამო
და შენით შევიმზადო
წერული გულის მაღამო!

სიმცირით ჩხირსა ღარავ,
მაგრამ ზღვა-ცათა თვარავ,
უძრავ პლანეტთა მოძრავ ჭეოფ,

სოფელს ვით ტარი ცარავ!...
ვით გაუბედო, კალამო,
რომ შენლა გესალამო
და შენით შევიმზადო
წერული გულის მალამო!

მაგრამ ჩვენის ცხოვრების
ყოფლი დიდება სოფლის
შენ ხარ და შენვე ძალგიძს
წამსვე გარდაქმნა ყოფლის!...
მაშ ისევ შენ, კალამო,
ჯერ არს მოგესალამო
და შენით შევიმზადო
წერული გულის მალამო!...

1859 წ.

აბ. მაჩაბელი.

ქ ა რ თ ვ ლ ი ს დ ე დ ა ს .

« აწმეო, შობილი წასრულისაგან,
არის მშობელი მომავლისა ».
ლეიბნიცი.

4

ჰე, ქართველის დედაკ! ძუძუ ქართველისა
უწინ მამულსა უზრდიდა შვილსა;
დედის ნანასთან ქვითინი მთისა
მას უმზადებდა მომავალ გმირსა.
გაჭქრა ის დროცა!... დიდმა ნაღველმა,
კოართვეისქვესე დაჩაგრულ ბედმა
სრულად მოგიკლა სიცოცხლის ძალა,
თვით შენი შვილიც ჩრდილად შესცვალა.
მითხარ, სადღაა მამაპაპური
ზნეობა, ხმალი, მკლავი ქველური?
სახელისათვის ამაყი თრთოლა,

მამულის მტერთან სასტიკი ბრძოლა?
მას ნულარ ვჰსტირით, რაც დამარხულა,
რაც უწყალო დროს ხელით დანთქმულა;
მოვიკლათ წასრულ დროებაზედ დარდი,
ჩვენ უნდა ვსდევდეთ ეხლა სხვა ვარსკვლავს,
ჩვენ უნდა ვშობოთ ჩვენი მეობადი,
ჩვენ უნდა მივსცეთ მომავალი ხალხს...
აქ არის, დედავ, შენი მაღალი
მნიშვნელობა და სჯიმრთო ვაღი!...
აღზარდე შვილი, მიეც ძალა სულს,
საზრდოთ ხმარობდე ქრისტესა მცნებას,
შთაბონებდე კაცის სიუფარულს,
ქმობას, ...
რომ სიკეთისთვის გუელი უთრთოდეს
და მეობადისთვის ის ბედთან ბრძოდეს.
მენდე, მიიღებს ნერგს შენგან ჩარგულს,
და მოგვცემს ნაყოფს, ვით კაცი, კაცურს.
დედავ! ისმინე ქართულის ეკდრება!
ისე აღზარდე შენ შვილის სული,
რომ წინა ჰქონდეს ჭეშმარიტება
და უკან კვალი განათლებული.

15 დეკემბერს. 1858 წ.

✓ ა რ ა გ ვ ი •

(პოემიდგან «აჩრდილი»)

ჩვენო არაგვო! რა რიგ მიუვარხარ!...
ჩვენ ძველ ცხოვრების მოწამე შენ ხარ!
შენს კიდებზედ ჩემი მამული
იყო ერთ დროსა განშეკნებული;
ჩემის ქვეყნისა დიდება ძველი
შენი თვალისწინ აყვავებულა,
მიუვარხარ მისთვის, რომე ქართველი
აქ შენს კიდეზედ დაბადებულა;
შენს ზვირთებსშორის ჩემის ქვეყნისა
გრძელი მოთხრობა დამარხულია
და წმინდა სისხლი ქართველებისა .
შენს კიდებზედ გადასხმულია;
იქ სადაც შენსა წმინდასა წყალსა
შეურევ ხმოვან, შოთთან მტკვარსა,
იქ ერთხელ ქართველის სიცოცხლე დუღდა,
იქ მამულისთვის ქართველის სმა ქუხდა.
შენს ზვირთებს გაჭყენ საუკუნენი,
და საუკუნეთ იგი ქართველნი!...

გულ-ხელ-დაკრეფილ შენს წმინდასა წყალს
რამთენჯერ ტანჯვით ვადვენებდი თვალს!
რას ვეძებდი მე? ჩემ ქვეყნის წასრულს,
შენწინ დაღუპულს ჩემს ძველსა მამულს,
და მარტო სისხლი ჩემს თვალს დაღალულს
აძლეოდა ხოლმე გულსაკვდავ პასუხს!

1859 წ.

ილ. ჭავჭავაძე.

ა ძ ა ო მ ე ბ ნ ა.

მაისის დამე ბნელთვალაწი
დილის განთიადს ესალამება,
და ვარსკვლავთ კრება უხვსხივიაწი,
გულდაწვეტილი ცაზედა ჰქრება.

იწეო კაშკაში ცისკრის ვარსკვლავმან,
მოვარემ დაუთმო მას თვისი ბინა,
წენარად დაჰქროლა დილის ნიაგმან
და სუნნელება ქვეყნად მოჰფინა.

ძამალთ ხმამაღლა იწეეს ყივილი,
მუშაკთ აუწყეს მით გათენება,
აღიძრნენ ჩიტნი და ერთხმად ტკბილი
გრძნობით ბუნებას შეასხეს ქება.

მშვენიერი ხარ მეტად ბუნება!
შენშიდ ცხადად ჰსჩანს ღვთის ძლიერება!...
ნეტავ თუ იყოს ღვთისა ქმნილება,
გზვრეტიდეს, არ იგრძნოს მან ნეტარება?

მაგრამ რას ვხედავ! აჰა ჭაბუკი,
რომელიც შენ ეურს სრულად არ გიგდებს,
ჭკვნესის და ოხრავს, სტირს უბადრუკი
და წასრულს დროსა ოცნებით ეძებს!...

მთა-კლდეთ შეჭბლავის, ჩასძახის ქვესკნელს
წყალსა მიჭყვირის მსწრაფლ მიმავალსა,
მაგრამ ვერ ჰპოებს ნუგეშისმცემელს
და უმრავლდება წელული საწყალსა!

მთანი და კლდენი სისხლს უჩვენებენ,
ქვესკნელი საოფლავს და ძვლებთ გამხმარტა,
რომელნიც მეუდროდ განისვენებენ,
თავნამსხვერპლავთა მის წინაშართა.

საზარელ უხმო ამა პასუხით
საბრალოს გულში სისხლი სდუღდება,
ისე მდინარეს მტირაღისა ხმით
წასრულს დროს ამბავს ის ევედრება.

მაგრამ მდინარე აღქაიებული
ქვე მოაქანებს ასწლოვანთ ხეთა,
მაღმალ ფრთებით სცემს განრისხებული
და სურს გაგლეკვა კლდოვანთ კიდეოთა,

რომ მსწრაფლ მორეცხოს მან სისხლი ძველი,
მის კიდეებზედ გადათხეული,
მაგრამ კიდეოთა შეუკრეს ხელი
და მისთვის არის აღელვებული

860 წ.

აკ. წერეთელი.

ჩ ო ნ გ უ რ ს .

შენნი მოთქმანი, კაეშნის ხმანი,
ხანცა ოხრვანი, ხანცა ამოსკვნანი
წასრულთა დროთა მოგონებით სულს აფიქრებენ.

ჭოი ჩონგურო, ნეტავი ოდეს
ხმა მხიარული შენგან მსმენოდეს,
რომ უკუმუროდეს მე სევდიანსა გულისა სენი!

მაგრამ სად ვნახო შენი ღიმილი,
სიხარულითა გამოჩენილი?
მე შენგან მესმის მოკლეულის გულის ოდენ ჩივილი...

1837 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

—————

ხმა სამარადამ.

I.

სამართალს ფუღითა ვსჭრიდი,
გროშისთვის კაცსა გავეიდი,
თვით ძმას ორმოს გაუთხრიდი
და ჩემ ჯიბეს ნელნელ ვზდიდი;
საზდოს გლეხსა წავართმევდი,
მშიერს, მწყურვალს დაკადებდი;
თუ შიმშილით მოგვდებოდა,
მე ის არ შემბრალდებოდა.
რაც კი რამ ჰქონდა საწყალსა,
ჩემ ჯიბეს აძლევდა ხარჯსა;
ჩემი ჯიბე ვტენე, ვტენე,
ისე მოგვვდი, ვერ გავტენე.

II.

ობლის ვედრება, ტირილი
ჩემთვის იყო გაუგებრად;

განა ვიყავ მე გუღჩვილი?
სხვის ტირილი მიჩნდა მღერად.
წვრილ შვილნი გლეხთა ქვრივებისა
შემშლით ეხოცებოდნენ,
მათაც კი ვსთხოვდი ფულებსა,
როს საქმისთვის მოვიდოდნენ.
იხიობოდა კაცს ვხედავდი,
მე შემეძლო მის მოჩვენა:
მის მოჩვენას გავბედავდი,
თუ მესმოდა ვერცხლის ბზენა.

III.

თუ არა და, ხელსა ვკრავდი
და მას წყალში მე ჩავგლეჯდი;
ბევრსა საქმეს ამის მზგავსსა
მე ვიქმოდი მეტად კარგსა.
სიცოცხლეს კარგად ვიცნობდი
და იმ ცნობით ვსარგებლობდი:
დროზედ სიბრმავე ვიცოდი
დროზედ თვალის ახილება,
დროზედ სიფიცხიო ვიწოდი,
დროზედ მქონდა დასანტება.

IV.

ბლებებთან ვიყავ ჭკვიანი,
ტუტუცი ნახალნიკთან;
უხმოსთან ვიყავ ხმიანი
და უსიტუვო ხმიანთანა.
ვინც მე შიშით მიუუწებდა,
მას ბრავიბრუგს ღვუწუობდი;
და ვინც კი დამიწყვირებდა,
მას მე ფეხქვეშ ვუძვრებოდი;
ღმერთმან მომცა მარდი ხელი,
დაუღლედი თავის დღეში,
მუნით ცურდებოდა ჭრელი
ჩემ გაუმძლარ ჯიბეში.

V.

ხულ ჯიბისთვისა ვსცდილობდი.
მისთვის კაცსა ტყავს ვაძრობდი;
ეს წყეული ვტენე, ვტენე,
აჰა მოვკვდი, ვერ გავტენე.
რაღა გითხრათ? ვიყავ კარგი,
ქვეყნისთვის დიდი მარგი.

არც ვიყავ დიდი, არც მცირე,
ჩემს დღეში ცრუათა ვსწირე;
არც ვიყავ გლეხი, არც ბეგი:
მაშ რა ვიყავ? მდივანბეგი!
და აწ მეხი გლეხებისა,
ერთგული ემა ფულებისა
მტვრათა ვდეგარ სჲმარესა,
მოდი, ენდე ცრუ სოფელსა!...
შეიბრაღეთ ჩემი გვაში!...
თუ ოდესმე ვინმემ მნახეთ,
ხაიქიოს თუა ქრთამი,
გამახარეთ, ჩამომძახეთ!

3 დეკემბერს 1857 წ.

ს ღ ა ზ ა რ ი .

დიდებულს მებატონეს კარს მიადგა მესტვირე,
შვენიერი დამკვრელი, მსმენელის გამაჰვირვე;
შხით დაუკრა სტვირი, ზედაც გრძნობით დამღერა.
ქაერთა ორი ხმა, გულს სევდა გადაჭყერა.

უნებურ გრძნობით ბატონს მოეწონა ის სტვირი,
კმაყოფილების ნიშნად გააწლაკუნა პირი.

ზოგიერთი დიდგაცი — ვის არ მოგესხენება —
მიზს დაუწეებს წლაკუნსა, რომ რამ მოეწონება,
რადგან იმას იმ დროსა საჭმელი აგონდება;
თორემ ესტეტიკისა მას არა ეუფლება;
და წლიდგან წლამდის მხოლოდ მის გუჭს ემსახურება:
ღორის ქონით გასძლება, მერე ღვინით ჩაჭყერავს
და იქვე გაგორდება, თუ მუცელსედ გაჭბერავს;
კოტრიალობს ღოგინსედ, ბედს ჰსწეველის, იგინება
და მუცელსედ ხელს ისვამს, სანამ დაეძინება;
ვასშობამდის იხვრინებს, მრავალგვარად ცხვირს ასცვენს,
ვასშმათ კი ნაკლებსა სჭამს: ხუთ გირვანქას, რას აწეენ?..
დილას გავა, სეირნობს, ტორტმანით ადგამს ბიჭსა,
და მოტედილი ხრმალი უკან მიაქვს მის ბიჭსა;
ახალ წლიდგან წლამდისა დროს ატარებს ამგვარად
და, თუ ძილი გაუტედა, ოჯახსედ ფიქრობს მარად.

აწ ისიც მოიხსენეთ, რას შერებიან ცოლები:
— ქალებო, არ გამიწერეთ, თქვენ კი გენაცვალები —
წიგნი სძულსთ, ოჯახობის მათ არა გაეგებათ,
გულზედ ხელის დაკრება მიაჩნიათ საქებრათ,
ქარვის კრიალოსანსა მარცვალ-მარცვალ ჩათვლიან,

რომ ჰკითხოთ: «რამდენია?» შერწმუნეთ, ვერ გეტყვიან;
ხადილ-ვახშმის მზადებას ჰატივს სულ არა ჰსცემენ;
ძაღვთმევენ — შესჯამენ, თუ არა — ბიჭებს სცემენ;
როგორც წიგნს მიიღებენ, ცხენს შესლტებიან მაღით,
მაიჭენებენ: «აჩუ!», ბიჭი მისდევსო ჩანჩაღით.
ხტუმრობა და ბალები არ გამოეპარებათ,
იქ ჭორებს შეიტყობენ და ეს აქვსო ნეტარებათ!...
ხულ რომ ბევრიც იჯაფროს, ვინ გაუგონებს ქმარსა,
ულვაშებს შეურცხვენენ, ცხვირში ადენენ ძმარსა!
ეტყვიან: «გაქრა ის დრო! ძველ დროს ნულარ მოელი!
ჩვენ ქაღალატონები ვართ! რათ გავისვაროთ ხელი?
ხირცხვილია ოკუპანში ჩვენგან განკარგულება,
ძაღვთმევი, გამდელი თუ გი შინ გვეტუღება;
ძვირფასათ გამოგვაწევეთ, გინდ აიღეთ ვალები!
აბა რისთვის შეგირით? თქვენ დაგიდგათ თვალები!...»
ამ გვარათ მათი ქმრები ვალებში ვარდებიან,
ზოდოს, ყაზაზ, ჯარაჰეტი გი მითი მდიდრდებიან!...
ყველა ასე არ არის! მე ზოგჯერ მოგახსენებთ,
და ქალებო, გაწეომათ სულ ყველა ნუ ინეპებთ!

„ამ გვართაგანი იყო თურმე ის მეპატონე,
რომლის კარსაც ვიადგა მესტვირე თავმოშორნე.
იმისთანა სტვირის ხმა ბატონს არ გაეგონა
და უნებურის გრძნობით მას სტვირი მოეწონა;

უთხრა: «თუმც კარგი ხმა გაქვს, ცოტა მაღლა ვერ ჰყვირი!»
და მაღალ ხანის მთქმელად გაშოუგზავნა ვირი. (სტვირისა,
მესტვირეუბ სთქვა: «მერწმუნეთ, დავამტვრევ ამ ჩემს
აღარც ხმას ამოვიღებ, თუ მართლა გზავნი ვირსა!..

შევცდი, რომ აქ მოვედი! მე ვისთან აქ რა მინდა?!...»
ამაყად დაიძახა. აწავის შეუშინდა.

«რაო?» მეზატონემა ერთი დაიდრიალა.

—«მაგას ჯერ არ უნახავს დიდიკაცების ძალა?
რას ანობს? მე არ მინდაო, ბრძანებით სამსახური?

ჰე, ბიჭებო! გააგდეთ, მიაყოლეთ ჰანღური!..

თაკრედ გადაამტვრიეთ მაგ მაწანწალას სტვირი,
და აქვე ამომგვარეთ ჩემი საქები ვირი!»

შემებრალა ბატონი! შემეცოდა მესტვირე!

და აწ შენ სტან, მკითხველო, მე რომელი ვიტირე.

1862 წ.

აკ. წერეთელი.

ბ ე დ ი ქ ა წ თ ლ ი ს ა ,

პ რ ე მ ა

ნ. ბარათაშვილისა.

კახთა მიმართ.

მძანო კახელნო, ნამდვილ ქართულნო, მოღზინე სულით,
ქვენში აღზრდილა პატარა კახი შეფედ და გმირად;
ქვენ გიუფართ მისთა დროთა ხსენება მხერვალე გულით,
ამ თქვენებრ მღზენი ევლინებოდა მტერსაც გამგმირად.

და რაც საუფარლის ჩვენის ირაკლის ჟამმან შეფობის
უფლინა აწ გამოხატვასა ჩემს ემაწვილობის,—
ც, მძანო კახნო, თქვენ შემოგიძღვნით მას აზმაღანად,
თსულობისა, ვაჟკაცობისა, ღზინის საგანად.

როს თქვენებურად მამულის ღვინით გულს იხარებდეთ,
უთ ჟამის მჰერობნი წასრულსა დროებს მოიხსენებდეთ
მორიგისად სმიდეო წინაპართ შესანდობარსა,
იგონებდეთ უარიბს მგოსანსაც, თქვენდა მბობარსა!

ნ. ბარათაშვილი.

ბედი ქართლისა.

კარი ზირგელი

მწყემსო კეთილო, შენს წმინდას სამწყსოს
შემოვავედრებ ჩემსას სამეფოს!
გულთა მხილარ, შენ უწყეი რაც დღეს
საქართველოსა ჭირნი მოადგეს!
მრავალ არიან, უფალო, მტერნი
და წარიტაცონ შენნი ცხოვარნი!
გვესწრათუე, ჩვენო ხელთაღმპურობელო,
რომ აღადგინო დღეს საქართველო!»

ასე ილოცდა მეფე ირაკლი
ბანაკსა თვისსა გულთ მხურვალი.
ცათა წინაშე დიდია მსხვერპლი
მამულისათვის მეფისა ცრემლი!

ბატონს თვის ჯარი კრწანისის მინდვრად
დაეხანაკა სპარსთა საომრად,
მუნ განრისხებულს ღა-მაჰმად-ხანს
პატარა კახი უპირებს შებმას.
ამ დროს გამოჩნდა სამხრეთით მტერი...
ცა მოწმენდილი, ცა მშვენიერი
ზედ დანათლიდა ბრძოლისა ველსა,
და ირაკლიცა ჯარსა ქართველსა
განამხნელებდა მამობრივის ხმით:

«ჭედავთ, ვითარის კადნიერებით
შეკრების ჩვენზედ უსჯულოება!
საქართველოსა დღეს გარდუწელება
თავისი ბედი და უბედობა!
დღეს ეჭირება მამულს მხნეობა:
დღეს მეცა თქვენში ვარ მეომარი,
ვითა თქვენგანი ერთი მხედარი;
დღეს გამოჩნდება ვინ არს ერთგული,
ვის უფრო გიყვარსთ, ძმანო, მამული!»

«შენი გამხენის ჭირიმე, შენი,
რომ გაგვაგონე კვლავ ხმა საღიენი!
შებლავლა შეივსე ჯარმა ერთის ხმით:
«ჩვენ თუნდა ერთ დღეს დავიხრცებით,

ოღონდ შენ იუაჲ, მეფეჲ, დღეგრძელი!
მტერი? რა მტერი! ოდეს ქართველი
ბატონს ირაგლის ნუგეშად ჰყავდეს!
ვინღა დაზოგავს მისთვის სიცოცხლეს!”

ნეტარ მეფისა გულს მამობრიულს,
ოდეს მოემენი, ვით მამას შვილნი,
განუცხადებენ თავის სიყვარულს!..

დაჰკრეს ნალარა, გულნი შეზარა
და მტერთ სამრად ჯარნი შეჰყარა.
ხმა ნალარისა, ხმა ესე ბრძოლის
ვით არ აღგანთებსთ, ჰოი გმირნო ქართლის!
განგაღვიძებს, მხნევ, მხდალო, განგამხნევს
და შენც, მიჯნურო, გულს შეგიშოოთებს!
შეიქმნა მწარე, ძლიერი ომი:
ვითა ნადირსა მშიერი ღომი,
ეკვეთნეს სპარსთა ივერთ მხედარნი,
და მტკვარს ერთვის სისხლისა ღვარნი!
ოწნივ იბრძვიან გამწარებულნი,
ოწნივ ომებში გაქეზებულნი.
თამაზ ენისელთ მოურავისძე
და იოანე კახთ აბაშიძე
განუმტკიცებენ მკლავთა ქართველთა.

მეუღის ირაკლის ღვაწლი უოველთა
შთაუდგამს სულსა ვაჟუკაცობისას.
მაინც ვერ სედვენ ბოლას ბრძოლისას.
რა ნახეს ქართველი, გაჭირდა საქმე.
მეის ჩაიგეტეს ქუდები თურმე,
სრმაღს ხელი იგრეს მამაშაჰურად
და დაურიგეს თავისებურად...

ბინდვან გაჭყარსა მებრძოლნი მტერნი,
გამარჯვებულნი დარჩნენ იკერნი,
მაგრამ რა მეფე ჯარსა უეურებს,
მას გამარჯვება არღა ახარებს:
ძვირად დაუკდა იგი ირაკლის!
მრავალი უმაწვილკაცი, ნუგეშთა ქაროლის,
დასდვენ აქ თავი მამულისათვის!
და აწ საფლავიც არსად არს მათთვის!
ჭაერში განქრა მათი სახელი
და უამთმოწამე სადამე ძეგლი
არ გვიქადატებს მათთა საქმეთა —
დუმილნი ჭივარდენ ერთგულთა ძეთა!...
მაგრამ, ჭოი გმირნო. ნუ შეშუოთდებით!
თქვენ სახსოვარი ტაქვსთ თვით განგებით:
რაც ერიხელ ცხოვლად სულს დაჩინდების,
საშვილიშვილად გარდაიცემის!

ქართლი თქვენთა ღვაწლთ ვერ დაიდუმებს,
აღა-მაჰმად-ხანს ვიდრე ახსენებს!...

მეფემ უბრძანა თავის მოხელეთ:
«გვიჯობს, რომ ახლავ ქალაქს მივიქცეთ
და ციხე ჩვენი მსწრაფლ განვაშავოთ;
თორემ სიმხნითა ვერცა გავაწყოთ,
აღა-მაჰმად-ხან რა აქა გუნასავს, —
ზომ იცით, ჯარი დიდძალი ახლავს;
და, იქნება, რომ ციხეში დაგხვდეთ.
ჩვენი ძალისა თქვენი მიეცეთ.
ხამს ვერაგობაც სარდარსა ჰქონდეს,
დროზედ, იგიცა არცა წარუხდენს.»

ყველა ეთანხმა ამაში მეფეს:
ქალაქს მიიქცნენ იმავე ღამეს,
და მსწრაფლ ზღუდენი ნარიყალისა
ექმნენ საჭურედ ჯართა ქართლისა.
და შეუმცირდა სპარსთ ტკბილნი დღენი.

გათენდა დილა მზისა აღმოსვლად,
მაგრამ მნათობმან შუქისა ნაცვლად
ბნელი მოჰფინა ცუილისის არეს:
აღა-მაჰმად-ხან მოადგა ციხეს,

ხამი დღე და ღამ ადგა მას ჯარით,
მაგრამ ვერარა ავნო ვერსაით.
დაღონდა სპარსთა მეფე ბორცვნილი
და, თურმე, ყოვლით იმედ მიხდილი,
ქართლისგან წასვლას დააპირებდა,
მაგრამ იუდა აჟამს ეძიებდა!
აჰა მან იგი აწ მოიხელთა
და მუხთაღისა ანგართა ხელთა
აჰყარეს მამულს სიმტკიცის ბჟენი:
მან მტერთ უმსხვერპლა თავის მოძმენი!!..
ქსტნა რა ირაკლიმ ესე მუხთლობა,
მოუშუთა თვისთა ესდენ დამცრობა,
მეისევე აღენთო ხელმწიფეს გული,
მტერზედ ამაყათ განმზადებული;
მაგრამ ცუდ იყო ყოველი ღონე:
აღა-მაჰმად-ხან კვლავ თავმომწონე
შემოეპარა ციხისა კარსა
და მოევლინა ქართლისა ჯართა;
გაშფოთებული ეძიებდა მას,
ვინც თეიზანის ტახტს ხელმწიფეებას
ქართველთაშორის წაართვა ძალა:
მაგრამ ირაკლიმ უგვე გაქუსლა
მთიულეთისკენ თავისი ცხენი.

კარი მეორე.

მორბის არაგვი არაგვიანი,
თან მოსძახიან მთანი ტყიანნი,
და შეუპოვრად მოუთამაშეს
გარემოს თვისსა ატეხილს ჭაღებს.
ჭოი ნაპირხო, არაგვის პირხო,
მობიბინენო, შევებით მომზირნო,
ქართველსა გულმან როგორ გაუძღოს,
ოდეს შეენება თქვენი იხილოს,
რომ თქვენს ბუჩქებში არა ჩამოხდეს;
რაც უნდა გზასაც ეშურობოდეს,
როგორ იქნება არ განისვენოს:
სამჯერ ხომ მაინც გადაჭერამს ღვინოს,
ცხენს მოაძოვებს, ოვალს მოატყოვებს,
და ნამძინარეს შუბლს განიგრილებს;
ერთს ქართველურად კიდევ შესძახებს,
არაგო, მაგ შენს გამწვანებულს მთებს,
და მეტე თუნდაც დაუგვიანდეს
იგი ამისთვის აღარ დაღონდეს!

მსე დამავალი მოჭიგის სიამეს
ძთიუღუთისა ხეობის არეს.
და ამ მშვენიერს არაგვის ჰორებს
ძველი ჩარდაყი ზედ გადმოჭყურებს.
მუნ ბრძანდებოდა მეფე ირაკლი,
მოწყენის თვალთა გადმოჩირადი:
დაფიქრებული, თვისთა ზრახვათა
გაცააროებდა ქარვის მარცვალთა.
თან ახლდა მეფეს თავის მსაჯული,
ნიჭთა კეთილთა უხვად მორჩმული.
ვის არა გასსოვსო სოლომან ქველი,
ძევის შინაჟმა, ემა სიყვარელი?
სადღა არიან აწ ესე კაცნი,
რომ არ გვაღხენენ თათბირნი მათნი?
დიდხანს უჭვრედა მეფე მდუმარედ
არაგვის წყალთა. მდენთა მჩქეპარედ,
ბოლოს მაშვრალმან უბრძანა მსაჯულს:

— შენ იცნობ კარგა, სოლომან, ჩემს გულს,
შენ უწყი ქართლის აწ ვითარება,
მისი აწ ძალა, კეთილცხოვრება.
ბევრჯერ რჩევანი შენნი ჰყო წყლულს
მსაღბუნებიან მე შეწუხებულს!
აწც ჩემს გულს ტვირთს, ჩემს სულის წადილს

შენ განგიმუყუნებ, ვით სუფარელს შვილს:
არ მითვისდება ქართველთა გული,
რომ ვიყავ მათი მეფე ეული.
ჩემი მეფობა ზედ დაფასრულე,
რომ ძლივს იგინი გაკაერთოულე,
და ახლა, ოდეს ჩემს ხელმწიფობას
განვუმზადებდი ჟამკეთილობას,
აი მის ნაცვლად რაი მომავლეს
მე ჩემთა ძეთა! და ვინ იხარებს?
ამიერიოგან გაქეზებული
მაჰმად - ხანისა მოსისხლე გული
არ დაგვაწყენარებს სიამაყითა,
იგი სარგებლობს კარგის ჟამითა.
ეს ხმა ლექთაცა აგვიყუანებს,
ოსმალს მხოლოდ დროსა უეუტებს,
და მტერნი ძლიერ მაშინ მოგვატუდნენ,
როს ძენი ჩემნი უროიერთს ბძარვენ.
მეც თუმც კიდევ ვგრძნობ სულის სიტკიცეს,
გარნა ღონენი წელთ წარმიტაცეს;
შენი ირაკლი ის აღარა ვარ,
პატარა კახად რომ გინახავარ!
აბა რომელს შვილს ვხედავ ღირსეულს,
რომ ექნას კვერთხად მამულს დარღვეულს?
ჭოი ღმერთო! ვმადლობ შენს სამართალსა,

ჭბავს, ღირსად შევხვდი ამა სასჯელსა!
ახა რას მირჩევ, ჩემო მსაჯულო?
კარგა იფიქრე, შვილო ერთგულო.
აწ განთქმულია რუსთა სახელი,
ხელმწიფე უვისთ ბრძენი და ქველი:
დიდი ხანია გვაქვს ჩვენ ერთობა,
მტკიცე კავშირი — სარწმუნოება,
მას, მსურს, რომ მივსცე მემკვიდრეობა
და მან მოსცეს ქართლს კეთილდღეობა!..

ამის გამგონი ჩვენი მსაჯული,
უჭვრეტდა მეფეს განცვიფრებული:
მას არ სჯეროდა, რომ არაკლის გულს
ნახევდა ესრელ ის შეშფოთებულს.

— რასა მიბრძანებ! ჰკადრა მან მეფეს:
— ბატონო, ღმერთი გადღეგრძელებდეს,
ნუ გაგვაგონებ მაგ ხმას ქართუელთა,
ესდენ შენზედა მსასოებელთა!
ჯერ სამაგისო რა გვემართება
რომ . . .

— ჩემო სოლომან! მეფემ უბრძანა:
— მე ებ უოველი არ ვიცი განა?

მაგრამ კეთილთა დღეთათვის ქართლის
რა მოგავგარო უმჯობეს ამის?
მე არა ვჭფიქრობ, ვითარცა მეფე,
თვის დიდებისთვის სისხლთა აღმსქეფე;
არამედ ვითა მამა კეთილი,
რომელსა სურს, რომ თავისი შვილი
თვის სიცოცხლეში დასასილკაროს.
მნელ არს ცხოვრება სამეფოსი, როს
უჭვრეტდეს ოდენ მტერსა დღედლისით!
აი, ხომ ნახე აწ მაგალითი.
რა ქნა ამ ერომან დამარცხებაჲნი!
კარგი, რომ კიდევ ღა-ძაჭმად-ხან
ქალაქს დასჯერდა განძინებული,
ხნვით არ აღივსო მან სწყაული!
ახლა კი დროა, სოლომან, რომა
მშვიდობა ნახოს საქართველომ,
მან საფარსქვეშე მხოლოდ რუსეთის
ამოიკაროს ჯავრი სწარსეთის.
და მხოლოდ მაშინ, უეჭვოდ გვრწამდეს,
საიქლავყედ ჩვენთა მამაჲჲათა
განცაისვენონ აჩრდილოა მათთა!

გელარ გაუძლო მსაჯულსა გულმან
და ჭკადრა მეფეს უეშფოთებულმან:

— განზრახვა შენი, მეფევე, მაგვირგვინს:
ირაკლიმ იცის, რომე ქართველებს
არად მიაჩნისთ უბედურება,
თუ აქვსთ აფისთ ჭკრთქვეშ...

— ხელ მართალია, ჩემო სოლომონ,
მაგრამ ახა სთქვი, ქართველთა რა ჭეოან
ამ უბედობის და დარღვევის დროს?
ახა ირაკლიმ რა მოაგვაროს
მშვიდობისათვის საუკარელთ ემთაი?...
აი მივიღებ შე შენთ რჩევათა
და დავიდუმებ ჩემთ გულისთქმათა;
ნუ დაივიწყებ მაგრამ ჩემს სიტყვას,
რომ დღეს იქმნება, თუ ხვალ იქმნება,
ქართლსა დაიცვაკს რუსთ ხელმწიფება!

ასე ირაკლი და მის მსაჯული,
მამულისათვის გულმტკივნეული,
ქართლისა ბედსა განსამართლებდნენ!
ამ დროს აღმოჩნდა ბაღრა მთოვარე
და სიამითა მოჭიჭინა არე.
ცამ, მოჭედელმან ვარსკვლავებითა,
მთისა ჭაერმან, სავსემ შუებითა,
და მთვარის შუქითა, არაგვის წყალთა,

თავისუფლებით ჩამოაჩქრილთა,
გულს აუშალეს დარდები ბატონს,
ოხრვა დამართეს ვით ბატონს ლიტონს:
მას მოაგონდა დრო ემაწვილობის,
კანტარებული ოვისთა კახთმოარის,
როს ჯერ არ ედვა ტვირთი მეუობის,
როს ჰქონდა ჟამი უსრუნველობის
და საყვარელი კახეთის გმირი
იყო ნიადაგ მტერთა გამგმირი!
დიდხანს დაჰყოფდა ბატონი ჩუმად,
დაფიქრებული მწუხარედ და ღრმად;
შემდეგ უბრძანა სოლომან მსაჯულს:

— ახლა კი დროა, ჩვენს გაოხრებულს
ქალაქს ჩავხედოთ; მაგრამ ჯერ ერთი
მინდა, რომ ვნახო კიდევ კახეთი:
შევიტეო კახთა საჭიროება,
გვსცნა ჰასრთა მათთა აწ ვითარება:
შენ კი აქედგან ქალაქში ჩადი
და დამახკედრე ჩემი სამოხადი!

დიდასა ადრე მოვალს მსაჯული
ქსნის ხეობაში, დაფიქრებული.
გიდრემდის იყო შიშინაობა,

მას აქ ესახლა თავის სახლობა.
მეფის ჭაწრთაგან სულით დღევილი,
ზრახვიდა გულში მამულის-შვილი:

« მაღლობა, დმერთო, შენსა განგებს!

.

იქნება მეფე ციხის გატეხას
აბრალებს მოუპეტო მუხანათობას?
იქნება ამაღ აჭყარა გული
ბატონს ქართლზედა შეუორგული?
მაგრამ ირაკლიმ უკეთეს უწყის,
თუ ვით საუვარელ არს ქართველთშორის.
მაშ რამ შეშფოთნა მის გული მყარი,
ქართველებისთვის ერთთანა მკვდარი?
მაგრამ, ფინ იცის, იგი, იქნება,
უკეთ ჭფიქრობდეს რაც გვეჭირება:
ბევრჯერ ღვთიურსა ზრუნვასა მეფის
გონება ემათა ვერა მიხვდების!»

ამ ფიქრში იყო მსაჯული, ოდეს
მოადგა თავის სახლისა არეს.
წინ მოეგება მას თავის ცოლი,
სათნო სოფიო, სულისა ტოლი.

ახლაც ბევრს ახსოვს მისი ზრდილობა,
მშეენიერება, გულკეთილობა.
რა დაინახა მან თავის ქმარი,
სახე შეცვლილი, მოსაწყინარი,
ამბავი ჭკითხა მუის ირავლისა, —
ასე სავფარელ იყო ყოფლისა.

— გეტობ, სოფიო, რომე ირავლი
ქართველებსედა იუოს გულნაკლი,
ზედან ეტუობა, რომ მისი სული
მღიერად არის აღელვებული.
მწარედ უპირებს ბატონი დასჯას
თავის შვილების ამა ურჩებას:
გეტობ, რომ იგი სამეფოს ქართლის
აძლეს საფარსქვეშ რუსთა ხელმწიფის.
მაშინ უეურე ჩვენს დედაკაცებს,
რომ საცხოვრებლად დიდგანთა ცოლებს
პეტრეს ქალაქში გადასახლენ!
მაშინ, სოფიო, რაღა გინდათ თქვენ:
ხელმწიფეს ჰპოებთ მამად კეთილად
და დედოფალსა დედისა ნაცვლად;
არ მოგაკლდებათ
განცხრომილება, ფუფუნეულება
მათთა სიმდიდრის პალატაშორის;

გერ გაიგონებთ მუნ ხმას მტერის;
მრავალთ სიამეთ იხილავთ კვალად
ზანოვანთათვის გულგასართობლად.
მაშინ ვილასა მოესურნება,
ნახოს ქართლისა კვლავ ამბოხება.

— უწინამც დღე ჩი დამელევა მე!

.

მსაჯულს ეგონა, რომე იგი გულს
დედაკაცოცა ჰპოებს ცვალებულს;
და აწ, რა ნახა ცოლი ამ ჰაზრით,
გარდაეხვია მას მსურვალეზიო...

ჭოი დედანო, მარად ნეტარნო!
კუროხევა თქვენდა, რკბილსახსოვარნო!
რა იქნებოდა, რომ ჩვენთა დედათ
სულიცა თქვენი გამოჰყოლოდათ!
ვინღა ჰყავს გულის-შემატკივარი
მამულს ასული ახლა თქვენგვარი?

.

რა მოასლოვდა ქალაქსა მეფე,
დიდხანს უჭვრეტდა ცრემლთა აღმჩქეფე:

ზალატნი მისნი გადმონგრეულან,
ხახლნი სამშობლო დანაცრებულან;
მიდამო ჭხედავს უპატრონობას,
აოხრებასა და ნატამლობას!
დუმილსა ჭხედავს მის არეშარე,
მხოლოდ ბუტბუტებს მტკვარი მწუხარე,
შემრთველი მრავალთ სისხლთა ქართველთა, —
იგი გარდარჩა მხოლოდ სპარსელთა!

აღავსო ერმან გვალად ტფილისი,
რა მობრძანება ჭსცნა ირაკლისი;
ქალაქი ისევ ჩქარა აშენდა,
თუმცა ადრინდელს მრავალი აკლდა!
წარვიდენ წელნი მოსვენებისა,
და გვლავ ირაკლიმ ხრმალი ბრძოლისა
აიღო ლეკთა შესამუსრავად.
არც სპარსნი მოჩხნენ დაუმარცხებლად.
სიბერის დროსა მოიცა ძალი
და შეაძრწუნა გვალად ოსმალნი:
გვლავ ასახელა თავის სახელი,
მაგრამ ამაო იყო ყოველი, —
დიდი ხანია რომ ბუდი ქართლის
გარდაიწვევიტა გულმან ირაკლის!

ე ლ ე გ ი ა •

მკრთალი ნათელი სახსე მთვარისა,
მშობელს ქვეყანას ზედ მოჰყენოდა
და თეთრი ზოლი შორის მთებისა
ლაჟვარდ სიწრცეში დაინთქებოდა.

აწსაიდაჲ ხმა, აწსით ძახილი!!...
მშობელი შობილს აწრას მეტყუდა,
ზოგჯერ კი, ტანჯვით გამოძახილი,
ქართულის ძილშია კვნესა ისმოდა.

გიდექ მარტოკა... და მთებმს ჩრდილი
კვლავ ჩემ ქვეყნის ძილს ეალერსება.
ოხ, ღმერთო ჩემო! სუელ ძილი, ძილი,
როსღა გვექნება ჩვენ გაღვიძება?...

1859 წ.

ილ. ჭავჭავაძე.

კ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი .

ტყეს ესმება ფოთოლი,
აბერ შერცხალიც ჭეივის,
ბაღში ვაზი ობოლი
მეტის ღხენითა ტირის.

აყვავებულა მდელო,
აყვავებულა მთები;
მამულო საყვარელო,
შენ როსღა აყვავდები?...

28-იანვარს 1861 წ.

ილ. ჭავჭავაძე.

ე ა დ ი ს ჯ ო რ ი .

(ამ ღროების არაკი).

ერთს ეადს გაექცა მსუქანი ჯორი,
(არვისა ჭყავდა იმისი სწორი)
გაიქცა საცლა გარდაიხვეწა,
მაგრამ ვერ იქნა, ვერსად მოძიეს,
თუმცა მძებნელთა დიდხანს ეძიეს.

დიდუურა მსეცმა ბევრი ირბინა
შემდეგ, როცა მან დასტოვა ბინა,
ბოლოს მივიდა ერთსა წყლის პირსა,
სადაც ეძინა გამხდარსა ვირსა.

ჯორმა რა ნახა აქ ვირი, აუარ-ჩამოუარა,
დასუნა, დაიხეხვინა, ტეუზად წინლები უყარა,
ბოლოს წამოსთქვა წენარათა,
• მაგრამ მკაცრათ და მწყურაღათ:

«დახე ამ ვირსა უჯიშოს, რეგვენსა, გაუზრდელსაო, (საო!
თავს უადის ჯორი ვადგევარ, უურსაც არ ინძრევს გრძელ-
არა სჯობს, უადსა ვაცნობო, ხელსა აიღებს ძელსაო,
და ამგვარის უზრდელობისთვის ამ ვირს მოსწყევტავს
წყელსაო!...»

რა ესმა ვირსა ესენი, ფეხზედ წამოდგა მარდათა,
ჯორს პატვიი სცა საღამით, თავი დაუკრა მდაბლათა,
შემდექ წინ წადგა მოწიღებითა
და მოსწიგნა ზოგოცები...

— მშვიდობა თქვენსა მობრძანებასა, ბედნიერებაჲ დიდის
უადისო!
აქ განისვენეთ, ჩრდილი იჩრდილეთ, წყალი, ბაღახი თქვენ-
თვის მწადისო.
თქვენს მეტს ამ ველში არვის მოუშვებ, არა პირუტყვი აქ
არ დადისო.
მე აქ გახლდები, გემსახურები, როგორც შევიძლებ თქვენს
საკადრისსო.

უადისა ჯორი, ამის გამგონე,
გელარაფრისა იქნა მომგონე:
აღრენდა პირსა,
შესძახა ვირსა,
გითომც გულითა
დაჩაგრულითა:

— როგორ მიბედავ ამგვარს უბედობას?
რატომ არ მოიშლი შენს თავსეულობას?
შენ ვინა გკითხავს წყალსა და ბაღას?
მაგ თქმისათვისა ამოგსვრი ტალახს,
ბცემ და განგაძებ, ვერ ჰპოვებ ალავს!...

მაშინ ვირმა თქვა ღიმილით მწარით:
— ახ, რა დროებას ჩვენ შევესწართ!...
— არა, შე მხეტო, შე უგუნურო! გუღმტკივნეულათ მი-
გო ჯოჯო
— უაღრეს ჰეყვას მდიდარს, მასთან კარგს მხედარს, გი-
ხავს, გიფლის, როგორც რომ ქორს
კარგსა დარბაზში სუფთად გიფლიან, ბზეს და ქერს გა-
მეფს, როგორც რომ ღორს
ბხედნის, გასწავლის, ასე ვგონებდი, ველარ ვპოვებდი
შენსა სწორს
მაგრამ მე ვხედავ, შენ შენი ჯიში კარგს ვერას გაწვევს
ზარმაცსა მძოვრსა!

უადი გინახავს ნებიერთა,
შენ ვერ ირჯები წესიერთა,
და მადლობისა მაგიერთა,
დარბი, მოსულხარ ჩემს სამზერათა!...
მამა შენსა,
დედა შენსა

მე ვიცნობდი ძლიერ კარგათ:
ღედა იყო ზარმაცობდა, გახდებოდა სხვისა ბარგათ,
ქამა იყო ძლიერ მშრომი და მომთმენი. როგორც ძიძა,
დიდუერაანთ გვარის იყო, ჩემი იყო მკვიდრი ბიძა;
სქედავ, შენ ვერ დაგიმარხავს ვერც სწავლა და ვერცა წესი
და ვირის ჯიშიც დაგიკარგავს, გამოსულხარ უარესი!...

ჯორმა პასუხი ვერ უგო ვირს ბაასში ვერცა ერთში,
და ვირი მწყურალი გამობრუნდა ჯორს ჰკრა ოთხი წიხლი
ფერდში!...

გერვისა ვჭკადრებ შედარებასა,
გერავის ვუძღვნი ამგვარს ქებასა;
მაგრამ დროებითა,
ხავსეს ამაუბითა,
ვპოვნი ერთს-ორსა
როგორც ყადის ჯორსა!

ქვეყანა მოუფლიათ, სწავლა ვერ მიუღიათ,
მოდიან დიდკაცობენ და პირი დაუღიათ!...
ვისაც ჯიბეს უჭყავის ამ ჩვენს საწყალს დროშია
მამის ნაამაგევი ერთი-ორი გროშია,
ისიც ამაუბოს, არავის სწორობს,
ახნევს ფულებსა და ყადის-ჯორობს!
იოგი ვალით ტანთ-იცოშს, მდიდრად გამოჰრატუნულა,
ახით და ზნეობით კი საძაგლათ დაღმანჭულა;

ინ შემშლით წიგნან, ეს კი ძლება ვით ღორი
კა კლუბში ამაყად დადის, როგორც რომ ყადის ჭოჩი!

861 წ.

რაფ. ერისთავი.

ფ უ ტ უ რ ი.

როს სასეიროდ გავდივარ ველად,
ზაფხულში ბნელი შუალამის დროს,
ხშირად შორიდან ვსჭვრეტ მანათობლად,
ვით მართალს მნათობს, მაშინ ფუტუროს.

მაგრამ თუ ახლოს მივედი, ვნახე,
მაშინ კი სწორეთ გული მიკვდება,—
ხელში მირჩება მე დამპალი ხე
და ეს მაშინვე მომაგონდება:

აჩიან ჩვენში დღეს სწავლულები,
შორიდგან თუმცა ბევრს გვინათებენ,
მაგრამ ახლოს კი დალოცვილები
ფუტუროსავით ველარ გვარკებენ.

იანვარს 1862 წ.

აკ. წერეთელი.

თ ვ ა ლ ე ბ ი .

მიუვარს თვალები, მიბნედილები,
ეშხისა ცრემლით დაქანცულები;
მაგრამ როს ვუჭვრეტ ზამბახს ვარდთ ველად,
განეწონვიან მათი ისრები.

მივხვდი, თვალებო, ჩემო მკვლელებო, მაგ თქვენსა ქცევას
მაგრამ ვით ელით თქვენგან კოდლის თქვენგან გაქცევას.

გიცი, რომე მტრობთ გულსა მგრძნობელსა,
უწეალოდ სტანჯავთ უენოს მსხვერპლსა,
მაგრამ რა ისართ ზეცად აღმართავთ,
მაშინვე ჰპოებს საგურნებელსა.

თვალნო ღამაზნო! ვინ უძლოს თქვენსა ძლიერს ბასრობას
თუ არა ვჭვრეტდეთ თქვენგან სიკვდილში თვით უკვლ
გებას!

1842 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

ჩ ე მ ს მ ე რ ა ნ ს .

მირბის, მიმაფრენს უგზოუკულოდ ჩემი მერანი,
უკან მომჩხავის თვალბედითი შავი ყორანი!
გაჭსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აჭვს სამზღვარი,
და ნიავს მიეტ ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

გაჭკვეთე ქარი, გააზე წყალი, გადაიარე კლდენი და ღრენი,
გაჭსწი, გაკურცხლე და შემომოკლე მოუთმენელსა სავალნი
დღენი!

ნუ შეეფარვი, ჩემო მფრინაო, ნუცა სიცხესა, ნუცა ავ-
დარსა,

ნუ შეიბრალე დაქანცულობით თავგანწირულსა შენსა მკე-
დარსა!

რაა, მოვშორდე ჩემსა მამულსა, მოვაკლდე სწოროთა და მე-
გობარსა?

ნულა ვიხილაჲ ჩემთა მშობელთა და ჩემსა სატრფოს ,
ტკბილმოუბარსა!

საც დაზილამდეს, იქ გაშითენდეს, იქ იყოს ჩემი მიწა სამ-
შობლო!

მხოლოდ ვარსკვლავთა, თანამავალთა, ვამცნო გულისა მე
საიდუმლო!

კენესა გულისა, ტრფობისა ნაშთი, მივსცე ზღვის ღელ-
ვას

და შენს მშვენიერს, აღტაცებულს, გიჟურსა ღტოლვას!
გაჭსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამზღვარი,
და ნიაფს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

ნუ დავიმარხო ჩემსა მამულში, ჩემთა წინაპართ საფლ-
ავებთშორის;

ნუ დამიტიროს სატრფომ გულისა, ნუცა დამეტეს ცრემლ-
ნი მწუხარის!...

შავი ყოჩანი გამითხრის საფლავს მდელოთაშორის ტი-
ლის მინდვრის,

და ქარიშხალი ძვალთა შთენილთა ზარით, ღრიალით მიწას
მომაყრის!

ხატრფოს ცრემლის წილ მკვდარსა ოხერსა დამეტემის
ტიურნი ცვარნი;

ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაცვლად მივაღალეებენ სვავნი
მეფირალნი!

გაჭსწი, გაფრინდი, ჩემო მერანო, გარდამატარე ბედის
სამზღვარი!
თუ აქამომდე არ ემონა მას, არც აწ ემონოს შენი მხე-
დარი!

დაე მოვჭკვედე მე უპატრონოდ მისგან ოხერი!
გერ შემაშინოს მისმან ბასრმან მოსისხლე მტერი!
გაჭსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამზღვარი,
და ნიაფს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

ცუდად ზომ მაინც არ ჩაივლის ეს განწირულის სულის გვე-
თება,
და გზა უგალი, შენგან თელილი, მერანო ჩემო, მაინც დარ-
ჩება!
და ჩემს შემდგომად მოძმესა ჩემსა სიძნელე გზისა გაუ-
ადვილდეს,
და შეუპოვრად მას ჭუნე თვისი შავის ბედისწინ გამოუქ-
როლდეს!

მირბის, მიმაფრენს უგზოუკვლოდ ჩემი მერანი,
უგან მომჩხავის თვალბედითი შავი ყოვანი!
გაჭსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამზღვარი,
და ნიაფს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

1842 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

ფ ა ნ ტ ა ზ ი ა .

გჭპოვე ტაძარი შესაფარი, უდაბნოს მდგარი;
მუნ ენთო მარად უქრობელი წმინდა ღამზარი;
ანგელოსთაგან იკვრიდა მუნ დავითის ქნარი,
და განისმოდა ციურთ დასთა გაღობის ზარი.

მწირი სოფლისა, დამაშვრალი მისითა ღელვით,
მუნ ვეძიებდი განსვენებას წრეულთა ზრახვით;
და გუღსა, მოკლულს კაცთ სიავით და ბედის ბრუნვით,
ღამზარი წმინდა განმიტფობდა ციურის სხივით.

მუნ გუნდრუგის წილ შევჭსწირავდი წმინდას სიუვარულს,
რომლის საკურთხად დაფჭსდებდი მე ჩემს გუღსა და სუღს;
ამა სიამით, ნეტარებით ესრედ აღვსებულს
მეგონა, ვჭსედავ სასუფეველს აქ დაშენებულს.

მაგრამ საწუთრო განა ვისმე დიდხანს ახარებს?
განჭქრა ტაძარი და უდაბნო ჩუმად მდუმარებს...
მას აქეთ ჩემს გუღს ნეტარება არას ადარებს,
მის ნაცვლად სევდა და წევდიადი მუნ ისადგურებს!

მოისპო მსწრაფლად მისი ნაშთი და მისი კვალი!
განა თუ დრომან დაჰკრა თვისი მას ავი თვალი?
არა, მოჰსძაგდა მას სოფელი, ცრუ და მუხთალი!
დამშთა მე მხოლოდ მის ლამზრისგან ცეცხლი გამჟრალი!

გერლა აღმინთო სიუვარულმან კვალად ტაძარი!
გერსად აღვანთე დაშთობილი მისი ლამზარი!
ესრედ დამიხშო უკუღმართმან ნუგეშის კარი
და დავალ ობლად, ისევე მწირი მიუსაფარი!...

1841 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

გ უ თ ნ ი ს დ ე დ ა.

გადი, გამოდი, გუთნო
ღირღიცავ, ხანი უთხარო!

ერთ ბედქვეშა ვართ, ლაბავ, მედა შენ...
წილად გვარგუნეს შავი მიწა ჩვენ:
ერთგულად ვჭიმოთ ჭაპანი ჩვენი,
უსისარულოდ დავლიოთ დღენი,
ბელტო ბელტოზედ გარდმოვაწვინოთ
და შრომის ოფლი მიწას ვაწვინოთ.

ნუ დამიდონდი!... შენი უღელი
ჩემს უღელზედა არ არის ძნელი:
მეც შენებრ მიწას დავჭეუტებ თვალით,
რადგანაც ზეცა წამართვეს ძალით;
შენებრ მეც მელის მიწა, ვით მსხვერპლსა,

სიკვდილის შემდეგ დასავიწყელსა.
შენ პირუტყვი ხარ და მე მეტყველი?!...
ეგ, ჩემო ლაბავ, ნუ შავშურდება:
რად მინდა ხმალი, თუნდ იუოს მჭრელი,
თუ სიმატლისთვის დამიჩლუნგდება?
აბა რას გვარგებს ჩვენ ის გუთანი,
რომა აჩეჩოს მარტო მიწანი
და არ მოჭსთხრიდეს ძირით იმ ბალახს,
რომელიც უშლის თესლსა ამოსვლას?
მე ჩემის ჭირის, ჩემის წუხილის,
ჩემის კაცობის გულის დუდილის
სიტყვანი გულში მებადებიან,
მაგრამ გულშივე უხმოდ გვდებიან.

შენ ვერ გაიგებ მეტყველის ტანჯვას,
როცა სიტყვასა მართალს გულში ჭკლავს!...
აჰ, მენდე, ლაბავ, ჩემი უღელი
შენს უღელზედა უფროა ძნელი.
მაშ რა გაღონებს?... გაჭსწი ჭკპანსა
და გაიტანე გუთანი ბოლოს,
ნუ უღალატებ ძველს ამხანაგსა,
ის შენ აცხოვრე, მან შენ გაცხოვროს!...

* *

მას აქეთ, რაკი შენდამი ვჭსტან მე სიუფარული,
ჭოი, მამულო, გამიკრთა მე ძილი და შვეება!
შენს ძარღვის ცემას მე უურს ვუბდებ სულგანაბული,
ღამე თენდება ეგრეთ ჩემი და დღე ღამდება.

დაუინებითა ფიქრი ფიქრზედ მოდის, გროფდება,
გრძნობა გრძნობაზედ შეუბოვრად იძვრის ჩემს გულში,
და მე არ ვჩივი: მიხარია, რომ ეგრე შრება
ჩემი ცხოვრება შენსა ფიქრში, შენს სიუფარულში.

მაგრამ, მამულო, ჩემი ტანჯვა მხოლოდ ის არი,
ის არი მხოლოდ სატირალი და სამწუხარო,
რომ შენს მიწაზედ, ამდგენ ხალხში, კაცი არ არი,
რომ ფიქრი ვანდო, გრძნობა ჩემი განვუზიარო!...

6 აგვისტოს 1861 წ.

* *

მადლი შენს გამჩენს, ღამაზო, ქალო შავთვალეებიანო.
დღისით მზევ, ღამე მთოვარევე, წყნარო და ამოდ ხმიანო!
შენის ღოდინით ვსულდგმულვარ, თავვანს ვჭსტემ შენს
სახელს.

დედისეკრთა ვარ ნუ მომკლავ, ნუ დამანანებ სოფელსა!

ყარბი ვინმე მოფსრულვარ, სოფლისა მუშა საწყალი.
ამხანაგად მუყავს ნაბადი, ძმობილად — ბასრი ხანჯალი,
მე სხვა სიმდიდრე რად მინდა? მე შენი გულიც მეყოფის:
მის ფასი კიდე საუნჯე ცასქვეშეთს განა იმყოფის?

10 იანვარს 1845 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

*
* *

ჩემო კალამო, ჩემო კარგო, რად გვინდა ტაში?
რასაც ვმსახურებთ — მას ერთგულად კვლავ ვემსახურეთ.
ჩვენ წმინდა სიტყვა უშიშარად განფადოთ ხალხში
ბოროტო საკლავად — და შორიდან სეირს ვუყურეთ.

თუ კაცმა ვერ ჰსცნო ჩვენი გული, ხომ იცის ღმერთმა,
რომ წმინდა არის განზრახვა და სურვილი ჩვენი:
აგვიუღლია სიუცმიდანვე ჩვენ ქართლის ბედმა
და დაე გვძრახონ — ჩვენ მის ძეგლით დავლიოთ დღენი.

ჩემზედ ამბობენ: «ის სიტუდეს ქრთვლისას ამბობს,
ჩვენს ცუდს არ მაღავს — ეგ ხომ ცხადი სიძულვილია!»
ბრძიუნი ამბობენ, კარგი გული კი მაშინვე ჰსცნობს,
ამ სიძულვილში რაოდენიც სიუვარულია!

1861 წ.

ნ ა ა ნ ბ ო ბ ი მ ო ხ უ ც ი ს ა .

(მიზამვა ძველებურთ მოღვექსეთა).

«... რა გითხრა. შვილო, მოხუცმა, თავს ბევრი გარდამ-
ხედია...

მოხუც და გიანბობ მცირესა, ნუ გეგონები ებედია...
სად არ ვორეუღვარ: მთა, ბაჩსა, სად გადმივღია ქედია,
და ასგზის შინახავს მრისხანედ, მომღიმარეთაც ბედია!

ერთსა ანახავსა გიანბობ, ძალა მიეცი სმენასა.
არ შემიშალო ბაასი, შენ ნუ გაანძრევ ენასა;
ქოგითხრობ ჩემსა ნახულსა დაწვდილებითა ვეგლასა,
და ამაოდ ნერას მაუბნებ, მამი შენისა ღხენასა!

რაცა ხელიეხი მერჩოდა, ომი მერჩივნა შინ ძილსა,
თუ მქონდა ტეფიაწამალი, არ დაგიდევდი შიმშილსა,
წასვლას ვისწრათედი ღაშქრათა, როგორც საცალო ქორ-
წილსა,
და თოფი და ხმალი, ცხენები მაშინ მერჩივნა ცალშვილსა!

ერთხელ ვილაშქრეთ ქისტეთზედ, სადაც არღუნი მდი-
ნარებს.

კლდიდან კლდეზედ ხელის, ღრიალებს, ჰგავს მხეცსა წას-
მე მკბინარეს..

სოფელს მიუვლით ჩადმოსა, გარს შემოვერტეით შინარებს.
და ზოგნი შეუბრტით ციხესა, ქისტო დავესხენიო მძინარებს.

შეგვექნა ომი ფიცხელი, თოივის ცლა, ხმაღთა ტრიალი,
ასმოდან ვაშკაცო ძასილი, ჩვენზედ მოიღეს გრიალი:
ქალთა დაიწეეს სიმიღერა, ბაღლებმა შექნეს ღრიალი.
და ბევრს აგუტირეთ დედამა. დარჩნენ ვით ოხერტიალი!..

[ლი,

და ომსა მოგერჩით მშვიდობით, დავიმოწილეთ სოფე-
სარდალსა წიგნი მივსწერეთ, გაუცხავნეთ მახარობელი!..
მე კი იქ ყოფნას ვინანი, არა ვარ ღვთისა მგმობელი.
და სადაც კი ზვედრსა ვერიდე, მუნ დამხვდა დაუნდობელი!

იქ ყოფნას ეხლაც ვინანი, მაშინაც მენახებოდა,
ძისთვის რომ ვნახე ვაშკაცი, ტყვია გულს დასძკერებოდა.
უცხო რამ გვირი, მამაცი, სანთელივითა ჰქრებოდა.
და მიველ და ზრუნვა დავიწეე, აუ კი რამ ეწამლებოდა.

ძან მითხრა: «ჩემო ბიძიავ, მსგავსო მაშისა ჩემისა,
ნურასა სწუხხარ, ამაოდ შენ ჯაფა მოგეცემისა.
აღსრულდეს ჩემზედ ბრძანება უფლისა ძლიერებისა.
და ხამს დასანთქმელი დაინთქას მსგავსად უძირო გემისა!»

მე ვუთხარ: «შვილო, რას ივნებ ნეტა წამლისა გლეხითა?
ხულმოკლეობა არა სჯობს, თავს ვერ მოიარჩენ გვნესითა»,
ბევრი მინახავს ჰერობილი ჭირითა უარესითა,
და სჯობს გამაგრება, მხნეობა, მოთმენა ვაშკაცთ წესითა.»

რა მომისმინა, წამოჰდა, შემომღიმღილა მწარეთა, [რეთა,
პითხრა: «გხედავ რომ ვკვდებიო, ვაშკაცებო ლაშქრათ გა-
მე სიკვდილს არას ვიშიშვი, ნუ მიცნობ. ესრედ მდარეთა,
და თუ მოვკვდე, ამას გვედრი, აქ მიწას მიმბარეთა!

ამას-და გარდა, მამაცო, მაქვს შენთან სახვეწარია,
ნუ დაივიწყებ, გახსოვდეს, ეს ჩემი საუბარია,
გეტყვი მიზეზსაც, რისთვისაც სიცოცხლე გავიმწარეა,
და მამასა ჩემსა უანბე ვიცანაცა ვარ მკვლარია...»

«ერთხელ ვნახე ქალი ერთი, მე რა გითხრა მისი ქება,
ნინა ჭქვიან სახელათა, ვისთვის ეხლაც გული კვდება,
მოელ ხმელეთზედ იმისთანა, ვუფიცავ, არსად იბადება,
და მისის ხილვით შთვარე კრთება, მისი შუქით ვარდი
ჰგნება!

პირველათვე მე ნინამა კეთილი არ დამაყარა:
დავინახე, დამინახა, გულს ისარი გამიყარა,
გამიცინა, გახლტა მსწრაფლათ, გამირბინა, გამეყარა,
და ერთის წუთის სიამოვნე მომისპო და გამიმწარა!

რა გაგიგრძელო ანბავი, მეორეს დღეს ვნახე ნინა,
მშვენიერმა გუშინდელებზე ისევ ტკბილათ გამიცინა,
მკითხა: «ძმაო, ვის დაეძებ, საიდგან ხარ, ანუ ვინა?» [მინა!
და ვკადრე: «მზეო, შენსა შუქსა დაესდევ, შენი ჭვრეტა

მან მითხრა: «ჩემი მძებნელი მიმართავს ჩემსა მამასა,
თუ იმას დაიუბუღებ, გარდგვიხდის ერთა-ჭამასა,
გჰქროდეს ჩემი სიტყვები, ფიცა არ უნდა ამასა...» [მასსა!
და ესე სთქვა, მსწრაფლათ გაბრუნდა, გული თანგაჭყვა ღა-

რა ვისმინე მე ესენი, კვლავ ვახსენე ღვთისა ძალი,
ნინოს მამას მოციქული გაუგზავნე, ვსთხოვე ქალი;
მან დასტური შემოსთვალა — მომივიდა კაცი მალი,
და მეტის მეტის სიხარულით წავბარბაცდი ვითა მთვრალი.

ხანი აღარ დააყოვნეს, მეორეს დღეს წამიყვანეს,
დარბაზს ნინა შემოვიდა და ხუცესიც დიაბარეს;
ჩვენ ბეჭედი მან გვიჩურთხა: გაიხარეს, გამახარეს, [რეს!..
და მაშინ ვკრეფდი ნინას ვარდთა, მალმალ ჩემკენ დაიხა-

ერთხელ მითხრა მე ნინამა: «ძოდი, უური მომიპყარო,
ჩემი აზრი ესე არის, სჯობს რომ ესლა ვაღვიარო:
თუ რომ გინდა საყვარელო, უფრო მეტად შეგიყვარო.
და ასახელე თავი შენი, თუ რომ გინდა, რომ გიქმარო».

“გირჩევ, წახვიდე ღაშქართა, უნდა იშოვნო სახელი,
ყოველი სული გაქებდეს, არ გჯობდეს ერთი გახელი:
იუ ვაშკაცობას არა იქ, არა ვარ შენი მნახველი...
და წადი და მასახელე მე, მაფიცე შენი სახელი!”

ესე სთქვა და დამაშურა, აღარას დამაგვიანა;
ძიოხრეს, ჯარიც იურებაო და ქისტეთზედ მიდიანა,
წაშოველ და ნინასათვის გულითგან სისხლიც მიდიანა:
და ადამის გვერდის ნამტვრევმა დახე რა დამაზიანა!...

ვიცი. მამა ჩემს უანობს წყრილათ ამა საუბარსა,
ანუგუშე. უთხარ: “ღმერთი მოგცემს სხვასა კარგსა ვაჟსა.”
ნაბრალს თაფში წაიშენს, ვით მოღხინე სტემდეს ტაშსა;
დაიჭი, თორემ გაიგლეჯს თმასა, წვეკსა და უღვაშსა!...

თუ შეჭხვდე სადმე ნინასა, უთხარ, ვერ ვუხამ ქმრობასა,
ქვესკნელს მივაღთქო, იქიდგან ვინ შესძლებს ტრფიალო-
უთხარ, გიორგიმ ასე სთქვა, ზეცას გიზამთქო ძმობასა, [ბასა;
და სხვა მოძებნეთქო საჟერი, ის გიზამს გიორგობასა!

გულავ ჭკადრე ნინოს: “გიორგიმ ქმნაშაშკაცობა კახუ-
ქისტეთში დარჩა ელჩათა, შინ დაითხოვა მსახური. [რი,
ძაწას სჭამს, წვიმის წყალსა ჭსომს, მოძაგდა ღვინო და
და მიწას მისი დარბაზი, იგივე საწოლ-სახური!...” [პური.

რა ესა სოქვა, ცრემლი ღვარა, წაუიდა ღომისა გული.
ძიუეშველე, მოვაბრუნე. მაგრამ ვაშკაცს ჰკლავდა წელუღი...
«ძოგიკედიო!» შემომძახა, ვერ ვშველოდი მე ბედგარული,
და აქ პირჯვარი დაიწერა, განუტევა ესრეთ სული!...

ამის მნახავსა მას აქეთ თვალთა დამაკლდა ჩინია,
გინდა რომ ვიყო ქორწილში, არ მეღვინების ღვინია,
ომისა, ვაშკაცობისა გაგრილდა ჩემი ჟინია...
და გემდური ხვედრო, აქამდის მეც რათ არ დამაძინე!...

ამ სიტყვითა გაათავა ბერმა კაცმა ეს ანბავი.
დაიოხრა, ცრემლი ღვარა, გაიქნია სამჯერ თავი, [შავი?!...]
სოქვა საბრალომ: «ღმერთო, რისთვის დამანატრე მიწა
და მეც დამათუქრა ანბავმა, — მეტისმეტად იყო მწვაფი...

რათ. ერისთავი.

წრეს გარდასული წრეში შემოსულს.

...შენ გსურს მარადის ემაწვილი კაცი,
ამას არ ვსტუევი, არ უნდა იფიცო:

რათ შემიუფარებ? განა არ ვიცი,
შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

ფიქრმა და დარღმა სულ დამადუნა,
ადრე დამაჭკნო, დამაძაბუნა,
ორმოცდაათმა წელმა გამლუნა.
კისერში მაგრა ჩამიკაკუნა.

რათ შემიუფარებ? განა არ ვიცი,
შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

შენ გესიზმრება ღოუაწითელი,
თმაშავი ბიჭი, გულის შემწველი,
ქქონდეს მხარბეჭი და წვრილი წელი,
ახლად ევაჟოდეს, როგორც რომ ველი.

რათ შემიუფარებ? განა არ ვიცი,
შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

შენ გაგაწითლებს თუნდა სიზმარში,
ვისაც არ უჩანს ჭაღარა თმაში,
შენ აგაურჟოლებს, თუნდა ყინვაში,
ამწვანებული ახლად ულგ.ში!

რათ შემიუფარებ? განა არ ვიცი,
შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

შენ გინდა, ცელქი ბოვში გატროფოდეს,
შავთა თვალთაგან ცეცხლსა აფრქვევდეს,
ცკბილის ღიმილით გულისა გილხენდეს,
თავს გეველებოდეს და გატელქებდეს...
 რათ შემიუფარებ? განა არ ვიცი,
 ჟერ შენ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

რათ გინდა ჩემი გამოცდილება,
ჭკუა დამჯდარი, ფიქრთა ქმნილება?
რას აქნევ ჩემსას ან ერთგულებას,
რა კი მეწვია ესე ცვლილება?...
 რათ შემიუფარებ? განა არ ვიცი,
 შენ ჟერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

მაგრამ, ღამაზო, გული არ ჭკნების,
წინწკალი მაში ცხოვლად ისრწნების;
თუ მოეკარე — მსწრაფლ აღენთების,
იფეთქებს, დაგწვავს, თვითც დაიწვების.
 თუ კი დაიწვი, რათ შემიუფარებ?
 ტუჩისა ტუჩებზედ რათ მომაკარებ?!...

რათ. კრისტაფი.

ფ ა რ ი ს ე ვ ე ლ ი .

(პოემიდგან «რუსეთუძე»).

შესედეთ ფარისეველსა,
ღოცვითა ღამის მთეველსა,
ცხადათ ბოროტის დამგმობსა,
ჩემათ კი ცოდვის მღეველსა!
წამისწამ ასსენებს უფალს,
ამ თვალთმაქცობით გიხვევსთ თვალს;
ბე უღმრთო კაცსა მეძახის
და მიზეზს ადებს თერგის წყალს.
შეგტირისთ ჯვარითა და ღვთით,
თქვენც გაჟერებსთ: ცუდკაცად მხდით!
მაგრამ ჩენშიდ სხვა რამ არის —
ძიზეზს გეტყვით, თუ ვერ მიხვდით:
ბე და ებ ვსცნობთ ერთმანერთსა!
ებ რომ მუჩებს იცემს მკერდსა,
არ იცით, რომ თქვენც გატუჟვებსთ,

და ეცრუება თვით ღმერთსა?
ახა, სინჯეთ! ერთხელ გარეთ
სადმე ჩუმათ მიეპარეთ,
მაშინ ნახავთ, რომ იმავე მუჟს
გლეხკაცს ურტყამს თავშიდ მწარეთ.
გეფიცებით, იმავე თვალებს,
ცხადათ რომ ცას უეწრიალებს.
ჩუმათ ბევრჯერ აშიუულად
უთამაშებს ღამაჲ ქალებს.
საუდარში რომ დაგვიხელებს
და ხატს უპოტინებს ხელებს,
ძეწმუნეთ, იმავე ხელებით
ძოჩიფრებს ჯიბეს უთხელებს.
ძე ვერ შემაცთენს თქვენსაჲვით
ძარხვით, ღოცით, მოხრილ თავით,
შევრტუვე ფარისეველობა,
ღირსია ჩაიქოლოს ქვით!
გცანი გაიძვერა მე,
ძისთვის მიწურება თურქე,
უღვთოობას მიტოპ მწამობს
და მეძახის: «რუსეთუმე!»

6 იანვარს 1862 წ.

აგ. წერეთელი.

აზველაციის მცოდნე.

ბედნიერია ჩანჩურა! შეიღი ჭყავს მას საჩქები:
ოქვენს მზეს ვფიცავ, წყალვით იცის აზველაცია,
წვერ-უღვაშს აღარ ჭკადრობს, მოუშვია ბაკები;
ეს სწავლის ნიშანია! უჭ, რა დიდი კაცია!...

ჭართულ ტანისამოსსა აბა რაღათ იკადრებს:
სწავლული კაცი არის, ტანზედ ფრაკი აცვია;
გინც რუსული არ იცის მთის ნადირსა ადარებს, —
გინ ამტყუნებს! ძართალს ბრძანებს, ის სწავლული კაცია!

არ მოსწონს საღამური, არც თარი და არც ჩონგური.
ლეკური ეზიზღება, მოსწონს ტანცი-მანცია.
გერ დაფხრახავთ! ოპერასთვის მიუჩვევია ყური!
უჭ! რა შეიღი დამდგარა! რა სწავლული კაცია!...

უეზდი ჩაბარეს, აწ ვინღა შეედრება!
მოჩივარს რომ შეუტევენს, სწორეთ რომ მამაცია!!
უფულა კაცის წვევა ჟამივით ეჯავრება...
სხვა რამე არ იფიქროთ! ის სწავლული კაცია!...

ანბობენ, ქრთამი სძულსო, არ იძღვნის არც ქათამსა;
მხოლოდ მაშინ არ იწყენს, თუ მსუქანი ვაჭია,
მაგრამ ეს ზვარაკია! ამას ვინ იტყვის ქრთამსა?!
სხვა რომ ჰქნას, ის სხვა არის!... ის სწავლული კაცია!

ვინც რუსული არ იცის, ახლოს ნუ ეკარები;
მუსაიფის თავი არ აქვს, ქართულში ზაფხვაცია,
შენისთანა უსწავლელთან მოსდის ზაფხვის ქარები;
ან კი რა ჰქნას? არ ვამტყუნებ, ის სწავლული კაცია!...

გაბუტვით დადის, სიბრძნე აღარ ეტევა უელში,
მთელს ნაცის ის მოსწონს, მას სძულს მთელი ნაცია!...
აი სწავლული შვილი, სანატრი ამ სოფელში,
ქართველების აზრითა უოფლად კარგი კაცია!!!...

დეკემბერი 1861 წ.

აგ. წერეთელი.

«Въ трудѣ проходить жизнь его
И не приноситъ ничего.»

I.

გოღუიან დღესა ცუფილისშია ჟუაბაზრისკენ
ბე ჩამივლია. ჩემო მუშავ! მინახეიხარ შენ,
კედელთან მწოლი, მხურვალე მზე ზედ დაბეურებდა:
ჩუმი დიდინი შენი ხშირად გულს მიწყელულებდა.
ნაღვლიან ხმაში სულ ისმოდა შენი ცხოვრება:
დღიურ ღუგმისთვის ტანჯვა, შრომა და მწუხარება.
ვინა ხარ შენა, ჩემო ძმაო? სიღამ მოსულხარ?
ბატონის მათრახს ვერ გაუძელ, გაშოქტეულხარ,
ძოშორებულხარ ჯალაბობას, შენსა სხლკარსა,
ძინდორს მამეულს და შეჩვეულს მიწასა, წყალსა?
ოუ უნებლიეთ გადმოგტეორცნა, მუხთაღმა ბეღმა,
ან მოგიტაცა სხვა კაცზედა მარტივ იმედმა?
აქ სად მოსულხარ?... რაც დაჭკარგე და რაც დასტოვე,
ძის მაგიერი ცუფილისშია აბა რა ჭპოვე? ..

II.

აი ტვირთქვეშა მოკაკუელხარ, საბრალოვ, შენა!
აფლი წერწერით პატროსან შუბლით გედვრება,
ქეგუბებულის სულის ისმის დაღლილი ქშენა;
სიხალ, საწყალო, ტომარისქვეშ მუხლთ-გეგეტება!...
ინ შეგიბრალებს!... აგერ მოჭქრის დიდგაცის დროშა,
ქენს პირდაპირა იგი მორბის დაუდევნელად,
გერ წამოგწვდა, დაგეჭახა,— და, როგორც გოკა,
ქენ — კერძო ღვთისა არ დაგინდო დასამსხვრეველად.
ქენ გარდიქენი ტომარითურთ, და გამგელელ ხალხმა
საგ შენ ყოფაზედ იყო უგრძნოდ მადლა ხარხარი...
ზასტ მაშინ გრძნობდი, ყოველი ქსთქვა შენ მწუხარ თვალ-
მა,

ქენს დუმილშია იყო ღვთისა რისხვისა ზარი...
მაგ დუმილით მიხველ, წევა დაუწეე ტვირთსა:
სარდნი გაღურჯდნენ შენს სახეზედ, თითქო ქსქდებიან,
სწევ, ვერ ეწევი, — გეკარება შენ საზღო დღისა...
აღზი გიყურებს და არავინ არა გშეელან!...

III.

ჭა მიხვედი, მიუტანე ტვირთი პატრონსა,
ზუსტად ფარაჯის კალთით შუბლზედ იწმენდავ ოფლისა.

განივრად იძვრის დიდი მკერდი სიგრილეშია;
იცდი, საწყალო! — შენი ლუკმა იმის ხელშია!...
ხშირად ამ ლუკმის მთლად მოცემაც იმას შენთვის შეურს,
ხშირად ფასს გიკლებს, შიშველს, მშვიერს, მწყურვალს,
— უბედურს...

«ნუ მიტეხ ლუკმას, ეუბნები: «დმერთსაც შეხედე!...
მე ეგე ლუკმა პირუტყვისავით ზურგიით ვიყიდე.»
შენ უღონო ხარ... და უღონოს კაცი იბრეყებს,
მდიდარს მეტს მისცემს, შენ კი გროშზედ შეგევაჭრება;
გისაც არ უჭირს, მას გააძღობს, — და შენ დაგიკლებს,
შენ, რომელსაცა ერთის გროშით დღე გემატება.
ეგრეთ დასჯილი უსამართლოდ ბევრჯერ წამოხვალ
და, თუ დაღამდა, თავთ-დაიდებ ერთგულ კურტანსა
და სადმე ქვებზედ მიეგდები, იმ იფიქრით, რომ ხვალ
ისევე ამრიგად განატრელებ უღვთო შრომასა.

IV.

შენ სიცოცხლესა დაღამებ ესრეთს შრომაში,
კაცი კაცურად ვერ იცოცხლებ ვერც ერთსა დღესა...
მერე ვინ იცის, რომელ ქოხში, რომელ სარდაფში
დაუწყებ ბრძოლას სასიკვდილოდ მოსულსა სენსა.
მარტო ეგდები და ლეიბად გექნება ნამჯა,
და სახურავად, თუ კი მოგევა, რუსის ფარაჯა!...

მარტო იცოცხლებ და მარტოცა, ძმაო, მოჭკვდები
ჯალაბი შენი ვერ დაგასხამს მდულარე ცრემლსა,
არ დაგტირებენ პატარები შენი შვილები,
ამოდ მათგენ სიკვდილის ჟამს გაიწვდი ხელსა.
მოჭკვდები და მსწრაფლ ჩაგჭედამენ საკაცეშია,
უცრემლოდ, ძმაო, ჩაგიშვებენ სამარეშია!
გვრეთ უბრალოდ გაუფუჭდები, — და ჩვენ ხსოვნასა
არაფერი არ მოაგონებს შენს «აქ» ყოფნასა.

12 ივლისს 1860 წ.

მთხოვნელი მსაჯულისადმი.

მოველ, ბატონო, ღმრთისა მსაჯულო, გენაცვალების
შენ ჩემი თავი,
მსურვალეთა გთხოვ, ცრემლითა გვედრი, გულს მომავორე
შე ტეცხლი მწვავი;
გთხოვ, დამიბრუნო მე ჩემი შვილი! დედა ვარ მისი, განა
მომკლავი?
ხსება რათ ჰპატრონობს ჩემსა ნაშობსა, რისთვისა სტან-
ჯავს მანდ მდგომი სწავი?

შვილი ჩემია, უარს ხომ ვერ ვუოფ, გთხოვ, მომავლო
ეს ცეცხლის ალი,
მე ბევრს ვერ შევსძლებ სუსტის ბუნების, დედა ცოდვი-
ლი, ბედკრული ქალი;
კვ კაცი მებრძვის, შვილი წამართვა, ვისი უპყრია, მიბრძა-
ნე, ძალი?
შენ რომ არ მომცემ ღმრთის ნაჩუქებსა, რათ არ მიბრძა-
ნებ, თუ გრწამს უივლი?

ამ დროს მიჭხედა შვილსა დედამა, თვალს უშვრებოდა,
უქნევდა ხელსა,
ჩემთან მოდიო, მას ანიშნებდა, ცრემლს კი ვერ ღვრიდა,
გულის შემწველსა;
შვილსა, შემკრთალსა ბატონისაგან, ვერა ვხედავდი დე-
დისკენ მსვლელსა,
რომ მისულიყო, გარდაეკოცნა, დედაშვილურად ხვეოდა
მკერდსა!...

17 ნოემბერს 1857 წ.

ი. მიჭაბერძე.

ლოთური მუხამბაზი.

«მუხამბაზო, რა ცკბილი რამ ხმა ხარო»
ჩამჩი მელქო.

გინდ მეძინოს, მაინც სულში მიზიხარ!
თვალთ ავახელ, ზედ წამწამზედ მიზიხარ!

უმასავითა მე ერთგული შენი ვარ,
გინდა მკლავდე, არა გეტყვი,— შენი ვარ.
ხდაც წახვალ, მეც მაშინვე იქა ვარ,
გინდ ვერ მნახო, იცოდე, რომ იქა ვარ;
რას გაწუხებ? მე ჩემთვისა იქა ვარ,
ჩემთვის ჩუმად ვამბობ: «რა ღამაში ხარ!»

გინდ მეძინოს, მაინც სულში მიზიხარ,
თვალთ ავახელ, ზედ წამწამზედ მიზიხარ!

რტო აღვისა შენი წელი მგონია,
მაგ წელზედა ცისარტყელი მგონია;

ეგ თვალები ცაში ელვა მგონია;
გარდის სუნი შენი სუნთქვა მგონია;
როს მეღიწისოს, ვჭსთქვა: «გეთაუვა, ჩემი ხარ!»

გინდ მეძინოს, მაინც სულში მიზიხარ,
თვალთ ავახელ ზედ წამწამზედ მიზიხარ!

ათი გ'ხა მაქვს, ათივე შენკენ მოდის!
ფიქრები მაქვს, წინ შენი სახე მოდის!
მინდა რამ ვჭსთქვა, შენი სახელი მოდის!
ჩემს გულშია რა ამბები, რა მოდის?
ერთხელ მკითხე მაინც: «აგრე რათა ხარ?»

გინდ მეძინოს, მაინც სულში მიზიხარ,
თვალთ ავახელ, ზედ წამწამზედ მიზიხარ!

ჩემს დარდებსა ვინ ინაღვლის, ვინ არის,
ვის რათ უნდა, ღოპიანა ვინ არის,
მკვდარია, თუ ცოცხალია, ვინ არის?
ქვეყანაში აბა რაა, ვინ არის?
შენ ეს არ ჭსთქვა, ვიცი სულთ ნაზიხარ!

გინდ მეძინოს მაინც სულში მიზიხარ,
თვალთ ავახელ, ზედ წამწამზედ მიზიხარ!

• ორთაჭაღის ბაღში მნახე, ვინა ვარ,
 დარდიმანდის ღვინში მნახე, ვინა ვარ,
 ჯამით ტოლუმბაში მნახე, ვინა ვარ,
 აბა მუშტის კრეფში მნახე, ვინა ვარ, —
 მაშინ შეგიყვარდე, ჰსთქვა: «მფირფასი რამა ხარ!»

გინდ მეძინოს, მაინც სულში მდგომარ,
 თვალთ აფხელ, ზედ წამწამზედ მიზინარ!

გრ. ორბელიანი.

ს ი ე ვ ა რ უ ლ ი .

ოდეს ტურფას შეეყარო, ვისთვისც გიბგერს მარჯ
 გული
 თუ რომ გიყვარს ჭეშმარიტათ, ასე უნდა სიყვარული:
 ხელი წელსა გარდაჭხვიე, ვით რომ სურს ხესთან რგული
 ისე მტკიცედ დაეკონე, ვით ფათალო ჩაწმახნული!

მაშინ ძალა სიყვარულის თქვენ აღგიგზნებსთ ნაცხლს;
 მწველსა;
 გაგაწითლებსთ, აგაყრყოლებსთ, აგათრთოლებსთ, ვით
 ფურცელსა

გაგიძნელებსთ სუნთქვას სულის, ჭირსა მიგცემსთ ტკბილს
და ძნელსა;
ფრიად ვრცელსა, უძიროსა, უზომოს და დაუთვლელსა!...

მაშინ უნდა მშვენიერსა თვალი თვალში გაუყარო,
თავი თავსა, თმა დაღალსა, მკერდი მკერდსა დაამყარო,
ტუჩი ტუჩსა შეაწყბო, გულით გული გაახარო,
დავიწყებას თავი მისცე, ნეტარების ცრემლი ღვარო!...

1861 წ.

რადფ. ერისთავი.

ჰ ე ზ ე ლ ა.

ვითა ჰეჰელა
არხევს ნელნელა
ხვეტაკ შროშანას, ღამაზად ახრდილს,

ისე საუურე,
უცხო საუურე,
ეთამაშება თავისსა აჩრდილს.

ნეტავი იმას,
ვინც თავის სუნთქვას
შენსა ჩრდილშია მოიბრუნებდეს;

შენის შერხევით
სიღ მობერვით
გულის სიტყვას განიგრილებდეს!

ჭოი საუვარელო,
გრძნებით ამრეო,
ვინ ბაგე შენსქვეშ დაიტბანუროს?

მუნ უკვდავების
შარბათი ვინ სვის,
ვინ სული თვისი ზედ დაგაკონოს?

1839 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

მ უ შ უ რ ი .

(«ჭეე-ჭო, ჭეე-ჭოს» ხმაზე).

სიმიდსა თოხნა დაუწყეთ,
ერთხმად დავძახეთ მუშუერი!...
ეგებ მაშინ დაგვაფიქედეს,
რომ გლეხნი ვართ უბედური!
მარტო ჩვენთვის არ ვმუშაობთ,
სხვისიც გემართებს სამსახური.
ბატონი გვეყავს, ვართ საწყალი,
უპატრონო, უბედური.
ეკელა თავში გვიჩაჩქუნებს
გარეშე და შინაური.
ცხელსა მიწას უხვად აღბობს
ოფლი ჩვენგან მონაწერი.
ჩვენი ჯაფით მონაყვანი
სხვასთან მიდის საზრდო პური.
შინ ცოლშვილს გვიკლავს შიმშილი,
მაგრამ რით მიფუტდეთ ყური?

მათსა საზრდოს სხვა იტაცებს,
 ცირის ცოლი მეძუძური,
შემშილისგან რძე უშრება,
 შვილი წივის უსუსური.
ღმერთს ბატონათ მოუცია
 ჩვენთვის ერთი აზნაური;
მისთვის სუფევლა ჩვენა ვარი,
 მებეგრეტა და მსახური;
მისგან ტანჯვას რომ მოფრჩხებით,
 მაშინ გვტანჯავს მისი ფური.
უბატონოთაც არ ვარგვართ,
 როგორც უმწესური ცხვარი:
მაშინ ყველა ბატონია,
 გამკითხველი ვინლა არი?
მდივანბეგის ბოქაულებს
 ტაელებათ მაშინ კარი;
სულ მათ მიაქვთ, რაც რომა გვაქვს:
 ქათამი, თხა, ძროხა, ხარი.
ღლე უოველი ტანჯვას ველით —
 ღლეებს რა გვაქვს გასახარი?
... . კოლოფში ძინავს,
 ის არს ფულის მეგობარი,
არ იღვიძებს, თუ უფულოდ
 მასთან მივიდა სტუმარი.

შინდის წკნელებზე სწერია
ჩვენი სახელი და გვარი.
განვავრდოთ, ძმებო, მუშურო,
ჩვენი სევდის გამაქარი!
ნაღვლიანსა ბანს გვეტყვიან
არე, მარე, მთა და ბარი.
ნუ თუ გულგრილად უუერებს
ჩვენს ტანჯვასა მაცხოვარი?!

5 აპრილს 1861 წ.

აკ. წერეთელი.

სიმღერა მკის დროს.

გავლესოთ, ძმებო, ნამგალი,
ზური შეგვექნია სამკალი,
ჯერ «ჭოჭუმ» დავაგუგუნოთ
და მერე «ჭარი-ჭარალი»!

გერა ხედავთ ჩვენს მეთაურს,
როგორა ხტის? გული უხურს!
რა სიამით და სიხარბით
შეჭეულებს დამწიფებულს ჰურს!

მეთაურო, დაგვატალე,
ჯერ ეს უანწი გამოცალე,
მერე გნახავთ, რაც ბიჭი ხარ,
ნამგალი დაატრიალე!

მკაში არც ჩვენ ჩამოგვჩებიო,
ჩვენც გვერდში ამოგიდგებით;
გულგაღებული, პერანგა,
ზურს ცეცხლივით მოვედებით!

და თანასწორ დაუფაროთ,
გულს დარდები გაუქარფოთ,
და ვინც მკაში ჩამოგვჩება,
შირში ჰური მივაყაროთ!

მეთაურო, თაბაგარო,
ნუ გგონია, რომ დაგვიჩარო!
ნახავ, რომ ჩვენთან მკაშია
შენც ბევრი ოფლი დაღვარო.

მომკლები ვართ ჩვენცა სრული,
არ ვუოფილვართ დაჩატრული;
თაბაგრები თუმც არა ვართ,
მკა კი ვიცით თაბაგრული.

ჭე! დატრიალდა ნამგლები,
ბიჭებო, გენაცვალეები!
გიცნობთ სადაურიცა ხართ:
შორაჰნიდამ იმერლები!

ამას ჭქვიან ხელაური,
ასე უნდა მომკოთ ჰური!
მეთაურო, შენც კარგად მკი,
მაგრამ კი აგდის აღმური.

ჩუ! მტრედმა დაიღუფუნა,—
მკა ხომ ჩვენ არ დაგვიწუნა?
ჭა, ბიჭებო, დატრიალდით!
ჭოოჰუნა, ჭოოჰუნა!

ჭა, ბატონებო, გვიუერეთ,
თუღში რა რიგათ მოვსცურეთ;
თუ მკითა ვერ გაგაკვირვოთ
ღეჩაქები დაგვასურეთ.

ჭოოჰუნა, ავხე, ავხე!
ბიჭო, ჩემი მკაცა ნახე,
და, თუ შენ მკაში ჩამოგრჩე,
ქალაჩუნა დამიძახე.

ჭოპ, ჭოპ! ჭერი, ჭერი!
ჩუ, გამოხტა აგერ მწყერი,
ნამგლებით გარს შემოფერტყათ,
დაფიჭიროთ პურის მტერი.

მეთაურო, ბარაქალა!
ხომ ნახე აწ ჩვენი ძალა?
აქამდის სრულად მოვმკიდით,
ნამგალმა აღარ გვაცალა!

ნელა, ბიჭო! აწ კი კმარა.
ჭხედავ? მზემატ გადიხარა.
ჟერ რიგიანათ ვისამხროთ,
მერე მოვმკით უფრო ჩქარა.

უხვათ მოვიდა წელს პური,
მაგრამ ბედს მაინც ვემდური,
რომ ამას სულ სხვა წამართმევს,
და მე კი ოფლსა ტყვილა ვღვრი!

1863 წ.

აკ. წერეთელი.

«Спи, пока заботъ не знаешь,
Баюшки-баю.»

ლერმონტოვი.

ნანა, შეიღო, ნანინა!

ნეტა რამ შეგაშინა?

რაზედ შეჭკრთი? მტირალნი

რისთვის მომაპყარ თვალნი?

ჯერ ხომე შენი ბედი,

გრძნობა წინამორბედი

არ უხატავს მაგ შენს თვალს

ქართველთადმი ღვთიურს ვალს!...

მაშ რადამ შეგაშინა?...

ნანა, შეიღო, ნანინა!

ჯერ მინამ ხარ ემაწვილი,
მინამ დრო მოგესწრება,

ისწრაფე, შვილო, ძილი,
ისწრაფე განსვენება!
მოვა დრო, გაიზრდები,
მკლავა გაგიმაგრდება,
შვილო, ერმობის სიზმრები
ბრძოლაზედ გაგეტყვლება.

არ შემიდრკე მაშინა,
ნანა, შვილო, ნანინა!

გაიგებ მამულისას,
ბედქვეშ დაჩაგრულისას,
კვნესის ხმას მწუხარეს,
შველის ძახილს მმუდარეს;
დალოცვილსა ჩემგანა
გული აგიუღდება,
შვილო, დედისა ნანა
ხმლის ჟღერად შეგეტყვლება.

არ შემიდრკე მაშინა,
ნანა, შვილო, ნანინა!

ნახამ ჩვენს ბედშავობას,
ჩვენს ერთობას დაკარგულს,

ჩვენსა წამხდარს გმირობას
და მამულს დაობლებულს;
აინთე ცეცხლით გული,
მტერსა დაეცი მესხად,
ან, ვით შვილი ერთგული,
დააკვდი მამულს მსხვერპლად!

არ შემიდრკე მაშინა,
ნანა, შვილო, ნანინა!

დედათა გული ჩვილი
მამულისთვის მაგრდება,
რად მინდა იგი შვილი,
თუ მისთვის არ მოჰყვდება!
ვისაც ძე არ შეუკლავს,
როს მამულს ჰსჯირებია,
შვილო, იმ ვაგლახს დედას
შვილი არ ჰყვარებია!

მე ისე არ წარგხდები,
ნანა, შვილო, ნანები!

ჩემის მამულისათვის
მე ჩემს ძუძუს გაწოვებ,

მისის სიკეთისათვის
გაგწირავ და გაბძროლებ;
მას დედის ძუძუ ტკბილი
შხამათაც შეჩებობია,
მამულისთვის სიკვდილი
გისაც დაწესალებია!...

შენ ისე არ წარხდები,
ნანა, შვილო, ნანები!...

იტოდე: ებ სიკვდილი
მეტი დიდი რამ არი!...
უკვდავი არის შვილი,
მამულისთვის მომკვდარი!
მამულს მიგცა ზეტყმა
და თუ ზედ დააკვდები,
ნუგეშიცეს დედამა,
რომ კაცი კაცად ჰკვდები.

ნუგეშიცემ მაშინა,
ნანა, შვილო, ნანინა!

სიკვდილის წამში მამულს,
შვილო, შენც გაუღიმებ,

რომ სისხლს მისგან მოტეშულს
მასვე გმირებ უბრუნებ;
აღსრულები ღმირით,
რომ მამულს არ უმტუნე
და შენ შენის სიკვდილით
მის სიკვდილი დაჰსთგრუნე.

გაიხარებ მაშინა,
ნანა, შვილო, ნანინა!

თუ ეგრე შენ მოჰკვდები,
ნუ გინდა ნურა ძეგლი;
ასეც უკვდავ იქმნები,
ვით დედის შენის ცრემლი!...
ჩემი ნანა ეს არი!
შვილო, მას უერთგულე,
რაც შე სიტუვით გითხარი,
შენ საქმით აღმისრულე.

ნანა მამულის მსხვერპლო,
ზაწაწინა ქართველო!

ს ა ლ ა მ უ რ ი

ხად ხარ, ჩემო სალამურო,
ხმატკბილო და საამურო,
რომ შენის ხმით ჩრდილოეთში
ქართველს გული გამიხურო!!

მიუვარხარ მწუემის მოუვასო,
იაფო, მაგრამ ძვირფასო!—
ძაღვის ღვინი განმიმრავლო,
სევდაც მიათიათასო!!

ოღეს მწუემი გიპურობს ხელში
და გაგვიფის მთა და ველში,
ტკბილსა ხმასა ცაში კარგავს
და სევდისას შავს ქვესკნელში.

მაშინ იგი უსწავლელი,
ინსტინქტით შენი დამკვრელი,
არ დასდევს, თუ შენგან რა ხმა
გამოდის გულის მომკვლელი!...

მაგრამ ჩემი თიქრი შენს ხმას
გარს ეხვევა, ვითა ძმა ძმას,
და შენი კვნესით მაგონებს
საქართველოს მწარე მოთქმას.

ხან სპარსელნი აკვნესებენ,
ხან ოსმალნი აოხრებენ,
ხან დროს შერჩევით კავკასიანი
მეუდროებას უშფოთებენ.

მაშ, უწყალო სალამურო,
მტირალო, არ საამურო!
რათ მსურს შენი ხმა ვისმინო
და ქართლის ბედს მოვემდურო?!

მაგრამ როს შენი ტკბილი ხმა
სანუგეშოთ მიჭერენს აღმა
და ჩემთ გიჟთა ოცნებათა
ხარბათ ინთქავს უფსკრული ღრმა,

თავგანწირულს მამულის მცველს
მაშინ ვუყურებ მე ქართველს;
მტერს შეჭევირის: «ვაშა! ვაშა!»
გამოსული ბრძოლისა ველს!

აბა ეს ხმა, სალამურო,
ცკბილხმოვანო, საამურო!
აროდეს არ მომეიწდება,—
ძალგის მუდამ მომაწურო!

ქართულს ჰკენეს, ქართულად ჰსტვენ,
ქართველს გულსა ამით ულხენ,
ხასიათს და ჩვეულებას
წინაპართა გვაგონებ ჩვენ.

მაგრამ, ჩემო სალამურო,
გრძნობით მსტვენო, საამურო!
დღეს შენ უერს აღარვინ გიგდებს!
ხჯობს ისევ მწეემის ემსახურო!!...

1861 წ.

აკ. წერეთელი.

ი ა ნ ი ჩ ა რ ი .

აგერ რაზმიდამ ისკუჰა უარბალუღმა მეკანმა,
შორსა გაჭფანტა თრთოლით ხმა მისმა რახტისა ჟღერამა;

მიჭქრის, მიჭფრინავს, მიჭეჭავს, უკან მისდევს მტფრის
ბუქი:

მაზედ ზის ივერელი ჭაბუკი ვინმე ჩაუქი.
აგერ უეცრად რაღაცამ ჭაერში გაიკრიალა;
თურმე მან თოფი თავისი შეაგდო, შეატრიალა;
მერმე ლამაზად ხან მარცხნივ, ხან მარჯვნივ გადმოწვე-
ბოდა,

ხან ცხენიღამა ხტებოდა, ხან ზედვე შეჭფრინდებოდა.
შვენოდა იგი ჭაბუკი ცხენზედა, ვით ალვა რგული,
მაგრამ მე, მის მჭვრეტელს, ნაღვლით ამერია სული, გუ-
ლი...

გსოქვი, თუ ვისთვის შენ კისკასობ, ვისთვის აჩენ სიმა-
რდეს?

შენი რაა, რომ ამშვენებ შენს დამღუპველს ოსმალებს?
შენს სიმაზრდეს, სიჩაუქეს ქართლი შენი არ დაჭყურებს,
მეფე შენი თავის ქებით ჭაბუკს გულს არ გიხადისებს!...

ნოემბერი 1860 წ.

კ ლ ე ხ ი ს ა ღ ს ა რ ე ბ ა .

«ხატად და მსგავსად ღვთისა ვინც ქმნილარს,
ჭეშმარიტების მხილებაც უეფარს;
და ვისაცა სწუხინს ჭეშმარიტება,
სჩანს, დაუკარგავს მას ღვთის ხატება.»

ოხ, დარდების ამშლელო! ჩემის გულის ხაზი ხარ!...
თავდახრილი მიტომ ვარ, რომ კისერზედ მაზინხარ!
დამტკბარს ვეროდეს გხედავ, ჩემთან მუდამ ბრახი ხარ!
უჩემოთ გამრჩეული ხარ, თუ მე მხედავ, ნაზი ხარ!...

რომ იცო, რაღათ მკითხავ: «ასე რისთვის ვღონდები?...
მისთვის. ჩემო ბატონო, რომ სულ შენ მაგონდები;
ზირუტყვივით მიმონებ, მფლობ და არ გეცოდები,
მაგრამ, ჩემო

ცხადათ შენ მაგონდები, შენ ხარ ჩემი სიზმარი;
შენ მსუქდები, მე ოფლათ ვარ დამდნარ,
მაგრამ შენ რას დამეძებ?! შენი ფიქრი ეს არი:
«ნეტავ ვინ გაასწორა ერთათო მთა და ბარი?!»

ამით ჩვენის კავშირის უფლებათ ხარ შემცვლელი:
იღიერმა სუსტი მნახე, დაჩაგვრა შეიძელი!...
ასე ახლა რაღათ სწუხხარ, ახალს დროს რომ მოელი?
ბათ არ მეტყვი: «მშეები ვართ, მოდი მომხვეი ხელი»

თორემ შენ ცხვირს მიჩვენებ, მე ჩამოგიური ეურებს;
იტერს ვინ უწინააღმდეგებს, რომელიც ჩვენ შეგვეურებს?
ერთმანერთის მტერს მამული ჩვენ ვეღარ გვიმსახურებს
ა ახალს დროს დაგვასმენს, შვილიშვილთ მოგვამდურებს.

მაგრამ, ვაი! ეს სიტუვა შენ როგორღაც გემწარა,
კუბნები: «შენ ვინ ხარ, ვისი ტიკი-ტომარა?»
მაგრამ, ჩემო გეთილო, იფიქრე, ნუ ჰსჯა ჩქარა
ა მაშინ აღიარე, მართალს ვანბობ, თუ არა?!

863 წ.

ბა. წერეთელი.

*
* *

სულთ ბოროტო, ვინ მოგიხმო ჩემად წინამძღვრად,
ემის გონების და სიტოცხლის შენ აღმაშეოთრად?
არქვი, რა უყავ, სად წარმიღე გულის მშვიდობა,
ისთვის მომიკალ ემაწვილის ბრმა საწმენოება?

ამას უქადდი ჩემს ცხოვრებას, უმაწვილგაცობას?
თითქმის მაძლევდი ამა სოფლად თავისუფლებას,
ტანჯვათაშორის სიამეთა დამისახავდი
და თვით ჯოჯოხეთს სამოთხეთა გარდამიქცევდი!

მარქვი, რა იქმნენ საკვირველნი ესე აღთქმანი?
რათ მომიხიბლეს, აღმირიე წრფელნი ზრახვანი?
სად ხარ აღმშოთოთ, მიპასუხე, ნუ იმალები,
რატომ გაცუდდა ძალი შენი მომჯადოები?

წვეულებიც იუოს დღე იგი, როს შენთა აღთქმათა
ბრმად ვუმსხვერწლიდი, მივანდობდი ჩემთ გულისთქმათა!
მას აქეთ არის დაუკარგე მშვიდობა სულსა,
და ვერც ღელვანი ვნებათანი მიკვლენ წყურვილსა!

განვედი ჩემგან, ჰოი მაცთურო, სულს ბოროტო!
რა ვარ აწ სოფლად დაშთომილი უსაცნოდ, მარტო,
ჰკუით ურწმუნო, გულისთ უნდო, სულით მაშვრალი?
გაი მას, ვისაც მოხვდეს ხელი შენი მსახვრალი!

ნ. ბარათაშვილი.

ი ა რ ა ლ ი ს ა დ მ ი .

ჩემო იარაღი! ნეტავი რადეს
ლხინით აღვსილნი ვისხდეთ ველს მწვანეს,
ჩვენებურათა,
ძველებურათა
ვსვამდეთ, ვიძახდეთ:
«იარი, იარაღი!...»

ჭეიწის მწვადი შიშინით
ცეცხლზედან დასტრიალებდეს;
ენოსვა, დამტკბარი მის სუნით,
მადასა განგვიღვიძებდეს!...
კახურის ღვინით აღვსილი
აზარფეშა ხელში გვეპურას;
მოთაღი, თევზი, მწვანელი
აგვიტრელებდეს წინ სუფრას.
ცა მშვენიერი, ცა მშობლიური,
მარად ბრწყინვალე ზედ დაგვნათლიდეს;

გაცხელებულთა ღვინისგან შუბლთა
კოჭრის ნიაფი განგვიგრილებდეს.
შენ მომითხრობდე, მე, ერმა, გისმენდე,
გამოუცდელი — მოხუცებულსა:
თუ ვითა გმიძნის ნამდვილ ივერნი
ბრძოდნენ, ცხოვრებდნენ დროსა წარსულსა.
ვამს მტერსა, ვის ანუ კლდენი,
ანუ ტყეთ სიღრმე არ დაფარვიდნენ;
ვითა შურდულები მტრედს შავარდენი,
მიესევოდნენ და შემუსრვიდნენ.
დავანატრი მათ, ვინც თავის სიცოცხლეს
თვისსა მამულსა შესწირავს მსხვერპლად;
დავანატრი დროთა, როს აქვნდათ ტროფობა
მამულისადმი გულს აღბეჭდილად;
როს ერთგულება, საწმენოება
ივერთ თვისებათ შეადგინებდნენ,
ლდესცა ბრძოლა და მამაცობა
მისსა სახელსა განადიდებდნენ.
გისმენდე, თუ ვით დღესასწაულსა
შექცევით, ღმრთით მოწოდებულნი
ჭაბუკნი ცხენზედ ყაბახსა ვრცელსა
ტურფად დახატულ და დაკაზმულნი,
ვით აღვა რგულნი ცხენზედ უძრავად,
ესრეთ მოჭქრიან, ვითა ნიაფი.

ჭერეს ნაღასა, განიუვნენ ორად,
 აჭა სამო სჩანს სანახავი:
 ცხენთა თქრიალი, შუბთა ტრიალი,
 ჯირითთ სრიალი, უურთმაჯთ ბრიალი;
 უზანგთა ცემა, ცხენთაგან ხელტომა,
 კვალად შესლტომა და ხმალო სრიალი;
 ზოგი აწწისა, ზეცას მფრინავსა,
 ისრითა მკვეთრით განუზობს გულსა;
 ზოგი თოფითა, მარჯვედ სროლითა
 ჭვითგან გადაგდებს თასს, ნიშნად დგმულსა.
 ამ ფაშკაცობრივს შექცევას იგი
 ხიამით მარად უმზერდა შორით,
 ვისცა ეწერა დიდება სახეს,
 ვინც აღაწა აწს, ვისთვისცა ვსტირით!...

მაგრამ ამაო, ჩემო იარაღი,
 აწს ჩემი ნატვრა და ჩემი როტვა:
 სად აზარფეშა, სად აწს მწვანელი?
 ღვინის წილ კვასი, მზისა წილ ყინვა!
 გარდმოხვეწილმან ჩრდილსა წყუდიადსა
 სადღა იხილოს ცა მშობლიური!
 შენ ხარ პეტერბურღს, მე ნოვგოროდსა,
 გარეთ მკლავს ყინვა და შინ უგარნი!..

გულს ეწუხების, რა აგონდების
დღენი წარსულნი ნეტარებისა,
მაგრამ მოთქმითა ნუგეშეცემის
და ჭმუნვა შითაც შემცირდებისა!...

1834 წ.

გრ. ორბელიანი.

შ ი ქ ა ს ტ ა .

გით სნეულსა თანაუგრძნობს
მისივე მსგავსი სნეული,
ისე მკვნესარ შიქასტის ხმას
ძგერით უგრძნობს ჩემი გული.

ოხ, მეზურნე, დაჰკა, დაჰკა!
გამაგონე ეგ სევდის ხმა!
მაგაშია ჩემთა ძველთა
მამაცური ოხვრა, მოთქმა.

გამიზურე ჭანგით გული,
ეგებ დასდნეს მწუხარება

და ჩემთ თვალთა გარდმოსთხიონ
ნაღვლიანი მდულარება.

ვიცი, ცრემლი მამაკაცსა
შეარცხვენს და არ შეშვენის,
მაგრამ მიჯობს ჩუმათ ტანჯვას
ცრემლი ვლვარო, არა მრცხვენის.

ნუ ვინ სცდილობს, იმ ცრემლებში
რომ გამოსცნოხ სიუფარული;
იქ იქნება საიდუმლო,
გულგამხეთქი, დაფარული.

ყოველს წვეთში რუქას ნახავს,
ქართლის ტანჯვის გამომხატველს,
და მწარესა ნაკადულში
უიმედობას გულის მომწეველს.

ახ, მეზურნევ, დაჭკა, დაჭკა!
მკებ დასდნეს მწუხარება
და ჩემთ თვალთა გადმოსწორონ
ნაღვლიანი მდულარება.

პრილი 1862 წ.

აკ. წერეთელი.

რ ა მ დ ე ნ ი მ ე ს უ რ ა თ ი

ანუ

ეპიფოდო უაჩადის ცხოვრებადამ,

პოემა

***-ისა.

რამდენიმე სურათი.

«მიეც გლახაკთა საქურჭლე, ათვისუფლე მონები:
მიღწვიან მომიგონებენ, დამლოცვენ, მოვეგონები.»
შოთა რუსთველი.

სამშობლოს ცასა ბნელად გაშლილი
მწუხრის ზეწარი გადაეფარა, —
და მთვარის შუქზედ მთებისა ჩრდილი
ალაზნის ველზედ წამოიხარა.
ღამის გუშაგი, მუდამ მკუმენავი
მთვარე, მეფურად მძლავრად ვიდოდა; —
მთებისა უინვით ნაკვეთი თავი
იმის სხივებთან მუსაიფობდა.
შორნი მნათობნი მოკამკამენი
იმ მწუხარს ღამეს მხიარულობდნენ,
მღუმარს ქვეყანას, ვით საყვარელნი,
სხივებს ესროდნენ, ზედ დაჭხაროდნენ, —
და იმ მნათობთა სხივის ალერსით

გელს მშვენიერსა ჩაჰსძინებოდა;
მხოლოდ ნიაფი მთისა მოღვნით
ტყეში ფოთლებთან ლაჟღანდარობდა,
და ალაზანი შეუპოვარნი
ჩიოდა, თითქო კაცს ემდუროდა:
მის ბუტბუტს მარტო მთაი მდუმარნი
დაფიქრებული ყურს მიუპყრობდა.
ყველას კძინა, დღით ფეთქავს რაცა,
თითქო დაღლილა მიწაც და ცაცა!...
მხოლოდ კი ერთგან ურემი მძიმე
მიჭრიალებდა, გზას აღვიძებდა,
და ნაღვლიანად მასზედ მეურმე
მწუხარს სიმღერას დაღუღუნებდა.
ღუღუნი იგი ჩამჩენია გულს,
მწუხარე არის, ვით გლოვის ზარი,
მაგრამ თუ ნაღველს მოჭბერს დაჩაგრულს,
შეგუჭერის კიდევ, ვით ღრუბელს ქარი.

მიდის ურემი და უეცრათა
გიღაცამ ტყიდან ასკუპა ცხენი,
მოფარდა იგი ურემს მედგრათა,
მკუმენვარე სახის ამაყად მჩენი.
— გერ მიმასწავლებ ჯუდი-გორის გზას?
ჭკითხა თამამად მან მეურმესა.

— რატომ ვერ, ძამო! აგერ აიმ მთას
ძარჯუნოვ აუხვევ და განვალ ხევისა,
ერთი საურმე გზა დაგიხვდება;
იმ გზას დაადგე, წადი, — და როცა
ცხვირწამოწვდილი მთა შეგეუდება,
ის მთა იქნება კუდი-გორაცა.

იქ რა გინდა შენ? ჰკითხს მან ბოლოს,
როს გაათავა გზისა სწავლება:

— იქ საფოთხე, ძამო, არ დაგემატოს,
ბლაჭიაშვილი იქ იმყოფება.

მე როგორც ვხედავ, შენც კი გაქვს მგლავი,
ბევრს შენს ტოლს ბიჭს არ დაუვარდება,
მაგრამ მაინც, თუ გებრალვის თავი,
ბლაჭიაშვილს ნუ დაენახვები,
ნურც დაანახვებ შენს ქურანს ცხენსა,
თორემ ის ბიჭი განანებს ბევრსა!
მალია, როგორც ხირიმის ტყვია,

და ტყვიასავით დაუნდობელი;
თუ სისხლი მართებს, ისა სჯობია,
შეარჩინო და აიღო ხელი.

— შენ ფიქრი ნუ გაქვს!... მეც იმას ვეძებ,
მეც მისებ, ძამო, მიღრინავს გული;
როგორც ის ცხოვრობს, ისე ვიცხოვრებ,
ამ დღიდან თავზედ ხელაღებული!

და, რა სთქვა ესა, მოხდენით ცხენი
მოსხლიტა უცებ ღაზათიანმა;
გაფრინდა ცხენიც, ვით შავარდენი,
და მის ფეხის-ხმას ხმა მოჰსცა მთამა.

თითქო შენატრდა იმას მეურმე,
«ახ, ნეტავი შენ!» წაიდუღუნა
და, გაიქნივა რა თავი მერმე
შურით, ხარს შოლტი გაუტლავუნა
და მერმე ისევ უფრო მწუხარედ
თვისი სიმღერა დაიღუღუნა.

გუდი გორასთან ერთი ტყე არი, —
უწინ უახალის იყო საფარი, —
ხაშიში, ბნელი, გუღდახურული,
შეუვალი და წამობურული.
იქა ცხოვრებდა ბლაჭიაშვილი
კაკო, უახლად გამოფარდნილი.

მთვარე ჩასული იყო დიდხნისა,
როცა იმ ტყეში ერთ ხის-ძირასა
ფრთხილად ეძინა ბლაჭიაშვილსა,
ბედისგან მწარედ განაწირალსა.
მის შორი-ახლო ღამაზი ცხენი

კაზმმოუხდელი ჭსოვდა ბაღასსა,
და მას ფოთოლნიც მოშრიალენი
ხშირად უფთხობდნენ მოსვენებასა:
უეტრად შეკრთა, აცქვიტა უუჩნი,
თავი აიღო და გაიხედა;
მერმე ტრიალით მოჭყვია ფრუტუნნი
და ერთს ალაგსა ზედ დაატქერდა;
დიდხანს უტქერდა და, რა მოესმა
თავისი მოძმის ცხენის ფეხის-ხმა,
გერ მოითმინა, დაიხვიხვინა
და პატრონს ძილი დაათხოვინა.
წამოხტა კაკო ლომივით ზეზე,
თოფი მოზიდა და შეაყენა
და, რა იხილა მხედარი ველზე,
შექვივლა: «მითხარ ვინა ხარ შენა?
რისთვის მოსულხარ,— მოუფრად, თუ მტრათა?»

მხედარი.

მოუფრად, გულფიცხო, იყავ მშვიდათა.

კაკო.

თუ მოუვარე ხარ, მაშ გამარჯობა!

კეთილი იყოს ჩვენი გაცნობა.

მხედარი.

ამინ!... შენ არ ხარ ბლაჭიაშვილი?

კაკო.

დიახ, გახლავარ!... რა გნებავს შენა?

მხედარი.

შენთან სიტოცხლე, შენთან სიკვდილი,
შენთან უოფნა და შენთან ღარჩენა.

კაკო.

მომწონს ებ სიტუვა!... შენც მომეწონე
და ამისთვისაც გენდობი შენა.

მხედარი.

გულს გული იცნობს და ღონეს — ღონე,
შენდე, გაგიუო ჭირი და ღხენა.

კაკო.

სოშ-გელდი, ძამო!... მე ვარ მდიდარი,
ამ ტყეში მარტო მე მაქვს მეფობა;
გაშლითა არის ჩემი სხსლკარი,
და ვერას მაკლებს აქამდინ მტრობა.
ყოველ ხის-ძირას ჩემი სხსლია,
სადაც ღამდება, იქ მითენდება;
თუმცა ბევრი რამ მე აქ მაკლია,
მაგრამ აქ ჭირიც მიადვილდება:
უსახლკარობა, შიში, შიმშილი,
მარტოკა გდება მხეცივით ტყეში,
ყურდგელსავითა ფხიზელი ძილი
და იარაღი დღე-და-ღამ ხელში!...
მართალია, ძმავე, კაცს მოსწყეინდება
ბუნწი ცხოვრება ეს დასაღონი,
მაგრამ იქ ეველა გვიადვილდება,
სადაც ჩვენვე ვართ ჩვენი ბატონი!...
მე თანა მუვანან რკინისა ძმები:
ჩემი სიათა, დამბახა, ხმალი.
არ მიმტყუნებენ, არც ვემტყუნები,
მინამ მაქვს მკლავი თავისუფალი.
ეს ცხენიც, ძამო, ჩემთან შეზდილა,
მოუდრეკია, როგორც რომ ჟინი;

ჩემთან საფიხეში ბევრჯერ ყოფილა,
გამოუვლია ჭირი და ღვინი.
ამათ მივანდე ჩემი ცხოვრება!
არა იერიან გულსა ჩემზედა,
და კაკოც ისე არ გაძუნდება,
რომ არ დააკვდეს ერთგულებს ზედა.
ჩემი სიმდიდრე აი ეს არი! . . .
ჩემს სამეფოში არ არის გმობა,
თუშც ორგულთან ვარ დაუნდობარი,
მაგრამ ერთგულთან მე ვიცი ძმობა.
ჩამოხედ, ბინას გაჩვენებ, წამო!
ღარიბულათა მე დაგიხვდები,
და ნუ დამძრახამ უაჩაღსა, ძამო,
თუ მასპინძლად ვერ მოგეწონები.

მხედარი მუისვე გადმოხტა მარდად
და წამოჭყარა ადვირი ცხენსა;
ჩამოუჭიმა ყურები მაგრად
და თვალზედ მსრუნველს უსვამდა ხელსა;
მოხსნა ნაბადი, ჩაკრული უკან,
ხურჯინიც საფსე გადმოიღო მან,
მერე გადაჭკრა ხელი გაფაზედ
და მუის გაიგდო ცხენი ბაღახზედ.
შემდეგ მოვიდა იგი სტუმარი,

კაკოს ჰირდაპირ დადგა მდუმარი.
მათ ერთმანეთი თვალით გასომეს,
და მოეწონნენ ორნივე ერთმანეთს.
მივიდნენ წუნარად და ხის-ძირს დასხდნენ,
მდუმარედ იუვნენ ორნივე დიდხანად,
ერთმანეთს თითქო კიდევ სინჯავდნენ.
ბოლოს კი კაკომ უთხრა თამამად:

«გიცი მე, ძამო, არ გამოიწერები
და არ დამძრახხამ მეც კითხვისთვინა:
მითხარ, საიღამ გეცნაურები?
ჩემთან მოსვლა რამ გაგაბედვინა?»

მხედარი.

შენი გაცნობა არ არის ძნელი,
ამაზედ რაღა ვილაპარაკო,
შორს გაფარდნილა შენი სახელი,
ბავშმაც კი იცის, ვინ არის «კაკო»!
შენზედ მოუბნობს კაცი და ქალი,
გისაც ენა აქვს, შენ უველა გაქებს;
შენი ამბავი, ესლა მართალი,
ზღაპრად მიუფა ჩვენს შვილიშვილებს.
შენზედ ამბობენ, რომ ხარ მამაცი,

გამოქცევისარ უსამართლობას;
ამბობენ, თურმე გიუვარს გლეხკაცი,
ბარაქალა მაგ გულკეთილობას!...
რომ ბედში მეოფეი შენ ძმად მიგაჩნდეს,
ეგ ვერაფერი სიუვარულია;
ხიტევა ის არის, კაცს ის უუვარდეს,
ვინც ბედისაგან დაჩაგრულია!
მარტო ჰრსენას, თუ გახსოვს შენა,
გლეხკაცი, როგორც ძმა, ჰუვარებია,
გლეხკაცის ბედი, ჭირი და ღხენა
შვილსაფით კალთით უტარებია.
ახა კაციცა ისა ეოფილა
და ქუდიც იმას, ძმაგ, ხურეზია;
ნეტავ იმ დედას, ვისგანც გაზდილა
და ვისაც ძუძუ უწოვებია!...
მისებრი შვილი, ბევრიც ინატროს,
ესლანდელ დედამ ველარ გაზარდოს...

ჟერ არ მენახე, მაგრამ გიცნობდი,
შენი ცხოვრება მენატრებოდა;
შენთან წამოსვლას ბევრჯერ ვფიქრობდი,
მაგრამ სახლკარი მენანებოდა.
ბოლოს კი, ძამო, გამიწერა ღმერთი,
დამიტრიალდა უკუღმა ბედი!...

ჟური მომიგდე, გეტყვი უველაფერს.
რაც გადამკიდა მწუხარებასა,
და როგორც ბოლოს ბედის მადლიერს
გზა დამიხლართა ბედის-წერაჲსა!

თორმეტის წლისა მაშინ ვიყავი,
როცა ბატონმა სახლს მომაშორა;
წამსვე ძროხაში მე მიგრეს თავი,
ჩემ სახლკარიდგან გამაგდეს შორა.
ჯერ კი დაუღონდი, დაჩაგრდა გული,
ყოფნა უმშობლოდ მეძნელებოდა;
ხსენები ღვინობდნენ, და მე კილული
ცრემლისა თვალზედ არა მშრებოდა;
ბატარა ჩემი ამხანაგები
ჩემ გულჩვილობას იქ დასცინოდნენ,
დავიწყებოდათ თავის დარდები,
როცა ისინი ჩემებ ტიროდნენ!...
მეც კი მრცხვენოდა ჩემის ცრემლისა, —
ჩემს ამხანაგებს გავექცევოდი,
მიფუჭდებოდი ერთ ბუჩქის-ძირსა
და იქ მარტოკა დიდხან ვტიროდი.
მაგრამ ღრუბელმა გადაიარა,
თანგადიტანა ჩემი ნალველი;
ბატარა გულმან გამოიღარა

და შეუბრუნა ნაღველსა ხელი;
ჩემ ეოფას მალე შევეჩვიე მე,
კიდეც ვლზინობდი, კიდეც ვმღეროდი;
ჩემ სახლკარზედა არც დღე, არც ღამე
აღარ ვფიქრობდი, — არ ვლზნდებოდი.

ძამო! რა ტკბილად, რა უღარდელად
ჩემი დღეები იქ მიდიოდნენ!
აზარა მქონდა იქ სატანჯველად,
ჩემი მოძმენი არ მაძალებდნენ.
ძროხას ვუვლიდით ჩვენ ერთგულათა,
გავიზიარეთ ყველამა საქმე,
და რიგრიგითა ყველა ძმურათა
გყარაულობით ძროხასა ღამე.
რაკი მთას იქით მზე დაწვებოდა
და გაეკვროდა ვარსკვლავი ცასა,
გაშლილი ძროხა მოგროვდებოდა,
და დაფიწუბდით ყველანი თვლასა;
და დაფაზმდით რაკი ძროხასა,
ცუის-პირს ერთ დიდ ცეცხლს გაფაჩადებდით
და მოფიტანდით ჩვენ-ჩვენ საგზალსა,
ცეცხლსა გარშემო მოუსხდებოდით.
ჩვენი ხუმრობა, მღერა, სიცილი
ხეხედა მძინარ ფრინველს აფთხობდა;

მოგვეჩუად თუ მეჩე ძილი,
ერთი ჩვენგანი ზღაპარს იტყოდა.

რაკი ტრედისფრად ცა ინათებდა
და შორს ცისკარი კამკამს იწყობდა,
მეძროხე ვინმე დაგვიძახებდა
და დილისა ტკბილს ძილს დაგვიფთხობდა.
ავიშლებოდით, — და ჩვენი ხმითა
მკვდარი მთა, ბარი გაცოცხლდებოდა;
და თავის ძროხას ეველა ზღაზვნითა
ასაშვებლათა მიესევოდა:
ზოგი აქ მიდის თექამოსხმული
და მიიფშვნეტავს ზარმაცად თვალსა,
ზოგი იქ მიმღერს დაღონებული
და ერეკება თავის ძროხასა;
და ერთ წუთსუკან ძროხა ბღავილით
გაიშლებოდა ფართო მინდორზედ!
და ჩვენ კი ხტომით, მღერით, ძახილით
მოვგროვდებოდით მთის ცივ წყაროზედ:
ზირს დავიბანდით, ძილს დავიფთხობდით,
მთის წყაროს წელითა გავგრილდებოდით;
გხტოდით, ვიძახდით, ვლაყლანდარობდით
და ზეზეურად დაფნაურდებოდით;
მერმე ვმართამდით თამაშობასა,

ხან ქვეს ვისროდით, ხან ბურთისა მაღლა;
და შეადღისა გოლგისა ჟამსა
ჩამოვრეკამდით ძროხასა დაბლა;
აღაზანშია ვურიდით ძროხასა,
თანჩავევებოდით უკანაც ჩვენა;
ბევრიც სხვა ახსოვს ჩემ ბიჭობასა,
მაგრამ სად არის ახლა ის ღვინა?!...
ხალამოს ჟამზედ ისევ იმრიგად
ცეცხლსა ანთებულს მოვუსხდებოდით
და ისევ ზღაპარს გლეხურს მარიგად
თითოსა მაინც ყველა ვიტყოდით.

ის ზღაპრები მე გულს მიღონებდნენ
და აქამდინა დამრჩნენ სსოფაში,
ძველებურ დროსა შემავფარებდნენ
იმ ჩემ მხიარულ უმაწვილობაში.
ექვ, მარტო ერთი იმ ზღაპრებისა
ღვიძლ დედასავით მე შემეთვისა!
ის მე ბევრს რასმე გულს ჩამძახებდა.
ხან მაღონებდა, ხან მომაღხენდა.
არსენა ჩვენი, ის მხნე არსენა,
ჩვენამდინ, ძამო, ზღაპრად მოსული,
ის იყო ჩემი ჯავრი და ღვინა,
ის იყო ჩემი გული და სული.

ეგრეთ გონება ხალისიანი
აჩსენას ამბით გამეზდებოდა;
მიუვარდა მე ის კეთილდღიანი
და აჩსენობა მენატრებოდა;
ეგრეთ მინდოვრედ, ძამო, ვეფავოდი
ჩემს ბიჭობაში შეუპოვარი,
ჩემს სახლგარეშად არა ვდარდობდი,
შინაურობის არ მქონდა ჯავრი!
მე ჯერეთ ვიუფე პაწაწკინტელს
და მადლიერი ჩემ კეთილ დღისა,
და მე მეგონა, რომ ჩემებ ვეელს
მადლიერია თავის ბედისა.

მე მამა შევანდა მხნე კაცი, მარჯვე,
დაუღლეელი და ბეჯითი, გამრჯე;
თუმცა ხელმარტო ის ცოდვილობდა,
ჩვენ კაცებშია ბევრი არ სჯობდა;
იმ დალოცვილსა ვერვინ ასწრობდა
გერც ხენას, ვერც თესვას და ვერცა მკასს;
ღმერთიცა მართლა იმას სწყალობდა
და წყალობითა უფსებდა სახლსა.
ეგრე იქნება მუდამ, მეგონა,
მადლიერად და უნაღვლოდ მამა,
მაგრამ კი ბოლოს ის დაადონა,

მწარედ უმტეუნა, ბედის-წერამა.
შენც, ძამო, ვიცი, გაგიგონია,
ემის ბედი რარიგ სწრაფად იცვლება:
თუ ემას გუშინა ბედი ჰქონია,
არ იჯერებს, რომ დღესაც ექნება;
ჩვენი წადილი, ჩვენი იმედი
ყოველთვის, ძამო, არის საფუთხეში:

. . .

დრო გადიოდა და თანმოჰქონდა
ძამი ჩემისა უბედურობა,
მამა თან-და-თან მიბერდებოდა,
ბოლოს წაერთო საწყალს მხნეობა! . . .
თუმცა კი შერჩა წადილი ძველი
შრომის სურვილი იმ უბედურსა,
მაგრამ არც ღონე და აღარც წელი
აღარ მოსდევდა დროგარდასრულსა.
საბრალო მამა ხედავდა ცხადად,
რომ რძმდვენათაც ღონე აკლდება,
ოჯახი უკან მიდის იმდენად
და სახლკარიცა სულ ეღუპება.
იმ სიბერესთან იმ უბედურსა
ერთი სხვა ჭირიც ზედგამოება

და შეეყარა საწყალს, უძლურსა
გამუდმებული ციებცხელება.
ეგრეა, ძამო, კაცისა ბედი,
ის უკუღმართი, უღვთო, წამწყემდი,
თუ ერთხელ ღერძი გაუბრუნდება,
სულ უკუღმართად დატრიალდება!

მაშინ შევიქენ მე ოცის წლისა;
კვყენით არ ვიტყვი, ბევრ ჩემ ტოლს ვჯობდი,
კარგად შემეძლო მოვლა სახლისა,
თუ გულსმოადგინედ მივეშველოდი;
მაგრამ მე კიდევ ბატონსა ვეფანდი,
შინ არ მითხოვდა, არ მეშვებოდა;
მე იქ უსაქმოდ ჩემ თავს ვღუჰავდი,
მამას კი შემწე ენატრებოდა!
ერთხელ გამხდარი, გაუვითლებული,
ილაქნაწვეტი სნეულებითა,
იახლა ბატონს მოხუცებული
საწყალი მამა ჩემი სვეწნითა...

დებეშერი 1860 წ.

ეველანი ძმანები ვართ.

• (რობერტ ნიკოლისა.)

რა ბედნიერად ვიცხოვრებდით ამ წუთი-სოფელს!
მაგრამ კაცები სრულიად ვერ სცნობენ ერთმანეთს!
მეზობელი არ მივა და არ ეტყვის მეზობელს:
«ყოველი კაცი ზომ ძმები ვართ — მომეხვეყე ექვს!»

• «რათ არ მოვრჩებით უთანხმოებას, შურს და მტრობასა,
რათ არ შევადგენთ ჩვენ ყველანი ერთ დიდ ოჯახსა?
რომეუ შეგვეძლოს, სიუფარულოთ ვუთხრათ ერთმანეთს:
«მოდი, ყველანი ძმანები ვართ, — მომეხვეყე ექვს!»

«შენ მდიდარი ხარ, — ტანთ-გაცვია კაი კაბები;
მე კი — ღარიბი, — ტანზე მაკრავს რაღაცა ძველი;
მაგრამ გულითა ორივე ვართ პატიოსნები, —
მაშ, მოდი ჩემთან, ძმანები ვართ, — მომეხვეყე ხელი!

«კაცის ფედილობა, ღალატობა შენ გეზიზღება,
მაგრამ სიმაძრულე ძვირად გიღირს, გიუფარს კეთილი;

მეც კეთილითა და სიმატლით გული მენტება. —
მაშ, მოდი, ძმები ვუოფილგართ ჩვენ, — მომხვიე ხელ

«შენგან ძლიერი, არც უღონო არა სტუუვდება;
შენსავით მეც ვარ პატიოსან სიტყვის დამცველი;
რაც ჩემთვისაა, შენთვისაც ისა ბედნიერება, —
ჩვენ ძმანები ვართ, მოდი ძმაო, მომხვიე ხელი! •

«ხულით და გულით ყვარებისარ შენ შენსა დედას,
დედა ჩემიცა მარტო ჩემით იყო სულდგმული;
დაე ვიდგეთ ჩვენ თუნდ სხვა-და-სხვა ხარისხებზედაც,
ძაინც ძმები ვართ, შემომხვიე ეელს ხელი ძმური!

«ჩვენ გვიუვარს ორთავ დამავალი მზის ელვარება;
ჩვენთვის ყველაზე ძვირფასია მხარე მშობელი;
მეც შენსავით მაქვს მოცემული ცისგან ცხოვრება, —
ძმები ვართ . . . მოდი გადამხვიე ეელს ძმურად ხელი!

«წვევას გვიპირებს ჩვენ ორივეს სუსტი სიბერე,
და იმის შემდეგ შენც ჩემსავით სიკვდილს მოელი;
ცივი სამარე ჩვენი მხედრი გახდება მერე!
დაიხ! ყველანი ძმანები ვართ . . . მომხვიე ხელი!»

5 იანვარს 1864 წ.

ს ა ბ რ ა ლ ო გ უ ლ ო.

საბრალო გულო, დრო არს გამოსთქვა
დღეს თავისუფლათ შენნი ტანჯვანი!
უურსა გიგდებენ: მთა, კლდე, ტყე, ტბები,
გელი, მდინარე, მიწა და ქვანი;
წყნარი ღამეა, და შენ მარტო ხარ,
გერა გჭვრეტს თვალი მქირდავი კაცის,
მოწმედ გყავს მთვარე ბაკედასხმული
და მოთამაშე ვარსკვლავები ცის!

დაგტვირთავს ტანჯვა ეგ დაფარული,
თუ რომ არავის გაუზიარე;
უსულო საგანთ მაინც შესჩივლე,
ეგებ მათ იგრიძნონ შენი სიმწარე;
რადგან თანმგრძნობლათ ამა სოფლათ
გერ გიპოვნია შენ ხორციელი,
ეგებ მით მაინც შეაყენო
მდუღარე ღელვა, გულის დამწველი!

ხომ გახსოვს, ოდეს კაცს ანგელოსათ
და სასუფეველათ სოფელს სახაფდი?
ვინ დაგიბრუნოს ის ნეტარი დრო,
როს ცრუ ოცნებათ შენ მონათ ჰყავდი!...
ახ! ბედნიერი იყავი მაშინ!...
ოდეს შეგისრულდა შენ ოცი წელი,
და აბა რას გრძნობ? თუ გიყვარს კაცი
და კიდევ მოგწონს ეს ცრუ სოფელი?

გგონებ ვერ უძლებ, მგრძნობარე გულო.
კიდევ ემდური სოფელის ბრუნვასა,
ანგელოსებათ ვისაც სახაფდი,
ისინი, ხედავ, გისვრიან ქვასა,
რადგან არ დასდევ არცა ზატივისა
და არც დიდებას ამა სოფელათა,
ბრმათ რომ არ მონებ საზოგადო აზრს
და შეუპოვრათ დახვალ ობლათა.

ვიცი, ის ბედი, სხვა რომ შენატრის,
შენ მიგაჩნია მხოლოდ სახენქშათ!
ბედს შენთვის ერთი მხოლოდ ბუნება
წინ დაუნიშნავს მუდამ ნუგეშათ.
მაშ ნუ გწყეინს გულო კაცთგან გმობა,
ხელი გეძახონ, ნუ გენაღვლება,

შენ კი დაადექ შენს წმინდას გზას
და აღსრულე დანიშნულება! . . .

ჩვეულებრივით მაშ ამაღამაც
დასტკბი ბუნებით და გაიხარე,
ქვეყნათ უერს გიგდებს ტკბილი ბუნება
და ზეცით ეშხით დაგნათის მოფარე.
დღეს განისვენე, საბრალო გულო!
აწ შეაყენე, დრო არის, დეღვა,
და სევდისაგან გარემოებულს
ბნელს განგინათლებს შენ საღვთო ეღვა!

18•ნოემბერს-1861 წ.

ა. წერეთელი.

ს უ ლ ი ო ბ ო ლ ი.

ნუ ვინ იტყვის ობლობისა ვაებას,
ნუ ვინ ჰსჩივის თავისს უთვისტომობას!
ხაბრალა მხალოდ სულთ ობოლი :
ძნელა ჰპოას, რა დაჰკარგოს მან ტოლი !

მეგობართა, ნათესავთ მოკლებული,
ისევ ჩქარად ჰპოებს ჰანაცვლოს გული;
მაგრამ ერთხელ დაობლებული სული
მარად ითმენს უნუგეშობას გრული !

არღარა აქვს ნდობა მას ამა სოფლის;
ეშინიან, ეკრძაღვის, არღა იცის,
ვის აუწყოს დაფარული მან გრძნობა :
ეფიქრება ხელმოკრედ მას ნდობა !

ძნელი არის მარტოობა სულისა :
მას ელტვიან სიამენი სოფლისა,
მარად ახსოვს მას დაკარგვა სწორისა,
ოხვრა არის შეება უბედურისა !

1839 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

ჩ ჩ ვ ი ლ ი.

მიყვარს, მიყვარს მე ტიკტაკი ჩჩვილის ყრმის,
მიყვარს სმენა უცნაურის მისის ხმის,
ოღეს იგი ენითა სასუიველის
უაღესებს წიაღთა თვისის მშობლის!

მის სოიკელი უზრუნველობით შენობს:
გარდა დედის ჯღერისა აჩრას გრძნობს,
ნებიერობით და ღიმილით სულდგმულობს,
ყოველსავე შეუპოვრად მჭვრეტელობს:

არა ფიქრობს იგი თავის ცხოვრებას,
არ განიცდის იგი საწუთროს ვნებას,
იგი თავის სასუიველითა შობით
ამუნათებს თვისთა მშობელთ პირიქით.

იტიკტიკე ენითა უსუსურის,
იტიკტიკე, ვიდრე ღარი გიღარის, ·
ვიდრემდის ხარ, ყრმაო, თავისუფალი,
არ გიცვნია სოიკელი მომყვალაღი!...

ნ. ბარათაშვილი.

ნ ე კ რ ა ს ო ვ ი დ ა მ.

გადის დრო და თან მაკლებს მე ძალას,
გადის დრო და თან სულსა მიწუხებს.
ძამულო ჩემო! ჩაუდივარ საფლავს
და ვერ ვესწრები მე ბედნიერ დღეს.

იმ დღეს, როდესაც ცრემლი შეგშრება
და გაგიქრება შენ ყველა წელუღი,
და წმინდა ნატვრა მე ამისდება,
ყმაწვილობიდან გულის ჩასახუღი.

მაგრამ კი მინდა, რომ სიკვდილის უამს
შევიტეო, რომ შენ გზას ადგესაჩ სწორს;
რომ შენი მუშა, რომელიც ჭსთესამს,
ელის კაი დარს, — მოსაფლიან დროს;

რომ მომაკვდავთან ნიავს მოჭქონდეს
სამშობლო საფლის ერთი მაინც ხმა,
რომელშიაც აღარ ისმოდეს
გატის სისხლისა და ცრემლების ღვრა.

21 ივნისს 1864 წ.

	გვერდი.
ბოეტი და მოქალაქე .	5.
ბოეტი ***-ისა	24.
ფიქრი მტკვრის პირზედ ნ. ბარათაშვილისა . .	25.
მოგონება აკ. წერეთლისა	27.
კლავში აბ. მახაბლისა	30.
ქართვლის დედას ***-ისა	33.
არაგვი ილ. ჭავჭავაძისა	35.
ამაო ძებნა აკ. წერეთლისა	36.
ჩონგურს ნ. ბარათაშვილისა	38.
ხმა სამარხიდან ***-ისა	40.
ზღაპარი აკ. წერეთლისა	43.
ბედი ქართლისა ნ. ბარათაშვილისა	47.
ელეგია ილ. ჭავჭავაძისა	67.
გაზაფხული ილ. ჭავჭავაძისა	68.
უადის ჯორი რათ. ერისთვისა	69.

(*) «ბოეტი და მოქალაქე», «ქართვლის დედას», «კახთა მიმართ» (ქართლის ბედში), «ნანა», «რამდენიმე სურათი» (140 გვერდი), «ყველანი ძმანები ვართ» და «ნეკრასოვიდამ» აქამდის არ დაბეჭდილან. —

ფუტურო აკ. წერეთლისა .	76
ოვალეზი ნ. ბარათაშვილისა . .	74
ჩემს მერანს მისივე .	75
ფანტაზია მისივე . .	78
გუთნის დედა ***-ისა	80
მას აქეთ, რაკი შენდამი ვჭსტან მე სიყვარული, მისივე	82
მადლი შენს გამჩენს, ღამაზო, ქალო შავთვალეზია- ნო! ნ. ბარათაშვილისა	—
ჩემო კალამო, ჩემო კარგო, რად გვინდა ტაში? ***-ისა	83.
ნანაბობი მოხუცისა რაფ. ერისთვისა	84.
წრეს გარდასული წრეში შემოსულს მისივე . .	89.
ფარისეველი აკ. წერეთლისა	92.
აჰჰელადიის მცოდნე მისივე	94.
ქუშა ***-ისა	96.
ქოხლენელი მსაჯულისადმი ი. შიქაბერძნისა .	99.
ლოთური მუხამბაზი გრ. ორბელიანისა . . .	101.
სიყვარული რაფ. ერისთვისა	103.
პეჰელა ნ. ბარათაშვილისა	104.
მუშური აკ. წერეთლისა	106.
სიმღერა მკის დროს მისივე	108.
ანა ***-ისა	112.
ნალამური აკ. წერეთლისა	117.
ღანჩიხარი ***-ისა	119.

გლეხის აღსარება აკ. წერეთლისა	221.
სული ბოროტო, ფინ მოგიხმო ჩემად წინამძღვრად ნ. ბარათაშვილისა	122.
იარაღისადმი გრ. ორბელიანისა	124.
შექასტა აკ. წერეთლისა	127.
რამდენიმე სურათი ***-ისა	129.
ყველანი ძმანები ვართ	149.
საბრალო გული აკ. წერეთლისა	151.
სული ობოლი ნ. ბარათაშვილისა	154.
ჩხვილი მისივე	155.
ნეკრასოვიდამ	156.

უმთავრესი შეცომაები.

ჰერდზე.	სტრიქონში.	დაბეჭდილია.	უნდა იყოს.
14	3 ქვევიდამ	ჩაჭკვე!	ჩაჭკვე!
21	7 ზევიდამ	ცხოვრების	ცხოვრების,
—	8 „	შვილო,	შვილო
—	10 „	ღულიღს...	ღულიღს...
—	14 „	გამოსახოვრად	გამოსათხოვრად,
23	2 ზევიდამ	ვინ იცის	ვინ იცის?
26	7 ქვევიდამ	ღროს!	ღროს
28	5 ზევიდამ	თვილის წინა...	თვალ წინ ა...
29	1 ქვევიდამ	ღი მის	ღა მის
31	3 ზევიდამ	მთვარად,	მთავრად,
35	1 ქვევიდამ	საუკუნეთ იგი	საუკუნეთ—იგი
38	7 ზევიდამ	ფრთებით	ცალკით
45	5 „	მაიჭენებენ:	მაიჭენებენ:
57	6 „	გადმოზირალი;	გადმოზირალი;
58	1 „	განგიმუყანებ,	განგიმუყანებ,
—	7 ქვევიდამ	სიტყიცეს,	სიმტყიცეს,
60	9 ზევიდამ	მტერსა	ომსა
64	8 ქვევიდამ	რომ	როს
72	2 „	გამოპრანჭულა,	გამოპრანჭულა,
87	7 „	ღიბარეს,	ღაიბარეს,
93	15 ზევიდამ	ლოცით.	ლოცვით.
99	1 „	მოჭკველები	მოჭკველები:
123	2 „	თითქმის	თითქოს
124	1 „	გარდამიქცევდი!	გარდამიქცევდი?

სულხან-საბა ორბელიანი და იმისი სიბრძნე სიცრუვის წიგნი

შემოკლებით განვიხილოთ, კინ იყო სულხან-საბა ორბელიანი და რა თხზულებას „სიბრძნე-სიცრუის წიგნი.“

ქართველ ხალხის ცხოვრებაში იმისთანა მეფე-ი და იმისთანა კაცნი ბევრნი არა ეოფილან, რო-გორც ვახტანგ მეფე იყო და იმის თანა მშრომელნი კაცი იყვნენ. მრავალი შეჭირვება, არეულ-დარეულობა, ჯარეთ და შინ ომიანობა, შფოთი და განხეთქილება ვახტანგის მეფობას შეხვდა. იმდენი განსადგელი და მოუსვენარი სიცოცხლე ძნელათ თუ სხვა მეფეს ენა-ოს, რაც ვახტანგმა ნახა. სხვანი ემორჩილებოდნენ მათ უბედურებასა, მაგრამ ვახტანგი და იმისი ახლო-რეები არას ოდეს თავის შაკ ბედს არ ურიგდებო-ნენ, არამედ მკაცრად ებრძოდნენ ვახტანგის უკანა-ქელ სიკვდილამდე. შრომა და სატანჯელი ბევრი გამო-არეს! მაგრამ ეს დაუსრულებელი მოუსვენრობა მისე მოსვენებულ, მდორე სიცოცხლესა.

იმათი სურვილი იყო საქართველოს მშვიდო-ბანობა, წესისა და რიგის დამყარება, აოხრებისა

და მტაცებლობის მოსპობა და ბოლოს სწავლა და განათლების ჩამოგდება.

ჩვენ აქ სუეველას არ ჩამოვთვლით, ვახტანგისა და საქმეები გაუკეთებია. ამისთვის, ჩვენ მხოლოდ მოკლეთ მოვისხეებთ, რაც ვახტანგის სწავლა განათლებისათვის და მწიგნობრობისათვის უქმნია.

იმდენი მწერალი და სწავლის მოყვარე არ ერთ მეფეს, თამარს გარდა, გარს არა ჰყოლია, როგორც ვახტანგსა. ამ კაცების ნაწერმა ბევრმა ჩვენამდე არ მოაღწია. მხოლოდ სახელით თუ ვიცით, მაგრამ რაც დაშთენილა, ისიც ცხადათ გვიჩვენებს იმ დროს შრომასა. პირველი შრომა მეფისა არის რიგისა და წესისა და სამართლის ჩამოგდება საქართველოში. ამისთვის ვახტანგი სწერს „დასტულამასა“ და „სამართლის წიგნსა“; მასეგან ისტორიის მასალებსა ჭკრებს სხვა ენებზე და ადგენს, ქართლის ცხოვრებას. „მწიგნობრობის გაერცელებისათვის ჭმართაჲს სტამბასა და ჭბეჭდაჲს სხვა და სხვა წიგნებსა. თითონაც ბერსა სწერს და მისნი ხლებულნიც ამ შრომაში დიდი მოსაწილეობას აჩენენ და ბევრნი მათგანნიცა სწერენ სახლთ-ხუცესი დიმიტრი ორბელიანი, მდივანი ვახტანგ ორბელიანი, მამუკა ბარათაშვილი, იესე ქსნის ერისთავი, დავით გურამაშვილი. ვახუშტი და სხვანი.

ამაში ერთი მწერალიც „სიბრძნე სიცრუის“ წიგნის „დამწერი სულხან საბა ორბელიანი იყო.

სულხან საბა ორბელიანი დაიბადა 1658 წელსა (ქკს. ტმკ.). საბა იყო საქართველოს მსაჯულის შვილი, ნათესავი მეფეებისა. სიემაწვილითვე სწავლას თავს უდებს და სწავლისათვის შრომობს უკანასკნელ სიკვდილამდის. გახტანგ მეფე თავის ლექსებში ერთგან აშობობს საბაზე:

სიყრმითგან იყო მუდამად სიბრძნე-სწავლისა მსახველი;
სამოც და ექვს წელ იკითხა.

რასაკვირველია სწავლის მოყვარული და კეთილის შეძენის მსურველი კაცი საზოგადოების უკეთეს ნაწილში ეოკელთგის თავის ადგილს იშოვის და მართლაც საბა უმაწვილ კაცობაში საქართველოში წარჩინებული და პატივცემულია. 1698 წელს ესე იგი ორმოცის წლისა ქვეყანას თავს ანებებს და ბერთ შედის გარესჯის იოანე ნათლის მცემლის მონასტერში. მაგრამ სამუდამოთ არა რჩება და პატარას ხნს შემდეგ თავს ანებებს ბერობასა და ქვეყნიერს საქმეებს ხელსა ჰკიდებს.

ეს გარემოება საბას ხასიათს გვიჩვენებს.

კაცის წინ წასვლა და სიკეთე- ორს საგანზეა დამოკიდებული: პირველი არის აღზდა, სწავლა, ერთის სიტყვით რაც კი ადამიანს დედ-მამისაგან და სხვებისაგან ეძლევა. მეორე საგანი კაცის გაუმჯობესობისა, ხასიათის და თვისების გაკეთებისა— ადა-ზიანის თავის თავის გაკეთების სურვილი და

შრომაა. სანამ კაცი თავის თავის გაკეთებას არ იზრუნებს, სანამ იმ ფიქრში არ იქნება, რომ ეველა ნაკლულევანებას გადაეჩვიო, მოვიგლა და კარგად თვისება შევიძინო, მანამდის უსარგებლოთ დარჩება შოლის სწავლა და დედ-მამის აღზრდა. არამც თუ მსწავლულ და განათლებულ ხალხისკის, არამედ უსწავლელ ხალხშიაც ეს თავის თავის სიკეთისათვის და წინ წადგმისათვის ზრუნვა დიდ საქმეა.

საბა ორბელიანის დროს საქართველოში შინაური სწავლა იყო და სასწავლებლები არ არსებობდა. თუ მაშინ კაცს სიკეთე სჭირდა, თავის შრომით იყო ნაშოვნად და დიდი შრომაც უნდოდა. საბა ორბელიანი ერის კაცი იყო, მეფეთ ნათესავი; განცხრომა და ნებიერი ცხოვრება, კარგი ჭამა-სმა, ჩაცმა-დახურვა შეეძლო. მაგრამ გონება ეუბნებოდა: უკეთესი ცხოვრება უნდა იყოს ქვეყანაზე; ნუ შთაქმნილი განცხრომასა და განსეკებაში. და საბა სწავლას ხელსა ჰკიდებს, რაც ღონისძიება მოიპოვება, სწავლობს. მაგრამ ამაზედაც არ ისვენებს: უფრო უკეთესი ცხოვრებასა სჭირო. შედის ბერათ. მაგრამ კერძო იქ ისვენებს: ქვეყანას შემწეობა უნდა. საქართველო ცუდს მდგომარეობაშია სპარსელებსაგან. ხალხს კაი კაცების შრომა ეჭირება, მეც კაი კაცი ვარ, მაგრამ აქ მონასტერში გულ ხელი დამო-

კრეფია; ამ გვარი საქციელი მართებს კაცსა? ამისთანა თქმები უნდა მოსკლოდა საბა ორბელიანს ბერობაში. ამის გამო უტყეებს ბერობასა, იხდის ანაფორასა და ქვეყნათ გამოდის.

გამოდის საქართველოს უსაზღვრო სიუვარულითა და სახელმწიფო საქმეებში ერევა. 1710-ში მიდის სპარსეთში მეფე ქაიხოსროსაგან დაბარებული; შემდეგ ბრუნდება და კასტანგის ჯანიშინობის (მეფის მოადგილეობის) დროს კასტანგის შინაგანს საქმეებში თანამშრომლობს 1712-მდე. იმ წელიწადს კასტანგს ეყენთან დაბარებულს მისდევს ისპაანსა და იმავე წელს ბრუნდება.

იმ ჟამად კასტანგი პატიმარ ჰყუკს სპარსეთში, და ქართლში დაჯდა მეფედ კასტანგის ძმა იესე გამაჰმადიანებული, მტერი კასტანგისა და მტერი საქართველოს ერისა.

ხალხი დიდს უკმაყოფილებაში იყო და საბა როგორც კარგი კაცი გულგრილათ როგორ უყურებდა ხალხის საქანჯელსა და რა მოასვენებდა? ხალხში სიკეთის ჩამგდები კასტანგი იყო და ახლას სპარსეთში ტყვეობაშია. აი ამიტომ კასტანგს შეეღაუნდოდა. ამისთვის საბა გაიპარა 1713 წელს საფრანგეთში, რომ იქაური ხელმწიფეების შემწეობა აღმოეჩინა.

ამ გაპარვის მიზეზი ერთი სხვა გარემოებაც

არის. საფრანგეთში წასვლამდინ დაუახლოვდა აქ
მყოფი ფრანგის პატრებს. ეს შეტყველად რამდენისმე
წლის ამბავი უნდა იყოს წასვლამდე. საბა რადგანაც
სწავლის მოუყარე კაცი იყო და იმ უამათ ეკროპი-
ული სწავლის პატრონი მარტო პატრები იყვნენ,
შეტყველათ იმათთან მისვლამოსვლა და ერთობა
ქმნებოდა. მათგან ისწავლა იტალიანური ენა და ბე-
კრი ახალი რამ უნდა შეეტყო თუ ეკროპიული
ცხოვრებისა, თუ სწავლისა და განათლებისა. პატრე-
ბი აქ იყვნენ გამოგზავნილნი იტალიიდან პაპისა-
გან კათოლიკე სარწმუნოების გასაგრძელებლათ; პა-
ტრები ხალხს ეწოდნენ აქიმობითა; ცდილობდნენ კათო-
ლიკობა ჩამოეგდოთ და ცოტადნათ კიდევ გაავრცე-
ლეს. იმ უამათ საბა ორბელიანმაც მიიღო ფრანგობა.

რასაკვირველია ეს ამბავი ვერაფრათ მოეწონე-
ბოდათ საბას ნათესავებს და ახლო მეოფეთაც. კინიცის
რამდენი უსიამოვნება გამოიარა. თვით მეფე იასე
თუმცა მაჰმადიანი იყო და არას დასდევდა, მა-
გრამ ისიც კი ავგულებათ იყო საბასზე. ესეც მეორე
მიზეზი იყო, რომ საბას თავი უნდა დაენებებინ-
თავი საუკრელ მიწა-წყლისთვის, თავის სარჩოს-
თვის, ნათესავებისა და მეგობრებისათვის, და გაჰარუ-
ეყო საფრანგეთს.

მიდის უცხო ქვეყანაში, რომლისაც გზა და
კვალი არ იცის, მხოლოდ თავის თავისა და გამოც-

დილების იმედი აქვს. მაგრამ თან მიაქვს გულში დედა ქვეყნის მსურველი სიუყვარული: ხალხის მფარველის და საყვარელის მეფის კასტანგის შველა სურს.

საბა ამ მოგზაურობის ჟამს ფრანციის მეფე ლუდოვიკო XIV და რომის პაპს გულმდუღარე და თვალცრემლიანი ეკედრება, ხალხი იღუპებაო და კასტანგი, ხალხის მფარველი სპარსეთშია; იმისი იქ უოფნით ჩემს ქვეყანას ბევრი აკლდება: შემწყობა გამოუჩინეთო! იმათგან იმედ მიცემული უკანვე ბრუნდება და კოსტანდინოპოლში ჩვიდმეტი თვე მოედის პასუხსა, შრომობს ფრანცუზის ელჩთან, მიწერ მოწერა აქვს ფრანციაში.

ეს უცხო ქვეყნებში მოგზაურობა რასაკვირველია თვალს აუხილებდა და დიდს განსხკავებას ნახავდა საქართველოში და ეკროპის ქვეყნებში; ბევრს ხალხს რასმე დანახებდა. ესა ჩანს იმის მოგზაურობის წერილებიდანა, რომელშიაც ბევრს იმისთანა მოქალაქობრივ წესებზე უურადლებას აქტყვს, რომ ქართველ კაცისთვის დიდათ საკვირველი უნდა ყოფილიყო. ჩვენის ქვეყნისა უცხო ქვეყნებთან შედარებისაგან, როგორ გული უნდა მოჭკვდომოდა საქართველოს დაცემულ მდგომარეობაზე. შეჭველათ გულში გაუკლიდა: საქართველო ამ ქვეყნებს როდის დაემსგავსებაო! ამასთანავე ნახავდა ეკროპის ხალხის დიდს შრომას თავის ქვეყნის გაკეთებისათვის. ეს გარემო-

ება საბას უმეტესათ გულს გაუკეთებდა, რადგან თითონაც იმისთანა კაცი იყო; მეორეს მხრით როგორ დანადგლანდებოდა, რომ ევროპის კაცებისთანა, თავის ქვეყნის მზრუნველებისთანა, საქართველოში ცოტანი არიან!

მგზავრობაში ბევრი სატანჯელი უნახავს, მეტადრე კოსტანდინოპოლიდამ ქალაქს მოსვლამდინ. კახაკები რამდენჯერაც სცარცვენ და აწვალენ. ბოლოს ბრუნდება საქართველოში, კალებში ჩავარდნილი.

აქ მოსკვნების ნაცვლად მტრობა და სიძულილი უხვდება: მართლმადიდებელი სამღვდელოება რომს წასვლისათვის მტრობს საბასა, ნათესაებსა და მოყვრებს აშორებს და თვით ვახტანგის ძეს ბაქარსაც. თუჩა გაჭირებაში და სიღარიბეშია, საბა თავს არ ანებებს კათოლიკობასა.

ამავე ხანებში 1719 წ. ვახტანგ მეფე მოდის სპარსეთიდან მეფეთა, და საბას უბრუნებს პატივსა და სტუქსავს იმის შემწუხებელთა. ვახტანგი რომ რუსეთს გადადის შავის ზღვის ბრუნვისაგან, საბაც თან ჰყვება და მოსკოვში მოხუცებაში კვდება.

აი საბას ცხოვრება. ამ მოკლე მოთხრობიდანა სჩანს იმისი თავკადადებული შრომა საქართველოსთვის.

ამ ცოცხალ მოქმედებას გარდა, თუჩა საბას მოსკვნებული ცხოვრება არ უნახავს, კალმითაც უშ-

რომია და უწერია სხვა და სხვა წიგნები: ეს იმით არის შესანიშნავი, რომ წერას უოკელთვის მშვიდობიანი, მოსვენებული ცხოვრება ეჭირება. მაგრამ საბა ამ შეშთხვევასაც იჩენს სულის სიძლიერეს და ვინც მოსვენებულ მუუდრო სიცოცხლეშია, იმათზე მეტსა სწერს.

სულხან საბა ორბელიანის ნაწერნი წიგნნი არიან შემდეგნი:

1) „წიგნი სიბრძნე სიტრუვისა“. პირველად დაბეჭდილ იქმნა 1859 წ. პეტერბურღს ზოგ ადგილების გამოკლებით.

2) „მოგზაურობა ეკროპაში.“ დაბეჭდა ნაკლულათ რცისკარში“ 1852 წ.

3) „ლექსიკონი“ ჯერეთ არ დაბეჭდილა.

4) „ქილილა და მანას“ მეორე ნაწილის ლექსები. პროზა ეკუთვნის ვახტანგსა.

5) „საქრისტიანო მოძღვრება. პირველად სასწავლო ერმათათვის, რომელსა ეწოდების სამოთხის კარია.“ ეს წიგნი არის კითხვა მიგებიითი თეორიით დაწერილი კატეხიზმო კათოლიკეთა და არა სხვა რამ თხზულება, როგორც ზოგთა ჭკონიათ არ არის დაბეჭდილი.

6) „წამება წმინდათა წინასწარმეტყველთანი: იესო ქრისტეს განხორციელება, ჯვარცმა და აღდგომა.“

7) „სწავლანი გამოღებულნი სამღჳთო წერილი-

საგან.“ 65 თავი. ეს წიგნი და წინათ მოსენებული შეიცავს მხოლოდ ძველისა და ახლის აღთქმის მუხლებსა. საკუთარი დამატება საბასი არა არის რა.

ამ წიგნებში უფრო გაკრცელებულია ხალხში სიბრძნე სიცრუვის წიგნი, ლექსიკონი და შემდეგ ქილილა და მანა.

დავიწყოთ „სიბრძნე სიცრუვის წიგნზე“ საუბარი.

სიბრძნე სიცრუვის წიგნი არის ზღაპრის მსგავსი ამბავი, რომელშიც სხვა და სხვა ზღაპრები, არაკები, მოთხრობაები, ანეკდოტები და გამოცანაებია.

ამისა გამო მკითხველისათვის და გამგონისათვის ეს სხვა და სხვაობა ამბებისა ძალიან გამართობი და სახალისოა.

ყოველგან როდესაც მწერალი ცხოველი სულის პატრონი ყოფილა, კეთილისათვის უმსახურნია. ეს კეთილი სიყვარული და სიძულელი ავისა შეუტანია თავის ნაწერში, როგორც კილოთიც უნდა ეწეროს. ერთს დაცინვა, გაკიცხვა, სატირა უწერია: მეორეს უბრალო მოთხრობა, მესამეს ზღაპარი ანუ არაკი, მეოთხეს ქადაგება, მეხუთეს კომედია უწერია.

საბა ორბელიანს ზღაპრისა კილოთი უწერია თავის „სიბრძნე სიცრუვის წიგნი“, ბევრი ხალხში ხმარებული არაკები ჩაურთავს და დაუტეკებია ჩვენ-

თვის იმ გვარი თხზულება რომლისაც მსგავსი ეპროპიულებსაცა აქვსთ (васня, fable). შეგობრობა, მტრობა, აკაცობა, მატყუარობა, მაგიერის გადახდის გრძნობა, შემწეობა, უმეტრება და სხვა ადამიანის თვისებანი გამოსახულნი არიან პირუტყვების ანუ ადამიანისავე სხით. ამ არაკებშია გამოსახული კეთილი ან ავი მხარე ადამიანისა, ჭეშმარიტება ანუ არა ჭეშმარიტება, ერთის სიტყვით ადამიანის ცხოვრების სიბრძნე ანუ სიცრუე. აი რისთვისა ჭქიან ამ წიგნს ეს სახელი: სიბრძნე-სიცრუისა.

სიბრძნე, სიცრუის წიგნი, როგორც ვთქვით, მრთელი მოთხრობაა და არაკები შემოტანილია და ამიტომ ეპროპიულ არაკებს არა ჭკავს, (ეროპოსას, ლაფონტენისას და კრილოვისას), რომელთაც არაკები სულ ცალ-ცალკე აქვთ.

საბა ორბელიანს გამოჰყავს ხუთი კაცი: მეფე, იმისი ძე და სამი კეზირი, რომელთაც ლაშარაკი აქვთ ერთმანერთში და თავის აზრის დასამტკიცებლათ არაკები მოჰყავთ. მოთხრობაში თვით მოქმედება თითქმის არა არის რა გამოყვანილი ამ კაცებისა, არამედ მხოლოდ ლაშარაკი და ბასია.

აი თვით მოთხრობის შინაარსი: მეფე ფონეზ, კეთილად ქვეუენის გამგები, მწუხარება, შვილი არა მყავსო. გასცემს მოწყალებასა, მიეცემა შვილი ჯუმბერ. ერთ დღეს, ნადირობს შემდეგ, ერთი ჭაბუკი

შეხედება. იმას ახარებს თავის შვილს სასწავლებლათ. ჭახუგი (ლეონ) უარს ეუბნება: მეუფის კარს სამსახური ძნელია და მტრები გამიჩნდებიანო. მაგრამ ბოლოს დათანხმდება და მეუფის ქსნა ჯუმბერს ჭმდის, ეკვლას ასწავლის, შიმშილს და მწუფრკალებს გამოაცდიანებს, თეხშიშეკლა ქვეითად ატარებს, და ყოველგვარ ნაკლებულობას აჩვენებს. მეუფეს აბესლებენ: შვილს გიკლავსო. გარისხებულ მეუფეს ლეონ ეუბნება: შვილი თუ ქვეყნის მამულელათ გინდა, კაი გამოცდილი უნდა გეყადესო; შიმშილიც, სატკივარიც და შრომის სიმძიმეც უნდა იცოდეს, რომ იგრძნოს ხალხის გაჭირება, შიმშილი და მწუხარებაო. თუ რეგვენ მწუქმსათ გინდა, გაანებიერე და ნურას ასწავლიო!

ლეონს იმ დღიდან ჰატივისცემა ემატება. რუქა, მეუფის საჭურისი შურში უდგება, ჭირივით ეჭაკება და მუდამ ეხასება ლეონსაც და იმის მომხრე სედრას კეზირსაც და ჯუმბერსაც. რუქას აზრით ქვეყანაზე შურისა და მტრობის მეტი არა არის რა; სიკეთისათვის სიკეთე არავის არ უქნია. ლეონს ქვეყანაზე ბევრი კეთილს ეგულება და რუქას ეუბნება: შე რომ ავი კაცი ხარ, ეკვლა შენისთანა გგონიაო. შენ საჭურისი ხარ და ადამიანის გრძნობას და ღირსებას მოკლებული ხარო.

ამ გვარათ ეს კაცებიც არიან წარმომადგენელნი ქვეყნის სიბრძნისა და სიცრუვისა.

ეს მოთხოვნა ისეა გაბმული, რომ არაკების და ამბების სიმრავლეში თითქმის იკარგება და პირველ ადგილს არაკები იჭეკს. ცხოვლათ გამოხატვა აზრისა, ცხოველი ენა, ოხუჯური კილო, წრფელი სიცილი, მარტივი დაწმინხა სხვა და სხვა შემთხვევისა—ადვილ საკითხ წიგნათა წესდის ამ წიგნსა ბევრი ხალხში გაგონილი არაკები აქ შეგზავნათ ღამათ გამოხატული. არაკებში გამოყვანილია მარტივი აზრები ცხოვრებაზე, კეთილზე და ბოროტზე იმ გეგნათ, როგორც ხალხს ესმის კეთილი და ბოროტი და ამით საბა არის სახალხო მწერალი. საბა ორბელიანი უფრო ბუნებასთან ახლოა ღაფონტეს და კრილოვს. იმათ გაზვიათებული, დაძალებული, ცრუ კლასიკური კილო ბევრი აქვთ. ჩვენ იმას არ ვამბობთ, რომ საბა ორბელიანი კრილოვს სჯობდეს, ან კრილოვი საბას; მარტო იმას ვამბობთ, რომ საბა უფრო სახალხო მწერალია.

თუმცა ენა მრთელის წიგნისა ძველი ენაა და ზოგ ადგილებში თითქოს ძალათ გამახინჯებულია, მაგრამ ეს ნაკლებეკანება ისე ხშირი არ არის, როგორც პირველათ გვეჩვენება; ძალიან ხშირათ საბა მარტივის ჩვენი სასაუბრო ენითა სწერს და ამიტომ ძალიან უახლოვდება სახალხო ენას; ამიტომაც ხალხისათვის ძალიან გასაგონია და კიდევ გავრცელებულია ეს წიგნი. ენის აღნაქსი, ენის კილო მრავალგან ნამდვილი

ხალხისა, ნამდვილი ქართულია. სხარტი სიტყვა, მოკლე გამოთქმა აზრისა — ნამდვილი ხალხისაა. შრავალ სიტყვაობა და გაჭიანურება საბას არ უყვარს; აზრი მოკლეთა და ძლიერათა აქვს გამოხატული. მაგალათად ავიღოთ მელის არაკი, ბერათ რომ შედგა.

ამისაგანო სიბრძნე სიტყვის წიგნის ენა შეიძლება ბევრჯელ ქართული ენის ნიმუშათ მოიტანოს კაცმა, და ქართული ენის სწავლებაში საბას წიგნს იმისთანა ადგილი უნდა ეჭაროს, როგორც რუსულის სწავლებაში კრილოვს უჭირავს. რასაკვირველია სოციალური ადგილებს გარდა, ძველი ენის სწავლასაც დაეხმარება უმაწილებს.

რაც შეეხება ამ მეორე გამოცემას აქ უნდა ვთქვა, რომ პირველათ დაბეჭდილს 1859 წელს ბერი ადგილები ანუ აკლდა. (მაგალ. გვერდი 145 — 148) ანუ შეცვლილი იყო; ამ მეორე გამოცემაში ეს უოკელივე გავასწორეთ, ისე, როგორც ნამდვილი უნდა ეოფილ იყო, და ისე დაუყავით არაკები, როგორც ძველ-წერილებში გვოკეთ.

პეტრე უზიკაილი.

ივლისის 29-სა 1871 წ.

ტფილისი

წიგნი სიბრძნე სიცრუვისა.

იყო ხელმწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არა-
ვისგან მოიგონებინა, რომლისა სიკეთისა და სიქვე-
ლისაგან ეგეოდენი მოწყალებანი შეეკრიბნა გულისა
თვისსა, რომე ზღვისა ათასის თავად არ აღერიც-
ხოდა; სიფიცხე და უწყალოება ჯავრიანის გულისა-
გან ღვთის შიშის ნიაკით გაექარებინა, სიუხვე მი-
სის ნოტიოს ღრუბლისაგან უმრავლესად გაეკრილა,
და უოკელთა კაცთა ზედა საბოძკარი ცათა წვი-
მათაგან გარდამატებინა. მისნი საქმენი და ზარი
ესრეთ განფენილ-იყო პირსა ყოვლისა ქრესტანისასა,
რომელ მესხის ტეხის უსაზარდესად მიაჩნდათ, მისი
სიტკბო და აღერსნი ესრეთ შეეტკბოთ, ჩხვილთა
წელთაებრ სძისა ღ ბუმესა უსაუფარდესად მიეზი-
დათ. ღ იყო სახელი დიდისა მის ღ მადლისა მე-
ფისა ფონგზ, ღ ჭეჭა კეზირი ეკეთი, რომე სიბრ-

მნითა მისითა ცათა აღწეწილად, ჭკუითა ხმელეთ.
თა სიგრძე ზე განი სრულად გაეზომნა, მეცნიერ-
ებითა ზღვათა უფესკრულთა მიწეწილად, ჭკრთა
და ვარსკვლავთა საქმენი გულის ფიცართა გამოეწერა:
ესეთი სიტყვის სიტყბო ჭქონდა, მხედთა კაცთა მსგ-
ავსად მოაქცევდის, ტინთა ცვილებრ დაადნობდის ზე
მფრინველთა კაცთაებრ აუბნებდის, ზე იყო სახელი
ვეზირისა მის სედრაქ. დიდად უეჭარდა მეფესა ვე-
ზირი იგი ზე არ იყო გულსა მეფისასა ზრუნვა, გი-
ნა შეჭირვება უძეობისა კიდე, რომ შვილი არ ესვა.
დღესა ერთსა გასცა განძი ურჩხვი გლახაკთა ზედა,
რათა ეგედრონ ღმერთსა ძე ბოძებისა მისისათჳს.
ზე იყო საჭურისი მეფისა გულ-ჩქარი ზე ფიცხელი,
სეფეთ-უხეტესი იყო ზე გულითადი მეფისა, რომელ-
სა ერქვა რუქა, და თქვა: „არა რომელთა მეფეთა-
განსა გარდაუგია საღარო ესე ოდენი.“

თქვა არაკი სედრაქ:

იყო მეფე სოარასანსა დიდებული, კეთილ გონი-
ერი, უხვი ზე მოწყალე. დღესა ერთსა გახსნა სამნი
საღარონი ზე უხმო ყოველსა საბრძანებელსა, რათა
ყოველმან, დიდმან ზე მცირემან, დიდებულმან, გინა
გლახაკმან, ათორმეტსა ჟამსა რაცა ეძღოს, წაიღონ.
და წარიღეს ყოველთა, და ვერ დაასრულეს სამნი
იგი საღარონი. მას დღესა ნადიმი გარდინადა, აფი-
ცა ვეზირთა თვისთა: თუცა რომელთა სმენოდეს,

ანუ ეხილოს მისი მსგავსი უხვი მეფე. ექვსო ვე-
ზირთ ჭფუტეს უსმენელობისათვის მსგავსისა მისისა
ღ უმცროსს ვეზირს გაეცინა. ჭკითხა მეფემან. „რას
მიზეზისათვის იცინიო.“ მან ფიცი ჭსთხოვა მოუკლა-
ობისათვის ღ მეფემან თავი იკისი ჭფიცა. მას ვე-
ზირს რა გული შეუჟერდა. მოახსენა: „ჩინეთის
ქმნენას ერთი ურია არის, სახელად მაღქოზ ეწო-
დება ღ მისი მამემ არის დიდებული ვინმე; მისე-
ბრივ უხვი არც უწინარეს ეოფილა, ღ არც დღეის
წაღმართ იქსებისო.“ ეწეინა მეფესა, მაგრამ ვეზირი
იგი ფიცისათვის კერ მოკლა, პატიმარ-ჭყო, ღ თვით
სამეფო სამოსელი განიძარცვა, სხუა შეიმოსა და
წარვიდა მის კაცის სანახაკად; მუნ მივიდა სადა იგი
ესახლა. თურმე წესი იყო კაცისა მის, სადაც უც-
ხოს ნახევდის, თავისას მიიყვანდის, აბანის, შემო-
სის, განასვენის, საბოძკარი მისცის ღ განუტევის.
დღესა ერთსა კიდოდა ქალაქთა მათ გარემოსა ღ
ნახა მეფე ესე სახითა გლახაკითა, წაიყვანა ღ რა-
მელი სხვათათვის ეწესა, ჭყო იგი. რა შეიოსა, ნა-
ხა, დიდად საბატო იყო; ჭკითხა სადაურობა, ვინა-
ობა და ეოკელივე აამბობინა. ოდეს ჭსცნა მეფო-
ბა მისი, დაკარდა მიწასა, უღირსად დადგა თა-
ვი თვისი, და ეკედრებოდა უცნაურობისათვის. შეი-
ყვანა სახლსა ეგეთსა, რომელ მას მეფესა მის სახ-
ლის მსგავსი არ ედგა, უცხოდ და უცხოდ მოერთუ-

ღი, ანუ საყენი, ანუ ფარდაგი ყოველივე სტავრა იყო. ნადიმი გარდაისადა, ჭურჭელი ყოველივე შეწეობილი თვალი იყო, ყოველივე უძღვნა, ცხრა დღე განუსკენა, დღე ყოველ უმჯობესსა სახლსა დასმიდის, უმჯობესი და უძვირფასესი ჭურჭელი მოიღის, უმხიარულეს ნადიმი დაუდვის და ყოველივე უძღვნის მას. უკვირდა მეფესა დიდება და უხეობა მას კაცისა, მეცხრესა დღესა ერთსა ასეთსა სახლსა აწვია, რომე დიდად უცხო იყო, და აზრად მისი ქმნულება ათქმის. საყენი და ფარდაგი, და ჭურჭელი ყოველივე მთელი თვალი იყო გამოთლილი, ევაკილნი იუვენეს და ხენი თვალისანი შეფერებულნი მსგავსად, შვენიერნი. და ყოველივე უძღვნა. საშინი ასეონი მგოსანნი ქაღალნი უძღვნა, კერძ თვალი უკეთესს ნახევად და კერძა ყური უამესს ისმენდა. წამოვიდა მეფე, არა წამოიღორა განსთავანი, ერთი აღმასის თასი და ერთი იაკუნდის საწდე, და ერთი ევაკილი თვალისა, და საშინი მგოსანნი ქაღალნი; მადლი უბრძანა მასშინძელსა, და ზღუთის წყალობით მეც შემოგძღვნითა. წამოვიდა და მოვიდა თვისსა ქაღალსა, კეზირი იგი პატრიმარი. პატრიმარსაჲყო და ილხენდა. მის კაცისა პატრონი იგი ურია მასანი იყო, ჰსცნა ყოველი იგი უოფილი, გაწერა კაცსა მას ზედა, შეიპყრა, აიაღთა იგი, მეხრმელეს მისცა იგი სიკედილად. მათ სიკედილად წაიყვანეს; ეკედრა მგელელთა მათ მოუგლა-

ობასა, და სამხრესა შინა თვალი ძვირ ფასისა სტა-
ნებოდა, იგი მათ მისცა, მით იუიდა სისხლი თჳსი.
მათ კაცთა ეგრე ჭრქვეს: „პატრონი ჩვენი, თვითვე
იცი, რომ მოგვი არის, და თუმცა ხმელთა კლიდე.
სამისნოთი სტნობს, და შენ წილ ჩვენ დაგვხორცს.
აჲ ამას გიზამთ.“ კადობანს ჩასკეს და მკედრის
აკლდამათა ჩასდეს. ურიამ სამისნო თვისი გახსნა,
ხმელეთზედ აღარსად იყო, დაიჭერა მოკეულა მისი.
ძას უამს მპარაენი აღდგეს, რომე აღარ დაუტევეს
სახლნი, გინა საფლავნი დაუთხრელნი, ბაიწიენეს,
სადაცა იყო საფლავი იგი, დათხარეს და ჭპოკეს კი-
დობანი, და გამოიღეს, ნახეს, მუნ შიგ კაცი იჯდა,
და განუტევეს. წავიდა კაცი იგი, მოკლო მრავალი
ქვეყანა და უცნაურად მივიდა ქალაქსა მის მეფისასა.
მეფე მაღალთა ჩარდახთა ჯდა ნადიმად, და მგოსანნი
იგი იმღერდეს. ერთმან მათგანმან იცნა პატრონი
თვისი ქვე გავლილი, ატირდა და ჩანგი ხელთაგან
გაჴარდა. ჭკითხა მეფემან. რა დაგემართაო. მან
მოახსენა ნახული თვისი. მოსახეს კაცი იგი და ჭპო-
კეს, ახანეს, შემოსეს, მოასვენეს. მეორესა დღესა
შეჯდა მეფე ცხენსა და წარვიდა. კაცი იგი თან წაი-
ყვანა, პატრონი კაცისა მის ურია მოკლა, და საბრძა-
ნებელი ურიისა მას კაცსა მისცა. ესრეთ შესძლვნა.

ესე არაკი ამისთვის მოგახსენე, კაცი კერძ
ასეოსა გასცემს, რომ სხვათ არ გაეცეს, და კერძ

ასეთს საქმეს იქმს, რომ სხვათ არ ექმნას, და არც კარგს საქმეს ღმერთი დაუკარგავს. რეჟავ. შენგან შიკვირს ეგეთი საუბარი.

გამოხდეს უამი წაოდენიყ. შეიწყალა ღმერთ-
მან და მისცა ძე ესეთი, რომე სინათლითა მზე
მოშურნეობდა, ათხუთმეტისა დღისა მთოვარე ნათელს
მისგან ითხოვდა, კარსკვლავსი მისს გამგამებას გაე-
ცვიფრებინა, შავნი მერცხლის მუარნი ბროლთა ზე-
დან განშურობით დაეშვენებინა, მელნის გუბენი გი-
შრის ღერწმით შემოესარა, გარდი და ზამბახი ერ-
თმანერთში აუყვავებინა; სახელად ჭუმბურ უწოდეს.
რა მოიზარდა, გამოიყვანა შეფიქან, კეზირს სედ-
რაქს აჩვენა და საპატრონოთა თვისთა ყოველთ
ახილვა. კეზირმა დალოცა და მოახსენა. „მეფეო,
ღმერთმან გიცოცხლოს, და ბედნიერმცა არის ძე ესე
შენი, და კურთხეულ ამიერიოგან უკუნისამდე, და
ზიცეს ამას გულის-ხმიერობა კირისა, ერთგულება
ძაღლისა, და ძალი ჭიანჭველისა.“ ესმა რა ესე რე-
ქას საჭურისსა, აღშფოთდა და უთხრა კეზირსა:
„რათ მიიღე წყევა ძესა ზედა მეფისასა? კეზირი
გონიერი, წყნარი, და სიტყვა მარჯვე ჭხამს, ამაღ
რომე ხელმწიფესთან მეოფსა ხუთხი საქმენი უნდა
ჭსჭირდეს; პირველ, სიტყვა უნდა ტკბილი ქქონდეს;
მეორე, გამწერალი უნდა დაწყნაროს, არათუ მხია-
რული გააწყრალოს; მესამე, პირიდან ავა სიტყვა

და ცუდი არ წაიდგინოს; მეოთხე, სიტყვის თქმის
 უამი იცოდეს; მეხუთე, რაც თქვას, უოკელს კაცს
 მოაწონოს.“ შეხედა სედრაქ და რქვა, „შენ უოკელს
 მართალს იტყვის, მაგრამ ოდეს მამაკაცს სამამაკატო
 დაეკეთოს, დიაცს მიემგზავსების; ამით სცან, რომე
 ულკაში და წვერიც აღარ ამოსდინან. საჭურისსა სამნი
 საქმინი მართებს: პირველად ქალებრივ მორცხობა,
 მეორედ ავ ეტლთა შენახვა, მესამედ პატრონის ხე-
 შიადის დაკრძალვა, თორემ მე ძე მეფისა არ დამიწყე-
 კლია, თუცა გნებაგს, ადრე სცნობ: გირი ერთსა უყე-
 სა ტალახსა შინა, ~~და~~ ^{მესამე} მას შინა დაეუღლას,
 მერმე გზა იგი გაახმე, ~~ბოლოს~~ ^{მეოთხე} გირი გზასა მას ზე-
 დან გაატარო, უგუნურცა არს. ძალლი კაცისა გლა-
 ხაისა მჭლე და დიდად უსუქარი შრიყვანე და მდი-
 დარს კაცს მიბარე, რათა გაასუქოს; მერმე ორთავე
 უხმონ, თუცა პირველი დამამჭლობელი დაუტეოს,
 და რომელმან გაასუქა მას გაჭევეს, ორგულ არს.
 კინკველა შეიპყარ და ერთსა ჭიქასა ათორმეტნი
 დღენი დააუოფინე მშიერსა, და მერმე გამოუტევე
 თუცა თვისისა ზომინჯან ოთხი წილი სამეტნავი არ
 აიღოს წაღებად, უსუსურ არს, და მე სიტყვა მცდა-
 რიო, თვარა რად გამკიცხო.“ მოასხეს სამნივე
 და ჭევეს ეგრეთვე, და უოკელივე თქმულები იყო.
 იხარებდა მეფე ვეზირისა სიტყუასა და მისა თჳსის
 სიკეთესა ზედა.

ღამესა ერთსა ეჩვენა მეფესა ჭაბუკი გინზე მშენიერი, მზგასი ღომისა, მხნე, ახოვანი, საყვარლად სახილველი. უთხრა მეფესა: „ღმერთმა გიღვებოდა და მე შენი, და თუცა მე არ მომადარებ, ნებად შენდა, გერვინ გასწვრთნას; თუ მეპებო, მპოვო; თუ არა, შენვე ინანდე.“ სახე თვისი ეტრატსა ზედან გამოწერილი ხელთ მისცა და უთხრა: „მეპებე და მპოვო, თავმან შენმანო.“ და თვით წავიდა. გაეღვიძა მეფესა და ნახა, ხელთ ეტრატის ქონდა, სხვა არავინ იყო მისთანა; რა იგი ჭაბუკი კელარა ნახა, ეგრე შეწუხდა, ვით ძე იგი მოჰქდომოდა, და დიდი ურკა შეექმნა. შევიდა სედრაქ კეზირი, ნახა მეფე საგებელსა ზედა მწოლი და დიდად დაღრეჯილი. მოახსენა: „მეფეო, მრავალნი ჟანნი არიან, მე ჩრდილთა თქვენთა ქვეშე გიმეოფები ესრედ შეჭირვებული არ მინახავს, სნეულება ღმერთმან გაშროს.“ უბრძანა მეფემან: არა სნეულვარ, სიზმარი მეზმანა და მით დამიდრეჯიაო. ჯერეთ კეზირმან ზმანება არა ჭკითხა და მოახსენა არაფერი:

გლახაკი გინზე იყო უპოვარი ყოვლისაგან ნიკითისა; ეზმანა მას, სამეოცი ცხოვარი ჭეუა და ენება განუიღვა. მოვიდა კაცი ერთი და მისცა თითოთათვის ხუთახუთი კირმანეული; ცხოვარისა პატრონმან ექვსეკესი სთხოვა. შეცილებსა ზედა გაეღვიძა კაცი მას და სინანული იყო, თუაღნი ეგრეთვე და-

იხუტნა, და ხელი მიუღო ვაჭარსა და უთხრა: ორი კირმანუელი მომეც, მოგცეო. ანუ კან მისცემდა კეცხლსა, ანუ ვისღა მიჰყიდდა?

ესრეთ არს უოკელივე ზმანება. მეფეო, რათ შეწუხებულხარ ეშმაკურს საქმეზედაო.— უბრძანა მეფემან: არა ეგრეთ არს სიზმარი ჩემიო. უთხრა უოკელივე და ეტრატო ხელთ მისცა. გაუკვირდა კეხიჩსა სიკეთე სახისა მისისა და ეგრეთ მოახსენა: რთუცა თვით არ მოვიდეს კაცი იგი, პოვნა მისი ძნელია, ამაღ რომე თემი მისი არ კაციო, სახელი თჳსი არ უთქმამს, რით უნდა ვიპოვოთ? ქარი ხელითა არ დაიჭირების და თჳლსა ზარმაცი ვერ მიეწევის, რაც ბედი აქუს კაცსა ღუთისაგან, ის დამართების. თქვა არაკი:

ერთი დიდი ვაჭარი იყო, ეგზომი განში შეჰყარა, საღაროთა რიცხვი არ იცოდა; სიბერემდე არცა სკა, არცა ჭამა, არცარა შეიმოსა. მერმე თქვა: ეგო-დენი შემიკრებიან, აწ დაკვდები, ვილხენ, ვიხარებ, ხარჯვას დაუწყებო. მივიდა ერთსა საღაროსთანა, დაკლეტილი ვერ გააღო, გაწურა და გინება დაიწყო. საღაროდამ ხმა გამოვიდა: რომელი ალებ კარსა, რა საქმე გაქსო? მან მდიდარმან უთხრა სახელი თვისი, ჩემიო და დახარჯვა მნებაკსო. მუნიოთ ესრე ესმა: თუცა შენი იყო, დღეს აქამდე არც შენ იხმარე, და არც ცოლსა ღ შეიღს ახმარე; ესე უოკელი ხერო

ნაზარასი არისო. იწეინა მან კაცმან და აგრე თქუა, ესეოსა საქმესა ვიქმ, ჩემთვის და მისთვის სწორად დაკარგაკო. აიღო კალი, მოაღებინა მრავალი ძელი, გამოახურეტინა, ყოველივე საუნჯე შიგ ჩაჭყარა, და პირი გარდუჭედა, და შაიდის მდინარეს ჩაჭყარა. იგი ხურო თურმე ბაღდადელი იყო, შაიდი სადაც ჩადის. დილას განთიად ხურო იქ მდინარის კიდეცა განვიდა: სუ თუ ტივი მოაქმუნდეს ვისმეო? ნახა, მოაქვს მდინარეს უძრავი ძელი უკაცურად. მისცა ფასი მცურავთა, შეგზავნა და გამოათრიკეს ხენი იგი კარსა ზედან ხუროსასა. კაცი იგი ნამდიდრევი შეუდგა კვალსა ძელისასა: ვისი ბუდი იყოს, კისნაო. მოვიდა, ნახა ძელი იგი კარსა ხუროსასა. ჭკითხა, ვინახარო. მან უთხრა, მე ნაზარა ხურო ვარო. უთხრა ხუროს: აიღე ერთი კეტი და ეს ძელი შინ სახლში შევიღოთო. რა შეიღეს, უთხრა, ეჩო ჭკარო ხესა ამას, რა ძესო. რა ძელი შეხეთქა, თვალი პატროსანი და მარგალიტი გარდმოსცვივდეს. იამა ხუროსა და მან კაცმან უთხრა ძელების ამბავი: ამას რომელსა ხედავ, ყოველივე ძელი ასრე არის ეს ჩემი იყო, ღმერთმან მე წამართო და შენ მოგცაო. ჭრქვა ხურომან: ღმერთმან შენვე მოგცესო, ეგრევე წარიღეო. ნამდიდრეკმა არ ინება. „ნახევარი და ნოთხალი მაინც წაიღეო,“ მან არც ერთი ფუღი არ წამოიღო; ხურო ევედრა, სამი პური საგზავთ მაინც წაიღეო; ნება

დართო. შევიდა, ცოლს უთხრა: სამი დიდი ჰური გამოაცხე და შიგ პატროსანი და კარგი თულები ჩადევ. ეგები ამ კაცმა წაიღოს, ცოლ-შვილი მშიერი არ დაეხრცოსო. ადგა უსმინა ცოლმან, ჰურნი არ დაგს გაუხვიენა, მისცა და წარიღო. მიმავალმან ნახა, უდაბნოსა ხარკა ერთი დგას თხის ბაღისა. მივიდა ნახა გლახაკი, არაბთაგანი იყო; ცოლი ერმასა ზედან დასწოლოდა. სხვა მეზობელნი აგართადგილთა წასრულ იყვნენ და იგი ვერ გაჭყოლოდა, არა რა აქუნდა არცა ქექეშაგებელი, არცა ერმის შესახვეკელი. მან კაცმან სიგლახაკისათვის შეიწყაღნა, და ჰურნი იგი მისცნა, და უთხრა, წარკედ ბაღდადს ხურო ნაზარასს, ეს ჰური უძღვენ, იგი კაცი ღვთის მოშიში არის, აკვანსა და სახვეკელს მოგცემსო. ნამდიდრევი იგი წავიდა, და არაბმან ჰურნი ხეროსაკე მიუტანა, და მან ყოველივე სათხოვარი მისცა. და მოვიდა ხურო იგი, უთხრა ცოლსა არაკი:

კაცი ერთი მდინარის კიდეჲს იჯდა და ცხრილი ხელთა ეჭირა, ჩაუვის ცხრილი წყალთა და რა აივსის, თქვის, კისაც ღმერთი მისცემს, ესე მისცემსო; ამოიღის ცხრილი და, რა წყალი გაედინის, თქვის, კისაც წაართმევს, ესრეთ წაართმევსო. ღმერთმან ბუდი კარჩქელ გვისვიანსო.

მეფეო, თუ ღმერთს კაცი იგი შენოჯს უნდა, კართავე შენთა მოიყვანს, თორემ ჰოვნა ძსული არის.

თქვა რუქამ, წვიმა არ არის და თოვლი, რომ კართა ჩვენთა მოვიდეს; თუცა ჩვენ არ ვიცით ალაგი მისი, მან რა იცის თეში ჩვენი? კაცი გაკგზავნოთ, ჰოკნას გეტყვინოთ. რომელს კაცს ჩასდებია პირში საჭმელი უხელოდ, რომელს შემოსია სამოსელი გაურჯელად? თქმე არაკი რუქამ:

მტურავი ერთი მოაქუნდა წელსა; თქმე, ღმერთო, მიშეგლეო. მეორემ ამხანაგმა უთხრა, ხელი გაიქნიეო, გახვალ და ნაშეგლი იქნებიო.

მოგახსოვთ და კპოვოთ. კეზირმან უთხრა საჭურისსა: თუ უღმერთოდ საქმე იქნების, რად არ ეცდები, ცოლთან და შვილთან სიხარულსა და შვებასა. თქვა კეზირმან არაკი:

იყო დიდ კაჭარი ერთი, რომელი ღსერთსა არა ესვიდა, გაჭსტა ყოველი თვისი მონაგები და ჰური იყიდა, მომავალს წელს უფრო დაძვირდებოო. ერთს სამართხად გაკჭყიდოო. მომავალს წელს უმრავლესი მოვიდა და კვალად იყიდა იათად, ჰკონებდა სხვას წელს ძვირად გასყიდვასა. ყოველსა წელს უმრავლესი და უმრავლესი მოვიდა, დაღმა ყოველი ჰური მისი და განქარდა ყოველი მონაგები მისი, აღარ დარჩა რა. გამოუღო ცოლსა თვისსა სამკაული, რაცა აქუნდა, და წარვიდა საფრანგეთს. განვიდა, იეატრა, ეგოდენი ქონება შეჭყარა, რიცხვი არ ეგებოდა. შინ აღარ მიიქცა სიხარბით, ჩაჯდა ხომალ-

დსა, ჭგონებდა უფრო სარგებელსა ვიქო; ზღვა აუ-
ღელდა და დაამსხვრია გემი და ქონება დაქნთა და
თვით ერთს ფიცარზედ შერჩა, და ტალღამ ნაპირს
გაგდო, და დიდად შეწუხებული ერთს ქალაქს მი-
ვიდა. ჰპოვა პატრონი მის ადგილისა და ესე უოკე-
ლი თავისი გარდასცალი უამბო. მან მეპატრონემაჲ
ესრე უთხრა: რადგან მდიდარი ესრეთ დავარდნილხარ,
აქ იუაკ, ერთს წელს მამულისა ჩემისა მოურთაბას
მოგცემო, და მეტი ქონებისა ჩემისა მოგცემო, და
ისეკ მრავალს შეიკრებო. და დადგა მოურთავად, პი-
რველადვე პური და ბრინჯი მოიპარა, არამც ცოტა
მერგოსო. გასრულებასა წლისასა მრავალი ქონება
ხდა. თქუა, ავად მიქნია, რო მოვიპარეო, თავის
ბელლიდამ ამოღება იწეო და პატრონის ბელელთა
ჩაურა, რომელი ნაპარავი ჰქონოდა. ნახეს კაცი იგი,
ღამე პატრონის ბელელთა მავალი; მპარავი ეკონათე
აუწეეს პატრონსა. გაუწერა, გამოუღო უოკელიკა
მონატები და განაძო. წარვიდა მტირალი, მივიდა
ზღვის პირსა, ნახა ნავი მომავალი, ათნი ვაჭარნი
მსხდარნი, მათცა აუწეა საქმენი თვისნი, და მათ
თვითთმაჲ თვითო ძვირ ფასი თჳალი მისცნეს და
განუტევენეს. ხუთი თჳალი ძონძითა ბარკალთა დაი-
კრა და ხუთი პირსა ჩაიდვა. სელასა შინა მეკობრენი
შესვდენ სამნი, გაელაპარაკენ და მან ხმა არ გაჰსცა,
პირთ თვლები ედვა; მეკობართ უტევი ეკონათ. ერ-

თმან თქვა, განვძაწოთო; მეორემ თქვა, რა წაუ-
ოთოთ? მესამემ თქვა, არაჲდ თქმულა, თორმეტნი
ერთს შიშველს პერანგს ხდიდნენო და გერ გახადე-
სო. ამ სიტყვასა ზედან მას კაცს გაეცინა და ორი
თვალი პირით გამოაგდო. ება შეუპერეს და სამი
იგი თვალიც ამოუღეს, და ხუთი იგი გერ ჰპოვეს,
რომელი ძონძთა გამოეკრა. წავიდნენ მეკობრენი
ქალაქად, გასყიდვა ენებათ თვალთა მათ; დახვდით
მეფისა ვაჭარნი, ჰსცნეს მათი მპარაობა, თვალნი
წაუხვნეს სამეფოდ და კაცნი სიკვდილსა შეაბნეს,
აწ ესეც მივიდა მას ქალაქსა, თვალნი გამოიღო გან-
სყიდად. ჰპოვეს ესეც მათ კაცთა და მასცა თვალ-
ნი წაუხვნეს, მოკვლად წარიუგანეს. ძოღან რომელ-
თა ვაჭართა მოეცათ თჳალნი, ისინი წინ შემოეყარ-
ნენ. ვაჭართა მათ უთხრა, რომელნი თვალნი თქვენ
მომეცით ათნი, ხუთნი მეკობართ წამიხვნეს და ხუთნი
ამათა, და აწ მოკვლაცა ჩემი ნებაკო. მათ ვაჭართ
ფიცი უთხრეს მაჲგან მიცემულობისათვის, აღარ
მოაკვლევინეს და მეფესა ეოველივე აუწვეს. ბრძანა
მეფემან, რადგან ეგოდეხნი ჭირნი უნახავს, აწ ჩემ-
თა საღაროთა უზუცესად დაკადგენ, უმრავლესსა შე-
იკრებსო. მიაბარეს საღარო. დღესა ერთსა კლიტი
წაუხდა, ორი ფული არ გაიმეტა, რათა მჭედელს
გაეკოუბინა, თვით ქვა აიღო, კედელზედან მიაღვა,
ქვა ჰკრა, თურმე კედელი ცალპირი ატური იყო.

დაიქცა და მეუის ჟალაბთა სახლი გამოჩნდა. მოვიდნენ სიჭურისნი, მოახსენეს მეუესა, შეიპერეს კაცი იგი და ორნივე თვალნი აღმოხადეს.

ესე არავი ამისთვის მოგახსენე, თუ ღმერთი კაცს არ მისცემს, თვისის ცდით არა ღონე არ დაიდგების და ცუდი შრომა შერჩების, ღმერთს უნდა სთხოვოს.

უბრძანა მეუემან კეზირს: „უკელას კეთილად იტყვი ბრძნისა გონებისა თქვენისა მსგავსსა, შენ და რუქას საუბარი არ დაგელევათ, აწე უბრძანე სპათა ამხედრება და მეც აღკვდე ტაიჭსა, მივიდეთ ადგილსა კეთილსა და ამოსა, ვინადროთ და მსგეფსი ერთი მუნ დავჯყოთ.“ ოდეს სცნეს ჭაბუკთა სადირობად გასვლა მეუისა, ეგოდენი ჯარი შეიყარა, მიწას ემძიმებოდა, და მოხუცებულნი ერმათაებრ ხელტეზოდენ, გვერდიდისაო სიასხლესა მეუისასა სვლას, და ერწანი ხანდაზმულებრ იქცეოდენ, თუმცა მეუისა ბრძანება გვეწიოსო, ესრედ შეფრთვინა იყო. დაჭკვეს რკა დღენი, ნადირი ურიცხვი მოსწყვიდეს. შემოიქცეს და მოვიდეს ადგილსა ერთსა, კვიპაროზი იდგა შეენიერი, ძირს წყარონი დიოდეს, კორდნი ყავილითა შემეგულნი, მნასავს სევდანი გაქცეოდეს. ხის ძირს ჭაბუკი მძინარე იწვა, თან ავაზმული ცხენი მზმარი ჭევა. მოუწოდეს ჭაბუკსა მას, მოვიდა და ნახა მეუემან, ჭეუჭა, მსგავსი მის ეტრატისა სა-

ხისა არისო. ყოველს კაცს უკვირდა სიკეთე მისი. წამოდგა ჭაბუგი, მეფე დალოცა, დიდი ქება შეასხა, კელს აკოცა. აღსვა ცხენსა და წარაუყვანა თანა, ჭკითხსა სადაურობა და სად მიმავალობა. მოახსენა მას, მე აქა იქი სკლით გაკზრდილკარ, ლეონ მქვიან. ჰქა რქამ ლეონს, თავმან მეფისამან. დიდად ბედუკუდმართი ხარო. შემოხედა ლეონ და სცნა საჭურისობა მისი; უთხრა, მართალსა იტყვი, თუცა ბედკეთილი გეოფილიყავ, დღეს შენ არა გნახედიო. ეჭა შენი ბედსეიანობა! თუცა მამაკაცი ხარ, შენი წვერ უღვაში სად არის; თუცა დიაცი ხარ, სად არის შენი თმა და ნაწნავნი; თუცა ჭაბუგი ხარ, სად არის ძლიერება მავათა შენთა; თუცა ქალი ხარ, მშკენიერთა ძეძუთა შემისხვი; თუცა კაცი ხარ, არა გაქკს სიმხე . . . ; თუცა დედათაგანი ხარ, არ ძაღგიმს შობა შვილისა. ავბედო! შენი წესი თჯთ არ ძაღგიმს: თუცა დიაცი დაინებიო, სხვათა მიაყოლებ. შავბედო! კაცის საქმე არ ძაღგიმს და ღმერთმან ნურცა როსკიზი დიაცი გადაროს! სადაცა სიტყვა საჭურისისა გავიდეს, მუნმცა ცოლი არ იყოს ცოლი ქრმისა თვისისა. თქვა ლეონ არაკი:

იყო დიდებული ქალაქსა ჭალაბისასა და ჰევა საჭურისი ერთი, დიდად გუღითადა იყო. და ერთი სხუა მონა იყო მის კაცისა, სახითა და ტანითა მსგავსი მის საჭურისისა, დიდად მოჟგარენი იყვნენ

ოწნივე ერთმანეთისა; შეკრეს პირი. საჭურისი შე-
აღვა ცოლსა თავის პატრონისასა: რე ვიცი უფალ-
სა ჩემსა ნებაჲს განტეკება შენი და შეერთვა სხვი-
სა, თავს ეწიე. — ცნობა სუსტია დიაცი, აცოუნა და
გამოუცვალა სიუვარული სიძულილად. უთხრა ქალ-
მან მან, რადგან ჩემი ეგეთი კეთილის მდომი ხარ,
ოუცა ქმარი მიტეკებს, რა მიჯობს, მითხარ, რა
გეყო? ჰქვია საჭურისმა, მე ასეთი წამალი მოგცე,
ფერხთა სცხო, წამსავ მოკუდეს, და ეს მოყვასი
ჩემი, შეგირი და კეთილი კაცი და იგი შეირთე,
და იეოს ნებისა შეისა. ჰსცდა ქალი იგი, მოგლა
ქმარი თვისი, და იგი კაცი მის წილ შეირთო, და
ყოველი მონაგები მისი მას მისცა.

ესე აჩაკი ამისთვის მოგახსენე, ყოველი მსგა-
ვსი შენი უარესსა იქმს, ამისთვის რომ არ ეშანის
ღუთისა, და არც რცხვენის კაცთა. — უთხრა კეზირმა
ლეონს, დიად მიხარის სიტყვა-ტკბილობა შენი, და
მოძწონს სრდილობანი და ქცევანი შენნი, აწ მო-
გე, მეფეს ემსახურე და იეო თავი კეზირთა და
უხუცესი ჩემი, და მეფემან ძმურად პატივ გცეს.
ჰქვია ლეონ სეფრაქ კეზირსა: ვითა მამა საყუა-
რელსა შეილსა მასწავლი, ეგრეთცა გეყო, შენ მის-
მისე სატყუა ესე. თქვა აჩაკი:

მამის მამა ჩემი, მასმან, ინდოთ მეფის ხუო-
თა კეზირთა უხუცესი უფილა. იგი უხუცესი კე-

ზორი მეფეს დიდად უყვარდა, თავსაცა თვისსა ერ-
ჩია. იგი ოთხნი კეზირნი აუტურდნენ, თქვეს, წა-
ცა უფოთ ამას, რომე მეფე მის სიტუვასა ზედან
ჭსდვას, და მორჩილი მისის სიტუვისა და რჩევისა
ჩვენ აწას გვეითხავს. შეკრეს პირი. მოვიდა განთი-
ად ერთი მეფესთან და მოახსენა, წუხელის მეზმან
მე დიდი მეფე, ინდოთა მპყრობელი, მამა თქვენი;
მიბრძანა მოხსენება თქვენი, დიდი კეზირი იხმო,
ცოტა საქმე მიძხო, დავასრულო და მალე გარემცა
გაქცეო. მოვიდა მეორე და მანც მოახსენა იგივე
ზმანება, და უცხო და შეკნიერს ადგილს ნახვა მა-
მისა მისისა, დათხოვნა კეზირისა და ეკრეოვე გა-
მოშვება. მესამემან და მეოთხემან იგივე სიტუვა მო-
ახსენეს; თვით დაეპტიცათ პირი და სიტუვა. გა-
ჭკვირდა მეფე და სიქიშვე მათი ვერ იგრძნა, თქვა.
თუცა ერთსა ეთქვა, ტუუილიცა იყო; აწ ყოველთა
ერთი ჩვენება უნახავსთ, მართალ არს უცდლოდ.
უხმო ბერს კეზირს და ყოველივე უთხრა. შეიგნა
კეზირმა, ყოველივე ხრიკი იყო; მაგრამ რას იქმო-
და? ესე თქვა, უარესი ვაჟო. ეს მოახსენა: მეფე-
ბასა თქვენსა ამას გვედრები, ჩემს დასაწყავად ხარი
ანუ მეშა არ დაშვრეს, ბედნიერს მეფეს ცოდვილი
არ შეკეყარო, ორმოცი დღე მანადე, მეშა და ნე-
თები მოვაშინადო, ფასი ჩემი მივსტე და სიხარულით
დიდ მეფესთან წავიდე. აცადეს ორმოცი დღე, გახს-

და ოთხი გულითადი მონა. მოასხეს ორნი მთხრელ-
ნი მიწისანი, გეზირის სახლიდამ გარეთ ასპარეზა-
მდინ განხრეტეს ქალაქი, და ასპარეზში ხვრელი
რომ გაიღეს, ზე შემს დაადგეს მრავალი, მსტაესი
ბორცვისა, ბანი ზე ჩასაძრომელი უქმნეს. რა გა-
სრულდა ორმოცი დღე, მოვიდა გეზირი მეფესთან,
მოახსენა, მობრძანდეს მეფე იხილოს დაწკა მონისა
თვისისა, რომელი მამა შენთან მივა. გამოვიდა მეფე
და უოკელი ერი ჭკრეტად მისა, აღხდა გეზირი ზე-
დან შემასა, შემოაყარეს ნაძეში, დაასხეს ნავთი და
აღუგზნეს ცეცხლი. რა კვამლი ამაღლდა, გეზირი
ხვრელს ჩაჯდა, ნახვრეტი გაიარა ქვეშე ქალაქისა;
ხვრელი ნაცარმან ამოავსო. გეზირმან შინ ოცი დღე
დატყო ძაღვით, და მეორეთ შეიმოსა თეთრი, არ-
განი ხელო აიღო, და განთიად მეფის კარს მივიდა.
აწსოეს მოსულა მისი მეფესა; ზე აიჭრა, გარდმო-
ხდა, ხელს მოეჭიდა, აკოცებდა და მუწით მოსვლას
ჭკონებდა, ჭკითხა ამბავი მამისა თვისისა, მისვლა
მოსულა მისი. გეზირმა სამოთხის ამბავი მოახსენა
და მრავალი ტყუილი მოახსენა, რომ მართალს ამ-
ჯობინა, და შერმე ეს მოახსენა: რაც ჩემთან ესაქმე-
ბოდა, უველა აღეასრულე, აწ ეკე ოთხნი გეზირნი
იხმო და მაგათაც მალე გაახლეხს, ცოტა საქმე აქვს.
სიზმარს დაუჯერეს; ცხადად მოსულს ვინ არ დაუ-
ჯერებდა? მოასხეს გეზირები, უბრძანა წარსვლა მე-

ფემან. მათ ამ გვარში ზრდიდა არ იცოდეს, ჩაუარეს ცეცხლში და დაიწინეს. თვისნი ნაქმარნი მათვე გარდაჰყდათ.

ესე არაკი ამისთვის მოგახსენე, მამაო სედრქე, უოუელი კაცი ხარბია, ბოლოს დროს არამც გამიმტერდნენ და მისრიგონ რამე. იამა მეფეს ესრეთი სიტყვა-ტყუილობა მისი და უხაროდა. უბრძანა მეფემ: თუცა დამემორჩილო და წამომეყუე, მეფობისა ჩემისა კიდე რომელიცა მთხოვო, მოგცე. თქვა რუქამ არაკი:

კაცი ვინმე იყო უოულის ბოროტის მოქმედი, რა ბოროტისაგან მოიცილიდა, დაიწიეს ლოცვა და ტირილი; ღიდად-ზლოცავი იყო. ანგელოზი მოვიდა და უთხრა კაცსა მას: აჲ ნაქმართა შენთათვის სამოთხე არ მოგცა უფალმა, და რადგან ასეთი ზლოცავი ხარ, სამოთხეს გარდა რასაც ითხოვ, მოგცე-სო. მან კაცმა ასე უთხრა: თუცა სამოთხე არ მომეცემის და სხვას სათხოვარს აღმასრულებთ, ესრეთ დიდი შემქმნას, ჩემს მეტი ჯოჯოხეთში გერაჟინ დაეტიოს. ეს გელარ უყო ღმერთმან და ისევ სამოთხე მისცა.

მის კაცებზე ეკე ეკეოის გრძნებას მოქმედა, ესრეთს რასმე კვითხრობის, მისი ქმნა არ ეკებოდეს და მეფობაჲე შენა მიიღოს. გაეცინა ღეოის და თქვა არაკი:

ერთი ბერი უკბილა კაცი და ერთი ცოტად
ყმა ერთად სხდეს და საჭმელს სჭამდეს. ორთავე
ტირილი იწეეს. ჭკათხეს ბერსა, რად სტირიო. თქვა
ბერმან, მე კბილა არა მაქვს და ცოხნა არ ძალმიძს.
ამან ერმამან სულ შეჭამა და მე მშიერი დავრჩიო.
ერმასა ჭკათხეს, შენ რად სტირიო? მან ატრე უთ-
ხრა, მე მანამ გამოკცოხნიდე, ეს მთლივ შაანთქაშს
და მე მშიერი დავრჩიო. მათი რომელი მაჩთავლი
იყო, ყველამ იცოდეს, მაგრამ ერმასიერთს აბრალე-
ბდნ.

აწ მის მსგავსად ჩვენც ყოველნი გვიხდვენ, ვინ
აბი ვართ და ვინ კარგნი, და მეფეც სცნობს ღვთით.
უბრძანა მეფემან, რასათვის ძნიად გიჩნს ყოფა ჩემ-
თანა? მოახსენა ღეონ მეფესა: მთას მეოფი კაცი
და სამთარ დიდ ტეცხლთან მჯდომი სწორკა; თუ
ახლოს ჭზის, სიცხე სწევას, და თუ შორს წაქა, ეი-
სკა დაზრავს. მეფესთან მეოფს კაცს ხუთნი ძნელნი
საქიენი უნდა სჭირდეს: ერთი, რომ ორის თვალისა-
გან ერთი ასეთი მხედველი იყოს, რომ ასის თვა-
ლისაგან უმეტეს ხედვიდეს, და მეორე თვალი ბრმი-
საგან უბრმე იყოს; მეორე, ატრევე ცალი ყური ას-
მინოს და ერთი დაიფრუოს; მესამე, გული ფუნდ-
რუქისაგან უდიდესი ჭქონდეს, რაც ყურშიდამ შევიდეს,
დაიგრძოვოს და შეინახოს; მეოთხე, რომელიც არ-
გარე იყოს გაგონილი, არა თქვას; მეხუთე, ასეთი

ენა ჭქონდეს, თაფლი და სამსალა ორივე სდიოდეს.
თქვა არაკი:

ერთმან მეფემან უბრძანა თვისსა გეზარსა, წადი ასეთი საგმელი მომიტანე, რომ ხმელეთზე მის უტკბესი არ იყოსო და არც ზღვასა შინა იზოებოდესო. წავიდა კეზირი, ენა უყიდა; მოუტანა, შეწვა, აჭამა. მოეწონა. მეორეთ უბრძანა, წადი ასეთი მომიტანე, ჭკეუანსზე მის უწარესი არა იყოსო. წავიდა, კიდეც ენა უყიდა და მოუტანა. უბრძანა მეფემან: მწარე ვითხოვეო, ენა მომიტანეო და ცეკბილი ვითხოვეო, კიდეც ენაო. მოახსენა კეზირმან, თავის შენმან, არცარა ენას უტკბოსი იქნებისო და არცარა ენის უწარესიო ჰიარსა ყოვლისა ქვეყანისსა.

აწ, მეფეო, გელმწიფეთ წინ მდგომი კაცი სანთელია, თავსა თვსსა დასწკაკს და სიჭყას განუნათლებს; მეფის საეკარელს კაცს სხეანი სძულაბენ და ხრიკით მასცა შეამულებენ. თქვა არაკი:

კაცი ვინმე იყო ახნაური ჭკეუანსა ბეჩისსა, ჭკეა ვაჟი შვილი ერთი, შემეული ყოვლითა სიკეთითა და დიდად შეკნიერი იყო, უოხრა მამასა თვისსა: მნებავს მსახურ ყოფა დუკასი, წარმიყვანე და შემაკედრე. უოხრა მამამან: ორს მცნებას გასწავლი, მეფუტე, ღაბიარხო, და ნებას აღგისრულებ. შეჭფიცა ქემან მისმან, ყოველი მცნება შენი კვეო. ამცნო: ზატრონისა შენისა სახლსა ნუ ისიძავ, და მეორე.

თუკა რეკა გესმას, ტაძრად მივედ, დიდიცა საშუერი
საქმე გქონდეს, ღოცვის დასრულებამდინ ნუ წახვალ.
და აშენო ესე, წარიყვანა და მიაწოთ დუგასო, პატ-
რონსა ბეჩასასა. ესრეთ კეთილმსახურ იქმნა და
შეჟეჟარა თავი თვისი, იგი მეთა თვისთა ერჩივა და
ყოველივე საქმე მისი ხელთა მისცა. დღესა ერთსა
შეკსახანს საქმესა რაზედმე; თვალ ატან ცოლმან მი-
სმან, ინება მასთან წოლა. მან არა ჰყო პატრონისა
ორგულაობა. სხუა იუჲ შიილი აწნაურთა, იგიც ამ-
ხანაგათ მსახურობდა. იგი მეორე შეიხვივა და მას
ერმას ერისხეობდა. მეორეთაც შევიდა საქმესა რა-
ზედმე და ნახა ორნივე ერთად. გამოვიდა და არა
თქუა რა. შევიდა დუკა ცოლთან და დიდათ გარის-
ხებული დახუდა ცოლი თჳსი. უოხრა, თუცა კაცი
იყო, მონა შენი მე არ ხელსა მეოფდა. შეასმინა
ერმა იგი უბრალო, რომელმან ნება მისი არა ჰყო.
გამოვიდა დუკა გარისხებული; დილას უბრძანა მე-
ხრმელესა, დღეს რომ პირველად გამოგვსახნო შენ-
თანა, რომ გითხრას, რა ჰქენი ბრძანებულიო,“ მას
თავი მოჰკეციო, და მეორედ რომელი გამოგვსახნო
შენთანა, მას მიეცა თავი მისი და გამოგვსახნე. უბრ-
ძანა ერმასა მას უბრალოსა, წადი, კაცსა მას უო-
ხარი, რა უეო ბრძანებული? წავიდა ერმა იგი და
მიმავალსა ესმა რეკა, მოაგონდა მცნება მამასა, მი-
აქცა, ღოცვის დასრულებამდე დაეუოჳნა. მერმე გა-

გზავნა ერმა იგი შემტოდე. მივიდა ჰარკულად იგი, უთხრა კაცს მას, რა ჭეკ ბრძანებულია? შეიპყრა და თავი მოჭკეკოა, და დადვა მუნ. დასრულებსა ლოცვისსა წარვიდა ესეცა, მივიდა კაცსა მას თანა, მოსცა მან კატმან თავი იგი და მოართვა ღუგასა. რა ნახა ღუგამ, დადად გაჭკვირდა და უთხრა: აქა- მომდე სად დაიფიქნეო? მოახსენა მან ერმამან, მამასა როგორც ესწავლებინა, ანუ როგორ ფიცი მიეცა ტაძრად დაუფიქნებისა. მერმეთ აფიცა ღუგამან და ყოველივე ნახული ათქმევინა. რა უბრალოება შეიტყო, სწორ თავისა თჯისა ჭყო.

მეფეო, ჰატრონსა თუცა მონა უეკარს, ადრე არ უნდა შეიბესლიოს; მეფის კართა მდგომნი მრავალს ვნებას იქმონენ და ხრიკით აცთუნებენ, რათა შეაძაგონ იგი. უბრძანა მეფემან: რაგინდ ბევრი ჭოქჭა, ღმერთს თავი შენი ჩემთვის მოუტია. აქა ნიშანი შენი, რომელი შენკე მომეც მიღსა შინა. ნახა სახე თავისი, თავყანისცა მეფესა, დამორჩილდა, წამოჭეკა, წამოვიდნენ. მოვიდნენ ქალაქსა მეფისსა, დაიდგეს ნადიმი, განისვენეს. ოდეს გათენდა და შავთა უფსკრულთა ფარდაგი ცეცხლის აღსა მსკესისა მზისა შექიათ დაიხია, მისნი ელჟარე პოტიქული ხმელეთს გამოგზავნა, მეფემან ღეონ მიიყვანა და ქე თვისი საყვარელი ჯუშბერ მოსცა ხელთა. უთხრა, ეკე ღუთისათჯს ჭა შენდა შემომივედრე-

ბიაო. მოახსენა ლეონ, დღეს კნახე ნიშანი წახდენისა ჩემისა, მე მონა კარ შენი და დაგემონო; ძისა შენისა გაწუთნა არ ძალმის; მე მითცა ველოდი მტერთაგან ჩემს შესძენასა წინაშე მეფობისა თქუენისა, აწ ამით უდიდე შეძცოდე ვიპოები. თქვა არაკი:

მეფე იყო ლავდიისა ცალთვალი, ჭეკანდა მხატვარი ხელოვანი და მიზეზს ეძებდა მის მხატვროსასა. უბრძანა, მინდა ჩემი სახე დამხატო. თქვა გულსა შინა მხატვარმან: აჭ მოვიდა დღე აღსრულებისა ჩემისაო: თუ ბრმა დავხატო, მომკლავს, ვით მკადრეო; თუცა ორთვალი, მომკვეთს თავს, როდის არს მსგავსი ჩემიო. მოიბოვა ეს ღონე: დახატა ირემი და მეფეს ხელთ თოფი მისცა, ბრმა ბვალი დაუხუჭა და მიართო მეფეს; ამ საქმით მიზეზსა კერა ჭპოვა და მოაჩნა მხატვარი იგი.

აწ ვხედავ, მიზეზი ჩემი ეს არს, აწვე მომგლავ, ვინ დაგიშლის, ან ვინ დაგემობს? უბრძანა მეფემან, არა ნდომითა ჩემითა არის, ბედთაგან მოცემული ხარო. მოახსენა ლეონ, ხელით წერილი მომეც ფიცის, ვირემ ჩემი სიტყვა არ მოისმინო, სხათა ენით არ მომაკვდინო. და აგრე ვიქო. მისცა მეფემან ხელით წერილი ფიცისა, წაიღო ლეონ საფიცარი იგი, შეტედა ოქროთა და დაიდვა თავისა ზედან, აღაშენა სახლი და დაჟდა მუნ. და უწყო ზრდა

ჯუშერს, და ასწავლიდა დღე და ღამე, და მეფის წინაშე აღარ მიიყვანდის ხშირად. ნადიმად დაჟდა ლეონ, სამ დღე და ღამე წაბთვით სვა, ჯუშებერ მწდოთ დაიყენა, არც ასვა და არცაა აჭამა; ფეხზე დგომით და შიშხალით ესრეთ უღონო იქმნა, ჰკე დაეცა და შეწუხდა, და მერმე უბრძანა დაჟდომა და ჭამა პურთა. რუქა დიდად მტერი იყო ლეონისა, მან სცნა ესე, თქუა არაკი:

ერთი მკერვალი იყო დიად ქურდი, რაც ნაქსოვი გამოსჭრის, ბეკრი მოიპარის. ღამესა ერთსა ნახა სიწმარე, პირთა ხე ამოსვლოდა, ყოველი ნაპარაკი ნაჭერი ზედ კეიდა რტოთა; გაეღვიძა, შეშინდა. შეიღეს უთხრა, როდესაც შემატეო მაკრატელთ ტარებასა შიგან პარკა, ხე მომაგონეო. ერთმან დიდებულმან ერთი უცხო ოქრო-ქსოვილი გამოაჭრეკინა. რა პარკა დაიწო, შეიღმა ხე მოაკონა; ეწეინა მკერვალსა და მაკრატელი პირში ჩასცა და ეგრე უთხრა, ამისთანა ნაქსოვი როდის კეიდა იმ ხეზედო?

ამისთანა მეფის ძის ზრდა ვის უნახავს და ან ვის ასმია? შიშხალით დაბნედილა და ზედ დგომით ფეხების ტეწოვი დახეთქა. — მეფის შესმენას ცდილობდა. სეღრაქ ჰრქვა, რუქავ, დიდად მიეკარხარ და თავსა ჩელს მიჩეკნიხარ, მაგრამ საქმენი შენნი მიგვირან. თქვა არაკი:

ორი მოლა იყო ერთს ქალაქშეგან, ესრეთ

მტკრნი იუკნენ, ერთად ვერ მოთავსდიან, ატყარა ერთად სვიან და ჭამიან. ამას ცდილობდენ, ერთი მეორეს წახედინა. დღესა ერთსა მოლა ნახეს სხვისა დიაცისა თანა მწოლი. შეიპყრეს და ორნივე ერთ ხარში ჩაუარეს და ენებათ მოესხათ ყადი, მოწამენი და ორნივე დაეხოცათ. სცნა მტკრმან მისმა მოლა-მა. ირბინა მის სახლში და მისი ცოლი მოიყვანა, მას მოლასთან ღამე ჩაუშვა ორმოშიგან, ასე უთხრა: მაგ დიაცის სამოსელი შენ ცოლს შემოსე და მაგისი ამსაო და ეგ კი ამოუშვიო. ეგრე ჰყო უოკელივე, რომელი მტკრმა მოლამ უთხრა. განთიადს ყადი მოვიდა, მოწამენი და იგი მტკრი მოლაც მოი-ყვანეს. მან მტკრმა მოლამ თქვა, მე ხომ უოკელნი მიცნობთ, მაგისი მტკრი ვარ; მაგრამ რას ეძარტლე-ბით, უბრალოა, თავის ცოლი უოფილაო. გაუშვეს. მერმე მან მოლამ ასე უთხრა: "შენც იცი, როგორი მტკრი ვარ შენი, მაგრამ ეს ამისთვის გიყავ, მეც ავის მქნელი არ ვეკონო ვისმე; რომ ჩემის სახის მსგავსება გაქვს, ამისთვის მოგარჩინე: შენც მოლა ხარ და მეცაო.

მმაო რუქავ, შენ რად იტყვი, თუ ამით კაცის სახე არა გაქვს, პატრონისა შენისა უმჯობესისა და საწყისისა რად არ ირჩევ? უთხრა რუქამ, გეზირო პატრონისა ჩემისა უმჯობესი როგორად მინდა, მაგრამ კაცი ეგე მას ჰყავს, თქვა არაკი:

ერთი მელა დაცნაცალებდა, ძველთაგან თურმე
ნასოფლარი უოფილ-იყო. სამღებროს ქვევრი ღი-
ლით სავსე ჰირღია დარჩომილ-იყო, სიარულში იქი
აქა, თურმე შიგ ჩავარდა, ამობორტუდა, ამოვიდა,
მელა შაკად შეღებული შეიქმნა. დაიწყო სიარული,
ერთი მამალი შემოეყარა. ჭკითხა მამალმა, რა დაგ-
მართებიანო? მელამ უთხრა: ჩემნი დღენი ცოდვაში
დავალამე, ახლა ჭკუა მოვიხმარე, ეს სოფელი გაუშვი,
ბერად შევდეგ, იერუსალიმს მინდა წავიდეო. მამალ-
მა უთხრა, რადკან ცოდვისაგან ხელი აგიღია და ქვე-
ლის საქმეს იმრავლებ, მეც წამიყვანე, მადლი მოგ-
ხვდებაო. მელამ წაიყვანა და წავიდნენ. შემოეყარათ
ძერა; უთხრა მამალსა, რას უცდენიხარო, ვის მის-
დეო? მან უთხრა, მელა ბერად შემდგარა და
იერუსალიმს მივა, მეც მივდეო; მოეწონა ძერასა და
იგიც გაჭყვა. შემოეყარა ოფოფი და იგიც გაჭყვა.
მელა სოროსკენ გაუძღვა. თავისი ხერხიანი ენა ტკბი-
ლად აუბნა და ეგრე უთხრა, იერუსალიმს უმოძღ-
როდ კაცს არ მიესვლება, ცოდვის აღსარება უნდა
სთქვათო და მონანული წავიდეოო. იგინი დამორ-
ჩილდნენ. სოროში შეასხა, სამოძღვრო სახლი ეს
არისო, და თვით კარისკენ დაუჯდა, და უთხრა:
ოროლის ცოდვის შენდობა შემიძლიანო და მესამეს
კი კელარ შეგინდობო. მათ მადლი მოახსენეს, თუცა
ორს ცოდვას შეგინდობ, მესამის შენდობას ვინა

ითხოვსო. მათ თავნი უცოდველნი ეგონათ და მეღი
მიზეზს უძებნიდა. უბრძანა ჰირველს მოწათეს მამალს,
ღმერთმან ქათმის ყოგილი გათენებისას ბძანაო, შენ
ვასმამს უკან რად წაიტდენ ხოლმეო. მისი შენდობა
მოითხოვა, და აღარა ვიქო, აღთქმა დაუდო, და მანც
შეუნდო. მერმე ეს უბრძანა, ყოველს კაცს თითო
ცოლი ჰყავს და შენ ათსაც არ დასჯერდები, ვისაც
იბრევებ შენს ამხანაგს, მასცა წაართმეო. მისიც
აღთქმა დადო და მანც შეუნდო. მესამე უთხრა,
მხედარი არა ხარ და მშვილდოსანი, დეხები რად
გაყარავსო, შენ ხომ მის ქაშში ცხენს არ მჭდარ-
ხარო. მამალი მესამეს ცოდვასე რაღას იტყოდა?
მოსწყვიტა თავი და წინ დაიდო. უბრძანა ძერასა,
ირომ ავი მტალობელი ხარ, არც სტყენა გივარკა
და არც მახილი, მეუდამ რათ ჰყვიო? ძერამ აღთქმა
დადვა და მან შეუნდო. მერე უთხრა, ღმერთმან შენ
სასრდოთ ხვლიკი და თავი მოგცა, ერთს ქერის
დედაკაცს სარჩოდ ერთი ქათამი ეგულების, მას
კრუხათ დასომს, წიწილებს გამოსხმევინებს, იმ წი-
წილებს შენ დასტაცებ, ეს რა სამართალი წარსო?
ესეც შეუნდო. მესამე უთხრა, ექვს თვე მამლობ და
ექვს თვე დედლობ, ეკ რა არისო! მოსწყვიტა თავი
და დაიდვა წინა. სანამდისინ მეღი ამ ორისაგან მოი-
ცლიდა, მანამდი ოფოფმა ესეოი ზერხები არჩივა,
მეღის ოსტატობას გარდასეკა. ოფოფს ჰკითხა

მელამ, სამეფო ჯილა ვინ მოგცაო. ოფოფმან უთხრა, სოლომონ მეფემ თავისის ხელით დამადგაო. მელამ უთხრა, მოწამე გინა გუაგსო. ოფოფმა უთხრა, ერთი მსუქანი ბატი და ერთი მსუქანი იხეიო. მელას სიხარბით და სუნაგობით ჭეუა და ცნება დაეფანტა; ასე თქვა გულში, ეს ოფოფი ერთ ღუკმათ არ მეუფის და ერთი იხვი და ბატი ერთს კვირასაც მეუფაო. ბეკრის ნდომა კაცს ასე წახედნს. მამალი და ძეა იქაც შეუჭმელი დარჩა და თან გაჟეა. ოფოფმა მელა ერთს ხევში დააწვინა; მონადირე ვინმე დახვდა ქორითა. და მეძებრითა, და ძაღლებითა. ოფოფი წინ დაუჟდა, სეუქა უნდა ესროლათ, აფრინდა მელას ახლო დაჯდა. მიჭეუნენ მონადირენი. მან იმდენი ქმნა, იმ ხევში ჩაიყვანა. მეძებართ კვალი ნახეს, მელი გაისტუნეს, მწეკრებმან ასე გახადეს, ძვალი და რბილი გაუერთეს, ძლიე და ჩეჩქილმან სული გარდაარჩინა. ოფოფმა დაუძახა: მელავ, მოწამე ვერ გიშოვეო! მელამ უთხრა: რასაც მოძღვარს აღსარება სამოწმოდ გაუხდია, უარესიც დაეძარტებაო. ოფოფმან ჭაჭრი კი ამოიყვანა, მაგრამ მამალს და ძეას აღარა ეშეკლარა.

ეგ კაცი ის მელა არის და ბეკრისაგან ბეკრს ადგილს ნაკალი, ასეთს საქმესა იქმს, შენკე თავს შემოიკრა და აღარა გეშეკლოსრა.

ლეონ ნადირობდა და ღვინობდა, არას ზრუ-

ნკდა დღეს ერთსა წავიდა ნადირობად, თვით თო-
ხარიც ცხენს შეჯდა, ჯუმბერს ხელთ ქორი შეუსვა,
უცხნოთ წინ წაიმძლვარა, საღამომდე არბენინა, ქორ-
სა და ქორის ნაბულსა ადევნა. მეორეს დღეს მწევ-
რები მისცა ხელთა და გორათა არბენინა. ფეხსაცმე-
ლი გაუცვდა და ფეხი დაუსქდა, სისხლმან დენა და-
უწყო. მესამეს დღეს წინ შიკრიკად გაიმძღვარა, მე-
ტად დაშურა, მაღალ დაეცემოდის და არ მოეშვა,
მანობამდინ არბენინა, სადგომს მიიყვანა. ესმა ესეცა
რუქას და შესამინა მეფესა. თქვა არაკი:

ერთი ყრუ კაცი იყო და ხარი დაკარგა, სამე-
ბსულად წავიდა, ერთი კაცი შემოეყარა. კითხვა და-
უწყო. თურმე ის კაცი უფრო ყრუ იყო და კირი
თურმე ეპოვნა; მან ხარისა კერა შეიცოცხრა, ასე
უთხრა, კირი შენიაო, საპოვნელი მაინც მამყო. ერ-
თმანერთისა კერა გაიგეს რა. ერთი ცხენოსანი კაცი
პოვილად და ქალი გინმე გაკას უჯდა. მივიდნენ
ამასთან, ამან ამისი ხარისა უთხრა, იმან იმისი ვი-
რისა. თურმე ის უფრო ყრუ იყო, ეგონა, ამ ქალს
პართიკენო. ფიცი თქვა, ცოლი მომიკვდაო და ეს
ამისი მოახლე არისო, სხვისას ნუ ჰგონებთ. კერც
ერთმა კერა გაიგეს რა, ყადთან წავიდნენ; უკელამ
თავიანთი საჩივარი თქვეს. ყადი თურმე სიბერით
დაურუებულაიყო. რამა'ხანი იყო, ეს მოჩივარნი
მოვარის გამოჩენის მოამბენი ეგონა, თქვა, რადგან

მთარე უნახავთ, ნაღარა დაუკარითო. გერც ერთისნ
გერა გაიგეს რა.

აწ ჩვენს დიდი და ჰატარანი ყველანი დაურუ-
ებულნი ვართ, თვარამ რატომ არ გვესმის, ღამის
ურმა მოკლასო. უშლიდა გეზირი, არა თქმას ეტეო-
და. თქუა არაკი:

კაცი გინმე იყო ზეკანთა ადგილთ მეოფი,
რომილსა წაღვოტი არ ენახა. ჩამოვიდა ბარათ, წაღ-
ვოტი ნახა. შევიდა შიგან, ნახა ეოგელივე ხეილი,
მწვანელი, დია მეწონს და ღმერთს მადლი მისცა.
და თქვა, ყველა კარგად გაგირიგებია და ეს ავათო:
ცოტას ბაღახისათვის ნესვი მოგიბამს და დადის
ხისათვის ნიგოზიო. მიიარ მოიარა და ნიგოზის ძირ-
ში დაემინა. მოვიდა ყვავი, ზე შემოჯდა, კაკალი
ჩამოაგდო, მას კაცს შუბლს დაეცა და გაუტეხა. ად-
გა კაცი იგი და თქვა, ღმერთო, შენ უკეთ გაგირი-
გებიაო; თუ იქ ამისგან უდიდესი ჰბოდა, თავს გა-
მიჭულეუტდაო.

ეგება, ის კაცი უკეთ იქმოდეს და ისრე სვო-
ბდეს, და შენ მეფის წინ სრულ მის აუგს იტყვი.
თქვა რუქამ არაკი:

ერთი ძაღლი და ერთი მამალი დასმოზილდნენ:
სოფელი ავაშენათო. ძაღლმა უთხრა, როგორ ავა-
შენათო? მამალმა უთხრა, შენ იყუეუო და მე ვი-
ვივლებო, და აშენდებაო. წავიდნენ ტეეში, ძაღლმა

ყეფა დაიწყო, დაეძანა; მამალი ხეზედ შეჯდა, ყივი-
ლი დაიწყო. მელას ხმა ესმა, მოვიდა, მამალს ჰკი-
თხა, მანდ რასა იქო? მამალმა უთხრა, სოფელს ვა-
შენებთო. მელამ უთხრა, ჩამოდი, სახლის ადგილი
მომიზომეო. მამალმა უთხრა, მამასახლისი მანდა წე-
ვსო, გააღვიძე, ეგ მოგიზომისო. მელი მამლის ნდო-
მით სცდა, კელარა გაიგორა, ძაღლთან მივიდა. წა-
მოდგა ძაღლი, მელას გუდი მოსწევიტა. დაკოდილი
წაჰიდა, გაგლეჯილი გორასზე წამოდგა, დაუძახა: მე
ხომ ჩემი ჭკუისა დაშეძარათო და თუ თქვენ მაგ
საქმით სოფელი ააშენოთ, თქვენც შეიტყობთო.

შენ და მას პირი შეგიკრავოთ, ვიცი, მე წაუ-
ხდენელს არ გამიშვებოთ; თუ მეფის ძე კარგად გაზა-
რდოთ, მე თურმე არა მცოდნიარა.—მეფეს ყური
მიეგდო და იცინოდა; იცოდა, რომ სედრახ და რუ-
ქა ერთს სიტყუასზე არ იდგნენ, და ლეონს კეზირის
სიტყუა შეეწეოდა. დღეს ერთსა ლეონ გაწერა ცუ-
დად, ჯუშბერ შეიპერა უბრალოდ და ორმოც და ათი
ჯოხი ჰკრა, დიდად ჰტემა. სცნა რუქამ, მოვიდა გა-
რისხებული, არაკობა აღარ დაიწყო, მეფეს ეგრე უთ-
ხრა: ღმერთს მრავლის ღონის ძიებით ძე სთხოვე,
მან წყალობა მოგიუღინა, შენ მიეც ერთ ღეთის
წერომით აღვსილს კაცს, შეუპერია, ასი არგანი უკ-
რავს, რა ბრალი ჰქონდა? ეგრე ავათ არის, საღამო-
მდინ სუფს კერა მიატანს, და ლეონ შენ ძედ ის-

ვი და ჩვენ ჰატრონად. მრავალი ეგვიპტის სუ-
ბარი წართქვა, ვითა მტერთ წესია; რა დროს დაი-
ცემს, მაშინ ეცდება მტერობას. მეუფე ერთობ შეი-
ჭირვა და დიდად განრისხდა, რომ ცეცხლის აღი
მისი ჯაგრის კვამლს მიერიდებდა, მეტის გაშმაგები-
საგან ძეწოდა. რუქა ცეცხლის გზნებას უმატებდა და
მრისხანემ მეუფე კეზირი თვისი გააძო, ლეონს კა-
ცო გაუსიეს და თრეკით მოიღეს, მოკვლას ღამოდა.
აგრე ჰკადრა ლეონ, გერ მამკლავ მეფეო, გერა; აჰა
საფიცარი შენა, აჰა ამ დღისათვის გამოგართვი, ამას
ველოდი და ვიცოდი, მე ეს წინ მედვა; გერ მამკლავ
უსამართლოდ, მოახსენა მეფესა. მეუფე უთხრა რის-
ხვით, მოგედ და ვისამართლოთ. ლეონ მოახსენა,
არა, ჯერეთ მოწყალების ქართა მრისხანების ღველ-
თი გაახნიე და სიტკბოს წყლით მისი აღი დაშ-
რიტე, და მერმე გეტყოდე. სიტყვას მას ზედა მო-
ვიდა მეფე ცნობასა, დაწენარდა და დამშვიდდა. ლე-
ონს მეოვარ ჟამ დადუმიებით დგა, მერმე აუბნა თავისი
ბუღბუღლის უტბესი ენა, ყოველს კაცს ასე ებონა,
პირს იადონი უბუდობსო, ან მერცხალი ჭიკჭი-
კობსო. თუ რამ იცოდა, რაღა დღისათვის დაეჭი-
რებოდა? მოახსენა, მეფეო, დიდად კმადლობ გულის-
სა შენისა სიმდოვრესა და შენსა ეგზომსა სულ გრძე-
ლებასა: რაზომ აღგაშფოთა კაცობისა მარცხენაღმა
და გაუკითხავად არ მომკალ! აწ ესე ბრძანოს მე-

ფობამან თქვენმან: ძე შენი სამეფოდ გინდა თუ
მწყემსად? მზაკალნი მწყემსნი უმჯობეს არიან უგვან-
თა მეფეთა. მწყემსი ხამს, ცხაკართათვის იჭირვო-
დეს, კეთილთა ბაღასთა აძოდ ატაროს, დაგოდელი
შეუხვიოს და მზარავს არიდოს; ეს თუცა ვერა ჭყოს,
სამწყესო შეუწუხდეს. ეგრეთვე მეფე ესეთი ჭხამს,
გლახაკთა, მონათა, გლეხთა, მსახურთა, აზნაურთა,
თავადთა, დიდებულთა, მეფეთა და ხელმწიფეთა წე-
სი და რიგი, შრომა, ჭირი, მუშაკობა, საქმე, ვა-
ჭრობა, სმაცხამა და მიცემა იცოდეს. თუმცა ეგოდენ
ხან ფეხზე არ მდგარ იყო, რამცა იცოდა მონათა,
მსახურთა და მწყემსთა ჭირი, თუ ზე დგომასა რა
ჭირი აქვს? თვით მეფე ჭყის, უნებს აღდგება, უნებს
დაჯდება; მათი სამსახური ვითა სცნას, რას მოიჭი-
რებენ მისთვის? დღე ყოველ ზეზე დგანან და დაი-
თმენენ. თუცა შიშნით არ მომეძარყო, რამცა
იცის: გლახაკთა და უღონოთა შიანი, ანუ სხვათა
ვისზე, საჭმელი აკლია? იგი ყველას კეთილსა სვამს და
ჭსჭამს, არ მოიმშვეს. არაკად თქმულა: მაძლარი კა-
ცი მომეძარს ჰურს წვრილათ უფშენეოდა და ზედ
დაჭევედრიდა, რა ღორულად ჭსჭამო. თუცა უცხე-
ნოდ სკლას არ გამოეცადა, ბაზიერთა, შიკრიკთა და
ყოველთა მკვირცხელთა ჭირნი რითა ჭსცნას, რომ-
ლითა სიბრალულთა შეიბრალოს, იგი მერანთა ანუ

დოდეს? აზგნის სიმწარე არ ენახა, რა გამწურავ იყო მონათა ზედა, ებრძანა ასის და ორასის აზგნის კერა სხვათათვის მეტნი და სხვათათვის ნაკლები. თვით მცირე სატანჯველი ეგონებოდა. აწ უოველი გლახკთა და უღონოთა ჭირნი მისწავლებია და ამისა შემდგომად ნახეთ თქვენც, რა არის სასწავლოდ მისა. ნახა მეფემან და მოისმინა სიტყვა საქმიანი და საქმე სიტყვიანი, დიდად მოეწონა და ინანა რაც ლეონისათვის ავი ექნა, მოეხვია ეელსა და უთხრა: რა ვქუო, შვილო, მიმძიმს, ავთა კაცთა ენამან და შვილის სიმწარემან აღმაშფოთა. თქვა ლეონ არაკი:

შირვანს შაჰ იჯდა და ესეთი უსამართლო კაცი, უწულო და მახარი ქვეყანათა, სადაც მოჩივარი ან გლახა ნახის, წამსავე მოკვდის. ახერდა უოველი სამეფო მისი! დღესა ერთსა ნახა მოჩივარი ვინმე და მოკვლა მისი ბრძანა; მან კაცმა თქვა, მე მოსკლავი კაცი არა ვარ, ამაღ რომე უოველთა მფრინველთა ენა გიცით. იამა მეფესა და აღარ მოაკვლევინა, მართალი ეგონა; გეზირს მიაბარა, ეგრე უბრძანა, ამისგან შენ ისწავლე და შენ მე მასწავლეო. წაიყვანა გეზირმა, იცოდა, რომ სიცოცხლისათვის მოიგონა ენათა ცოდნა, კაცი იგი განუტევა. გამოხდა დღენი და ღამესა ერთსა სმად ჯდა შირვანშაჰ და გაღმად ორნი ჭოტნი იძახდენ. მოაგონდა კაცი მოენე, ჭკითხა გეზირს: ისწავლე ფრინველთ ენაო

მის კაცისაგანაო? მან მოახსენა, კისწავლეო. უბრძანა: იგი ჭოტნი რას უბნობენ? გეზირმა მოახსენა, ერთს ქალი ჭყავს და მეორე ვაჟისათვის სთხოვს; ქალის პატრონი ეუბნება, თუცა ჩემს ქალს შვიდს ნასოფლარს არ მოართმევ პირის სანახავად, არ მოგცემო. ვაჟისა მამა ასე ამბობს, შენს ქალს რომ შვიდი ნასოფლარი მივსცე, ექვსი შვილი სხვა შეავსო, მათს ცოლებს რაღა უუა? ქალის მამამ ეგრე უთხრა: რას ზარობ და დაღონებულ ხარ? თუ შირვან შაჰს დღე გაუგრძელდა, ბეგრსა სხვას ააოხრებსო! ეწეინა შაჰს და ეგრე თქვა, მე ეგრე უსამართლო ვარო? გეზირმა ეგრე მოახსენა, ჭოტნი ასრე იტყვიან. მას სიტყვას ზედან ის შაჰი მოწყალე შეიქნა.

მათ მსგავსად მანამ ეგ თქვენი საჭურისი ცოცხალი არის, ბეგრი ამისთანა დღე გარდამხდება. ბრძანა მეფემან საჭურის და დიაცის გული უსურურია და ნუ დაიხსოვნებო. მოახსენა ლეონ არაქი:

ერთი კაცი და ერთი დათვი დამძობილდნენ. იწვია დათვიმან კაცი იგი, ლხანი აჩვენა, დათვი დაეთხოვა და გამოესალმა. მან კაცმან აკოცა და ცოლსაც აკოცინა დათვისათვინ. დიაცს რა დათვის სიმურაღე ეცა განერწა და თქვა: პირმერაღს სტუმარს გერ გეწოობიო. წავიდა ეს დათვი და მერმე ეს კაცი მივიდა და ცული თან წაიღო: მით შეშას დაე-

გოჯ და წამოვიდებო. მოვიდა დათვი და რაც იმით
ეთყუებოდა, იმ გვარად უაღრესა; მერმე დათვმა
დაუქინა, თავზე ერთი ცუელი დასკარ და დაშკოდეო.
მან კაცმა უარი თქვა, დათვი არ მოეშვა. დაჭკრა ცუ-
ელი და თავი გაუტეხა. დათვი ტყეში წავიდა და კა-
ცი შინ წამოვიდა. მეორეს თვეს შეიყარნენ. დათვმა
უთხრა, შენ რომ ცუელი დაშკარ, ის კი გამიმთელდაო,
და შენის ცოლის ენით დაჭრილი გუელი არაო.

ექა, მეფეო, ენით მოგვდებს კაცი, სხვით არა;
უდღეოდ ენით მკვდარი, ენამ კელარ აღადგინოს და
აღარც ენით წელუჯს ელხინება. თქვა, არაკად თქმუ-
ლა: შენს იქით კაცის ისრის კერა მუხის ცემას და-
დარეო! ჩემთვის ვის რა სტეკვა, თუ რა იყო? უბრ-
ძანა მეფემ, შეცდენით ერთი საქმე იქნა, ხულარ
გახსოვსო, თქვა მეფემან არაკი:

მეფე ვინმე იყო და ჭეკა კაცი ერთი ავსიტ-
ყვა, რომ მისის პირით კარგი სიტყვა არ აღ-
მოვიდის. მეფე ხუთის წლის სავალს ლაშქრად მი-
ვიდოდა და ავსიტყვას უთხრა, ერთი კარგი სიტყვა
თქვი და რომ მუნიტ მოვალ, კაბას ჩაგატეო. ავ-
სიტყვამ უთხრა, რომ კელარ მოხვიდე, ვინლა მომ-
ცემს, კარგი სიტყვაც დაგჭკარგოო. წავიდა მეფე,
ორი წელი გამოვიდა, ავსიტყვამ მეფის უნახაობა
კელარ გასძლო და წარვიდა მათდა ნახვად. რა მივი-
დოდა, მეფემ უწინარეს დაინახა, კეზირს უბრძანა,

აჲ ეია შეწადი მოვაო და ნუწას ამბავს ჰკითხვით,
ავს იტყვის; შენ ჩემი გოშის ამბავი ჰკითხუო. მი-
ვიდა და მეფის წინ მიწას აგოცა. გეზირმა ჰკითხა,
კაცო მაწეინარო, მეფის გოშია რასა იქსო? მან უთ-
ხრა, მოკვდაო. გეზირმა ჰკითხა, რა სჭირდაო. მან
უთხრა: მეფის თეთრი აქლემი მოკვდაო, მისი მძო-
კრი ჭამაო და მით მოკუდაო. აქლემი რამ მოკლათ?
მან უთხრა, მეფის დედა ამ სოფლით გადიცვალა
და იგი აჲჰედეთ საფლავამდინ და მან მოკლათ.
მეფეს გულთ ცეცხლი მოედვა, ჰკითხა, იგი რამ მო-
კლათ, ან რა დაესენათ? ტირილით შირ-მისე დედო-
ფალმან საწუთრო დატალაო და მისმა ნადგუმამა მო-
კლათ. მეფემ ჰკითხა, მას რა დაესენათ. თქვენი ძე-
ნი და ასულნი ეგავილმან გასწევიტა, სიმწარეს გე-
ღარ გაუილა. ჰკითხეს, მამ შენობა აღარა დარჩა
რაო? მოახსენა. მე რა იქ გიყავ, თქვენს სასახლეში
ბზესა ჰყრიდენო და აწ არ გიციო. თურმე მისი
სიტყუა სულ ტუფილი იყო და კაცთ საწეენად მოი-
გონის.

აწ, ჩემო ლეონ, ამ გვარის კაცის სიტყუა გე-
რას იქს, თუცა ბედმან არ უეოს კაცს. არაკად თქმუ-
ლა: ბედი მომეცო და სანახკეზე დამთალო. ლე-
ონ მოახსენა მეფეს არაკი:

ბაღდადის ხალიფამ ინადირა და ცხენის ჭენე-
ბაში დიდებულთ მოსცილდა, ერთი რაღენ გეზირი

იახლა, დია მოჰიკდა. ნახა, უღანხო ადგილს ერთი
შავი კარავი; მივიდნენ, ნახეს, არაბი იყო, სამი თხა
ჭყვანდა, სხვა არა ებადარა. მუნ ჩამოხდნენ და სა-
ჭმელი მოინდომეს. არაბმა ერთი თხა დაკლა, მოხარ-
შა, მოუტანა და მოართვა. ხალიფამ ტვინის მეტი
არა ჭამა. არაბმა ვეზირს ჰკითხა, ხალიფამ რად
არა ჭამა რაო? ვეზირმა უთხრა, ჩვეულება აქვს, თუ
არ ტვინის სხვას არასა სჭამსო. ადგა არაბი იგი,
ორი თხაც დაკლა, ტვინი შეამზადა და ხალიფას
მოართო. მოახსენა ვეზირმა, ხედავს ძალადი ტახტი
თქვენა მდებარსა და უპოვარსა ამას არაბსა, რა
ჭქმნა; მდიდარმან და უხვმან კერ შეიძლოს ესეთი ქმნა,
თავმან შენმან; მდიდარი რასაც დახარჯავს, ათასი იმო-
დენი დარჩეს, და ამას ამის მეტი არა ჰქვავს რა, და ყო-
ველივე დახოცა და შენ გიმზადა. ხალიფამ თავისი
ხელთ საჭერი არგანი მისცა და უბრძანა: მოდი, შენ
ჩემს კარს გერავინ დაგიხშავს, მე მრავალს წყალო-
ბას გიზამო. მას დღეს ხალიფა წაჰიდა, და მეორეს
დღეს კვერთხი აიღო არაბმან და მივიდა, კარი შე-
კლო, შევიდა. ხალიფა ღოცვად იდგა, ზურგი კარი-
საკენ ჰქონდა, არაბი ვერ ნახა. იკითხა არაბმა, ხა-
ლიფა რასა იქსო: ხან მიწას დაეხობა და ხან ზე-
ზე ადგება. მსახურთ უთხრეს, ილოცავსო. არაბს
თურქე არც ღვთის სახელი ასმოდა, არამც თუ ღო-
ცვა სცოდნოდა. ჰკითხა, რას ილოცავსო? უთხრეს
ღმერთს საქონელს სთხოვსო. თქვა არაბმა: მე მა-

გას რაღა ესთხოვო და წავიდა: ვისაც ეგე სთხოვს, მეც იმას ესთხოვ, მომცემსო. ხალიფამ გერც ამისი მოსვლა სცნა და გერც წასვლა. მივიდა არაბი თავის კარავსა და მანც ეგრე ჰქმნა, იწყო ვით ხალიფასი ენახა; ამას იტყოდა, ვისაც ხალიფა საქონელსა სთხოვს, მეც მომეც. გლახაკი ვარო. გამოხდა მცირედი დღენი, კარავი იგი აიღო და სხვაგან აიხრთა. რა კარვისა ადგილი გასჭრა, დიდი ორშო გამოჩნდა, ოქროთ და ვეცხლით საკსე იყო. ეგრე-ოვე დაბურა, წავიდა არაბი, ჯოხი ხელთ დაიჭირა, შევიდა ხალიფასთან და თაყვანილსცა. უბრძანა ხალიფამ, აქამდინ რათ არ მნახეო? მან უოგელი უოფილი მოახსენა, ვისაც შენ სთხოვდი, მეც იმას ესთხოვეო და ერთი ორშო ოქრო და ვეცხლი მომცაო, და აწ მწერადი მიბოძეთ, თქვენთვინ წამოაღებინეთო. ბრძანა ხალიფამ წარსვლა მწერლისა და აღწერა. შეხედა გეზირმა და მოახსენა, ერთს გლახაკს არაბს სამიოდ ოდენ თხა ჰყუანდა და შენ დაგივლა, ბოძება უბრძანე და არა გთხოვა. ღმერთს მიუცია და იმასაც შენ ართყო!

ჰე, მეფეო, ეს არაგი ამისთვის მოგახსენე, ბედი უოველს კაცს აქვს, თუცა პატრონი არ რისხავს; თუცა მე მოგეკალ, სეპი სეე ბედი ცუდად იყო. უბრძანა მეფემან, ნაღველი შემომეჭიდა და მან მიყო.

ნეტამც უნაღვლო ვიყო, ღმერთს კეკეღრები. თქუ
ლეონ არაკი:

მეფე ვინმე იყო დიდებული, უხვი და ყოველ-
თა ურჩთა მისთა შემაწუხებული, და ჭეუა კეზირი
ბრძენი და საუბარაკეთილი. ჭკითხა კეზირსა, ურკა-
ნი შემაწუხებენ დიდნი, მინებს ესეთნი კაცნი, რამ
რითაც ღონის ძიებითა მარგოს. მას მოახსენა კე-
ზირმა, უნაღვლო და უზრუნველი კაცი არ არის
პირსა ყოვლის ქვეყანისსა, შენ მეფე ხარ, ყოველი
საღვინენი ხელთა შენთა არიან, რაგორც გენებებო-
დეს, ისე უგუიყარო. ეწეინა მეფესა, ესე უბრძანა:
კით არ არის შეუჭირვებული კაციო? მან მოახსენა,
არა მეფობამან შენმანო. მეფემ აღარ ისმინა, დაუ-
ტეკა მეფობა, შეიმოსა სხვა, შეჰდა ცხენსა ერთსა,
მცირედი ოქრო წაიღო და წავიდა; არც მონა, არც
შეკრიგი, არც დიდებული არავინ წაიტანა. მოკლო
პირი ყოვლისა ქვეყანისა, მივიდა წაღვოტსა ერთსა
დიდად მშენიერსა, მრავალი კარგი ინახებოდა, ზღუ-
დე თეთრის მარმარილოსი ედგა. შევიდა, ნახა კორ-
დი ზურმუხტისა მსგავსი, ზედან ყვავილნი სულ-
ნელნი, ბუღბუღო ყეფა, იადონთ სტეკნა, შაშვთ
მღერა, მერცხალთ ჭიკჭიკი; ყური უამესს კერას ის-
მენდა, კერც თვალი უკეთესს იხილევდა. შუა თაღა-
რი შემგობილი იდგა, წყალნი და წყარონი ამონი
დიოდეს, ათნი კაცნი სხდეს, ზოგი ჭაბუკი, ზოგი

მსტოვანი, წინ ტახტა შემოგობილი, დიდად იხარკებენ. ყვავილთ ფშვანი, ხილთა ოხვრანი, თრინველთ ხმანი, ღვინოთ სმანი შეიწყობოდეს; მათში შეჭირვების ნიშანი არა იპოვებოდა რა. მივიდა მეფე, მიეგებნეს, დასკეს, სამს დღე ესეთი ღვინი აჩვენეს, უკეთესი არ ეგებოდა. უთხრა მათ მეფემან, უნაღვლოთ კაცთ კეძებდი, აჭა თქვენ გპოვეო. ამათ უთხრეს, ღონე ამის მეტი არა გვაქსო, ცუდად დაგიშვრია შავ საქმესედ თავი შენო. უამბეს მათ კაცთ მათი შეჭირვების ამბავი.

თქა ერთმა მე მეფე კიუჲ არაბეთისა, დიდის დიდების პატრონი. გავილაშქრე და მზარეულთ უხუცესმა მითხრა, ცხრა ათასი აქლემი შეაკეს, სამზარეულოს კერკმა ეეოფის საზიდრად, სხვამც გვიბოძეო; სხვას გარდა ეს დიდება მჭირდა. მეორეს დღეს შევიბენით, მტკრმა მძლო, ამიგლო, სპანი ჩემნი ამოწევიტა და მე შემინურეს, მეფედ კერ მიცნეს და საფინიბოში დამაბეს. მოვიდა მეფინიბე და მცირეს ქვაბში ხორცი მოხარშა და კარი გავლო. შემოიჭრა ერთი ძაღლი, ქვაბში ჭამა დაიწყო და მე შევძახე გაგდებად. ქვაბის საკიდარი თავს გარდაეცვა, ძაღლმა ქვაბი აიტაცა და წაიღო, მე დიდად გაშეცინა. შემოვიდა მეფინიბე და მკითხა მიზეზი სიცილისა. მე კერე უთხარი, გუშინ ცხრა ათასმა აქლემმან კერა ზიდა ჩემი სამზარეულო და დღეს ერთს ძაღლს ემსუბუქა, და

მისთვის ვიცინი მეტქი. რა ჩემი მეფობა სცნეს, გა-
მიშკეს, შინ სირცხვილით ველარ მიველ, აქ ეს ბა-
ღი ვიპოვე, აწ თუ უნაღვლო ვიყო, შენ გა-
შინჯე.

თქვა მეორემ: მე ქობულეთის მეფის ძე ვიყავ, ყოვლის
კეთილის მქონებელი, მტერა შევა უძლიერესი ჩემი,
ჭაბუკად მე ვკვობდი და დიდებოთ იგი. ცოლი შევა
ერთი, მისთანა მთიები ცას ვერა გაანათლებდა, ყო-
რნის ფრთე მისის წარბების გარემოქმნილ იყო.
მისის ღაწვის შემშურნეობით მაისის კარდი აღარ
იშლებოდა, მისის პირის ფერის ბაძითა, ვეცხლს
ახალი ჩარხი მოველო, მისის ტანადობის შესულო-
ბას კვიპაროზი გაეკვირვებინა! შევა და მიხაროდა.
მე ნადირობას ვიყავ, მოსულიყო იგი მტერი ჩემი
ძე მეფისა, წაეყვანა. ჩემმა ჭაბუკობამ ვერა მიშე-
ლა რა, აწ დავიკარგე სამეფოთ ჩემით, სირცხვილი-
საგან ველარ ვნახე და აქ მოველ, აწ თუ უნაღვლო
ვიყო, შენ გასინჯე.

თქვა მესამემ: მე ვიყავ კაცი, რომელი, დი-
დებული ფრიად, მამულისა და ქალაქებისა პატრონი,
არას დღეს არა მენაღვლებოდა რა ნადირობის და
ნადიმობისა, სმისა და ჭამისა, შემოსისა და გაცე-
მისა კიდე. ოდეს ქორწილს ვაპირობდი, შეველ აბა-
სოსა განსაწმენდელათ და შემიცდა ხელი, საპარსკუ-
ლითა სირცხვილით შან აღარ

მივიქცე, მოკვლ აქა. აწ თუ უნადვლო ვიყო, შენ გასინჯე.

თქვა მეოთხემ: მე თუ დამიჯერებ, შენ შინ შეიქცე, შენი საქმე იურვე, თორემ ჩვენ უარესნი ჭირნი გეჭირან, რომ კაცთაგან არ ითქმისო და კერც ჩვენი ენა იტყვისო. აფიცა მეფემან და ამას-ც ათქმევინა და თქვა: მე შვილი ვიყავ დიდებულის კარანდუკასი, *) ესრეთ უეჭარდი მამას ჩემსა, სულსა თვისსა ჩემს ჭირს ანაცვალებდა, და მომიტყარა ცოლი დიდებულის კაცისა, მშვენიერი; გაბადრული მთვარე კერ გაუსწორდებოდა, და დიდად მიუყარდა. ღელსა ერთსა მათდა უცნაურად შეველ, ვნახე მონა ჩემი მასთან მჯდომი ემღეროდა. რა მნახა, იელტოდა ჩემგან. უხმე მონასა, მას ქალი იგი ხელთ მი-ვეც და ქალს ეგრე უთხარ: არა ღირს იყავ დიდუ-ბასა და ნუცა გაქვს მეთქი. მე სირცხვილუული კე-ღარც ჩემსა მამულში დავდექი და კელარც მამა ვნა-ხე, მოკვლ აქა და აწ თუ უნადვლო ვიყო, შენ გასინჯე.

თქვა მეხუთემ: მე სპასპეტი გვისრისა ვიყავ, ლაშქარს გამგზავნა მეფემან. შევიბენით, ჩემს ჯარს

*) უნდა იყოს გრან დუკასი; gran duca—ქართულაჲ ღიდი მთავარი—საბა ორბელიანს მოგზაურობაშიაც ასე შე-ცვლით უხმარია, ანუ გადამწერთ შეუცვლიათ.

გამარჯვებოდა, მე მარტო გამოვიქეცე, მოკელ. მე-
ფემან გარისხებულმან სასიკვდილოდ მიმცა. წაუღ
კაცთა, რბენაში ცხენი დამივარდა, უცხენოდ დამ-
შვრალი შინ მიველ. ცოლი დუხჭირებული და აკუნ
მეკანდა, მან ბევრი მაგინა, აღარც მუნ დავდექ, ა
მოკელ, და აწ თუ უნაღვლო ვიყო, შენ გასინჯე.

თქვა მეექვსემ: მე ქვის მთლელი ვიყავ და ყო-
ველს დღეთა თვითო ასპანურს მომცემდენ ხელთა-
სად, მით სასმელსაჲსაჲს ვიუიდე და მის ქალაქის
გლახაკთ ვაჭმევდი, მეცა ვჭამდი და მათცა ვაჭამი,
და ნამუსრევი ძაღლთა ვაჭამი, ხვალისად არა შევი-
ნახი რა. ეგრევე დღე ყოველ ვიყვი. მოვიდა ერთი
ღვთის კაცი, მეწვივა, ჩემი ცხოვრება და მუშაობა
ნახა, ეკედრა ღმერთსა, ერთი შენი მონა რად გლა-
ხაკად გუჯვრო, ესეც გაამდიდრეო. ანგელოზმა ჭრჭა
მას კაცსა, ჩვენ მაგისი ბუნება ვიცით, სიმდიდრე
თუმცა მივსცეთ, ვერ თავსაიდებს. იგი ღვთის კაცი
თავმდები თურმე შეიქნა; მე არცერთი ვიცოდი ჩემის
სიმდიდრისათვის და კეთილ-მოქმედებისათვის. დღე-
სა ერთსა კლდესა ვკვეთდი; ხერელი გამოჩნდა, გა-
მოვჭკვეთე, ვნახე განძი აუარებელი, ოქრო იყო ფრია-
დი; იდუმალ გამოვზიდე, სხვას ქვეყანას წაველ, ესე
დიდი კაცი შევიქენ, რომ მას თემის მეფის თავი ე-
ზირობა მომცეს. ასი კაცი ოქროს არგონოსანი კარ-
ზე მიდგა. აღარც გლახაკი მომაგონდა, და აღარც

ღმერთი, ესრეთ სიხარბეს გაუყევ. უთხრა ანგელოზმა
თავლებსა ჩემსა, გამოგზავნა ჩემთან, მოვიდა კაჩთა
ზედან ჩემთა, ენება ზილვა ჩემი და ჩაგონება. ვინ
მოუშეგბდა მას ჩემთან? დიდად ჰგეკმეს და განაძეს.
ჰრქვა ანგელოზმა თავსმდებსა ჩემსა, რას იტყვი შე-
ნის თავსმდებობისასა? უთხრა მან, რა გჭეო, ჩემი
ბრალისა და რაც გენებოსთ, მიყავითო. ანგელოზმა
ეგრე უთხრა, თუცა შენ არ გეწეინება, თავისავ წე-
რაქეს ვაძებნინებო; კაცი იგი უარესს იქსო. თურმე
ყოველი კაცი სიდიდეს და ჰატივს გერ შეიფერებსო,
ისევ სიგლახაკე უფობს. აღარც იმას დაჰყურდი, ვა-
ნებე მეფის მოკვლა და ჩემა გამეფება. შეიტყო იე-
ფემან, სხვა ყოველნი შემოფიცულნი ჩემნი დახოცა
და ცხოვრება ჩემი მიმიღო. მე გარდმოგვხეწე, ჩემის
წერაქვის დაჯერებას გეცადე, შიშით გელარც მუნ დაკ-
დექ, აქ მოკვლ. აწ თუ უნაღვლო ვიყო შენ გასინჯე.

თქვა მეშვიდემ: მე ვიყავ დიდ კატარი სპარ-
სი, ესეთი ცოლი მევა, ცისკარს მისი სიბრწყინებულე
არა ჰქონდა: თმანი საგდებელს უგვანდა, ტანი ლერ-
წამს. ესრეთს სახლსა შინა მიჯდა მისს საკადრისსა,
მისი ქება თურმე ესმა ედესის მეფის ძესა, მოეკა-
ზმა დიდ კატრად, მოვიდა ჩემთან. მითხრა შენი ძმა-
ფიცი ვიყოო, სავატროსა ჩემსა სარგებელი მაჩვენე,
კარგად გამოიყდე და ეგრე მადრიელი გამისტუმრე.
მე მართალი მეკონა, დიდათ ჰატივით ვინახავდი,

ახლო სახლში დავაყენე. მოძებნა ბებერა გრძნეული, დაუწყო გზავნა სახლსა ჩემსა. დიაცის გული ღბილია, მოამდოკრა, მეუობა ირჩია ვაჭრობასა, პირი აიღო. მისის სადგომიდან ჩემის სადგომის ძირი გამო-ხვრიტა. გამოართვა საყური, მომიტანა მე, მითხრა. ახლა ვიუიდე და კით ღირსო მე მაშინვე ვაცან და ჯერეთ არ ვიჩემე; უთხარ, კარგად გიუიღია მეოქი: შინ წაველა საყურის სანახავად, ვიდრემდის გზას მოვივლიდა მან საყური ხერხელითვე მისცა. მიველ ვთხოვე, მომიტანა და გამიკვირდა. უთხარ ქალსა მას საყურის ნახვა, მას თურმე გულში ეშმაკის ბა-დე ედვა, ეგრე მითხრა, საძიკული სამკაულს ემსგავ-სება და გაცი კაცსაო. მეორეს დღეს უელსაბამი მო-მიტანა, იგიც ვიცან, ეგრეთვე მოველ და შინ ვნახე. დიაცმა იგივე სიტყვა მითხრა და მე მეგონა სხვის უიღვა და მსგავსება. სხვასა და სხვასა ეგრეთვე ჩვენს თურმე მიჩვენებდა, და კერა ვსცანი. დღესა ერთსა მითხრა, ქალი ვიუიდე და მინდა ცოლად ვიყოლიო-ო, მოდი, ნახე, თუცა მოგეწონება, მინდა შევირ-თოო. მიველ, ვნახე, თავზარი დამეცა! გულსა ვოქეი. სხვისა მსგავსება მიჩვენა მეოქი და არამც ესეც გვანდეს მეოქი; თუ ვოქეა, შინ დამხვდება მეოქი და შეძრცხება. მოუწონე და შინ წაველ. სანამდინ მი-ვიდოდო, იგი ქალი ხერხელს გამოძერა. თურმე ხერ-ლის პირს საგებელი ეწყო, რა ვიცოდო? მე ეს

სწორე მეგონა, მე სწორე გზას დაკდიოდა, შეველ, შინ დამხვდა, გამიკვირდა და უთხარ მზგავსება მისი, მაწეინა და ატრე მითხრა, ჩემა მსგავსი ცისკარი არ არისო. შენ ბოზს დიაცხედ თვალი გატრეკნია და მე მაღარებო, გამოველ და დამეთხოვა კაცი იგი, და მითხრა, მაყარი შენვე იყო და წამამეყო. აკეკაზმე, შინ სახლს სახარჯო დაუგდე, ქაღი გამოოქვანა, მაყრად გამატანა. წავედით, სანამდისინ არ მოვბრუნდო, შინ არ მოველ, ვერ შევიტეე. მოველ, რაღა მოშველებოდა, იქ რაღას პარით დამდგარეიყავ? მოველ აქა, აწ თუ უნაღვლო ვიყო, შენ გასინჯე.

თქვა მერკემ: მე ვიყავ მე მეფისა ვლახისა. როცორც ყოველთა მეფეთა წესია, ეგრეთ მზრდიდენ. ითხოვა მამამან ჩემმან ჩემთვის ცოლად ქალი დიდებული კაცისა და თხოვასავე მოკვდა. მეორე ითხოვა და რა ნიშანი დადგეს, იგიც მოკვდა. მესამე ითხოვა ასული მეფეთა, რა მაწვივა ჩვეულებისა ჩემსა, იგიცა მოკვდა. მეოთხე ითხოვა ასული მეფისა. პოიყვანა, შეკრებით გრანოსსა ჰგვანდა და დაწკნი პისნი გაოღილს იატუნდს სჯობდა. თვალნი შავად ექნს უგვანდა. ქორწილი რომ მიუყეს, იგიც მოკვდა. სესხეთე მისი უმჯობესი მითხოვა. დარსულდა, ყრმა მკა, იგი და ყრმა ორივე დაიხოცნენ. მამამან ჩემმან ურე მითხრა: რა ვჭეო, შეიღო. სამეფოდ მინდოდა, მაგრამ ბედი უკელმა დაგტრეხია, დაცარკა გერჯის

ძალუმს, სვესა შესა ვერვინ განმარტებს, წარვედ
ჩემგან! წამოველ აქა, აწ თუ უნაღვლო ვიყო, შენ
გასინჯე.

თქვა მეცხრემ: მე ვიყავ დიდებული ბუღდანიოთ,
ცხრა მე მეკანდა და დიდებისა ჩემისა რიცხვი არა
იყო. და ერთი ციხე მედგა, მტერთაგან შემოუალი;
ღვთის გარდა არას კაცს არ ვეპოუბოდი, ვისგან მე-
გონებოდა შეძერა? ჩემნი რკანნი ძენი ჩემნი მორჩილნი
იყვნენ და ერთი დიას ურჩი და ავი. სნეულება შე-
მომიდგა, ცოლი, ასულნი და რკანნი ძენი მორჩილნი
დამიხრცნა და იგი ურჩი და წყეული მე დამრჩა.
შვილი იყო, არ მოიკლოდა ჩემგან. საღარო ჩემი
მისცა სხვათა, მოიძვრო და გამომძაო. მუნ ველარ
დავდეგ, წამოველ აქა, აწ თუ უნაღვლო ვიყო, შენ
გასინჯე.

თქვა მათემ ავპირად: თუ მეფე ხარ, რასათვის
დაგიტყვებია მეფობა და ცუდად რბი, თუცა სირ-
ცხვილი იცი, რად არა იმყოფინებ ესოდენს აუგიანს
სიტყვასა; რა სამეფო სასმენელნი არიან? წარვედ, მე
არას გეტყვი ამბავსა ჩემსა, ვირემ ცოცხალვარ, და
ვერცა რა ვინ მათქმევინოს. გიჯობს, სამეფო შენი
განაგო.

ერთმა უთხრა, მეფობას იჩემებ და რად გაგი-
ტყვებია სამეფო? მეფემ უთხრა: უნაღვლოს კაცს ვე-
ძებდიო. მეორემ უთხრა, თუცა მეფე ხარ, რად ასე

უპეცარ ხარ? უნაღლო კაცი დედისაგან არ იშობი-
ბის. მეუღე მიუგო, კეზირმა ჩემმა ბევრი მითხრა და
არ უსმინე. — მესამე უთხრა, თუცა უმანი ჭკუათ
მეოფნი გუყვანან, ივინი ამეუფე და შენ მას დაემონე.
მეოთხე უთხრა, მით გივლია კეთილს და სამეფოს
საქმეზედ, რომ კეზირს არ უსმენდი. მეხუთე უთ-
ხრა, რადგან აგრე უბადოსა საქმესა მავალაიყავ, მა-
მასან შენმან რად შიგრიკად არ დაგადგინა. მეექვსე
უთხრა, გლახაკი თუცა იყო, სულასა და ტარებას
იკადრებ. მეშვიდე უთხრა, თუცა მეუფე იყოს, კა-
ციმც გაეგზავნა ზოგნად და თვითმცა დამეარებულ
ყოფილიყო. მერვემ თქვა: რას აბრალებთ, ანუ რას
შეაწუხებთ? უსაქმოდ ყოფილა და წამოსულა. არაკად
თქმულა: ცუდად ჯდომას, ცუდად შრომა უმჯობე-
სიაო. მეცხრემ თქვა, ამისთანა მასზინძელიმც თქვენ
დაგიხედებათ, როგორც თქვენ ამას დაუხუდიო! მეუფე
გაწვიათ, თქვენ განკიცხეთ. მეათემ თქვა, თრეკასაც
კუმართლებოდით და კიცხვასაც ავიკრებთო. — წამოვი-
და მეუფე მუნით და მოვიდა სამეფოსა თვისსა, კე-
ზირსა თვისსა დიდი ჰატივი მიმადლა და ყოველივე
ყოფილი უთხრა.

მოახსენა ლეონ მეფესა: მეუფეო, უნაღლო არა
ვინ არის. შენ რამდენჯერ ნაღველი მოგერთოო, კა-
ცი არ გაიგიტოო, ვით იქნების, ანუ მერმე რაღას
იტყვი? მეუფეთაგან სამი უყვარს ღმერთსა: სიმშვიდე.

სიმაღლე და სულგრძელება. მეფეთაგან სამს დამადლებს უფალი: სამართალსა, უქრომობასა, მოწყალებასა უოველოასა. მეფეთაგან სამსა ინატრის ქვეყანანი: ზაქიასა მართებულსა, სიმაღლესა უსაკველსა და სიუხესა. მეფეთაგან სამს აქებენ დიდებულნი: სიტკბოსა წესიერსა, ნადიმსა ამოსა, ჭირში ჭირსა და ღვინში ღვინსა. მეფეთაგან სამს ნდომობენ მხედარნი: ცხენსა მადლსა, საჭურველსა მაგარსა და დანახვასა სამსახურისასა. მეფეთაგან სამს იღუწიან გლახკანი: კარსა ღიასა, თხოვის ბოძებასა და სიხარულით წარგლენასა. მეფეთაგან სამს ითხოვენ მონანი: საკესე ტაბლასა, ჯამაგირთაგან მოუკლებლობასა და მალე შეუბუღებლობასა. მეფეთაგან სამს ინდომებენ გეზირნი: ეურის მიპურობასა, სიტყვის გაგონებასა და რჩევის დაჯერებასა, მეფეთაგან სამს ინებებენ მოჩიკარნი: საჩივარის სმენასა, აუწყარებლობასა და დაუფერებლობასა. მეფეთაგან სამს ნატრობენ ვაჭარნი: თვალთ და ღართ ცნობასა, ღირებულის მიცემასა და უფასურად უვაჭრობასა. მეფეთაგან სამს ეკედრებიან მოგზაურნი: მეკობართაგან მოჩვენასა, სვერის წესად აღებასა, ფუნდრუკთ უშუღართა დგომასა. მეფეთაგან სამს იხვეწებიან შესმენილნი: მახეზღრის წაყენებასა. ურასხველად ბრძანებასა და მართლებასა თავისასა. მეფეთაგან სამს ითხოვენ ჰატიმარნი: შეცოდების შენდობასა, რისხვის წყალობად შეცვლასა და ხილვასა.

პირისა მისისასა. ესე არის წესი მეფეოა, ესე არის საბოძკარი თემთა, ესე არის გოდოლი სპათა, ესე არის ზღუდე ქალაქთა! რომელმან ჭყოს, იგი და ქვე-
ყანა მისი დაემყაროს.

ჭრქვა რუქამ საჭურისმა ლეონს: თუცა ეგო-
დენი კეთილი იცოდი და საშეფონი ქრეპანი, გკეპასა
და შიმშილსა ეგ უმჯობესი არ იყო, რომ ჯუმბერ-
სათვის გესწავლებინა? თქვა ლეონ არაკი:

ერთი ქოსა იყო ერთს სოფელსა შინა დიდად
გლახაკი და ერთი უსხი ჭეკა მსუქანი. უთხრა ცოლ-
სა, უსხსა ამას გაგჰყიდი, ეგების შენთვის და ჩემ-
თვის სამოსელი ვიყიდო. წაიყვანა უსხი ქალაქად,
სხვა ქოსა შემოეყარა, ევაჭრა და სამი მარჩილი აძ-
ლივა. ამან ოთხად დაუფასა, კერ შერიგდნენ. წავი-
და იგი მოქალაქე ქოსა, ბაზრები დაირბინა, ყველა
ყასაბს უთხრა, ერთს ქოსას უსხი ჭამებულნი მოჭყავს
გასასყიდად და ყველამ უთხარით, თხა არის თქო,
იაფ-ფასად ვიყიდო. მივიდა, უადიც გახდო და ტყავი
ყადს უქადა. რა ეს ძროხის პატრონი ქოსა მიმაკა-
ლი ნახეს, ყოველმა ყასაბმა ნახევარ-მარჩილი აძლი-
ვის, ეგ თხა მომყიდო. იწეინა ქოსამ და უთხრა.
აქლემის ოდენს უსხს თხის ფასათ ვაჭრობითო. მათ
თქვეს: თხა არისო. შეცილებასე წავიდნენ ყაღთან
კითხვად. ყაღმაც უბრძანა, თხა არისო. მასცა სა-
ქალმსე რგებოდა და ქოსას ვინდა აღაპარაკებდა? ნა-

ხეკარი მარჩილი მისცეს და ქოსას უსხი წაართვეს, დაგლეხ. გუღამტიკივრეულმა ქოსამ თქო, აჩაკად თქმულა: თხის ჰატრონს აღარც თხის გუღიო! მაგისი გუღი მაინც მომეცითო. გუღი გამოართვა და წავიდა. გამოხდა ჰატრა ხანი, ყაღს ცოლი მოუგვდა. ესმა ქოსას; გამოართვა ცოლს ლეჩაქი და ტანთსაცმელი, დედობრივ მოკვანმა და ძროხის გუღი შიგან შემოიკრა, და მივიდა ყაღს კარზე. გამოვიდა ყაღი, დიაცი ნახა, მოჩივარი ეგონა. მან ეგრე მოახსენსა, იქ არა კარ მოჩივარი, ქვრივი კარ, უჰატრონო დაჯრნი და ვინც შემინახავს ვემსახურები. ყაღს დიდად იამა, დედაკაცი აღარა ჰყვა. შეიყვანა, მონათ უთხრა, ამალამ წადით თავთავისად მოისვენეთო. მასთან დაწოლა მოინდომა. დაიცმან რა თავი დაიხელთა, ყაღს ეგრე უთხრა, თუცა სრულად არ გასტიტვლდები, ჩემთან ვერ დაგაწვენო, ეგრე ჩვეულ ვარო. მოტყუვდა ყაღი, განშაშლდა. მან ძროხის გუღი მოიხსნა, უთხრა, ყაღო, ეს რის გუღი არისო? ყაღმა უთხრა, ძროხისა არისო. ქოსამ უთხრა, მაშ თხად რად გაქსეიდვინეო? დასცა ქვე ყაღი, ეგოდენი სცა გუღითა. დაკვდარს დაამსგავსა. მსახურნი შორს იყვნენ და შეშველნი დაუძვირდა ყაღს; ქოსამ კარი გამოიარა და წავიდა. მსახურთ იდროვეს, ყაღი არ გამოვიდა; შეკადნენ, ნახეს, ყაღი გასიკებული იდგა, იგი დიაცი აღარ ახლდა. ყაღი ძლივ სუღობას მოაბრუნეს, ყო-

ველი ყოფილი შეატყეს. რა მოკეოდა აბანოში შე-
სვლა მოინდომა და ზეითით სამკურნალოდ ნაცემთა
დაზულა. შეიტყო ქოსამ, შეაბანოკებთან მივიდა და
უთხრა, დიად ხელმარჯვე დალაქი კარ და აქ მამსახურე-
თო. იამა შეაბანოეს და კერე უთხრა, თურმე ბედ-
ნიერი ხარ, დღეს ყადიც აქ მობრძანდება. არდაც
შეგნით ძროხის გული შემოირტყა, მუნ დადგა. ყა-
დი მივიდა და კარგად სამსახური დაწყო. იამა ყადს
და დაზულა უბრძანა. დალაქმა მსახურთ აკრე უთ-
ხრა, რა ზელას დაუწეებ, ტან მოტკივარია, კენესას
და ზახილს იწეებს და ნურავინ შემოხვალთ; თუ
უნებს რამე, გამოვალ და გეტყვიო. მონანი გაი-
ტყუვა, დალაქმა გული გამოიძრო, ყადს ჰკითხა, რისა
არისო. ესკეწებოდა ყადი და ეფიცებოდა მრავლის
მიტემას, მაგრამ ქოსა არ მოეშვა, ამდენი სცა, სი-
კვდილზე მიიფანა. გაშოვიდა ქოსა, მონაი უთხრა.
სძინავს, ნუ შეხვალთ, ძილი არ გაუფრთოთ: მე
კიდევ წამლის მოსატანად მივალო. ჩაიცვა ტანსა და
წავიდა ქოსა. რა მონანი შევიდეს, ნახეს ყადი ავით
დნაჟილი იდვა და გასიკებული დაზელის ნაცვლად.
აილეს, ხირაულით შინ წაილეს და მუნ დაწვანეს.
რა სულობას მოვიდა, თქვა, მე ამ ქოსას აქ კერ
დაუდგები, ფათერავს კიდევ გამაბამსო, აქლემები მო-
იმზადეთ, ქაბას წავალო. რა აქლემების თხოვნა და-
იწეეს, ქოსამ მეაქლემეს ფასი მისცა სამი დღისა.
აქლემები ყადს კარზე ჩაუტარა. იკითხეს აქლემები

და მან უთხრა, კინც იმზადებს, კაცს კეძებო. იამათ, ეადს მოახსენეს, ეს იჭირავეს, კუბო აჭკიდეს, ეადი ჩაჟდა და წავიდა, რაც ქონება ჰქონდა, იგიც თან წაიღო. მეაქლეშე გზა-გზა კარგს ზღაპრებს ეუბნებოდა და ეადს იამებოდა, მონათ უბრძანა ეადმან, წინ წადით, სოფლად სადგომი, ქერი, ბზე და ნუზლა მოაძინადეთ და მე და მეაქლეშე სელად წამოვალთო. რა იგინი გაშორდენ, ქოსა ზღაპრად მას მოჰყვა, რაც მის და ეადს გარდახდომოდათ. ეადმა უთხრა, ეგ ბეკრჯერ მასშია, სხვა მიაშბეო. ქოსამ თქვა, მე ეს მწკავს გულსო, ამას ვიტყვიო, სხვა რას ჰქვიანო. ეადი გარდმოუძახა აქლემიდან, ამდენი სცა ძროხის კუდიო, სუფი ამოხდა, გამობრუნდა, აქლემები და ქონება თან წაიღო და წავიდა.

ვიცა მეფეო, ეგ შენი რუქა იმის შსგავსს მიზირებს და ბარემ აწვე მომარჩინე და გარდამახვეწო. ბრძანა მეფემ არაკი:

მეფე ვინმე იყო დიდებული, ოცდა ათი ვაჟი ჰქვანდა. რა მოიწია დრო სიკვდილისა მისისა, მოუწოდა ძეთა თვისთა, მოაღებინა ოც და ათი ისარი, შეკრა მატრად და მოიხიდა, რათა გატეხოს და კერ გატეხა. მერმე თვითო თვითოდ მოიხიდა და ეო-ეელივე დააღწა. უთხრა შვილთა თვისთა: თუცა ერთად ხართ და ერთაზირზე სდგუხართ, მტერი ეგრე კერ გაგსტეხთ, ვითა წილან მი შეგარული ისარი კერ

გაესტეხე; თუ გაიყარენით, ესრეთ თვითონ სვითოდ დაგლეწოსთ მტერმან, თვითნა მოგსთხაროსთ და მოუყარეცა.

აწე თქვენი საქმე მას გაგს. თქვენი სიტუკა თუ-ცა ერთი იუოს, დაემყაროს მეფობა ჩემი; რადგან მტერნი ხართ, ჩემს საქმეს წაუხდენელს არ გაუშ-კებთ. ვეზირთ წესია, რამდენიც იეგნენ, პირი ერთი ჭქონდესთ, ერთის ჭკუა და ქცევა სწორეთ არ წავა, უამხანაგოთ არ იქნების, რაგინდ ბრძენი იუოს. ერ-თიც არი, საქმე არ დააგდინოს, არ ეგების და ერ-თის საქმის დაცდენით ბეკრი წახდება. ამისთვის ორისა და სამისა რჩევა ჭსჯობს. ვეზირნი ერთმან-ერთის მოუყარულნი ხამს, ვეზირობა სიქიშპით და კაცის მტერობით არ ვარცა. თუ ვეზირი ბატონის ერთგულია, მტერი უნდა დაიმოყვროს, თავისი აუ-გიც აპატიოს, გული გაიერთონ, და დაემტვიცროს მეფობა პატრონისა მათისა. ვეზირი ხვამიადის შემ-ნახავი ხამს, თუმცა ერთმანერთში შუღლი მოჭხდა ხვამიადი გამყდუნდების და მათგან ერთმანერთის მტერობით გაიცემა, სიტუკას და ბრალობას დაუწ-ეებენ, „მან თქვა; არა — მას უთქვამსო.“ ვეზირი პა-ტრონისა და ქვეყნის სამჯობინაროს მდომი უნდა იუოს, რა მეფე ერთს წყალობას უხამს, მეორე მისი ქიშპი გაორგულდების. ვეზირი ღვთის მაკედრებელი და ჭკუის და სიბრძნის მხსრეკელი ხამს და, რა კაცსა

თავისი მტერი დაინახოს, გული აუღულაქ და ჭკუა და მცნება დაჟანტოს. კეზირთ სიტყვა უნდა შეამოწმონ და რომელი ამჯობინონ, იგი დაასკვნან, მტერნი ხომ არას ღონით სიტყვას არ შეამოწმებენ და თუ შეამოწმებენ, კიდევ დამოუკრდებიან. კეზირთა მეუფისა და ქვეუანისა დაყენებაჲ შეუძლიანთ და წახდენაცა. — ლეონ მოახსენა, მართალს მიბრძანებს მეუობა თქვენი, მაგრამ მე მაგ ევერუღმან დამანასა თქვენი ხლება. თქვა არაკი:

ერთი მგელი მოუხდა გირს, შეჭმას ლამოდა. გირმა უოხრა, გიცი შეშკამ და ეს ანდერძი აღმისრულე; ქაჩაქში ლურსმნის ნატეხი დამრჩა და იგი აღმოადლო. მგელმა პირი მიჭყო, უნდოდა აღმოედო. გირმა წიხლი ჭკრა, კბილები ჩაამტკრია, გირი გელარ შეჭამა მგელმან, თქვა: მამა ჩემი ხარაზი იყო, მე ნაღბანდობას რა მრჯოდაო.

თქვა რუქამ არაკი:

თაკრიზის ქვეუანსა იყო ერთი ქურდი, რომ სხვა კელარს დაეხელებინა რა. მკვდარს მოსთხრდიდს, სუდარს გახდიდს, შეღებაკდის და განჭყიდდის. შეწუხდა თემი იგი კაცისა მისისაგან, ნატრობდენ სიკვდილსა მისსა. მოკუდა კაცი იგი და დარჩა შვილი, გაჟი ერთი. ასეთი ქურდობა დაიწყო, რომ არ ეგებოდა, მკუდარი მოთხარის, სუდარი გახადის და მკუდარი ანძაზე ჩამოაცუის. მის ქვეუანის კაცთა მა-

მას მისსა ლოცვა დაუწუეს, იგი ზუღარს გახდიდის. მკვდარს ანძაზე მაინც არ ააგებდაო!

თავმან მეფისაჲმან, მას კაცსავით შენ მამა შენს დალოცუინებ და გადუცა გჳოხნებია. თქვა ლეონ არაჲი:

კლანჭეთის თემსა, სოფელსა ერთსა იუო ერთი გზირი, ანჩხლი და მტერი სოფლისა მის. შეაწუხა იგი სოფელი და სრულად ააოხრა: მოიგონის მიზეზი, უთხრის თათართა და მრავალი ვეცხლი წაართმევინის. მოვიდა დღე გზირისა სიკვდილისა, მონიხმო სოფლის კაცნი და ეგრე უთხრა: მე თქვენთვის ბევრი შემოცოდეზია, რადგან ცოცხალს ვერა მაწუენოთ რა, გათვითებ ღმერთსა, რომ მოჰჳკადე, თოკი ყელზე მომაბით, გამათრეთ და ხეზედ ჩამოგადეთ. რა მოკვდა, კაცნი იგი სცდნენ და რაც უთხრა, ყველა უწუეს. ნახა ვინმე თათარმა გზირი ხეზე კიდებული, წაჲიდა, ყადს უთხრა, ჩვენი გზირი დაუჩხვიათო. გამოუსივეს კაცნი სოფელსა მას და ათასი მარჩილი წაართვეს. დაუწუეს გინება გზირსა: ცოცხალმა მოგვითხარაო და მკვდარმან აღგვაოხრაო!

მას კაცსავით შენ წახდენას მიზირობ ცოცხალი და მკვდარი კიდევ უარესს მიზამ, ვიცი ვერ გარდაგრჩები. რექამ უთხრა ლეონს: მე შენს სიკვდილს და გაგდებას არა ვდეკ, მე მეფისა ჩემისა უმჯობესის

პოვნა მინდა და შენ თუ ამასთან იყოფი, დიდი დასაკლისია. თქვა არაკი:

ზღვასა შინა რა სადაფი კალს, პირაშემული არის. ოდეს გირჩიბს ნახავს, პირს შეიკრავს, გირჩიბი ახლოს მივა, პირთან ფეხს მიადგამს, რა პირს ცოტასაც არის გაალებს, ფეხს შეუეფოფს, ნელა ნელა შევა შივა, რაც სიცოცხლე ძეკს, შესჭამს.

შენც ისრე გნებავს, ჯერეთ სადაფის პირი ღია არ გინახავს და კერც გიპოვნიან, მით ეგრე სიტუვას რბილობ. თქვა ლეონ არაკი:

ბაღდადის ქალაქსა წესი იყო, რა მეხილესთან კაცი მივიდის და ორი ფული მისცის, რაც ენების, ეკოდენი ხურმა შეჭამის. ერთი გარეთ მყოფი მწყემსი მივიდა, განწესებული მისცა, და დაჯდა, და ნახევარ მარჩილის ხურმა შეჭამა. მეხილემ უთხრა, ძმაო, ბევრს ნუ ჰსჭამო, გულს დაგწყავსო; მწყემსმა უთხრა, შენ ნუ იურვი, ვისაც გული დაეწვის, მე ვიციო!

აწ ჩემი აქ ყოფნა ვისიც ან ზიანია, ან სარგებელი, ან საწყენი და ან სასიამოვნო, მე კარგად ვიცი. — უბრძანა მეფემ ლეონს, ვიცი სიტუვა გრძელი და ლაშარაკი ტკბილი ხარ და შეექცევიო სიამეს; ესოდენი ხანია, მე ჩემი, არ ვიცი, ვითარის სწავლის პატრონი არის, მიჩვენო. მოახსენა ლეონ. მეფეო, კაცი უბოძე, მოაუყანე და მისგან კითხვით

ჭსტანო. გაგსაგნა ხელარგნოსანი, აწკია მე თვისი
ჯუმბერ და არ მოვიდა მით. გაგსაგნა ღარბაზთ-
უხუცესი და არც მით მოვიდა. გაგსაგნა ვეზირი და
არც მით მოვიდა. მერე მოღარე გაგსაგნა, დაჯდა
სპილოსა ზედა და მოვიდა; ჩამოხდა სპილოდამ,
შემოისხნა სარტყელი, სპილოსა ზედან დადგა, და
წალის ხელით მიწა აიღო, და წალის ხელით ქვა,
და მამას მოართვა, თაყვანიჭსცა და ხელს აგოცა.
უბრძანა მეფემან შვილსა, სიცოცხლეო გულისა
ჩემისაო და ნათელა თვალთა ჩემთაო ხელ-
არგნოსანი გამოგიგზავნე, რათ არ მოხველ?
ჯუმბერ მოახსენა, შეცოდება არა მქონდა. ჭრქვა
მეფემ, ღარბაზთუხუცესი გამოგიგზავნე და არ
მოხველი. ჯუმბერ მოახსენა, არა მოხანთავანი ვი-
ქე, ჩემზე ხელი არაუძის. ჭრქვა მეფემან, მესტუ-
რეო უხუცესს რათ არ მოჭევე? ჩემი უდიდესი თავა-
და არის. ჯუმბერ თქვა, მასინსძელი ვინლა იყო,
თუცა მე მესტუმრეთუხუცესს შევდგომოდი. ჭრქვა
მეფემან, ჩემს ვეზირს რად არ მოჭევე? ჯუმბერ მოა-
ხსენა, ნუ თუ მეფობასა ვცდილობდე, ღმერთმან ნუ
ჭეოს, ვეზირი მეფესთან ხამს. ჭრქვა მეფემან, მო-
ღარეს რად მოჭევე, უგვანს მოხელესა და ცუდს ჭა-
ბუქსა? ჯუმბერ მოახსენა. სხვათა თანა ეგე უგვანია
და არც მიივლინება, თუარა ჩემთანა მოღარის მოგზა-
ვის ხამს, მე ვარ შენი საუნჯე, განძი და სიმდიდრე.
მოეწონა მეფესა სიტყვა. ჭკითხა ვეზირმა ჯუმბერს,

რად შესწავლ სპილასა ზედა და მოხველ მით? ჟუბ-
ბერ უთხრა, დიდებისათვის, რომე მეფეთა გვარი და
დიდი კაცი დიდსა რასამე ზედა უნდა ჯდეს. უთხრა
კეზირმან, სარტყელი რათ შემოისხენ და სპილასა
ზედა მიაგდე? ჟუბბერ თქვა, მეფე ანუ დიდი ვინმე
საჯდომით თვისით სიჩქარით აღდგეს, ესრეთ ხამს,
თვისი ძლიერება თვისსავე საჯდომს დაუტოვს და
თვითან თავი იცნას, რომე იგი საჯდომი არს დიდი
ჭუბუტი, თვარემ ურისოდ უოკელივე გარე შემო-
ცრცკება. არაკად თქმულა: ღოღი მაშინ მძიმეა, რა
ადგილს ძეკს, და რა ადგილით დაიძრას, გასრუბუქ-
დესო. უთხრა მამამან, ქვა და მიწა რათ მომძილვენო.
მოახსენა ძემან, მიწა ეს არის, რაგინდ დიდებული
და მძლავრი მეფე იყო, ჰსტან, ეს მიწა ხარ და ეს-
რე შეიქნები, ღვთის სათნო გიჯობს კაცთა სათნოს,
და ქვა ეს არის, რაც საღარო გაქვს, თუ არ იხმა-
რებ, ქვა და ოქრო სწორე არის კაცისათვის. თქვა
არაკი:

ერთმა კაცმა დიდძალი ოქრო მიწას დათვლა.
დღე უოკელ მივიდის, ადგილი იგი ნახის. შეამცნო
ერთმა სხვა კაცმა და თქვა, მივიდე ადგილი იგი მოუ-
თხარო, რომელსა კაცი იგი ხშირად ნახავს, და ენა-
ხო, რა უძსო? მივიდა ღამე, მოთხარა ოქრო, იგი
წაიღო, მის წილ ღოღი დამარხა. მოუნდა კაცსა მის
ნახვა ოქროსი, ნახა, ნაცვლად ოქროსა ღოღი იდუა

დაიწყო ტირილი და ვაება. მივიდა კაცი იგი მომხმარავი, ჭკითხა, რას სტირიო. მან უთხრა, ოქრო დაუფალი, დახარჯვა არ შენება, იგი მოუხმარავთ და ღოღი დაუფლავსთო. უთხრა მან კანძმან: კაი შენ! რად სტირი? მანდ მიწაში გინდა ოქრო იდვას, გინდა ქვაო, თუცა არ დახარჯავდიო!

მეფეო, სალაროც კერვა, რაც უნდა იდვას, თუცა არ იხმარებ კეთილად, ან არ დახარჯავო. მამამან უბრძანა, მაშა, შენ რომ იტყვი, სრულებით არ ვარგა ქონების შენახვა. ჯუმბერ თქვა: არა-ქონება უარესია, თქვა არაკი:

იყო დიდ კაცარი და ჭეკა შვილი ერთი. რა კედებოდა, შვილს მართებული ასწავლა, და სამასი ლიტრა ტყვია ერთს მოხანს მიახარა, და ამცნო შესასვა და შვილისა არა-თქმა, კირემ არ დასჭირდესო, და მოკვდა კაცი იგი. და შვილი მისი შემთვრალე იყო და ღვინის მსმელთა თანა იღებდა, ეოკელი მამის მონაგები სრულებით გარდაცოდა, რომე ცოლის სამკაულიც განჭედიდა. დარჩა გლახაკი, რა მასთან მსახურთ ნახეს, აღარა ჭქონდა რა, მისი სიყვარული გაცვითეს. მოაგონდა ტყვია და ჭკითხა მას მოხანს, რა უყავ, მამა ჩემმა სამასი ლიტრა ტყვია მოგახარა, იგი მომიტანო. წავიდა და ტირილით მოვიდა, კერე თქვა, მიწაში დაუფალ და თავეს შეუტამიაო! მან ყრმამან არ დაუჯერა და მათ ღვინის

მსმელთ უმოწმეს, მარტალა იქნებაო. დია დაგლახდა.
და მოუნდა მას თაკის ამხანაგებთან სძა, და აზრად
აქნდა მისრულიყო და მიეტანა. წავიდა ცოლს ლე-
ჩაქი მოჰხადა გაჰყიდა, ერთი ჰური და ცოტა ყველი
აყიდა, წაიღო და წავიდა. მისნი ამხანაგნი წაღვოტმა
სმიდენ რა კართან მივიდა. ჰური და
ყველი დაჯდა, და თვით მიდგა.
მოვიდა ერთი ძაღლი, ჰური და ყველი შეჭამა. შე-
ვიდა ყრმა იგი ამხანაგებთან, მათ მისი დიდი ხარ-
ჯი და მასპინძლობა დავიწეებოდათ, აღარც მაგიერი
შუვეს, დატუქსეს, უძღვსოდ რად შემოხველო. შერ-
ცხვა და ეგრე უთხრა, ჰური და ყველი მომქონდა.
ძაღლმა შემიჭამაო. მონა იგი მისი მათ თან სძადა.
გაიცინა და აგრე უთხრა, ტყუის, ძაღლი როგორ
შესჭამდაო. აეტირდა ყრმასა მას და ეგრე უთხრა,
ღმერთიძე გრისხავს! თუ სამასი ღიტირა ტყვიან ერთ-
მა თაგვმა შეჭამა, ერთს ჰურსა და ცოტას ყველს
დიდი ქოფაკი როგორ არ მოეყოლა, რომ შეეჭა-
მაო! და ნამტირალუკი გამოვიდა. ადგა იგი მონა.
ზოეწია უკან, და უთხრა ყრმასა მას, კერა სცან ჭკუ
შენიო, ეგოდენი ქონება გარდაცუ, ვინ არას მადრი-
ული? ახლა ჩემი ისმინე და ნუღარ მემთვრალბო.
თაკი იცან, მე იგი ტყვიან ისევე მაქვს, ეს დღე ვი-
ცოდი და თუ უწინ მაიქცა, მასცა დაგარეკვდი. აჰ.
ახლა შენი ქონება ღმერთმან მოგახმაროს! მერქ

კარგად იხმარა, ისევ დიდებული ვაჭარი შეიქნა, რა ალებ-მიცემა დაიწყო.

საქონელი ბევრი სჯობს, თუ კაცი კარგად იხმარებს, თვარა გლახაკი ავ მდიდარს სჯობს. ძველად თქმულია, ერთმა გლახაკმა თქო: რძე მეფეთ ვჯობ-ვარო, ამაღ რომე, რაც მაქვს, მეუოთის და კიდევ ეკერვარო; და მათ ხმელეთი იშოვონ, არ იმყოფი-ნებენ და არც გაძლებიანო!“ ჭკითხა მეფემან, რადგან სიბრძნის სწავლას ჭსემობ, რა უფროსად სასიამო-კაცისა და რა სწეუნი და სამძიმებელი? მოახსენა ჭუმბერ აჩაკი:

ერთი მეფე იყო დიდებული და სამი ქე ესვა. თქვა მეფემ, გამოვცადო შეილნი ჩემნიო, რომელს აქვს სამეფო ჭკუა? ჭკითხა სამთავე, რა უფრო გე-კლუცია, რა უფრო მსუქანია და რა უფრო მაღლია? უხუცესმა ქემ მოახსენა, ცოლი ჩემი კეკლუცი არს, და ცხენი ჩემი მსუქანი, და ქორი ჩემი მაღლი. მათ მათი მჯობი იმჯეს. მამამან უთხრა, მეფობამან ვერ გახილარს შენაო. საშუალოს თქვა თერობა მამისა და მოახსენა, დედოფლის ულამაზესი, და მეფის ცხენის უმსუქესი, და მეფის შავარდნის უმაღლესი არა იქნე-ბის რაო. მასცა უბრძანა მეფემან, სამეფო წილი არა გხედესო. ჭკითხა უმცროსისა, და თქვა, განა-ფხულის უკეკლუცესი, და შემოდგომისაგან უფრო მსუქანი, და თვალთაგან უფრო მაღლი არა იქნე-

ბის წინა პირსა ზედა ყოვლისა ქრისტიანისათა. მოუ-
წონა მამასა და სამეფოდ იგი შეისახა.

ვიცი გამოცდი, მე რომ კიდეც არ ვარტყიო-
კინ გივის, შვილი სხვა ანუ ძმა იუოს მკვიდრი.
ჭრქვა მეფემ, კეთილს იტყვი სიტყვასა და მაშინგ
ხამს ზოგნა მისიო. მოახსენა ჟუმბერ, ცოდვის უ-
მესი ცოტას ხანს არა არის რა, და ბოლოს სამს-
ლა არის და საწყენი, პირველ უხაროდეს, ბოლოს
ინანდეს. მაღლისაგან და კარგი საქმისაგან თუფრო
შესამართავი არა არის რა, და რა ხელთ აიღოს.
ადვილად ჭქმნას, პირველ უხაროდეს და ბოლოს
უხაროდეს, დიდად სიამე შეექმნას. აკის და ცუდსა
საქმეს ბოლო მოკლე და საწყენი აქუს, და კარგსა
სამადლოს დაუღევნელი საუკუნომდი. იქნა არაკი:

ორნი ძმანი იუენენ, უხუცესს ცოლ-შვილი ჭევან-
და, მწწყმი უცოლო იუო. გაიყარნენ მშობისაგან და
ერთად კელარ დადგნენ, ყოველივე გაიყვეს, რაც
ჭქონდათ. რა ჰური გაიყვეს, ერთის ორმო კალოს
აქეთ იუო და მეორისა კალოს იქით. უხუცესი მოი-
პარეკდის თავის ორმოდაჲ ჰურსა, და ძმის ორმოში
ჩაჭურიდის, და იტყულის, მე ღმერთმან ცოლი და
შვილი მიბოძა, მომგებულნი მეჰანან, მას ძმას არა
რა ჭევს, ეს იმისი იუოს და მან ჭამოს. და იგი
უმარწყმესი ძმა მოიპარეკდის თავის ორმოდაჲ და
უხუცესის ორმოში ჩაჭყარის: მე მარტო ვარ და

ჩემი საჩხო, სადაც შივალ, ადვილ არს; იგი მმა ჩემი წყრილ-შვილი არს და მას უფროსი უნდება და მისი იუოს. ესრედ დაჭეკეს ყოველნი ღღენი, და ღქრთმან ორთავ გაუმრავლა ყოველი, და არა მოაკლდა საზრდო მათ.

მადლისა და კეთილისა საქმე ღმრთისაგან განმრავლებისო, უბრძანა მეფემან, მალეით არ მოეპარათ და ორმოში არ ჩაეყარათ, ცხადად მიეცათ, ვინ დაუშლიდაო? გაეცინა ჯუმბერს და ეგრე მოახსენა, კაცის გული ვიწროა, და განაყოფი განაყოფის ქიშში იქსება, და ცხადად სიკეთეს არ უზამს. მერმე სამადლო საქმე მალეითა სჯობს და ღმერთიც უფროსად შეუწარავს: კაცმა შენზე სამსახური ქნას, იკვებდეს და ზეაობდეს—გეწეინება! თქვა ჯუმბერ არაჲი:

ოწნი მეფენი შეიბნენ. ერთმან მეორეს სძლია, შეიპყრა და ორმოში ჩააგდო. გამოხდა ღღენი, მივიდა ერთი მცნაური კაცი და ენება ამოეკანება და გაპარება მისი; ჩასძახა ორმოსა შინა და უთხრა: კარგათ არა ვიქ. რომ გაგაპარო? მან მეფემ მადლი უბრძანა; თოკი ამოიხიდა და აღმოეყვანა. კიდევ უთხრა, კარგად არა ვქქმენ, რომ აღმოგიყვანო? მეფემ კიდევ მადლი უბრძანა. მესამედ კიდევ უთხრა, კარგად ვქქსნო? ეწეინა მეფეს და დაიძახა, ვინ ხართ ამ კაცმა გამაპარაო! მოვიდენ მცველებო.

შეიპურეს ორნივე. ჭკითხეს მეფესა, რად გაამჟღავნე და არ გაიპარეო? და თქვა: ვირემ ამომიფუანა, საუკუნედურით ამავსო; თუ შინ მიმეწივა, კიდევ დამარხობდა, აქვე უოფნა ვირნივე.

აწ კარგი საქმე ასე უნდა ქნას, ან ღმერთს დაუმაღლოს და ან კაცმა მოუწონოს. უბრძანა მეფემ, მომწონან ეგრე შენი სიკეო. რა იცხი მარტვილმა! მოახსენა ჯუმბერ, ყოველივე ღვთისაგან არს და მის გარდა სამის საქმით მჭირან. პირველად კარგის ხალის ნერგი ვარ, მეორედ ხელოვნის მუბადის შეწერ თილი, მესამე ფრთხილის შემნახავის ბარკუელი უბრძანა მეფემ, ეგენი ვინ არიან? შეიღმა მოახსენა ნერგი თქვენი, რომელთა მშეკით; მუბაღე სეღრა კეხირი, რომელმან აღმხარდა, და შემნახავი ღვთის რომელი მასწავლის. წარმოდგა რექა და უთხრა ჯუმბერს, ორი ეგე მართალი სთქვი, და ერთი იმ ტუენე. ჭკითხა ჯუმბერ, რომელი? უთხრა რექა ნერგი და მუბაღე მართალი და კარგი, მხარკუელი და ტუეალი. უთხრა ჯუმბერ: თუკა მე სამში ერთ ტუეილი ვსთქვი, სამში ორი მართალი მჭირს, და შენ ორივე ცუდნი გჭირან: მამაცობაში დიაცობა, და ცობაში გერც მართლა დიაცობა. უთხრა რექამ, ღვთისს უწვრთია ეგ შემთვისაო. თქვა ჯუმბერ არაუ

ერთი აქლემი და ერთი ვირი დიად დაღუ ტიღნა დამძიბილდნენ, და თავის პატრონს გაეპარა

ნენ, და წავიდნენ აგარით ადგილთა, დიდად გასუ-
ქდნენ მთასა ზედა. დააკაწრათ სიმჭლე და ზურგის
სიმჰალე მათი. ვირმა უთხრა, ძმაო, სიმღერა მინდა
ვოქკაო. აქლემმა დაუშალა: ნუ, ძმაო! აღარ გახსოვს,
რა ჭირში ვიყავით? არამც ახლოს კაცნი იყვნენ, ხმა
ესმას, წავიყვანონ და უარესი გვიყონო. არ და-
ჯერა ვირმან და დაიუროუნა. მეტად მაღალი სიმღერა
მოუვიდა! და თურმე ახლოს მოგზაურნი იყვნენ.
აქლემები და კარაულები დასცვივნოდნენ. ესმათ მათ
ხმა ესე, გაუხარდათ დიდად, და თქვეს, მივიდეთ
ესახოთ, ან შენობა იქნება, ანუ ქარავანი, ეგება
უღაყი გვაქარაონ. მივიდნენ, ნახეს ერთი აქლემი და
ერთი ვირი მსუქნები უპატრონონი იყვნენ; წაიყვა-
ხეს და ორთაჲ მძიმედ აჭკიდეს. რა გზა გაგძულდა,
ვირი დამძიმდა და დადგა. კაცთა მათ აღიღეს ვირი
და მისი ტვირთი, ორივე მას აქლემს დაადგეს. წაი-
არეს, ერთი ვირი გზა დახუდათ, დიდი კლდე გარდა-
საყარდნელი იყო. აქლემმა უთხრა ვირსა, ძმაო,
მინდა დავუროკდე და სამაია და ცეკვა გქქნაო. ვირმა
უთხრა, რა ადგილს სამაია არისო? აქლემმა უთხრა,
იმისთანას სიმღერას, ამისთანას ადგილს ცეკო უნ-
დაო! ჯერით აქმართა აქლემი, ვირი კლდეს გარდა-
გდო და დაჩეხა.

მის მსგავსად მაგ შენს სიტყვას ამისთანა ჰა-
სუხი უნდა, თუკარემ ყველამ იცის, ჩემი ცოდნა სულ

ლეონის ნასწავლები მაქსო. თქვა რუქამ: გაიშე!
ლეონ მარტო იყო და რას ღამოდა, აწ მეთვის პეც
მიუყენებია და მისი ნებად გაუზრდია, რაღა მექნე-
ბაო. თქვა აჩაკი რუქამ:

ერთი მეფე იყო, ჭფიტეკა, მე სიკვდილო
ეგრე ვერ მომკლავს, მეც ის არ მოკვდაო. მოი-
მზადა ახჯარი და ხრმალი და რაკა, მზა უდგა სიკე-
დილსა. რა დღე მოუვიდა, დასნეულდა, სატურგელი
ახლოს დაიწყო. რა შეწუხდა, კელი ხმალს მიჭყო.
ველარ ამოიღო, აგინა სიკვდილსა და უთხრა: ეგ რა
მამატობა არისო? კაცს პირველ ღონეს წაართმევ და
მერმე მოჭკლავო. თუ გულოვანი ხარ პირის-პირ
შეგებო!

მის მსგავსად თვით ის იყო, და აწ პატრონის
ჩემისა შვილი წაუგვრია, და რითღა გეუბნაო. თქვა
ჯუმბერ აჩაკი:

სულთან საღიმ ჭკითხა თავის ვეზირსა, ვინცა ვინ
კატნი ღვინოს სმენ, რად სმენ, რომ უოველი ავი ღვინოს
შეუძლიან და სიმთვრალეს მოაქქეს. ვეზირმა მოასხენა.
ღვინოს ავისაგან კარგი უმრავლესი შეუძლიან, ღვინო
ბრმას თვალს აუხილებს, საჰვარს აკლენს და გლა-
ხაკს განამდიდრებსო. მოასხმევინა სამივ ხეიბარნი
ფადიშამ, და პირის-პირ დასხეს, და ასკეს ღვინო.
რა დაითრო, ბრმამ თქვა: ღმერთო, ადიდე ხელ-
მწიფე! რა კარგსა და წითელს ღვინოს გვასმევსო!

საჰარმა უწეინა და უთხრა, ვისთან უბნობ; ხელმწი-
ფის მზემ, ესეთს წიხლს ჩაგაზელ, გვერდი მოგტე-
ხო. გლახამ უთხრა, მოჰქალ და მ, სისხლს მაესტე-
მო. კეზირმა მოახსენა: აჰა, ბედნიერო! ღვინოს ეს
ყოველი შეუძლია. ან მან რით ნახა, ან იგი რით
გალახევდა, ან ესე სისხლს რითი მისცემდა?

ჰე შენ, რუქავ! შენც რომ მათსაებრ ხეიბარი
ხარ, და ღვინოსაც, კეჭობ, ეწეობი. თვარა მაგ გვა-
რებს რა გაამბობინებს. უთხრა რუქამ არაკი:

ერთი საბრალო კაცი იყო, ერთი ანხელი რმა-
ლი ჰყვა. აგინებდა რძალი იგი და ეტეოდა, წადი
იქუდუ, იშოკე და მოიტანეო. ესეწებოდა კაცი იგი,
იგი დიაცი არ მოუშკა. დღესა ერთსა ნაცემი და
ნამტირალევი რძლისაგან კლიდა, ნახა შვიდი აქლეში
აბრეშუმით დატვირთული, უპატრონონი იუენენ. წა-
სხა და ერთს ტყეში დამალა, და მოვიდა მუნვე-
მის აქლეშების მამეხარი კაცი შემოეყარა; ჰკითხა,
შვიდი აქლეში დაგჰქარგე, და თუცა რა მისი გამიგნო,
ერთს რაც კეიდოს, მოგტე. მან კაცმან ეგრე უთხრა,
მე არ მინახავნან, მაგრამ ასეთი მისანი ვარო, რა-
მე ჩემისთანა მოგვი არ იქნებაო. თურმე ერთი
ცუდი წიგნი ეპოვნა, და უბეთა შინა ეპურა, გამოი-
ღო და ჩახედა, ეგრე უთხრა, შეკვიგენ, და სხვის
გზით წარუძევა, და ეტეოდა; აჰა კაცო მიჰყავნო,
ზოგჯერ რა უთხრის, და ზოგჯერ რა. რა მას ად-

გიღს მიახლოვდა, უოსრა, მათ კაცთა ალღო აიღეს და აქლემნი დაუტევეს და თვით გაიქცნეს; ჩემს სამისნომ ასე მამცნო. მიიყვანა, აქლემები აჩვენა და ერთი ტვირთი აბრეშუმი მისცა, მიიტანა შინ. რძალმა დია დაუშაღლა და ეგრე უთხრა, კეოილი მაზღი ხარ, ესე ჭეოფდეო. მას უამსა შეიყეს თურმე ერთი უსასყიდლო თვალი დაჭკარგოდა, და იეო დიდი გამოძიება და ძეხნა. მისთან მივიდა იგი შეაქლემე და მოახსენა, ძოღან თქვენი აქლემები დაგჭკარგე, და ერთი მისანია, მან მიპოვა. გაგზავნა კაცი და სწრაფით მოიყვანეს. დიდს სეფესა შინა მრავალი მისანნი სხდეს, და ბოლოს კერძო იგი ახალი მისანიც დასვეს. ერთს მონას თქროს კროჭითა რაღაც დაჭკონდა და იტეოდა, რომელიც ამას გამოიცნობს, ამას შიგან რა ძეს, იგი ჭკარგებს თვალსა მასო. შეიქნა თქმულობა, ზოგმა თვალი თქო, ზოგმა მარგალიტი, ზოგმა სხვა რამე. რა მას ახლო მიიტანეს ახალ მისანთან, მივიდა, მან საწყაღმა არა იცოდა რა, ამოიოხრა და თქვა: ვაი ჩემო რძალო, რა უბრალო მამკალიო! მან გულის მართლით თქვა და შეფემ გაიცინა, იგავით თქვაო. შიგ თურმე მკალი იჯდა და ზმად ჩამოართვეს კაცსა მას. გაიყვანეს და სამეფო სამოსელში შემოსეს, მეფის საწაღში დააწინეს და მეფისავე ცხედარი დაუცეს; გარ სეფე-წუღნი მოუყენეს, ესრეთ დიდი ჰატივი დასდვეს. იგი მასანი

ამას ცდილობდა გავიშაროო, თუცა სეფეაწულთ დაჟ-
ძინოსთო. თურმე იგი თვალი ერთს მსახურთაგანს
მოეპარა და რა სხვათ დაეძინათ, იგი მომპარავი
ფეხს მოეხვია, მე მოვიპარე და ნუ გამამხელო. მას
კაცს დია იამა და ეგრე უთხრა, მე დილასავე ვსცან.
მაგრამ ჭაბუგობასა შენსა ვერ უყავ, შემბრადდი და
ვერა ვთქვიო; აწ წადი, მეფის საბატეს შიგან ერთს
ღერღეტს ჩანთიქი და მხარს მოსტყუე, და მერმე
შენ შენად გაისვენეო. რა გათენდა, ახალი მისანი
მხიარულათ ასპარეზსა შიგან დადგა. გამოვიდა მეფე
და ჯარი, ჰკითხეს თვალისა. გამოიღო წიგნი, ნახა
და თქვა: რაც მეფის ღერღეტნი იუოს, მოიყენეთო.
ნახა, იგი ნიშანი არ იუო, თურმე მუნვე გაეშვათ.
უთხრა მათ მომეყანთა კაცთა, ერთი მხარამოტე-
ხილი ავლიაო. გაუკვირდათ უოგულთა და იტუოდენ
მისთვის ქებასა. მოიყვანეს იგიცა. უთხრა, გაუშეთ
უბე, მაგასა ჩაუნთქავსო. გაუშეს და თვალი გამო-
უღეს. იამა მეფესა, მრავალი საბოძარი მიანიჭა და
ერთი თავისი საჯდომი ცხენი ოქროთ ავაზმული
მისცა. ეს კაცი თავის გაზდაში ცხენს არ მჯდარიუო
და იგი ცხენი ჩვეულ იუო, რა მოედანს აქაი გამო-
ვიდის, მეფე იქითვე თურმე გახბრუნედის. რა შეკ-
და და გამოვიდა ამ თავს, გაბრუნდა ცხენი იგი და
გაჭენდა, მან კაცმა თავი ვეღარ დაუჭირა, შეშინდა
და შექმნა ძახილი, მიშველეო, მიშველეო! რა სა-

ჯინიბოსთან მივიდა, საჯინიბო დაიქცა და შეფის ცხენები სრულიად დახოცა, და ესე ცხენიც დადგა. მერმე მან ახალმა მისანმან თქვა: შეიდანს იქით რა გაველ, ეს საქმე ვსტან და გიძახდი მიშეკლებას, და არავინ მიეშველენითო. იგი ცხენი მეფესავე მიაართო, და მეფემან სხვა ურიცხვი საქონელი უბოძა. რა შინ მივიდა, აიყარა და გარდაიხვეწა, იცოდა ბოლოს მისი სიმტყუფე სააჯმნოდ შეიქმნებოდა, და მით ძოწჩა.

აწე, ძეო მეფისაო, შენი ღეონ აწვე გაიპზა-როს, იგი უჯობს, თვარა მაგის სიცრუეკს სცნობთ და არ უჯობს. უთხრა ჯუშბერ არაკი:

იუჰსენ ორნს ძმანი, ერთი მეფეს ახლდა, და ერთი შინ იჭირვოდა. მეფეს რომელი ახლდა, ცრუ იყო, ახლდა მეფესა და მრავალს აძლეკდა; შინ რომელი იყო, უცოდინარი იყო, და ძმას ეტუოდის. მე შენის ტუუილის დაწნომას არა კჯერკარ; თუმცა შენ გაძლეკს შეიფე, განა მე ტუუილს კერ მოვიგონებ, რომ მეფესთან კსოქკა, და მეც მამცეს წყალობა? ცრუ ძმა ეტუოდა, მე რასაც ვიტუვი, იამება, და შენ ბევრს გიზიდავ, არას განაღვლებ, და არა გვედრი შენ, და იუკ მუნ. მან არ დაიშალა, მივიდა მეფესთან და მოახსენა: ჭკერთა შიგან ძაღლთ ეეფ მესმის! ენება მეფესა მოკკლა მისი: ესეთი ტუუილი ვით მკადრაო! მოვიდა ძმა მისი ცრუ და მოახსენა, ეგე ძმა ჩემი მწყემსია. და ბრიევი, თვარა ტუუილი

არ იქნება, ამაღ რომე არწივი ძაღლის ლეკვს აიტაცებდა, ჭაერთ სიმაღლეს წავწყავი შამოესმოდა. სიბრყიუით მას გერ გაუსინჯავს და ძაღლის უეფად მოგახსენა. იამა მეფესა, აღარ მოკლა და კაბა ჩააცვა. მოვიდა შინ, ძმამ უთხრა, სიკვდილს მოგარჩინეო, აწ შინ იყავ, შენ სამეფო სიტყვა არ იცოო. მან რა კაბა ჩაიცვა, უდიდესი ტუფილი მოინდომა, მოვიდა მეფესთან, მოახსენა: ერთს ირემს ისარი შეესტეორცნე, ყური და ფერხი წარჭკვეო, დაეცა და მუჟად გარაოდ შეიწვა და გჭამე. ბრძანა კიდევ მოკვლა მისი, მეფემან დიდად იწყინა ტუფილი იგი. შეეწალა ძმასა, წადგა და მოახსენა: წელანვე მეფობასა თქმუნსა კჭკადრე, უცოდინელია და ავად მოქმელი; ისარი კარგა იცის, ირემი თურმე ყურს იფხანდა. ისარი ესროლა და ორივ წარჭკვეო, ირემი დაეცა. ისრის ჰირი ბასრისა იყო, თურმე მუნ ტალი დეხულა, ისრის ჰირი სცემია, რეცხლი დაჟიკესებია, ჩაღას მოსდებია, ირემი გაურუჟავს; მუნ მისხმოარე მოცხრის ხე მდგარა, ის ზედ დასტელეტი, იგი უჭამია, მუჟე გარაო ჭკონებია. მოარჩინა ძმა და განუტყვა.

ეს ლეონ ცრუ თუ არის, ამისი სიტყვა მეფეს იამების და შენ რას ჰლი? არაკად თქმულა: ბატრონსა შენსა უეკარდეს გველიო, შენგან უბეს ჩასმას გელიო. მეფეთა თანა მეოფთა სამნი საქმენი

უნდა სჭირდესთ: პირველად, რომელიც კაცი უყვარ-
დეს, იგი არ შეასმინოს, თვარა სიყვარულით არ
შეისმენს, და შენ დაზიანდები; მეორე, ვისიც სიტ-
უვა იაზრება, შენც უქო, თვარა უძაგო, არ ეძაგება
და შენ განსცრეჲდე; მესამედ, ამას ცდილობდე, რომ-
მელი მისი გულითაღია, იგი გაიერთო, თვარა დღე
დაგიმოგვლდება. თქვა რუქამ არაკი:

სამსი ამხანაგნი შეიყარნენ, ერთი ისპანელი,
ერთი გილანელი და ერთი განჯელი; ერთმანაერთს
თემი უქეს. ისპანელმა კაცმა თქვა, ჩემი თემი ასე-
თია, ძველი და ახალი ნესვი ერთად დასდვა, ვერა
სცნობ, რომელი წლეუა და რომელი შარშანდელი.
გილანელმა თქვა, ჩემი თემი ესეთია, ცოცხალ კაცი
და მკვდარი ერთ საგებელში დაწვინო, თუ ცოცხალ-
საც სძანავს, ვერა სცნობ, რომელი ცოცხალია და
რომელი მკვდარია. განჯელმა თქვა: ჩემი თემი ესე-
თია, რა კაცი მოკვდება, ექვსი თვე ფეხზე ვალს და
მეშვიდე თვედ სამარედ ჩაკალს, განაფხულს ცხელებას
დაფუქებს და შემოდგომაზე მოკვდება. არც ერთის
თემში კარგი არ იყო, მაგრამ მათ მოსწონდათ.

გვ შენი ლეონ ღია ავი გაციან, მაგრამ მისი
ავი და კარგი, ორივე კარგა გიხნს, რასათვის მას
არ ზაფხუბ და შენ მეუბნები. ჯუშბერმა თქვა: შენ
რომ რისათვის უღვაში და
წიერი გაგცვივდა და

უთხრა რუქამ ლეონს, მოუხიბლავს და შეუგრძნობს. უთხრა ჯუშუბერ არაკი:

თვალხილული კაცი გინმე მოგიდოდა გზას და ოცი მარხილი თასა აქუნდა. გზასა ზედა ერთი უსანაოლო და უწინამძღვრო გლახაკი შემოეყარა, რომე არგნის ტყეებთჳს ჰყოლებდა გზასა. თქვა თვალხილულმა, გამოგისტადო, ბრმა ესე ვითარი კაციო? წავიდა მის ზირისპირ, და ზედა შეეტაკა, და დაიძახა, გინ მეტყუე ბრმასა ამას, რომელს წინამძღვარიც არა მყავს, რათ დამარეტიანე, ღვთისა არ გეშინოდა, რომ ესე მიყავო. მან ბრმამ უთხრა, მეც ბრმა ვარო და ჯოხით ვალ, უცნაურად გიტაკე, ნუ მახრალეხო. დასხდენ და საუბარი რამ დაიწყეს და აღერსობდენ. უთხრა თვალხილულმა, მე ნათხოვნი ოციოდე მარხილი მაქვს, და არ ვიცი რომელი წმიდა ვეცხლიაო და რომელი უაღბიაო? ბრმამ უთხრა, მე ვიდრე თვალი მედგა, ვეცხლის მეშა ვაყავ და მე ვჰყრიდი, ზომეც, განვიხილავ, ეგელას ხელით ვიცნობ და მე გაუწყებ მისცა უოგელი და მან ბრმამ სარტყელს გაიხვია, გაეწინა და ხსულში ჩაწვა, დამალვა ეგონა. რა ხანი დაიკვირას, თვალხილულმა სახილი დაუწყო: რა ჰქენ და რა უყავ, რად დაიკვირანე? დაუწყო კვდრება, ნუ წამართმევ უსინათლოს, მრავლის ჭირით და სვლით მიშოვნია, ჩემი ცოდვა ნუ გინდა. მას ბრმას დასტურ ბრმა ეგონა და ემაღლებოდა. თვალხილულმა კვდრება და-

სრულა, აიღო ერთი ქვა ფერხთა ზედა ჭკრა. ბრმა იგი მუხით აღდგა და სსვაგან დაწვა, გაჰარკა ეგოსა. აიღო მეორე უდიდესი ქვა, და ეკოდრა ღმერთს, მე უსინათლოსა ესოდენი ნაგლახაკარი მომჰარა, თუცა კემართლებოდე, ბეჭთა ზედა კჭკრაო. სტუორცა, ბეჭთა ზედა დასცა. ბრმამან იგიც გასძლო და ხმა არ გასცა. მუხითაც გაიჰარა და სსვაგან დაწვა. მესამე აიღო და თქვა, ღმერთო, ეს ქვა შუბლსა კჭკრაო. მან ბრმამ ესე თქვა: ორი სადაც დამინიშნა, მკრა, და მას თუ შუბლთა მკრავს, მოკჭკვდები, და ეს ვეცხლი ვის დარჩეს. უეივლა, ძმაო, რას სწუხ, გამოძრეკა მნებავს ავ კარგთა და მოცემო. მან თვალ-ხილულმა ავინა და ეგრე უთხრა: ბოროტ ხარ! მე თვალ-ხილულსა შენ ბრმა ვეცხლსა მჰარაო?

მის მსგავსად შენ გონების თვალთ ბრმა ხარ და ყოველნი შენებრ გგონია. რუქამ უთხრა, შენ მარტვილი ხარ და უცუნური, და ღეონის მაცთურს სიტუკას გაჭეოლიხარ, არ გასინჯავ და გაუსინჯავი გაცი უღონოდ ფათერაკს დაეხმის. თქვა არაკი:

ერთი ვირი გლახაკის კაცისა, მიჭირებული და მჭლე, გაეჰარა პატრონსა თვისსა და წაეიდა, ურთს მაღალს ადგილსა დაისადგურა. ესეთი ადგილი იყო, დიდი წყალი სადიოდა, და წელისპირს ხენი შეენიერნი იდგნეს, და დიდი კლდენი მოსტემდნენ, კარდნი მწკანენი ყავილოვანნი, თუჩმე ვეუხვის სამკვიდრო

იყო და მუხ დაცა. გეფხვი ნადირობას იყო, მოვიდა, ნახა; დიდად ეუცხოვა, დიდად შეშინდა. რა ვირმა გეფხვი ნახა, თავისი სიკვდილის მოტიქელობა ეგონა, უფრო წაიტქეიტა და დიდად დაიფერნა. გეფხვს ესეთი შიშის ზარნი დაეცა, გზათა კეპლნი ველარ გაიგო. კლდეზე გარდაიჭრა და გაიქცა. მიმავალს მელი შეხვდა. სცნა, შეჭირვებული მივიდოდა, თაყვანისცა და მოახსენა: ნადირთ მეფეო, სად მიხვალთ, ან რად დაგიღრეკიაო? მან უთხრა: ჩემს სამეფოს ერთი უცხო ბუმბუკასი მოსულა, მისის შიშით ველარ დავდებ და გამოვეცალე, მით დამიღრეკიაო. ჭკითხა მელამ მისი ამბავი. მან ყველა უამბო: სახე მისი, ოთხფეხობა, ყუჩადიდობა და ხმაშაღლობა, თერი და, რა რამე სჭირდა, ყველა. მელამ მოახსენა: ეგე ვირია, ნუ მირბი, მას გაკასებ და შენ უზრუნველად განისვენე. გეფხვმა არ მოუსმინა; მელიც თან გაჰყვა, წაგიდნენ. შემოეყარათ მგელი, თაყვანისცა და მერე მელას ჭკითხა: რად შეჭირვებულა, ანუ სად მივა? მელამ მგელს ეოვედივე უამბო, ვირის გამოქცეული მირბისო, უშალე და არ დაიშალაო. მგელმა მოახსენა, ნუ სწუხარ, ჩემი სადილია, დია მშინ, წავიდეთ, მის საქმეს მე მოგასსენებო. გეფხვმა იბრე უთხრა, თუ ჩემი ღაღატა არ გნებაენ და მართლა შეტყეით, ერთი თოკი მოაღეთ, შუა მე მოკვებმი და აქათ ერთი მოვებით და იქით შეორე. ერთად

მივიდეთ და რაცღა დაგვემართოს, სამთავ სწორედ
დაგვემართოსო. წავიდა მელი, თოკი მოიპარა, ჰოი-
ტანა, საინე განოქნეს და ერთად მივიდნენ. რა
ვირმა ესენი ერთად მისუდნი ნახა, ვაკა გაუმრავლ-
და, შექნა ყვირილი და სახილი. ვეფხვი შეშინდა,
მჩხეკვლების აღარა უსმინა რა, თოკს მოიზიდა და
ოროსივ დაარჩო, თვით გარდაიხვეწა. ბოლოს თქვა.
თუ არ მას ადგილს, ჩემი დარჩომა არ იქნება, წა-
ვიდე და მას ბუმიხერასს ვეძო, ვეკა დამინდოს,
და, ჩემს ადგილს კიდეც ვნახვიდე ხოლმე. მივიდა
ვირთან დიდის კრძალვით, შეესვენა და ეძო. ვირს
მისგან ეშინოდა და მას უფრო ვირისაგან. უბრძანა
ვირმა, რადგან მეძო, კარგათ დაგარჩენ, ჩემის სახ-
ლის უხუცესობას მოგცემ, ორს შევოდებას შეგი-
ნდობ და მესამეს ვირიდე! იფხენ და განისვენებდნენ.
გამოხდა ხანი, ვირს ეძინა. ვეფხვს ნაკარდი მოუხდა,
წყალს გაღატა, მჭიკლს კუდი დაჭერა, ვირს წუნწკლი
შესხდა; გაიღვიძა, იწეინა და დიდად დატუქსა. მკო-
რეზე ვირი წყალში ჩავიდა, წყალი დიდი იყო, ვირი
წაიქცა და დაღუპა, შეიჭრა ვეფხვი, ვითამ ბატონს
მოეხმარა და გამოიყვანა. ვირი მიიყვანა ეძებდა, თუ-
ცა გავიცალოვო, გაუწერა: მე კალასს ვნადირობდი,
შენ რად გამოიყვანეო! ვეფხვს მესამეს შევოდების
რიდი ჭიონდა და გარდაიხვეწა, იგი ადგილი ვირმა
დაიკვიდრა.

ძეო მეფისაო! ეს არაჲი ამაღ მოგახსენე, მას
ვეფხვსავით მრჩეველებს ნუ დაადრჩობ, უკვანს ნუ
დაემოები, გაუსინჯავად საქმეს ნუ იქმ, თვარამ
ბოლოს დაინანებ. თქვა ჯუშბერ არაჲი:

ინდოთ მეფე ახანოს იუო, იბანდა, დალაქი
თავს ჰპარსევდა. რა ეელთან სამართებელი მიიღო,
მეფეს უთხრა, შენი ასული შემრთეო. გაუკვირდა
მეფესა და მიცემას დაჰპირდა, გამოვიდა ახანოდამ,
ვეწირთა ჰკითხა, ვით შემომბედა ქალის თხოვნაო.
მათ მოახსენეს: ფეხი სალაროსა ზედა სდგმია და
მას უთქმევინებია. მოთხარეს ახანოს ძირი და სულ
ოქროთა და ვეცხლით სავსე იუო.

რუქამ! შენც ფეხი ან განძთა ზედა გიდვს და
ან ღმერთს გაუწირავ-ხარ სიკვდილად; თვარა ესეთს
უბადოს რათ უბნობ! უთხრა რუქამ არაჲი:

სამნი ძმანი იუენენ, ერთი მხუნელი, ერთი ფეი-
ქარი და ერთი მკერვალი. უხუცესი მხუნელი იუო და
ბერიკაცი იუო, ცოლი მოუკვდა, და სხვის შერთვა
შოინება; ძმათ უშალეს და არ დაიშალა. რა არ იქნა,
ერთი ხან-დაზმული ბებერი დიაცი მოჰკვარეს, ვით
მას ჰფერობდა და ქორწილი უფუძეს. მასვე ღამეს
ერთი აქლემი აკიდებული განძით კარს მოადგა, მათ
შექორწილეთ აქლემი მოკლეს, ორმოში ჩაუარეს და
ტვირთა დამალეს. პირი შეკრეს: უთუცა მაძებარი
მოვიდეს, სხვა სიტუვა უთხრათ. ქორწილობა გარდა-

სწუდა, აქლემის პატრონიც მოვიდა. უხუცესი სახუნელთ ხუნდა; მუნ მივიდა, სცნა, აქლემის პატრონობა. უთხრა მეაქლემემ, ჯილღას გამაწვევბაო! მან მხენელმან უთხრა, ასლსა კსთესო. გაუგვირდა მეაქლემეს და ჭკითხა, აქლემი დავჭკარგე, თუ იცი, მითხარ და ბეგრს მოგცემო. მან უთხრა, თუ ზათხულო იყო, დიდი ანუული მოიხვნის. მეაქლემემ უთხრა, აქლემისას გკითხავ, ხვნისას არაო. მან უთხრა, ზანგელა ხარი უარშიობსო. შემოსწურა მეაქლემე და წავიდა. მივიდა სოფლის ბოლოს, ფეიქარი, ნასთესელეკდა, მასთან მივიდა, მასცა ჭკითხა: აქლემი დავკარგე, მისი რამ მაცნობე! ფეიქარმა უთხრა, ჩხარა მქსოველი ვარო, დღევ რის მოკესოვო. მეაქლემემ უთხრა, მე აქლემს გკითხაო, განა საქსოვარსაო. ფეიქარმა უთხრა, სხვისაა, თორემ მოგედიო. მეაქლემე შეწუხდა: რა თემს ჩამოვარდიო! და წავიდა. მივიდა სოფლად. მკერვალს ჭკითხა; მან ეგრე უთხრა, ჩემი ხელფასი ექვსი შაურია. მეაქლემემ უთხრა: ვაჟო! აქლემს გკითხაო, აქლემსაო! მკერვალმა უთხრა: დია მესწრაფება, შენ სხვას შეაკერვინეო. გაუშვა იგიცა და წამოვიდა. რა წყაღზე ჩამოვიდა: იგი ახალი ნაქორწილევი ბებერი დახვდა; მას ჭკითხა: მან უგელა უთხრა, ანიშნა, ერთი ამისთანა აქლემი მოვიდა, ჩემმა ქმარმა და მამლმა დაკლეს და ჭიხება დამალეს. მეაქლემემ ჭკითხა: როდის იყო? ბუ

ქმა უთხრა, სწორედ ჩემის ქორწილის დამესაო.
ან გაცმა თქვა: ამ თემის კაცი და ქალი სულაობით
ემტდარნი ყოფილანო! მე გუშინ დამეკარგა და ეს
ქერი თავის ქორწილის ამბავს მიაშობს! მუნითა-
ა წავიდა შინ ცარიელი. მან ბებერმა მართალი
ქვა, მაგრამ მან გაცმა არ დაუფერა.

მე მართლს ვიტყვი; მაგრამ ჩემი მართალი
ყუდილის უმეტესად მიგაჩნიაო, ჩემი სიტყვა კარგი
ვის გვარად გესმიან. ურმა ხარ და სიბრძნეს ჩემობ;
ატრონი ხარ და საჭურისნი გძულან, ან მეფის ძე
არ და ერთის კაცის მეტი არ გინდა, რადგან ესე
ჩქნობ, იგავს დაგიდგამ, და იგი ჰქენ შენ და შე-
მა ლეონ. ჯუშბერ უთხრა: რასაო?

რუქამ უთხრა: ერთს ვიწროს ხიდს დაგიდებ და
ყელ ერთი მგელი, ერთი თხა და ერთი სურგი
მივა ესრეთ თვითთა თვითთა გაიტანე, მგელმა თხა
რ მოკლას და თხამ თივა არ შეჭამოს. დაჭევა ძე
ეთვისა. დადვა რუქამ ხიდი, მოასხეს მგელი, თხა,
და ერთი ხორბლი თივა მოიღეს. მოვიდა ჯუშბერ,
იყვანა თხა, გახდა ხიდსა და დასვა მუნ. გამოხდა,
იყვანა მგელი, გახდა ხიდსა, მგელი მუნ დაუტყვა
თხა აწიერ გამოიყვანა. თხა დასვა, თივა აიღო,
ახდა ხიდსა და თივა მგელთან დადვა. გამოხდა,
ხა აიყვანა, გაიყვანა იგიც იმიერ და უთხრა, რუქავ,
ა შენი სიბრძნის იგავი, და აწ შენ ჩემი სცან: მე

ხელით მიქნია და შენ სიტყვით ჰყავ. უთხრა ჯუმბერ: ჩადგან საჭურისი ხარ, ცვისათვის დიადისა შექნისხარ და ამასი ქმნა შენი ხელია.

სამნი კაცნი უმეტარნი ერთს დიდს მდინარის კიდეს შეიყარნენ სამთავ ცოლები ჰყვან. მუნ წელში ერთი მცირე ნაკი ჰპოვეს, ორის მეტი კაცი ვერ დაეტოვად. ამ მდინარეს ეს ექვსნი ასე გაიყვნენ, რომ ერთმან მეორის ცოლი არ იხელთოს. რა გასინჯა რუქამ, ძნელი იგავი იყო, დია დატყუნდა და ვერა გაიგნა რა. შეიქნა დიდი თქმულობა მეფესა, კეზირსა და რუქას შორის: არა, ისრეს; არა, ეს უნდა იყოსო. ვერა რომელმან დაასკვნა. ჭრქვა რუქამ. ფიცა, ცუდი უგვანი მოიგონა, თორემ, არა ბრძნისგან არ გაიყვანებო. უთხრა ჯუმბერ, ჰე ნადირმა კურდღულა და ფრინველში ძერაო და კაცთა შინა. შენვე იცი, რაც ხარ, არ გასცრუვდებიო. რუქამ იგივე თქვა, ცუდი ტყუილი მოიგონა, თორემ კვ განისგან არ იქნებოსო.

ლეონ აფიცა ჯუმბერსა, შენვე გაიყვანე ეგნი. თუცა ფიცი არ ტყუოს. რუქამ ნება დართო. ჯუმბერ თქვა, სამთა მათ კაცთა სახელები ესე არს: მუღას, მეტურ და მარასან. მოიღო მელას ნაკი, ჩაჴდა, ჩაისვა ცოლი თვისი და განდა გაღმართ, გაღასა ცოლი და გამოხდა ამიერ. ჩასხეს მათ ორთავ ცოლები და განდა მას ქალთან. ჩაჴდა მელას ცოლი და

გამოიტანა ნაკი და მოვიდა ქმართან. ჩასხდენ მეტურ და მარასან და გახდენ თავიანთ ცოლთან. ჩაჯდა მეტურ, ჩაისკა ცოლი თვისი და გამოხდა მელასთან; მეტურ და მელას თვისნი ცოლნი იმიერ დაუტევეს და თვით მარასან ჩაჯდა ნავში, გახდა. მარასანის ცოლი ჩაჯდა და გამოხდა, და მელას ცოლი გაიყვანა; მერმე ნაკი მეტურ გამოართო, თვისი გაიყვანა და წავიდნენ. გაეცინა მეფესა, თქვა, არა გგონებდი ამა ქალთა წყალთა გახდომასა.

მოახსენა გეზირმა სედრახ: ამით ავი კაცია ლეონ და ნუ გინებს სიცოცხლე მისი, და მოჰყალ! შენი ძე უმეტარნი გაუზღია. მამამან შეილი შეას ესეთი და მზრდელმან აღსარდოს მსგავსი ამისი სიმდაბლით თხოვილი, წყალობით შოვილი ძე, და ჩვენებით ნახული სიბრძნით დასახული ლეონ. არც ჯუშებერ ულეონოდ, და არც ლეონ უჯუშებეროდ!

ამაზედ მოვიდნენ მოჩივრად სამნი ძმანი წინაშე მეფისა, რომელნი გაყრილ იყვნენ ძმობისაგან. უკლა გაეუთ და ოცდა ათი თხა ჰყვათ, იგი ვერც გაქწილათ და ვერც რიგდებოდენ. მოახსენეს მეფესა თხათა მათთა თვის, ათს თხას თითო თიკანი ჰყავს, ათს ორადი და ათს სამსამი; ესრეთ გვინებს გაეუთა, არც რომელმან ძმამ ძმაზე მეტი აიღოს, და არც თიკანი დედას მოსწყედეს. შეიქნა ცილობა და თქმა, გერა რომელმან გაუუო. ჭკითხეს ჯუშებერს ძესა

მეფისას და მან თქვა: ოცდა ათი თხა აჩის და ს. მოცი თიკანი. იგი ათი თხა, რომელსა სამ-სამი ჭყავს თიკანი, ხუთი საშუალს მიეცით და ხუთი მრწყმს, რომელი იქნება ხუთხუთი თხა და ათთხუთმეტი თიკანი და იგი ათი თხა, რომელსა თვითო ჭყავს იგიცა ხუთხუთი მიეცით მათ ორთავე, სწორი იქნება. და იგი რომელსა ორალი ჭყავს თიკანი, იგიცა ერთს მიეცით; არც მძას მძასე მეტი ერგება და არც დედას თიკანი მოსწყდება. რა ეს გაყვანა, მეფეს დიდად იაშა, ლეონს მადლი უბრძანა, სამეფო სამოსელი შემოსა, და თვისსა საჯდომს ტაიჭზუდ აღსვა, და ფრიადი საუნჯე მიანიჭა.

რუქამ თქვა თხათა და ცხოვართ ეოფა უსწავლებია, და ეს ოდენი დიდება მიანიჭა, თუცა სამეფო წესი და ჭაბუგთ ზნენი ესწავლებინა, თავის სამეფოს მისცემდაო. თქვა არაკი:

იყო ერთი მეფე, ღმერთობას სჩემობდა და კერტარავინ ეტეოდა, რომ ღმერთი არა ხარო. ერთი ჭკვიანი და კარგი კეზირი ჭყავდა, მან მოახსენა, რადგან შენ ღმერთი ხარ, მაშ მე შენი ანგელოზობა მიბოძეო. უბოძა მან ღმერთმან თავისი ანგელოზობა და გამოხდა ხანი; უბრძანა მან ღმერთმან მისსა ანგელოზსა, მოდი სასწაული ვქნათო. მისმა ანგელოზმა მოახსენა, თუ მისმენ, უცხოეს და კარგს სასწაულს ვაქნებინებო. დაუჯერა, და დააცლევინა სახლე

ბი მეფისა; ნესებითა, და ცხოვართ და ძროხათ ფაშ-
ფუშით აავსო, გამოიხშა კარი. საფეხულის ჟამი იყო,
ათი დღე დაეყოვნა, მეთერთმეტე დღეს მოვიდნენ:
ჩვენი ნაქმარი სასწაული ვნახეთო. გააღეს კარები,
ნახეს სრულ მატლი, ჭია და ფუნდურა დახვეოდა,
დაიხ აურთლებულ იყო. მეფემ უთხრა კეზირს, ეს
რა კვარი სასწაულია? კეზირმა მოახსენა, შენ რომ
ღმერთი ხარ და მე შენი ანგელოზი, ჩვენგან ესეც
დიდი სასწაულის ქნა არის და არც უფროსი გამო-
გვივაო.

ჯუმბერ რომ უფლის წულია და ლეონ ოსტა-
ტი, ესეც დიდია, თხა თიგნათ გაუოფა უსწავლებია,
და ეოკელს კაცს მოწონებაც გემართებს, თუარა და-
უწუნოთ, შერცხვინდება და მერე ძროხა კამბეჩით
საქმეს გელარ ასწავლის. უთხრა მეფემ არაჲ:

ერთი გუ და ერთი მორიელი დამშობილდნენ,
წავიდნენ გზასა და გასავალი წყალი დახუდათ. მო-
რიელი დაღონდა, გასულა არ ეძლო. გუმ უთხრა.
ზურგ შექექი, მე გაგიყვანო. შეაჯდა მორიელი ზურ-
გზე. გუ რა წყალში შეცურდა, მორიელმა ზურგზე
გბენა დაუწყო. გუმ ჰკითხა, ძმაო, რასა იქო? მორი-
ელმა უთხრა, რა გქნა, არც მე მნებაეს, მაგრამ ასეთი
გვარისანი ვართ, მტერსა და მოყვარეს ყველას უნდა
ჩჰკებნდეთო. გუმ დაიუყრყუმელავა, მორიელი წი-
მისცა და უთხრა, ძმაო, არც მე მნებაეს.

ჩემი გგარი თუ გესლიანს ხორცს არ გაიბანს, გასივ-
დება და მოკვდება.

რუქავ, შენი მსგავსნი ყოველნი მტრისა და
მოუკრისა მებენარნი არიან; მაგრამ შენ ეს მაინც
დამიჯერე, ასეთს საკბენს უგბინე, ან კბილი მოჭკი-
დო და ან წყალში არ დაიჩხო. მეღი შირუტეგია
და ესოდენი ჭკუა აქვს, რა მრავალი რწყილი დაე-
ხვეკის, იცის, შემაწეხებენო. შირში ჯღანს დაიჭერს
და გუდს წყალში ჩაჭყოფს; რა გუდის რწყილი ტან-
ში შემოვა, მერვე ტანს ჩაჭყოფს, რა ტანიდამაც
თავში ავა, ჯღანზე შემოეხვეკვა, თავსაც წყალში ჩაჭ-
ყოფს და ჯღანს რწყილებიანს წყალს მისცემს. თუ
ბეკრი რწყილი სულიერს შეაწეხებს, ბეკრი კაცის
მტკრობა, ნახე, კაცს რას უზამს? ამოენს სულში
კაცს ერთი მოუვარე არა ჭეკანდეს, დიდი სიავე არის.
მოახსენა რუქამ, კართა შენთა ავს კაცს ნუ დაადგენ
და მე არ გაუმიტერდები. უბრძანა მეფემ, ანუ თურა
ავი კაცი არ დაკაყენო, შირველ შენ უნდა გაგაძო. ეს
იცოდე, მეფენი საჭურისთა და სხვათაც საქმეს
ჭსცნობენ, და მეფეთ საქმეს კერა ვინ ჭსცნობენ, თუ-
ცა კაცი იგი არ გამეფდა, — რომ მათი საჯდომი მა-
ღალია, დაბლიდამ არ ინახება. შვილს უთხრა მეფემ
არაკი:

იყო კაცი ერთი ბრძენი, რომელი ვაჭრობის
სიმდიდრისაგან დაცემულ იყო, წაჰიდა და მოკლ

ზირი ყოვლისა ქვეყანისა, და მივიდა ინდოეთს. გა-
მოიკითხა მუნ კაცი მდიდარი, და მდიდრობისაგან
უმეტესად ღუთის მოშიში. რა აცნობეს, დაისწავლა
სახელი მისი, მივიდა და რქვა კაცსა მას: ძმაო!
ძოდან ორმოცი ლიტრა გეცხლი ისესხე, ახლა დი-
დად მეჭირვება და მომეც, ღუთისათვის გვედრები.
მან მდიდარმან უარ ჰყო, რომელსა არა ესესხა;
რას მისცემდა? უთხრა, როდეს ვივასშე, მოწამე ვინ
გივის და ანუ ხელით წერილი სად არის? მან კაცმან
ეგრე უთხრა, მაშინ საქმიანად იყავ და ესრე მითხარ,
არა მცაღს და სვალე მოდი, ხელით წერილს მოგცე-
მო; მე შენი მორწმუნე ვიყავ, დაგვერდი, მე სხვა
საქმე დამეცა, იგი დამავიწყდა, წაველ და აწ გთხოვ,
თუმცა მტუჟარ ვარ, შენ სახელი ღუთისა ჰფიცე,
რომ შენ ჩემი გეცხლი არ გვეალოს, და გარე შევი-
ქცე. მან ღუთის მოშიშმა მდიდარმა ეგრე თქვა: რა-
სათვის ვიფიცო სახელი ღუთისა ამა მცირედსა ზედა?
ეგოდენი ჩემთვის უბოძებია, მრავალს კაცს ეუფოა,
ორმოცი ლიტრა გეცხლი მას მივცე, და სხვა მე
მოვიხმარო, და ღმერთი არ გავიწერო. არ იფიცა
და მას კაცს თხოვილი მისცა. მან კაცმან რომელმან
წაიღო გეცხლი, ეგრე თქვა, ღმერთო, მართალი და
ჴეშმარიტი შენ უწყიო, ჩემის სიგლახაკისათვის ვქენ
ესე. აწ თუ გაქმნარჯოს სავაჭროსა ამას ზედა, ეოკე-
ლივე მონატები ამავე კაცს უძღვნა, და ეველაჟა კაჴ-

წყო. წავიდა კაცი იგი მახინს, ესრეთ ივაჭრა და გაშიდრდა, რომე უდიდესი კაჭარი აღარ იქნებოდა. რაოდენთა წელთა უკანის მუნვე ქალაქად მოვიდა, მონასა მდიდარი იგი, ჭპოვა და აწვია. აჰან იცნა და მან მდიდარმა გერა. შეიყვანა სალაროსა თვისსა, და, რაც რაჲ აქენდა, აჩვენა, და უკვირდა მდიდარს მას დიდება მისი, და სიმრავლე უნჯთა მათ; მოუწონა და უქო ყოველივე. მერმე მან კაცმან ამოიღო გლიტე თვისი სალაროსი და მიაბრუნა, და ხელს აგოცა; მოახსენა, ესე ყოველი შენია და ღმერთმან გაუფლოსო. მას მდიდარს მოღანდელი საქმე დაუწეპიყო, და ჭკითხა ვინაობა და ვითარობა. და მან ყოველივე ყოფილი მოახსენა: ჩემმა სიგლახაქემ მომაცანა, თორემ შენ ჩემი არა რა გეკალა. მე რაც მქონდა, გაშეკასხა, ესე ყოველი შენია, დაუპატრონეო. გაუკვირდა მას მდიდარს მის კაცის სიძნელე და გულგუთილობა. ერთი სარტყელი აიღო და ერთი საპერანბე; ეკრე უოხრა, ესეც ამაღ ავიდე, ნუ თუ გულის გლეხა შეგექნას, ღმერთმან შენ მოგახმაროს რადგან შენი ეგეთი გუთილობა ვიხილე, ჩემი რაც მაქვს, იგიც შენი იყოს!

შვილო ჩემო, შენთვისც მოუხდომე-
ბია და მეც მომიცია ადგილი და სამეფო ჩემი, და
დღეის იქით უფლებდე ყოველსა ზედა, და ნუშა
ვინ არს მტერი შენი. მოახსენა რუქამ არაკი:

ერთი მეპატრონე შევიდა მარანსა თვისსა ნახად ღვინისა. ნახა ჭურის პირს ერთი ჯამი იდგა, ჭკითხა მეპარნეს, რად დგას ჯამი ესე აქა? მან მოახსენა, რადენ ჯერ შემოვალ, თითოც ამით ღვინოს შევსკავ. ეწეინა მეპატრონეს და ეგრე თქვა, ჩემი ღვინო ამ კაცს აუოხრებიაო. და ერთი კაცი სხვა დაყენა თავს, რომე მაგადენს ღვინოს ნუ ასვამო. მეორეზე რა შევიდა მარანად, ნახა, ორი ჯამი იდგა ქვევრთან. ჭკითხა მეპარნეს, ეს რა უნდა იეოსო? მან მოახსენა, ერთი ჩემია, რომელითა ვსკემდი, და მეორე მაგ ჩემს ამხანაგს მოუნდებო, ახლა რომე დააყენეო.

ექა მეფეო! შენს შვილს კარგი სამეფო მიეც და ერთი მაგდენი სამეფო ღვინსაც უშოვე, თუაქამ ორთავ ერთი კი არ ეყოფათ. დიდად ეწეინა ჯუმბერს და თქვა არაკი:

ერთი მკალავი იყო, ვარს საფქვაკი აჭიდა, წიქვილში წავიდა, დაფქვა და გამოხრუნდა. გზაზედ ვირი დაუდგა. რა კელარ დამრა, ჯიბეში ნიშადური ედვა, ქვანედ დანაყა და ვირს გუდ ქვეშ ამოსცხო. ვირი ასეთი გაიქცა, მკალავი კელარ მოეწია. დაღონდა, ვირი არავინ მომტაცოსო, დაშეკარგებო! ცოტა ნიშადური თითონაც ამოიცხო, ეგება ვირს მოკეწიოო. ასე გაშმაგდა მკალავი, ვირსაც გაუსწრო, სოფელი და თავისი სხელიც გაიბინა. ცოლს მისძახა ჩემი

ნიშადური ცხარი იყო, მე კელარ დამდგარკარ და
გიჩს ეპატრონეო.

რუქავ, შენც ნიშადური წაგისვამს, იგი გაჩქარებს,
თვარამ მეფის წინაშე შენგან და ანუ სხვისგან მაგ
რიგი ვითარ იგადრება?—მერმე ჯუშებერ დადრკა, და
მამას თაყვანისცა, და მიწას აგოცა, და მოახსენა:
დამბადებელიმც შენი დიდებული არს, სვემც შენი
ბედნიერ ამალღებულ არს, სახელიმც შენი ნუ დაი-
ლევის! სიმაღლისა მდაბლის გულისაგან ბრძანებ,
თვარემ მე შენის ჰირის-ჰირ ჭვრეტასაც არა ვლირს
ვარ, არა თუ ეგეთს წყალობასა. მე თუმცა შენი
მოწყალე ბრძანებანი მესმიან, ყოველთა დიდებათ
უდიდესად მიჩნს, მე თუ რამ სიკეთე მაქვს შენგან,
თვარა ვინ ნახა, ქვრივს დათესოს და უბრენიგი მოი-
მეოს, ანუ ეკალი დაერგოს და ხურომა მასზედ მოე-
კრიფოს. კეთილი ხე კეთილს მოიბამს, თვარამ თა-
ვით თჳსით ხილი უნერგო კარგი არ იქნება, და
არც აღქატო ხე რწყევით და დაკაზმით გაკეთდება.
არაკად თქმულა: „ქორი ქორს სჩეკს, მერა მერუ-
კასაო.“ ჩემს სიკეთეს ნურც მე მაგვეხებ, ნურც მე
მადებ. კალატოზმან, რომელმან სახლი აღაშენა,—სა-
ხლის სიკეთეა, ანუ მაშენებელისა? მხედარი, რომელ-
მან კვიტი კარგა სადავოდ გაზარდოს, კვიტი საქე-
ბელია, თუ მხედარი? შენი ხორცი კარ და ლეონის
გაზრდილი; ჩემი სიკეთე ჩემგან არ არის: აგებულა-

ბის საქმე — შენგან, და წვრთილება — ლეონისაგან. აჩა ამისთვის მოგახსენებ, ლეონს შენგან ბოძება აკლდეს, დიდი წყალობა აჩა სჭირდეს, არც ნათაღს ღირსა იგი; მაგრამ მტერი ბეკრი უგის და აჩ შეასმინონ მეფობისა თქვენისა კაცსა. მოახსენა მამასა აჩაკი:

სტამბოლს ერთი ქრისტიანი და ერთი მდიდარი ურია ქიშხნი იყვნენ. ურია მაღმალ ქრთამს გაიღებდა და იმ საბრძოლო ქრისტიანს დაატყერინებდის თათართა. ხან სციან და ხან დაბიან, იყო დიდს სავატიმბროში. დღესა ერთსა მან ქრისტიანმა უთხრა, სახელები დასწერეთ, რაც წმინდათაგანნი არიანო. ურიამ ყველა დასწერა, ქრისტიანმა უთხრა: მამადი რადლა დააკელო? ურიამ უთხრა, როდის იყო წმინდათაგანიო. ქრისტიანმა მისის მტერობით ამ სიტყვაში თათარი დაიხედრა მოწმად. თათარი წავიდა, უადს უთხრა. დაიჭირეს ურია და დაარჩეს.

აწ ეოგელი მტერი ამის ცდაშია, რომ დრო შემოიგდოს და წახდინოს. დიდს მტერს კაცი ან შეეხვეწება, და ან გარდაეხვეწება; სწორს მტერს ან ჰასუს უზამს, ან მოუფრთხილდება; ცოტას და ცუდს მტერს უნდა უფრთხილდეს კაცი. ცოტა მტერი ციცხლსა ჭკავს, ნაცარში დამალულს, აჩა ჩანს, და რა გაქექი, ხელ დაგწავს. ცოტა მტერი სიკვდილს ჭკავს; უჩინარი მოკა, ვერც ქრთამით და ვერც ძალით,

ვერც ხვეწნით ვერ მოჩხები. ცოტა მტერი რა კაც-ზე ღრთს იშოვნის, აღარას ღონით არ გაუშვებს, არ გადარჩესო. ცოტა მტერი ორმოცს ჭკავს, თავ დათარუღს; რა შესდგე, ჩაგარდები. ამისთვის უნდა ყოველი კაცი ცოტას მტერს უფრთხილდეს: საფათვრად იგი არს! ავის კაცისაგან წახდენაჲ სირცხვილია და გაკეთებაჲ, თუაწამ კარგის კაცისაგან, კარგი სჭირს, თუ ავი,—ორივ სახელია; ამაღ რომე, თუ ავი არა ხარ, ავს კაცს რად მოირეგ და თუ უარესი არა ხარ, რად შეეხვეწები. აგრევე, თუ კარგი კარგს გიზამს, კარგისაგან კარგი გამოვა და მას აქვს, და თუ ავს გიზამს—სიკეთე; ჭკუა და ძალი სამივე შენზე მეტი ექნება და მოგერევა. მაგრამ კაცისა დიდი სიკეთე იგი არს, რომ სიავე ირ იმხსოვროს და სიკეთით დაჭფაროს.—რუქამ უთხრა, ძეო მეფისაო. ამაღ ცდილობ და ამას არაკობ, მე წამახდინო და ღეონ გააკეთო; მაგრამ ჩემის გარდაკიდებით ღეონს ეგრე დაემართების, ვითა მას კაცსა დაემართა.—უთხრა არაკი:

სოფელსა დაბანდს გამოვიდნენ თივის მთი-ზავნი, ცხენთა სხდეს და ცულები ხელთა ჭქონდათ. შეექნათ თივაზედ ცილობა; ცულის ტარს ჩააბჯინ-დაან, აქამდინ ჩემიაო; სხვა იტყოდა, არა, ჩემიაო, სამანი ეს არისო. ერთი შეტად გაჯავრდა; ცულის ტარი თურქე მოკლე იყო, ცხენით რომ ჩააბჯინა,

ქაშდინ ჩემიაო, ცულის პირი კისერს მოხვდა და
თავი მოჭკვეთა; მისი თივატ შეორეს ღარჩა.

შენის ლეონის დიდებატ შე არ ღამჩეს, და
ეგ ბოროტად არ გარდაგოს, ნახავ! უთხრა ჯუმბერ
არაგი:

გილანს ერთი მოლა იყო, ბრინჯი დათესა და
ველურმა ღორებმა დაიხ წაუხდინეს. მოლამ ღორის
ქაშანზე დიდი ორმო ჩათხარა, და ლელი წაბურა,
და წამოვიდა. რა ნახევანი ღორნი მოვიდნენ, ორ-
მოზე გამოიარეს, ლელმა უტყუნა და ერთი დიდი
ტახი შიგ ჩავარდა. მივიდა მოლა, ნახა, ღორი შიგ
გდია; აიღო უღელი და ზევიდამ ჯგველმა დაუწყო
და გინება. უღლის ტახიკი მოლას კისერზე მოხვდა.
მოლატ ღორთან ჩავარდა. ღორმა მოლას ღოჯით
ცემა დაუწყო და კბენა, ასე გახდა, მთელი ასო
აღარ შეარჩინა. რამდენს მოლა შეესვეწებოდა, ღო-
რი უარესს უხამდა.

მის მსგავსათ შენ შენგან ნათხარს ორმოში
ჩავარდები და გედრება აღარსად გაგიტა.— რუქამ უთ-
ხრა ჯუმბერს, რადგან შენი ლეონ ღორს შეადარე,
ესრეთ გაეიხარე, კითამც ყოველი ჩემის გულის ნე-
ბა აღმსრულებოდა. თქვა რუქამ არაგი:

ერთი დიდად მდიდარი კაცი იყო და ერთი
სხვა კაცი იყო; მისი უცხო სიმდიდრის ხმა გასულ
ყო. თქვა მან, მრავლის მქონებელმან მდიდარმან:

ჩემი სალაროს რიცხვი არ კიტი, მეფეთაც არა აქვს
ჩემოდენი და მის კაცის სიმდიდრე უფრო იქნება
ჩემგან, წავიდე და ვნახო მისი უნჯი: რის უფალია?
მივიდა, მას კაცს ეკედრა მისის სალაროს ჩვენები-
სათვის. წაიყვანა მან კაცმა მდიდარი იგი, ურიცხვი
ბელელები აჩვენა, ხვარბლითა და ქერით სავსე, და
მხიარულად უთხრა: ღმერთს ჩემთვის ესოდენი წყა-
ლობა მოუნიჭებიაო. მდადარმა მასცა აგინა და რო-
მელი მის დიდებას აქებდა, მასცა, — და ეგრე უთხრა,
რაც შენ ჰური გაქვს, იმდენი მარგალიტი მაქვსო,
და სიმდიდრედ არ მიმანიაო, და წავიდა. მომავალს
წელს ასეთი სიუმილი მოვიდა, რომ ჰურის ხსენება
არსად იყო, დაიმშა ყოველი კაცი. მან მდიდარმა
მოუგზავნა კაცი ჰურით მდიდარს, და თვალ-მარგა-
ლიტი მოუძღვნა და ეკატრა ჰურსა. მან პასუხი არ
გასცა. მერმე აქლემთ აჭკიდა მრავალი და გამოუ-
გზავნა, რომ სხვანა ღონე არ დაიდებოდა. მან ფასი
აგრევე შეაქცია და ეგრე შეუთვალა, ნუ ჰტონებ, რა-
თამცა ფასითა მე შენ ჰური მოგყიდო, და თუ ცო-
ლი გამოგიგზავნო, რაოდენი გინდა, წაიღევ. რა ეს
ესმა, კაცი იგი დიდად დაჭმუნდა და თქვა: თუ მი-
ესცე ცოლი, ამხანაგთ რა უთხრა, ანუ ვისთვისდა
ვიყიდო ჰური; თუ არა და ჰურს არ მომცემს, და
შვილნი დამეხრცებიან. ღონე გაუწედა, შესვა ცხენს
ცოლი და გაუგზავნა. რა მან კაცმა ნახა მისი ცოლი

მისული, ეგრე უთხრა, შენ ჩემი დედა ხარ, რადგან შენი ქმარი ესრეთ ვნასე, ამპარტავნულად მაგინებული დია დამხალა, აწ რადიქნი გენებოს, წაიღევ და წადიო. ძრავალი მისცა და გაუშვა.

ჯუმბერ, რადგან შენი ლეონ ესრეთ მოიძულე, ძაღლთა და ღორთა ჯდარე, აწ რაღა მომკლავს? გაეცინა ჯუმბერს და ეგრე უთხრა, ვაგლასი შენთა სისარწულთა! ღორს ავი მოლა რით უკეთესია? და რადგან ეგრე ვიამა, თუ გინებს, კიდეც ღორობით ვასსენებ. მაგრამ რა სარგებელი გეცა? რეჩამ უთხრა, ღღონც შენ ლეონს ღორი უწოდე, მეგობრად შეგე-ქნები. ჯუმბერ უთხრა, ნასეკვარს გაცს რასათვის ოცის გაცის გული გიძს. ჭინჭრატა ესრე უგუნურია, რა ცა იქესებს, გულადმა გარდმოხრუნდება, თუცა ცა არ დაიქცეს, იქისი შივსეკლოო, რომ ქვეყანა არ წასდესო; და წერო ამპარტავნობით, თუ არ სკლასი, რე იქესს არ დასდგამს, ჩემის სიმძიმით ქვეყანა არ იატუდესო. რა გგონია ეგ შენი ბილწი თავი, ანუ რა არ? უთხრა არაკი:

მელამ წერო აწვია, ოსში მოუხარშა და სპილენ-ის თეფშზე დაუსსა, ორთავ ჭამა დაუწეეს. მელი ით სთქლაფეკდა და წერო რას შესჭამდა, თეფშზე? ითო-თითოს თუ აიღებდა. მეორეს დღეს წერომ აწვია მელი, და მუსუდო მოუხარშა, და პირ-კიწრო ჯათანში ჩაუღსსა, ორთავ ჭამა დაუწეეს. წერომ ნის-

გარტი ჩაუო და ჭმა დაუწუო, და მელამ ტუჩი ვერ
ჩასტია, რასა ესტამდა? იწუინა მელამ და აუმტერდა და
შეაძურალა. წეროს ეწუინა და თვალთ შეასკ....
ანუ მათი სიტკბო და წყალობა რა იყო, ანუ მათი
რისხვა და მტერობა?

აგრევე თქვენი მეგობრობა და სიუვარული რა
იქნება, ანუ საჩიშვე? ზოგთ კაცთ რა ზატრონი სი-
კეთეს მიაზურობს, თავის თავისა ეგონება და არა
პატრონისაგან. შენ საჭურისი სარ, მეფის ერთგუ-
ლობა, და დღე და ღამე სამსახურის ცდა გმართებს
და იგი ჭაბუგი მე მახლავს; მეფის მონება და ჩემი
წვრთა მართებს. ან შენ მასთან რა საბრძოლი გაქვს
და ან მას შენთან რა საშუალება? თქვა რუქამ არა-
გი:

ორნი კაცნი გზას მივიდოდნენ და ერთმა ქვას
ფეხი წამოჭრა და ეშმაგს აგინა; მეორემ უთხრა
რა გაწყინა, მან სომ არ გირჩია, ყოველნი აგრე
აგინებთ. რა იგა ამხანაგნი გაიყარნენ, მივიდა ეშმაგი და
მოსარჩლეს კაცს უთხრა, რადგან შენ მე მომესმარე, მე
შენ მოგზავა მაგიერსაო. ერთს გვარინ ჯორად ვიქცევი
ჩემჯეგ, ალაბის ქალაქს ჩადი; ბუნებური უადი ქაბას მიუ-
ჯორს ექებს სასუიდელს. ვირემ ასი ფულური არ მოე-
ცეს, სუ მიმეიდი, და შენ შენს გზასე წადიო. აქ
რა ჯორად, შეკვდა აგი კაცი და უადის კარი ჩაიხ-
დია მსუქნი და ჭრელ თახარბი ჯორი იყო. ე

დის მსახურით ჰკითხეს, მან გასასყიდლობა უთხრა. შევიდნენ მაშინვე, უადს მოასხენეს. მისცეს ასი ფლური და ჯორი გამოართვეს. უადმა დიდად მოიწონა, მეტიც სიუჟარულით წინ დაიბა. რა ორი სა-
მი დღე გამოვიდა, მოსამსახურენი საქმეზე დაიფანტენ. უადი შეფრთხინებით შექსტქეროდა. ჯორმა აკმაყრა წაი-
ურა და აეშვა, მუნ სელსახანი აღთაფა იდგა, მას შიგ ჩაძვრა. დაიწყო უადმა ძასილი. მსახურნი მოვიდნენ, მათ უოკელი უამბო. მათ ეგრე სთქვეს, დაფეთები
რამეო და შეშლილათ, თვრა რას როტავს? აღთა-
ფაში ჯორი ვით ჩაქაო, ან როგორ დაეტყვაო! დაიჭირეს უადი, ბეკრი ტანჯეს, დაბეს. ფიცავს
უადი, გიჟი არა ვარ, მართალს ვიტყვიო. ვინ მოუ-
სმენდა? ორმოც დღეს არ დაამინეს, სან აროკებდიან
და სან სტანჯვიდენ. რა ღონე მოსწყდა, თქვა, ახლა
ღარა მჭირს რაო. გაუშვეს, მარტო ჯდა. აღთაფის
პირიდან ყურები ამოყო და გაიბერტყა, დაიძახა
უადმა, აქავე არის, მიშველეთო! მოვიდნენ იგი კატნი,
იდეკ შეიპურეს და უარესი ჭირი დამართეს. კიდეკ თქვა
ლოგნი ესლა აღარა მჭირს რაო. გაუშვეს. და უადი
ჰკვიანათ სჯდა. კიდეკ აღთაფიდან ყურები ამოყო
და გაიბერტყა. უადმა თქვა: დიას გსუდავ, მაგრამ
მით ვერ ვიტყვი, ტანჯვისა შეშინიანო. იგი უადი
ხრთლა უხნობდა, სედეიდა და არა ვინ უჯერებდა.

მე მასაკით მართალს ვამბობ, არა ვინ მისმენთ.
უთხრა ჯუშუერ არაგი:

ერთი მკედელი იყო ქალაქსა შამისასა, წამ და
უწემ ეშაკს აგინებდა. შეწუნდნენ ეშმაგნი და მტედ-
ლისაოვის მასე მოიგონეს: ერთი ეშმაგი ბერი კაცის
სახით მივიდა, ერთი კაჟი კაცი შვილად მი-
იყვანა; მტედელს ოცი ფლური მოუტანა, ამ
ჩემს შვილს შენი სელობა ასწავლეო. მტედელს
იამა და მიიბარა, კარგა სწავლებას დაჰპირდა. ორ
თვეს უკან ეშმაგი ბერ უძღურ კაცად შეიცვალა, და
მოვიდა მტედელთან, ორასი ფლური მოუტანა, და
უთხრა: დია დაკბერდი, აღარა ძალმიძს რა, ეს სელ-
ფასად აილეკ, დამადნე და გადამასადისე, და ოცდა ათის
წლისა გამოაკეთე. მტედელმა ეშაკს აგინა, ეს რო-
გორ იქნება კაცისაგანაო? შაგირდმა უთხრა, ფლური
გამოართვი, მე თოქმაჩის შვილი ვარ, მე კარგა და-
კასადისებო. ეშმაგი ეშმაგურის საქმის მცოდნელია,
შეკრეს ეს ბერი უძღური და შედგეს ქურაში, ნახში-
რი დააყარეს და ცეცხლი, დაუწეს საბერკელთ ბერ-
კა. მრავალი იძსა: დავიწვი ნუ დამწავთო! მათ უფრო
უბერეს. ეშაკს რა დასწავდა? ცეცხლიდაშ. ოც და
ათის წლისკაცი გი გამოძკრა! გაუგვირდა უოველს კაცს
და გაითქვა ეს ამბავი: ესეთი სელობანია იგი მტედე-
ლი, ორასის წლის კაცს დაასადისებს და ოცის წლის
კაჟად შეიქნო. მიესმა შამელს უადს; დია დაბერებუ

ლი იყო, ორასი ფლური მოუტანა, დამასალისყო.
მკედელი დაჰხირდა, ეგონა, ამასაც დაკასალისებო.
გარდაცვს თავს ფესი, ჩადვეს ტეცსლში. დაუწიეს
ბერვა. რა განსხრეიეს, ძვალაც ვერა ჭმოკეს, ესრეთ
დამწკარ იყო. დაიჭარეს საბრალო მკედელი და
დარჩეს. ეშმაგებმა ეს სრივი უგდეს.

ეშმაგი ეშმაკს გიდეც გადასალისებს და გიდეც
ნასავს, შენ ეშმაგი სარ და ეშმაკს სედავ, მაგაზე რა
ფიცი გინდა, ან კინ არ დაგიჯერებს. უთხრა რუქამ
არაკი:

ერთი სპარსი ვაჭარი წავიდა ინდოეთს, მივიდა
ქიშმირს ქალაქად, სადა დიდ ვაჭართ საკრებელიყო.
მუნ შევიდა, გარდაიარა, და ყოველს კაცს ზევით
დაჯდა, რიდე მოიხადა, გვერდს დაიდვა და ფერსი მუ-
ხლთა შემოიღვა. ეგრე ამპარტანად დაჯდა, რომე
მის უდიდე კაცი არ ყოფილიყო. თქვენც გასმიათ
ინდოთ სიმიდირის ამბავი. ერთი კაცი გარდამ იმ-
ბერდა, რომ შინაგან შესვლაც არ ღირსებოდა, არა
თუ დაჯდომილ იყო. მან კაცმან რა სპარსი ეგრე
მჯდომი ნასა, ერთი მოსამსახურე კაცი შეუყენა და
აყითხინა, რადენი ათასის საღაროს ჰატრონია.
რა ჭკითხეს სპარსს, მან გვესით თქვა, მე სამასი
თუმანი მაქსო. რა ესმა გარე მდგესა, უტყუო
შეიქნა, ეგრე თქვა, მე სამასი სასლი ქარ-
ვისა მიდგანან, სხვას დიდებს გარდა, რვა კერტ-

სლის ბაღვარი კარტ მიდგია, კატის უკუსჯდომად, და მუნ შესკლას არა კლიკს ვარ, მათ პატრონ კატო ლოცვა მოვასსენო, და ეგ უმსგავსო შესრულ არს, და უოველს კარს ზემოკრე უზის როგორის ჯდომითა! რა იგი სპარსი გამოვიდა, ინდო კართა დასვდა და ეგრე უთხრა: შენ აქაურის კატობის უმეცარი ხარ და თუ შენც გნებავს, რაც საკატრო გაქვს, ეგოდენსა მე ჩემსა მოგცემ, ერთად ვიკატროთ, ზიანი და სარგებელი ერთად სწორი იყოს ჩვენთვის. იამა სპარსსა, და ნება დართო. სამასი თუმანი სპარსისა და სამასი თუმანი ინდოსი, ინდომ ურჩია, ექვსასი თუმანისა სულ ხიორი და ხახვი იყიდეს, ფუნდრუკები იჭირაკეს და იქ დააზვინეს. ინდომ უთხრა, სამს. თვეს უკან დამვირდების და ერთი ათად შეგვექჩების. გამოსდა სამი თვე, სრულებით დალზა ამათი საკატრო. სპარსმა უთხრა, წასდა ჩვენი მონაგებო. ინდომ ურჩია, აიღეს ვალი, მუშა დაიჭირეს, დამპალი გადაარჩიეს და სხვა შეინახეს. კიდე უთხრა, დიდად გასარგებლებო. გამოსდა სამი თვე, სრულებით ასე დალზა, ერთი აღარ დარჩა. შექნა სპარსმა ტირილი და ინდოს ბრალობა დაუწყო. ინდომ უთხრა რას ლაუბობ? ზიანი და სარგებელი სწორი იყო, შენი და ჩემი სწორად წასდა. იგი სპარსი ეგრე დაგლასკდა, პურის შოვნა არ შეუძლო. მერმე იგი ინდო მკვიდა და სპარსი თვითან წაიყვანა, სამ-

სი თუჩანი სსკა მისცა, და ეგრე უთხრა, ძმაო, ეს ექვს-
ასი თუჩანი, შენმა იქ ჯდომის ჯავრმა დამკარგვი-
ნაო.

მას ინდოლავით შენას ლეონას ჯავრი ესეთს
საქმეს მაქნევინებს, ყოველს კაცს უკვირდეს. უთხრა
ჯუმბუკ არავი.

ერთს ადგილს მრავალი თეთრი ყარყატი ბუდო-
ბდა. ერთმა კაცმა ერთის ყარყატის კვერცხები მოი-
ბარა და ბატის კვერცხები ბუდეში ჩაუდგა. გამოჩეკა
მან ყარყატმან, დაზარდა, თავის ბარტყები ეკონა,
დაიზარდა. მამალი ყარყატი მოვიდა, ნახა მისი
მსგავსი არ იყო; შეჴვარა მის თემის ყარყატი, სულ
ყველას უჩვენა. დაიჭირეს ეს უბრალო ყარყატი, მოკ-
ლეს და ტვინი ამოსწოვეს.

აწ რა გაწყენა შენ ლეონ, ცოლი იყო შენი და
გაგიბოზდა და მტერი იყო და ქე მოგიკლდა? ანუ ცო-
ლი გესვა და მასთან განისვენა, ანუ მაგან ხეიბარ-
გეო? რა გიყო, მითხარ! თავმან შეთვისამან, არ უსარ-
ჩლი; არც შენსა მირჩენია, მაგრამ მართალს ვიტ-
ყვი. შენსა და მას შუა სამტერო არა არის რა. მტე-
რობა სამთა მართებენ: ერთს მესამზღვრესა, რომ
სამანს გარდასვლა მოინდომოს; მეორეს სსვის მამუ-
ლი რომ სსკას ეჭიროს, თუ იგი არ წახდეს, მას
კერ იშობეს; მესამე ერთს მეორისაგან სასიძვრო
საქმე სჭირდეს. თქვა რუქამ, არა ვფარავ; მტერი ვარ

ლეონისა. თქვა ჯუმაერ, სამთა არა მართებენ მტყ-
რობანი: ერთს ნაკში მჟდომს მენავისა, მეორეს
მინდორს მსასღობელს, მაგართა ადგილთა მსასლო-
ბელისა; მესამე ნაკადელსა ზედა მსასღობელს — ბო-
ლოს მსასღობელს, სათავეზე მსასღობელისა. თქვა
რუქამ, მეფის ძე სარ, დავატებევ. თქვა ჯუმაერ,
სამთა მართებენ სიტყბანი: ერთს ცაისს მოზიარე-
თა, მეორეს ბეგრის განაუოფის პატრონისა; მესამე
ღსინთ მსსდომთა. თქვა რუქამ, ცუდად გაშრობ თა-
სა ჩემსა. თქვა ჯუმაერ, სამნი ჭშტრებიან ცუდად:
ერთი ტალა მოწიშარი, მეორე მცდელი ქართა მოშ-
რობისა, მესამე მდეკარი ქარისა. თქვა რუქამ, ენათ
სიმრავლეს იწვრთის. თქვა ჯუმაერ, სამთა მართებენ
ენათა მრავლობა: ერთსა გლასაკსა უზოარსა, მეორეს
ქადაგ მოარულსა, მესამეს კაცსა მეჩხუბარსა. თქვა
რუქამ, გარდავისეწო სელთაგან შენტა. თქვა ჯუმა-
ერ, სამთა მართებენ გარდასკეწა: ერთს თემთაგან
პირად აღებულსა, მეორეს ურჩის ცოლის უფალსა,
მესამეს პატრონის ორგულსა. თქვა რუქამ: ჩემდა
სანატრელ არს სიკვდილი! თქვა ჯუმაერ, სამთა ენა-
ტრება სიკვდილი: ერთსა ბოროტით სიცოცხლით
ცხოვრებულსა; მეორეს სენ-გრძელს და უგურნე-
ბელს, მესამეს უეჭველად ედემის მოძლოდნესა. თქვა
რუქამ, განსება ჩემი გნებავს უთუოდ. თქვა ჯუმაერ,
სამნი განიძეებიან: ერთი მეზვრე ქურდი ურძნისა,

მეორე მეურნაღი წამლის უმეტარი, მესამე მსსეში უმეტელი. თქვა რუქამ, კსედაჲ განგარისსე. თქვა ჯუმბერ, სამი განგარისსეჲს კაცსა: ერთი შუალი უბია და უსმინარი, მეორე დიაცი მაგინებელი, მესამე მონა ყუედი. თქვა არაკი რუქამ:

ერთი დიდი იფილასოფოსი იყო, ყოვლის სიბრძნის მქონებული. დაუტევა სოფელი და განშორებულად უდაბნოში წავიდა; მუნ დადგა და მარტო ილოცებდა. სსვანი ექვსნი იფილასოფოსნი, იეჲსენ დია ცოდნის მცოდნელი და მოყვარულნი. სიტყვასა რასამე ზედა შესცილდნენ, კერა რომელს დაესკვნა. წავიდნენ მის განშორებულისა ნასვად, ჭკითსეს და მან დიდ სანს სმა არ გასცა. მერმე კიდეჲ ჭკითსეს. მან ეგრე უთხრა, თქვენ ყოველი მონაგები ბეგრის საუბრის სწავლისათვის წავიგიათო. და მე ჩემი მონაგები და ეს სოფელი ამასე დაუტევე, რომ დადუმებით ვიყო და არ ვიუბნა. მეტი არა რა უთხრა, და სირცხვილელნი წამოვიდნენ უზასუსონი.

მეც თუ თქვენ მოგრჩები, ამ სოფელს არა და, მას საუკუნოსაც დაუტევე და განვიგენებ. ჯუმბერ უთხრა არაკი:

ორნი ამსანაგნი ნადირობდენ, სევი იყო და სეკს გელმა რომინებდენ. ერთს ამსანაგს დათვი შემოეჭიდა და ქვეშე ჩაიდვა. მეორე ამსანაგმა დაუძასა, გაუშვი იგ დათვი და წამოდი, სსვა საქმე გვაქვსო. მან

დაუძასა, დათვი არ მიშეებს, თორემ მე წელანვე გაუშვებდიო.

შენ არავის ეშვები და არც აწყენარებ, თვარამ შენი საუბარი არავის იამება და არცა კის ესაღისება. უთხრა რუქამ არაჰი:

— იყო ერთი ობოლი მარტვილი. რა მოიზარდა, დედას ჰკითხა: დედაკ, ყოველს კაცს მამა უყის, მე რად არა მუყეს. დედამ უთხრა, შვილო, შენც გყვანდა, მაგრამ წყალმა დაარჩოო. შვილმა უთხრა, მას წყალზე სიდი არ იდგაო, მას ზედ გასულ იყო? დედამ უთხრა, იდგა; მაგრამ შორს იყო, რომ აქამდი კვლო, კერ მოუვლიდაო. დედას გაეცინა და კვრე უთხრა, თუ მაგთენი გაესინჯა, არც კი დაიჩხობოდაო.

ეს არაჰი ამაზე მოგახსენე, თუ ავრე სიტყვის მსინჯავი სარ, მოუწონებელს კაცს რად ეუბნები და აქამდი კერ მოიგონე უბარობა. ალალო ლეონ თვისი ბრძნად მოუბარი პირი და ტკბილად მოლაპირაკე ენა, უთხრა ჯუმბერს: მეო მეფისაო! მარტვილი სარ, და სიტყვის გზას ეძებ, და მეტის ნდომით უფრო ჰყარგავ. როგორც იმ მეფეს დაეკარგა, რასაც ეძებდა. მეფემ ჰკითხა, როგორაო? თქვა ლეონ არაჰი:

ერთი მეფე იყო ლანგარუთას და ამის ცდაში იყო, რომ თავის სამეფოში ოქროს ჭიმი ეპოვნა და ან მისი მცოდნე ოსტატი ეშოვნა. მას ქალაქში ერთი

მჭედელი იყო, ერთი ცული შექმნა, გაყიდა. წავიდა რომელმანც ცული იყიდა, შესას კოდა დაუწყო; ცული ერთს ქვას მოხვდა და პირი წაუსდინა. თურმე ის ქვა ქიმი იყო: რასაც რკინას მოხვდება, ოქროდ აქცევს. დახედა ცულსა, გაევიწლებული იყო და პირი წასდომოდა. იწეინა ამ კაცმა, მამატეუა მჭედელმა და სანის ცული მომეიდაო. მოკიდა მჭედელს ეშუელა. მჭედელი ჭკვიანი კაცი იყო; ჭკითსა, პირი რამ წაუსდინაო, რას შემოჭკარო? წაიყვანა იმ კაცმა, იგი ჯირკვი აჩვენა, ამას ვსტყრიდი და ამ ქვას მოხვდაო. ფასი ისევ გამოართვა და ცული მას მისცა და წავიდა. ამ მჭედელმან იგი ქვა წაიღო; რასაც რკინას წაუსკა, სულ ოქროდ იქცა. გამდიდრდა მჭედელი, რომ რიცხვი არ იცოდა, რა ჭქონდა. მეფემან თქვა, ამ მჭედელს ღმერთი სწეალობს, მრავალი აქვს, ამის ქალს ჩემს სვილისათვის ვითხოვ. ითხოვა ქალი, ქორწილი უყო. მჭედელმა ასე თქვა, ამის უფრო უცსო და უკეთესი ზიოვეი რა გავატანო? ამ ქვას გავატანო. ჩადო ოქროს კოლოფში, დაბეჭდა ქვა და გაატანა, სსკა არა რა მზითვეი. მეფის ჩარდასი ზღვაზე კიდებული იყო; მუნ ჯდა. !თქვა, ჩემის რძლის ზითვეი მიჩვენეთო, გნასო, რა მოჰყოლია? მოიტანეს და მოართვეს, ამის მეტი არა მოჰყოლია რაო. გასნა მეფემ, ერთი სიზი ქვა იდგა! იწეინა. ამიტომ ვითხოვე გლეხის ქალი, მრავალი ჭქონდა,

ბეჭრი მზითევი გამოეტანებინაო. და იგი ზღვაში გადააგდო. მოვიდა მშვედელი და ყოველივე მათს- სენა. დაუწეეს კებსა, სადღა იპოვნიდეს? რა გულით უნდოდა, იაფად იპოვნა და ადვილად და გაუსინჯავად დაეარტა!

თუ სიბრძნეს ეძებ, მაგასთან ენას ნუ იშრობ; თუ სწავლა გინდა, აჭა სკდრაქ, კეზირი მამისა შენისა, რომლისა მსგავსი არა არს ყოველსა ქვეყანასა. სკდა; თუ მეფეთ წესსა იწვრთი, აჭა მეფეთ მეფე, მამა შენი, რომლისა მსგავსი არა შობილა. და თუძცა ამავი გინდა, ჩემოდენი ჭირი და ღსინი, უცხო თემში საკვირველი საქმე არა კის უნასავს. რათ ეუბნები ესეთს უგუნურს, უგბილს, უგვანს, კაცთა-არა-სასესა? რა მოგწონს მაგასა შინა? თუცა სიუყვარულით ეუბნები, ნუ თუ სიძულულით ელაპარაკები, რად არ მოეშვები?

უბრძანა მეფემან ლეონს: მართალს იტყვი, უწინვე მენება მე ვითსება ამისა შენისა, სადაურთი სარ, ანუ ვისი ძე, ანუ როგორ წამოხველ, ანუ გზათ რა ნასე, ყველაჟა მითსარ.

მოახსენა ლეონ: ჩემი შობისა და მამა-დედათ უცნობელობისა უწინვე ვჭკადრე მეფობასა თქვენსა და, რა აქეთ წამოველ, სოფელსა ერთსა მიველ. სუთინი ამსანაგნი სსდეს, ლაღობდენ; მიწვიეს მეცა, დამს-კეს მათთანა, თავთ ჰარსკა მოუნდათ. მას სოფელს

ერთი უმეცარი დაღაჩი თურმე იყო, კარგა ცოდნა იჩუბა. და მოვიდა, დაუწყო ერთს თავს პარსკა; თურმე დაიას შეაჭირვა. მიღმა აქლემი ღრიალებდა, მან კაცმან თქვა, მას აქლემსაც თავს ჰპარსვენ და მისთვის ასე მწარედ უვირისო. ჩვენ ვიცინეთ და სსკას მოვაპარ- სვინეთ. იგი მეორე რომ დიდად შეაწუხა, ამოიღო ხუთი ბისტი, მისცა და უთხრა, ვიცი, ცოცხალი კერ გარდაგრები, შენი სელ-ფაზი არ შემრჩეს, მას სო- ფელს ვალად არ დამედვასო, მოვალე არ შევიქნა შენით. მესამეს დაუწყო პარსკა, მოჭკორტნა თავი და სისსლის მდინარეს ბანბა დააკრა: სსკვან მოკორტნა, დააკრა ბანბა. ბარე ათამდი დაკორტნა და ბამბა და- კრა. რა ნასკვარი მოჭმარსა, ნასკვარი აღარ მოაპარ- სვინა და ეგრე უთხრა: ნესკვარ ბანბა დაგიტესია, ნასკვარი იუას; ეს ჩისკად მინდა დავატესინო. ვი- ცინოდით და ერთმანეთს ამბავს გჭკითსევდით. მეოთ- ხეს პარსკა დაუწყო, რომ შესჭირდა, მე გჭკითსე, რამ- დენი ძმანი სართ მეტა. მან ეგრე მითხრა, თუ ამ კაცს მოვრჩი, ეჭვსნი ძმანი ვართო; თუ არა და სუთნი დარჩებიანო. მესუთეს დაკორტნა ბევრგან და ბამბა დააკრა; რა გაათავა ორი ფული მისცა. იგი დაღაჩი თურმე სიტყვა წელიანი იყო და ეგრე უთხრა, შენ თავ- ზე სუთი ბისტის ბანბა დამესარკვა და ორს ფულს მაძლეო! ვიცინოდით და, რომელიც უარს იტყოდა ძალათ მოვაპარსვინით სოლმე თავი.

რა მე დამიწყო პარსკა, დია შეკსჭირდი, მაგრამ
თავს არ დავიტყეე. რა გაათავა ფასი მივეც და მადლად
უთხარ, ასევე მამა დედა შენთ სული განისვენებს,
ვით მე განვისვენე მეთქი. ჩემს ამსანაგთ გამკაცრეს,
სმელი ვირის თავიც ღრიალს დაიწეებდაო და შეს რა
დიდად მადლს ეუბნებო. მე ეგრე უზახსე, უაზი
მეთქვა, არ მამეშკებოდით, და იგი კაცი დავიძაღლე,
და მამა-დედა დაწეველე. მათ მგითხეს, ვითაო? მე
ეგრე უთხარ, მე რომ მისგან პარსვით განვისვენე,
თუც მისთა მშობელთ სულნი ეგრე განისვენებს ჯო-
ჯოსეთში, რა უარეს ტანჯვაში იქნების მეთქი.

ესვით ღვინო და განვისვენეთ.

წამოველ მუხით და მოველ ქალაქსა იტალიისასა.
მნასა მსატკარმა ვინმე. მაწვია. ყოველთა მსატკართა
უსუტესი იყო, მასთან ერთი თვე დაგჭყავ. რომელი
მსატკარი მას აწკვედა, მეც მაწკვედა სოჯმე. ერთმან
გაწვია. ერთს სარკმელში ერთი საწერელი დაესატა,
გაშლილი კალამი რომ შიგ იდვას, მის მსტკა-
სად; კაცს ეგრე ეგონებოდა, გაშლილი საწერელი
ძეკსო. ერთი სხვა დილ კარგი მსატკარი იყო, სე-
ლოვნების მხემბელი; მას უოსრა მასპინძელმა: ადგე,
მძაო, ეგ საწერელი მომეცო და მერმე მე გემსახუროო.
აჲ ადგა იგი მსატკარი, საწერელი ეგონა, რა სელი
მიწყო, კედელი იყო, მეტად შერცხვა. ჩვენ გაგვი-
ცინა. მეორეზე მან გაწვივა, იმა უწინდელს მასპინ-

ძელს საწერლის ხაქმე დაგიწეობდა და ამას კედელ-
ზე ერთი გაღებული კარი გამოესასა; ეგრე ეგონე-
ბოდა, შესავალი სასლის კარიაო. ღვინოს ვსკუპდით
და ერთს სიტყვაზე შეიცვლნენ. მასწინსმელმა საწერ-
ლის მსატკარს უთხრა, ნუ სცილობთ, ჩემ წიგნში
მატალღი სწერიაო. მას ჭკითსა, იგი წიგნი სად არი-
სო? მასწინსმელმა კარი ახკნა, მას სასლში ძეგსო,
გამოიღე და ნასეო. ადგა სწრაფით, შესვლას ღა-
მოდა, და კედელს თავი შეატაკა და გაიტყნა. მას-
მასწინსმელმა უხასესა, ავად გიმასწინსმელე, მაგრამ მისთა-
ნას საწერელის ხატვას, მაგისტანას სასლში ისწავ-
ლან. ვსვით და გასცილესეთ. სსკამან გავწვია მსა-
ტკარმან, ჩვენ დაგვსსა, და სადა ჩვენ ვსხედით, იქ
გვერდით სსკა სასლი ედგა. მას შიგ ერთი რკინის
აუზი გაეკეთებინა, მსასაკს მდგარი წყალი ეგონებო-
და. თვითო თვითო მსატკარი მოიწვივის; მისცის
ჭიქა, უთხრის, ძმაო, შევედ მანდ წყალი დგას, ამო-
იღე და გამოიტანეო. შევიდიან, წყალი ეგონისთ,
ატაკიან ჭიქა, გატყნან, და სსვის გზით გაიპარინან,
და სირცვილეულები წარვიდიან. ერთი ბრძენი მსა-
ტკარი იყო. რა იგი აწვია, მოვიდა; ჭიქა მისცა და
შეგზავნა. ავრძნა სრიკი რამე არისო. სელი მიტყო,
რკინა იყო. სამსატკარო საწერელი მუნ მზა იდგა,
მას რკინაზე ერთი მყნადი ძაღლის მპოვრი გამო-
ხატა, რომე შიგ ჩაკარდნილს ჭკანდა. გამოვიდა და

უთხრა, ვიღასაც ძაღლის მძოვრი ჩაუგდია, იგი ჯღარ
ისმარებინ და ჯღარ ავაკსეო. შევედიო ვნასეთ, გვი-
ამა, ღვინო ვსვით. და მამეწონს მათი სელოვნება.
სსვამან გვაწვია, მეორის ამსანაგის ცოლი თურმე
ენასა და მისი სასე გამოესასა, სრულად მას ამსგა-
სა. ჩვენ დავსკედით მას სასეს თანა. შემრე იგი
კაცი აწვია. შემოვიდა, ნასა ჩვენში მჯდომი. კაცი
იგი ფიცსელი იყო, მას მართლა თავის ცოლი ეგო-
ნა, მეტის ჯავრისაგან გელარა გაიგო რა; მოუსდა
ცემა ენება. რა მჯილი შემოჭრა, კედელი დასკდა.
მრავალი ვიცინეთ და ესრეთ დავლიეთ თვე იგი
მუნ.

წამოველ მუნით, მოვსვდი კაცთა ვისმე სამთა; მინ-
დვრად სსდეს მუბოძირთა გსათა თანა. იგინიცა მას
დღესა შეურილ იევენე მად, ტიროდენ და ცოლები
ავინებდენ. მიველ, გკითსე, რა წაკვიდებიანთ მეთქი.
მითსრეს, ცხენით გარდმოსედ, დაჯედ და გეტყვი-
თო.

ერთმა თქვა: ერთი მმა მევანდა, საყვარელი,
მორჩილი ჩემი და ნება გულისა ჩემისა. მისი ცოლი
ჩემს ცოლს სიმწუხარით სჯობდა. ამასედ გაგლის-
პდა, დაეტყრა: რად იგი უკეთესიაო! გარდამეკიდა,
ან რძალი შენს მმას გააშვებინე და ანუ მმას გაეუ-
რეო. მნ ჩემა მმამ ცოლი არ გაუშვა, მე გავეყარე
და აწ საგლასკოთ დავიარები.

ბე გენასოსო, ანუ გექნასო, სტუმაწსა ჩემსა მოასსე-
ნეთ, თუმცა იამაზ.

თქვა ერსამ: კაცი ერთი ომში დაიწყო დეოდა, თა-
ვის ჭაშა სრულებით დამსხვრეული ჰქონდა, იგი ძე-
ლი აღარ მოესმოდა. სრულებით ძვალი გამოვიდ-
და ძვლის წილ სპილენძი ჩატედა. შედუღდა და მ-
კაცმა პეკრი იცოცხლა.

თქვა მეორემ: ბიძა ჩემი დია სელოვანი მეურნად-
იყო. მაღლა დერეფანთა ჯდა და მცხი სასლის ძი-
რი ფოლთრეცა იყო. ერთმა ჭაბუკმა ქვე ცხენით გა-
იწბინა, აქიმმა ზე გარდაისედა და კაცი მასწი-
და აგრე შეუთვალა, ძვლები გაისყენ, თვარამ სისხლ-
მოგაკვდინესო. მან ჭაბუკმან მოციქულს აგინა და
აქიმი განჰკიცსა. რა შინ მივიდა, სისხლი შემოუქ-
და სიკვდილს მისალოცდა. რა ბიძა ჩემმა იდრო-
მივიდა. ტირილი იყო. შევიდა, მტირალნი გამოასს-
ოვნოვ ძვლები დაუსხსა და მრავალი სისხლი ადი-
ნა, მოაჩა კაცი იგი და უქებდნენ სიბრძნესა და ცო-
დნასა მიერთგან.

თქვა მესამემ: მეზობელი ჩემი სელმარჯვე და-
სტაქარი იყო. მეზობელმან ჩემმან წვაი დაილეწა ასე,
რომე ძვალი სრულებით დაიფქვა, აღარ შეერთდებო-
და. სოარცი გაუჭრა, ძვლები გამოუღო, და წვე-
დარი წვივი ჩატედა; წამლები აყარა, და შეადუღა,
და მოაჩინა.

თქვა მეოთხემ: ჩემი გამწვანებული დიდი აქიმი იყო, ყოვლის სენის მკურნალი, და თვით დასნეულდა დიდათ. მოვიდნენ მრავალნი მკურნალნი, და რომელნიმე შევიდის საწამლოდ, და მან სნეულმან ერთი თითი აუშვირის. იგი აქიმსი გერას მისვდიან, და აღარ აწამლებიებდის. გამოსდა მრავალი ღლეწი და ეს ამბავი გაითქვა ყოველგან. ერთი სსვა მკურნალი მოვიდა და ნასა. მან სნეულმან რომ ერთი თითი აუშვირა, მასრულმან ორი თითი აჩვენა. იამა სნეულს, მოისმო და მაჟა აჩვენა. უწამლა, და მოარჩა. მე გჭკითსე, რად სსვათ არ აწამლებინე მეტჱი. მან ბრძანა, ყველა გამოვსცადე და სიბრძნე არც ერთს არ ჭქონდა, და უმცარი აქიმი სამსალის მშობელია. გჭკითსე, თიხთის ჩვენება რა იყო მეტჱი. მან მითხრა, მე ერთი თითის ჩვენებით ამას ვეტყუდი, თუმცა ასი კაცი არ გავიტყუებია, სრული აქიმი არა სარ მეტჱი. სსვათ ვერ შეიგნეს. რა მან ორი თითი მაჩვენა, ორასი გამიტყუებიაო, და იგი ამისა ცოდნა მიამა და მით მოერჩია. რა სნეულის გულს რომ დიდათ იამოს, იგი მოარჩეს უსაცილოდ.

თქვა მესხეთმ: ბასრულს მეფესა, საცმლის ჭაბაში, ყელთა ძვალი დაესირა, ვერა მკურნალმა ვერ არგო. წაიფვანეს პაპა ჩემი. მივიდა და ნასა ყოველი ყოფილი, და შეიგნა. მერმე ჭკითხა, შეილი გივასია. მეფემ უბრძანა, ერთი მე მივის კიდრე ცსრის წლისა და მისცეს მისი ძლიერი მკურნალი, რომელსაც მან

დამაკვლევინებ და მის ღვიძლსა სჭამ, მორჩე; თვა-
რამ სსვა ღონე არ არის მაძრენისა შენისაო. მეოგმ
შორს დააჭირა, და მან იგივე უთხრა. რა ღონე აღარ
იყო, გეზირთაც ურჩიეს, თუ შენ მაჭკვდე, მტერნი
შენნი შენს ქსაც მაჭკვლენ და სამეფოსაც ააოხრე-
ბენ; და შენ თუ მორჩები, სსვა ქე გეოლუბა. გა-
მოიყვანა ქე მეფემან, მესლთ დაისკა, და აგოცუბდა
და უთხრა: შვილო, ესე მეტყვიან, ქე შენი დაგალ,
და მისი ღვიძლი ჭამე, და მორჩებიო. შვილმა ეგრე
მოასსენა: „თუმცა შენ გარგებს, ჩემი თავი შენსამე
ჭირს ენაცვლება. აჭა დამკალ. მამა შობს და შვილი
მამას ველარაო“. მისცეს აქიმს დასაკლავად. მან აქიმ-
მან ეგრე თქვა, ერთი ფარდაგი გამიბოთ, მეოგმ თა-
ვისი შვილის დაგვლას არ უმზიროსო. ფარდაგს
იმიერ ერთი თსა მოაყვანინა. რა თსას უელსე დას-
დააჭირეს, დიდად დაიბლავლა, მეოგმ შვილის სმა ეგო-
ნა, გული დაეწვა, ესეთი დაიყვირა „ვაი შვილოო“
რომ ძალი გასტეოჭცა. გამოიჭრა, ნასა შვილი
ცოცხალი იყო. აქიმს უთხრა, ეს რა მიყოა. მან ეგრე
მოასსენა, თუმცა ეს სრიგი არ მექნა, შენ თხისათვის
ეგეთ არ დაიძასებდი, რომ ძალი გამოგლეჯილ იყო.
და მეფე იგი მორჩა.

თქვა მეექვსემ: ჩემს უსუცესს მასთან მოვიდა
ერთი სსეული. ყოველთა აქიმთა უკვირდა მასი სენი.
ჩემმა მამამ ჭრქვა სსვათა, ამ გაცის გვამთა შინა ჰი-

დაქვეყნებული ახია; თვით არ გამოეწვევის, და შაშარი
არ მასწავლებს, და წამალი არ დაედება, რა უფოთ?
მათ რგებებს ღონე ვერა თქვენს რა. მან სუთი წურ-
ბელა მოასსმეკინა და ჩაანთქა. კაცი იგი მკვდარს დაე-
მსგავსა, თურმე წურბელი ზმოს მოკვიდა და დასე-
თქა. რა იდროვა, ერთი წამალი ჩაასსა წურბელიც ჩა-
მოკადო, და მრავალი სისხლი და ბეული ედინა და
მოწმია.

თქვა მეშვიდე: ქარიშხ შატის ძე დია დასნეულდა;
მისთვის მრავალნი მკურნალნი შეკრბეს და კერა არგეს
რა. აბდულ ჩაფარ წაიყვანეს, ბევრი რამ უწამლა და
ღონე ვერ დაუდგა. მერმე მის ყრმის და მამა-დედისა
მასისა სასე გასანჯა, მათში ეჭვი რამე ჩაიგდო: სა-
ხესა სახის მსგავსი შერეკდა. გამოიხმო იდუმალ დე-
და მის ყრმასა, და უთხრა: თუმიცა მისა შენისა სი-
ცოცხლე გიხსენ, მითხარ ვინგან გივის; ეს შაის ძე
არ არის, მე ვსტანო. პირველად ბევრი უარით უთი-
ცა, მაგრამ რა ღონე აღარ იყო, გაუძლიდა და უთხრა:
ქმარი ესე ჩემი უჭვილო იყო, და სათესავი არა ჰქევა
მკვიდრი; საკასა რჩებოდა ამის საიეფო. ერთი მე-
წისქვილე შეკიევარე და მისგან არისო. აქიმმა რა
შველა შეიგნო, მამა-დედას აღარ აჩვენა; საგებელი
გამოაცალა და მცირე ჩაღა დაუფინა, მაგრე დააწვინა,
წამალი აღარ უყო. თუ რამ ითხოვის საჭმელად, გი-
ნის, და მცირედი სმიადი მასცის. თურმე მამას ატე-

ბეჭედა ჭქონდა, და სკირფასი წამალი არ იშენია. და მით მოარჩა, და მამას მთელი მიჰგვარა.

ოქჯა მერვეს: საძე ჩემი ერთის მოხუცებულის მეგობარი კაცი იყო, და უყვარდათ ერთმანერთი. საძე ჩემი სოფლად წავიდა სააქიმოდ, და ვირემ მოგიდოდა, კაცი იგი მოკვდა. რა დაიღუეს, მას დღეს მოვიდა აქამი. რა მის კაცის სიკვდილი სცნა, მრავალი იტორა და მერმე იგიტსა, რის სენით მოკვდა? ამით ყოველივე უთხრეს. მალეით წავიდა, ერთი ბაროსანი კაცი წაიყვანა. საფლავი მოთხარა, კაცი ამოიღო. თურმე საგათა შექნოდა და ცოცხალი დაეფლათ; მის სენის უფალი მეკდარს ემსგავსება, და გერ ეცნათ. აქიმმა ეს კაცი გატარცვა და სადაც მარდგი ჭქონდა, ეგელა შაშრით დახსელიტა, საფლავი ეგრევე გააგება, როგორც იყო. კაცი შინ წაიღო, მრავალი სიხსელი ჯდინა, უწყამლა და მოარჩინა, და დამალა მასავ სახლს შიგან. შვილი მის კაცისასწუხდა და რამდენჯერ ჯღაზი ქნის, აქიმიც აწვივის. აქიმი ჯღარ ტირიოდის, მსიარულად იყვას. უკვირდა მას კაცს, იტყოდა: ესე და მამა ჩემი მოყვარულნი იყვნეს; აწ მასი სიკვდილი რად უსარისო? მან რამოდინსა და წლისა ჯღაზი გაათავა. აქიმმა უთხრა მას კაცსა, მე სიხმარი ვნახე, მამა შენი საფლავიდან გაიზარა. მან კაცმან არ დაიჯერა. წავიდნენ, მოთხარეს, სახეს სიფლავში ჯღარ იყო. დაიწყო ტირილი და

მწესარება. აქიმმა შინ წაიყვანა, და ეტყუადა, მკუდა-
რი რაღას გარგებს, საფლავში თუნდა იყოს, თუნდა
ნუ იქნება, რა სარგებელი აქვს? კაცი იგი უფროსად
ტირლდა. მერმე შეიყვანა შინ და უჩვენა მამა მისი:
“აჰა ესეთი აქიმი ვარ!” რა ნახა დიდი სისარული შე-
ექნა.

თქვა მეცხრემ: მეზობელი ჩემი დასწეულდა, ყო-
ველი მონატები მკურნალზე წააგო, და გერა ვინ
ჩვეყნა. ესმა, შირაზის ქალაქსა ერთი აქიმი არისო,
რა სწეულს ნასავს, სცნობსო; თუცა სასიცოცხლოა,
წამლის ნუსხას მისცემს, ეს იწამლეო, და თუ იწამ-
ლა, უეჭველად მოიხსებაო. და თუცა სასიკვდილოა,
პირს მოაჩიდეო და არას ეტყვისო. რა ეს ამბავი
ესმა, წავიდა სწეული იგი. ერთი მონა წაიყვანა და
მივიდა. რა მან აქიმმან ნახა, ფიცხლავ პირი მაი-
მრულა და არა უთხრა რა. სწეული იგი უღონო შეიქნა,
გამოვიდა და მონასა თჳსსა უთხრა: შენვე იცი რამ-
დენი გეტადე და გელარ მოკრჩი, მოკვდავი ვარ; წადი
მაწონი მიუიდე, გული მითქვამს; ვსტამ, მოჩვეკვდე.
ერთს წაღვოტს შიგან გარდასკა, მიაწვინა; მოუტანა
მაწონი, ატამა და სრულად ვერ შეტამა, და გადასარ-
ჩობი მიახარა, მიღმართ სის ძირთ დადგა. მონა
ფსიზლობდა და სწეულს ეძინა. მოვიდა ერთი ასპი-
ტი და მაწუნის ჯამში თავი ჩაჭკიდა, სრულათ შენ-
თქა. მან შიშით ვერ გააგდო. ასპიტმან ამოანთხია

და ჯამშიგავ ჩასსა, და წავიდა. მონა იგი პატრონის
ხეულებით აკუნარ ქმნილიყო: თუმიცა ტაძრის მოკედებს
და თავისეულ ვიქნაო! რა გაეღვიძა, მაწონა მოი-
თხოვა; სულ ასე შექცა, ჭურჭელიც მოღოცა; დაწვა
და დაიძინა. დაასსა ოფელძნ და განიკურნა. გაეღვიძა,
გამართლებული ადგა, აღარა ხტირდა რა; უთხრა
მონას, წავიდეთ აქიში იგი გავიცნოთ, სიკვდილი
ჩემი ეგონა და უწამლოდ მოკრჩინო. რა აქმთან
შევიდნენ, აქიშია დასწრო, აგინა და ეგრე უთხრა,
ვინ მოგცა, ასპიტის ნათხევი გიჭამია და მით მორა
ჩემილ ხარო? მან ჩაგმა ეგრე უთხრა, რას მიქარავ,
უძეცარ ხარ და ვერ სცანო. ამა ზედან შესცილდნენ.
მონა იგი წარმოადგა კრთომით და უოკელი უამბო.
მერმე მან აქიშია ეგრე უთხრა, მაშინვე ვსცან, შენ
ასპიტის ნათხევი განკურნივდა, მაგრამ რა შექნა
მმაო? შეპურება არ ძალ შედგა; თუინდა შეძეპურა,
როგორ განასკეინებდი? აწ ღმერთის წყალობად შენ-
თვის მოუვლენაა და მორჩილმისარ.

თქვა მკათუმი: ჩემმა მასპინძელმა მე წამიყვანა
ქერთისტასს. დედა მასა თავად ხსიანი დიაცი იყო და
მერმე ეს თქვეს, ოცი წელიწადია ასრე არისო და
ვერა აქიშმან ვერა უწამლა რაო. მიველ ვჩასე, უსუ-
სურად იყო. დამჭლობულ იყო და ღონე არა ჭკონ-
და; სორცი დაეყარა, აგური წასდოდა, ხატელს ვერ
ხეულებდა, სვლისაგან დაკრდომილიყო, სიტყვა დამბო-

შეზოდა; მაგრამ ცნობა კიდევ კარგი ქონდა. გავ-
სანჯე, დიდი ზღუენა შექმნიდა. რა მრავალი გულის-
თქმა შექმნიდა, მის სენას საკვირველი შევიგენ. ღვიძლსედ
სოკო დასსმობდა და მას გაესადა. გამიჭირდა, და-
ღონდი; უთხარ: ამას ასეთი სენი სჭირან, რომ
ხნიანიც არ იყოს, მსელი მოსარჩენია; მაგრამ ჩემს
ოსტატობას ვსცდი მეოქი და მადლი ღმერთსა მეოქი.
მათცა ნება დამართეს. ახანოც გარს სრულებით ნაზ-
დი მოკაკარ, და კიდევ შიგნიდამ ფარდაგი, რომ ნი-
კი არ შეიოსელ იყო და რთქლი დაშდგარ იყო.
შევიყვანე, საძილო წამალი ვასვი, დაკაწიხე და დაკაძი-
ხე, მუცელი გაუხე, შიგანი გამოუშალე; საცა ღვიძლ-
ზე ან გვამში სოკო ება, ამოკისთაღე, წამალი და-
ვსცხე, ზეთები დაკასსი. შიგანი შიგავ შეეჩრათე, მის
ადგილს დაკაწე, მუცელი გაუგორე, მაგრად შეუკარ.
რა გაეღვიძა, წამალი შეუწე, გავამოიღე. მოჩჩა,
გასუქდა, გაგებდა. დიდად მიქებდნენ ხელოვნებასა,
და მიქებდნენ უოკელნა.

რაც ხანი მუნ დავეჩე, მალსინეს, გამასვენეს,
და კარგის ამბებით შემაქცევს.

წამოველ მუნიდგარ, მოკელ ადგილსა ერთსა
მინდვრისსა და ცხელსა. რა იგი გაველე, ვნახე ჩა-
ღმართი დედი. და მუნ კაცი ერთი ჩაღმართს ჩავიდის,
აიკიდის ლოდა მრგვალი, ამოვიდის აღმართ, დაგო-
რის; ჩაღმართ კიდევ ჩავიდის, აიკიდის, ამოიტანის

და დაგორის. ამოტანაში სვრეშოდის და რა დაგორის, დიდად იცინოდის. მე ვჭკითსე, მძაო, რად იჭირგი, ანუ რად იცინი მეტში? მან მიიხსრა: „მე ამ ერთის ჭკით ჭირსაც ვნასავ და ლხინსაც. ერთი ცოტა ჭკა მაქვს და ჭირი და ლხინი ორივე დიდი; და მისვალს გაცს ათასა ამდენი ზოქრო აქვს და ცუდათ უმს, მით ვერც ჭირს ნასვენ და ვერც ლხინსა.“ მომეწონა მისგან, ცოტა ცუდი სიტუვკა დიდად გარკა მითხრა.

მას გამოკვეყარე, მიველ ერთს წყაროზე, ორნი გაცნი წყალს სმიდენ. რა მნასეს, ჩემი ნასვკა იამათ. დასსდეს ჭამად; ორი ზურის მეტი არა ჭქონდათ რა. მეც დამსკეს, ერთი ზური ერთმა დაიდვა, მეორემეორემ, მე არა მქონდა. ნასეკარი ერთმა მომიტესა და ნასეკარი მეორემ, ჩემი თურმე მეტი შეიქმნა. რა შეესკამეთ, მათ არა ეყო. გამირისსდენ: გვაცდუნაო! ერთი ზური ორთავ კსკამეთო, და ერთი მარტო ამან შეკამაო. ორი ერთს როგორ არ მომერეოდნენ? შემაზურეს, დამბეს, ორთავ ას-ასი არგანი მერეს. ჩემი მშველელი გაცი ვინ გამოჩნდებოდა? ხან კედრეუზას ვერტეოდო, ხან სსვას; მაგრამ არ გამოივითესეს. მე უთხარ, ვისაც ეწვივრეთ, მანცა თქვენთვის აქნევისო მეთქი! დამაგდეს მუნ დაბმული და სწრაფით წავიდნენ.

მოკვდა ვინმე გაცი ერთი მოწყალე; მკითხა ჩემი ამბავი. მე ყოველივე მოკვასსენე. მან მი-

თხრა: ძმაო, ხუთს სწავლას გასწავლი, და გამცნებ და დაიმარსე! უმეცარს კაცს გულისთ ნუ მიენდობი; შეუმცნებელს უსუსურად ნუ ეჩვენები; ყოველს ჟამს ფრთხილად იყავ, შენი სასლიც იყოს; მშვიდს სტუმრად ნუ ეწვევი; გლახაკისაგან ჩუქება ნუ გინდა. მე დიდად დაუძაღლე. ამისა და ესრე მითხრა, იმ კაცთ ბევრი სსკა მოუცთუნებიათო. საგზალი მომცა და თვით წავიდა. მე რადღა დავდგებოდი?

წამოველ მუხით, დამსვლა ზღვა. შეკვეთ ნაგად, ამიდგა ქარი, სომალდი დამსხუტია, ყოველნი მონაკებთურთ დანიუქნენ. მე ერთს ფიცარს შეკრჩი მარტო შეიდი დღე და ღამე. მერკეს დღეს ტალღამ კიდურად გამაგდო. ავდეგ მაშკრალი, ზღვის ღელვისაგან დახლიდი; ვიარე, მცირე მათ იყო, გარდავისდე, ჟამი ზამთრისა იყო, დიდი თოვლი იდგა ვიდრე მუსლთამდე. მივედ ერთ კერძ: თუცა შენობა ვაზოვო, მნებას ჭამა ჰურისა. ვნახე ჭანუკა ერთი მომავალი, ახოვანი, მშენიერი, მხნე, მწყაზანი. თხელი ტილოს ნიფსავ ჰერანგი ეცვა, სსკა არა რა, თავ-შიშველი, ფესთუცმელი, დაეკარწახნა; ჰერანგზე ოქროს სარტყელი ერტყა, ორი ისარი გაეჰყრო, მშვილდი ხელთ ჰქონდა. მოვიდა, მნახა; უცხოთ თემისად მიცნა ამავე მკითხა, მოვასხენე. მან მითხრა, მე ჯაზი გურგან მქვინ; ამ ჩემს ქაშის მაქვე, სოფლად მისვალ. ჩემგებრ მათ კაცთ უთხარ, ვიდრე

მოვიდო, ჩატი ესე მოიმართებულეთო, და წავიდა თვით გზასა.

მე მივქევე კვლას მისსა. მოველ, ქალაქი იყო დიდი და კარგი. რა მისა სასული ვასსენე, მომეგებნენ. ესრეთ დამაჭირეს, ვითამ მათი პატრონი. გუოფილიყავ; კარგა დამსკდენ, გამაბთეს. მალსინეს, გამასუბიერეს. საღამოს მოვიდა ჯაზი გურგენ, ერთი ირემი მოეგლა, ზურგთ ეკიდა. კართ დაგდო, შევიდა შინ, სასაღუქო შეიმოსა და გამოვიდა. დიდად პატროსანი ჩატი იყო. გვერდ დამიჯდა, ორი მსგეფსა გამასკენა. მერსე მათხრა, მომევე ჩემს სასულს და რიგს ყველას განკენებო. ავდიქ, მაქქეიქ. ბევრი რიგი სსლი და მატარა, ყოველი სამოსელო გაწყობილი. და შემოევანა ერთს დერეფანს, შუა დიდი აუზი იყო, ცივი წყალი დგა და ყინული ეყარა, და შიგ სამისა და ორის თვის, და წლისა, და ორის წლისა და სამის წლისა მარტვილები ისხდეს. ზოგი დაკიდოდა, ზოგი იწვა. გამოვიდა და ვჭკიასე, ყრმანი ესე არ მოსწყედებიან მეიქი? მან ეგრე მითხრა, სიკვდილი ღვთის ხელთ არის: თუცა მოკვდებოან, ახანოს შიგაც მოკვდებოან. ჩვენი აგებულობა ესრეთ მამა-პაპათ უჩვევია, და ესე ვიქით, ვინ მოკვდა, მოკვდეს! და რობელიც დარჩა, მე მოღან რომ მნასე, მისაანა ჭაბუკი გამიკვა.

გამიკვირდა. მუნით წამიყვანა, შემოვიკანა ერთს

მაღატუი. დია გაი სასლი იუა! შუა გენსლის ბოძი
ედგა და ოქროს ჭაჭვი ძირს მოება, და წვერთა
ბორკილი ქონდა, მას ზე ეროი ბერი კაცი ება.
ჭაჭვი ესეოი გრძელი იუო, მას სასლს სულ მოვლი-
და და სსვის სასლში შევიდს. მას სასლში ერთგნით
ცხედარი ეგო, ერთგნით ტაბლა ყოვლის სანოკავით
სავსე; ერთგნით ღვინო და ერთგნით ჭადრაკი და
ნარდი. რომელსაც იგი კაცი მოიხებდა, მას იქმოდა:
სმას, ჭმას, ძილსა, თუ შექცევსა. ვჭკითსე, ვინ
არის მეთქი. მან მითხრა: მამა ჩემიაო. მე უთხარ:
რათ შეგიბორკილავს მეთქი? მან მითხრა: ძმაო, რა
კაცი დაბურდება, ჭკუა დაუსუსტდება, კაცს აწუენს,
ეს ავი თქმია; არაკინ დაუთმოხს, მე კიდევ მას არ
დაუთმოხ. მას შუღლი მოსდევს, და შუღლს კაცის
კვლა. აწ ნუბიარ არის, კართ ვერ ცავა, და რაც იამე-
ბოდეს, იგი ქნას. მუნით შემოევანა, ერთი მშვენიე-
რი სასლი იუო, დამსკა. უხმო, ერთი მშვენიერი მწუა-
ნარი ქალი გამოვიდა. მისთანა არა მიხსნავს რა, დია
ლამაზი იუო და ტანდაც საროს გვანდა; მრავალი
თვალისა და მარგალიტის სამკაული ქონდა. თავსე
ერთი ოქროს ბეწვისავით მრავალი თვალ მარგალი-
ტით მოჭედილი რაღაცა ება, ადგილზედ მიათრევდა.
იგი აღარ კვითსე; შევიგენ მისი რამ იუო. მან მი-
თხრა, ეს ჩემი ცოლიაო და იგი კაცის თავი მის-
თრგისო. მე კვითსე, რათ მისთრგავს მეთქი. მან მითხრა:

ქრთს დღეს, იმასთან უცნაურათ შევედი, მას კაცს
ესვეოდა; ეგრე უთხრა, ნეტამც შენს თავს არა-
ვინ გამოერიდესო. მე ეს სასიკვდილოდ ვერ გავიძეო.
სიტუაციას სედავ, და გონება უკეთესი აქვს. და ცოდ-
ნა და რიგი ამისებრი არ ეგების, და ამას დაუთმევ.
მას კაცს თავი მოვსჯერ, რაქროთ შევამკევ და ზედ
მოვავი, ნატვრა არ გაუქარვე. ღმერთმა ნუ განუ-
რებს! მის სიცოცხლეში ზედ ებას და იუოსო. და
მერე ეგრე მათხრა: ამაზე ნუ გარეცხავ, რომ ჩემი
აუგი გითხარ. თუმცა არ მეთქვა, უცხო კაცი უცხო
თემს უცხო ამავეს კელარ იტყუოდო.

ხუთასი ფლური მომცა, კაცი გამომატანა,
ზღვაში ნავს ჩამსკა და გამომისტუმრა და წამოკელ.
მიველ ქვეყანასა, სადაც დია კეთილი და კარგი
თემია, მავრამ მას თემს სიმართლე და მართალი
არ ითქმის; ყოველნი, დიდნი და მცირენი, ყვე-
ლანი მტუყარნი არიან. მეიქსთან მიმაუვანეს, მუნ ვი-
ყავ, მართალს ვერავინ იტყუდა. თუ ვინმე იტყუდა,
დიდი სარცხვილი იყო. მევემ ნადიმი დაგვიდვა,
დაიწყეს ნადიმობის ამბის თქმა.

თქვა ერთმა დიდებულმა: წეროს შავარდენი
მოურტივე, შეიპყრა და ქვე ჩამოიღო, მივეშველე, ვნა-
სე შავარდენს საჯი აღარა ება. ვთქვი, ნუ თუ წერამ
მოსწყობა მეთქი, ვპესნე და ვერ ვწოვე. და შავარდ-
ნის ქუდი ვნასე, შიგ იდვა, თურმე მოტყუებაში ქუ-

დის საფეხური კერ მრეფონე და ძლიერ გარეწნივ;
გაგდებამი თავი მაქწევიტა. შავარდნის სიკეთემ ეგო-
დენი მისტანა, უთაომ წერო შეიპყრა და მერსე მო-
კვდა.

თქვა სსკამან: ავაზა შევა მამისაგან დანარჩოდი,
რომე ნადირი ვერ გადაესკეწის. სენობით თვალნი
დაუბრისკდა, დაკლანდი და ვერა უწაღლე რა. მამიძი-
და მასა წასდენა, მისთანა აღარ იშოკებდა. ერთმან
გაღმან მითხრა, მავის თავზე კატა დააკარ და ნადირს
ადეკნე; კატა ნასაკს და ავაზა შეიპყრობს. ეგრე ვქენ
და ვერას ღლით ნადირი ველარ გარდაესკეწა.

თქვა სსკამან: მე პასაკს ესრე გავწვრთი, რომ
ჭაეროდამ მთვრანავი წერო და კარსკი ჩამოიღოს.

პირველ მოუწონეს, მერსე ჭკითსეს, ვითა? მან
თქვა, ლერწამში ჩავსომ, რა დამიარსება, რა წეროს გა-
კავი მოვა, ამოუტყუებ, ჭაერში ავლენ ორნი, ერთი
ერთას თვალში უცემს, მეორე მეორეში, თვალნი და-
უბრმდება და ჩამოცვივინ.

იწეინა კეზირმა და მეფეს ჭკადრა, რა შენი
საკადრისია ესეთს სიტყვას მოგასსენებს, ეგება ეს
კი იქნას და მართალი იუოს, რომ ის ბორა რომ
არის, იმან ამ რიგით ჩამოიღოს, რომ შეაწესოს
მეკალეუ წარივითა და პარს ჩამოიღოს. თავმას შენ-
მან! ამისთანა კაცი შენ წინ არ უნდა მოიყვანო.

თქვა სსკამან: ნადირობას ვიყუებ, მამალი სახელი გ-

ფრინდა, ქორი მოუტივი, მერმე დედალი გაფრინდა; აღარა მაქუნდა რა, მათრასი შეესტეორტე, მათრასი ბილდირგა სოსოებს უელსე გარდაეცვა და წავიდა. მეორეს წელს შემოვიარე, მას ხოსოს ღლუზნი დაეფრინეს, და უკელას უელზე წვდილი მათრასნი ეკიდნეს.

თქვა აქიმმან: მე ჩადირობისა არა ვიცი რა, და ეს ვიცი, მე სომსეოთის მეფის ექიმი ვიყავ, მისთან გვქე, ერთი შემცოდე კაცი მოიყვანეს, მუჟემ მისი თავის წარკვეთა ბრძანა, მე მცირედი დავაუოგნე, მუნგე წამალი შეკმზადე. რა თავი მოკვეთიეს მას კაცს, იგი წამალი უიას ჩაკასსი და ტაფა უელსედ დავაკარ, აღარ მოკვდა კაცი იგი და თავის ნაცვლად ტაფა ება! სიკვდილს უკან სამი ოთხი შვილი ეუოლა და თავი ატყერთს არ ება, და წვრილი ტაფები ებნეს თავთა ნაცვლად.

თქვა კესირმა: მე ვიყავ ბნელეთის პირსა მსახლობელი კაცი, და გლასაკი და უპოვარი ვიყავ. ცოლი მევა და ერთი სასლი მდგა. ბაკედ მანდორად და კვლიდი ცუდად. გნასე, ერთს მგელს პირთ ყრმა სჩრია და მოაქეს; შეესძასე, ყრმა დაგდო და გაიქცა. ავიყვანე ყრმა და კვითხე, ვისი სარ მეთქი. მან მრქვა, ქაჯის შვილი მგელმა მომაიტაცაო. აწ რადგან მომარჩინე, დამყარე, მამა ჩემი მოვა მუხნად, ჩემს წონას თვალსა და მარტალიტს მოგცემს, ნუ მიმცემ,

მინამ თავის მარნის კლიტე არ მოგცეს, იგი შენ
გუეოფისო. ჩაკევი ჯიჩკსა შინა და წამოსასხამი
წამოკასსი ჩემი და მივათუარე. მოვიდა ქაჯი და მგით-
სა, მკელმა შვილი მოიტაცა; თუ იფი, და მასწავლა,
ეგოდენს ოქროს მოგცემ, დასასრულამდი გუეოს. მე
ბეერი მიზეზი დავიდევ; ვიდრე მარნის კლიტე არ
მომცა, არ მივეც. დია დამსამებით მომცა და შვილს
აბრალა; თვარა შენ რა იცოდით. კლდე დამნასკა,
მას კლდეს მიაყრდივ და კარი გაეღებო, და წავიდა.
მიველ მას კლდესთან, კარი გაგდე, შეველ, არა იყო
რა; ერთი ვირი ება. მეწეინა და ესე ვოქეო, ქაჯი
იყო და მაცდინა, თვარემ მრავალს მამლეკდა, ამის
კლიტეს რას გაქნეკდი მეთქი. გამწეარლმა ვირს არ-
განი გჭკარ, ვირმა უგანით გეცხლი და ფლეური გა-
ყარა. რა ეს ვინაჲ, მიამა და შინ მოვიყვანე, ცოლს
კასარე; შევიყვანე, ხასლში დავაბი, ქვეშ ვარცხლი შე-
უდგით, სოლმე გცემდით, ვერცხლი და ოქრო გა-
მოგვიყარის. გამოსდა ხანი, გავამზარტაენდი, აბანო-
ში წაველ, მას ვირზე შეჯდომა მოვინებე. ცოლმა
დამიშალა: მაგ ვირს ნუ წაიყვანო! არ დაუჯერე, შევ-
ჯექი, წაველ, ვირი აბანოს კარზე დავაბი და მე შინ
შეველ. თურმე მეაბანოე სსვაგან იყო, მოვიდა, აბა-
ნოს კარზე ვირი სასა, არგანი ჭკრა და მაგინა. ვირ-
მა თავის სალარო გამოხსნა. მეაბანოემ სასა, იამა,
მოიპარა და სსვა მისი მსტაკსი ვირი დამაბა. გაკათა-

ვე ახარო, გამოველ, შევჯდე, წაველ. რამდენი ესტო
 ხონისორიკის მეტი არა გამოდიყარა რა. დამაწყო
 ცოლმა ბრალდება და საუკედური. წაველ, კიდევ მარ-
 ნისაკენ მეტულებოდა რამე; მიველ, შეველ, ერთი სელ-
 სთეჭავი იდგა, ხსავ ვერა ვნასე რა. წამოვიღე და-
 ღონეხელმა, მომსმარება მეოქა. მოველ, თუ წაღმ:
 მოკაბრუნებდი. სრულ ხასიელ-საჭმელი, რაც მანდის
 უოვლის სოთისა გაზომიყარის. აწ მით დავიწე
 რხობა. კიდევ გავამწარტავნდი და მეფის წვევა მოვი-
 ნდომე. ცოლმა დამიშალა, ნუ იწკვე! არ დავი-
 შალე, ვაწვივე. რა ფიცი მანდა, კარგა დავსვდი. შე-
 მიტვეს, და სელ საეჭავი წამართვეს. დავრჩი და-
 ღონეხელი. წაველ მარნისაკენ, ჩუბა ღონე იქ მწიკ-
 და. შეველ, ერთი გოგრა კვიდა, სხვა ჯღარა იყო რ
 მის მეტი, წამოვიღე და წამოველ. მაშეწადი, მო-
 წეხალი გზაზე დავჯექ; გულის-თქმა მომივიდა და
 თავს ვაბრალე; რად ვქენ, შე ახაროს რას ვაქსევდი
 ან მეფის წყალობას? ამის თანა საფეხელი დაჭკარტე
 ჩეტამც ოთხი კაცი სელ არგონოსანი მომაყენა, და
 ეგოღენი მიტყეს, რომ სულად მიძწეროს! გოგ-
 რიღამ ოთხი კაცი ამოქვრა, ეგოღენი მიტყეს, სუ-
 ლად მიძგდეს. რა მოვისვენე, მაიმა და წამოვიღე
 გოგრა, მაველ ქალაქის ჰარს. ვოქვა, თორმეტი
 ათასი კაცი ამოვიღეს, მევეს ვირაღ წაართოს და
 საეჭველიცა მეოქა. ამოდვრენ ამდენა კაცია, ვირ

და საფქველი წამოიღეს, მოძიტანეს. ცოლმა მითხრა, სხვას თქმს წავადეთ, ჩვენი ყოფნა აქ აღარა იქნებაო. წამოკედით, ზღვაში ჩავსხედით. ალექსანდრე ზღვა, სომადღი გაშტეტია, ვიწრო სელ საფქვაკი, და გოგრა, ცოლი დაძვლებს; ყველა დანთქა. მე მარტო ფიცარს შევწია, ღაღამ გამომაგდო გადურს. მოკლ, იქიდან, ამ დიდებს მივხვდი.

ბრძანა მეფემან: მამის მამა ჩემი აბდულ აზამ დავრიში იყო და გლიდა პირსა ფოვლისა ქვეყანისას. ესეთი თილისმით ხელგუნება ქმნდა, რომ მას საჰმე კერ გადურსებოდა, მრავალს უცხოთ და საკვირვალს საქმესაც იქმოდა. თურმე სადაც მიწათა ანუ კადელთა საუნჯე შეაძენივის, ამოუღებელი არ გაუშვას, და რაცა ზედ მხელი თილისმა ნასას. მოშლის, და განძი ღარიბთ და გლახკთ განუყის. დღესა ერთსა ნასა ერთს ქვების კარს თაღისმით ნიშანი და დაეწყო მას ჩხრეკა. მას გზაზე მრავალა უცხო თაღისმა ნასა შექმნილი. ნასა პირველად სრმაღნი, რომელნი იქცოდა, და მოშალა; შევლო ნასა წყალა მდურაზე მდინარე. რომ განვლა არ ეგებოდა, და განსმა; მასთან მაიმუნიხვალენიას, მებრძოლი სასტრუკად, და იგავ მოშალა. შევლა, ნასა ტბა გრესლას წყლისა, ეს კადანს ბილიკა გერას თაღისმანს გერას მხარს კერ გადურვალს, ზედ მადგება, გრესლას წყლას მოშალა დიდით მხელია, და იგავ გან-

ვლ. ნასა ცოტა სასლი, მაში სარდასშა დაბეჭდილი
აიღო, გამოიღო. ნასა ერთი ბაღნით და ჩაღით
დაწნული ქუდი, ერთი დაბალი მაშია და ერთი სა-
სანთლე იდგა. გაუკვირდა და თქვა, ეს რა უნდა იყოს?
აქან რაერთი ფასი აქან, რომ ერთი უცხო და მძი-
მე თიღისმანი დაუძან ამისთვისო? მუნით წამოვიდა
და მოვიდა ქალაქსა ერთსა. ქუდი თავს ერქვა, ვისაც
ეტეოდის რასმე, იგინი არას მიუგებდენ და უკვირდა
დიდად. რა იგი ქუდი შონსადა, ყველა კაციმა სმა გასცა.
თურმე გირემ თავს ერქვა, ვერა თვალი ვერ დაინა-
სეგდა, აუო ქუდისა მისისისა საქმე. თქვა პაპამან
ჩემსან: ქუდი, შევიგენ, რა არის, და აწ ამით რა უყო?
შევიდა სასჯად და ამოიღო სასანთლე, აანთო; ერთი
დიდი შავი და ძალი კაცი წამოდგა და ხელს აკო-
ცა, და დადგა წინ. ჭკითსა პაპამან ჩემსან, რა სამსა-
სური ძაღგიც? მან მოახსენა, მე მაგ სასანთლის მო-
ნა ვარ, ვისაც ეგ აქვს, მე მას ვმსასურებო. პაპა
ჩემმა უბრძანა, რა სამსასური ძაღგის? მან მოახსე-
ნა, ესრეთს კაცი ვერას მოინდომებს, რა გინდა ძნელი
საქმე იყოს, არა კჳნა. პაპა ჩემმა ბეკრი რამ საქმე
შეუგვეო, და რაც უთხრა მოსატანი, მოუტანა, საქ-
ნელი უქმნა. მერმე უბრძანა, ინდოეთს წასვლა მინდა
და მალე მიმიყვანო. მან კაცმან მოახსენა, მე ამ სას-
ანთლის მსასური ვარ, და ესეები შემოიღიან, და სხვა
უდიდესი საქმე, და ეგ თემზე ტარება მაგ მაშაის

საქმეა და წესი. ჩაიტვი, თერსი ქვეყანას ჰკარ და, სადაც გინდა მისვლა, მისვალ. ქუდი თავს დაიჭება, სასანთლე უბეს ჩაიდვა, მაშინ ჩაიტვა, თერსი მიწას ჰკარ, ინდოეთს მივიდეთ, და წუთვე მივიდა მკობრის კარზე. მაშინ რა მაშინსა და სასანთლის და ქუდის საქმე სცნა სამივე, მოკლე ყოველი ქვეყანა. ამ თემს დიდი მძლავრი მეფე ჯდა, მიუსივა სასანთლის მონა, იგი მეფე მოწვევითა და თვით დაემკვიდრა.

მეფემ ეს თქვა. — მათმა ტუფილმა გამაგიჟა, მრავალი სსვა ასეთი ტუფილი ითქვა, გერც დავისწავლე და არც მეფეთ წინაშე მოსასხენებელია.

წამოველ მუხით და მოკლე თემს ევლათისასა. გერას ღონით ზური სატმელად გერ ვიშოვნე; მუნწნი, უღთონი, და ავნი კატნი ყოფილან. ორი დღე მშიერი ვიარე, მერმე ეს ღონე მოვიგონე: ყვავს ჯონი შვეტურტე, მხარი მოვტესე და უბეში ჩავისვი, განსავლებდი, მით მისნობა დავიწეე. მოვადეგ ერთს სასლსა, მარტო დიაცი იყო, კარი არ გამოიღო, სასლად არ შემიევანა. დამე მესწრა, ღონე მომწედა. კარზე მივეყრდენ. დიადმა ტუცსლიდამ თუნთუშას ზური ამოიღო, კიდობანში ჩადო. ტოტა სანი გამოვიდა, მის სოფლის მამასლისი მოვიდა, დოქით ღვინო და ერთი სამზადი ბატი მოიტანა. ღვინო და ბატი სარკმელში შედო. დასსდეს, მცირე იაფურსეს;

კარსე ერთი ციქროსანი კაცი მიადგა. რა ციქრის სმა ესმათ, მამასხლისი, გოდორი ედგათ, მას ქვეშ შესო; დიაცი მაწვა. მე უოკელივე ვისახე. ეს კაცი თურმე მეს დაცის ქმარი იყო, საქმესე წასულ იყო და არ მოულოდნენ. მოვიდა, მე მკითხა, ვინა ხარო? მოვასხენე ღვთის სტუმარი ვარ მეოქი და სასლში არავინ შამიშვა მეოქი. კაცმა დაუძახა, დიაციმა სმა გვიან გასცა, ვითამ მხინარობა შეიფერა. ცეცხლი აანთო, შემიფანა. ორნივე მშვიდნი ვართ, ცოლს სჯემელი სთხოვა; ცოლმა ზუზუგით ორი მჭადი მოუტანა და მოსცა, სჯემელი ვინ მომცა, შუადამაო. მე ევაკი უბეში მიჯდა, მკლავი მოუჭირე და დავახსავლე. მას კაცმა მკითხა, რა არიო. მე უთხარი მისანი ევაკია და ეველას სცნობს, ამისი ენა კარგა ვიცი მეოქი. იამა მას კაცსა და წლის მოსავლისა მკითხა. ეველა კარგა უთხარ. მერმე დავახსავლე და მკითხა, რა თქვაო. უთხარ, ეს თქვა მეოქი, მჭადს რათ სჭამს, კიდობანში ორი თეთრი ფუნთოში ძეგსო, ის ჭამეთო. მერმე ბატისა უთხარ და იგიც ამოვადებინე; კიდევ დავახსავლე, ღვინოც ამოვადებინე. კაცმა ცოლი დატუქსა, თუ ეს გქონდა, რატომ არ მოგვართვიაო. მან თავის გამართლება დაიწყო, სამშობლოს მივიდოდი, ნუსლად მისდოდაო. და ევაკი კიდევ დავახსავლე; მასშინძელმა მითხრა, რა თქვაო. მე უთხარ, ეს თქვა მეოქი, თქვენ რომ სმად სსუდხართ, და მშვიდნი მამასხლისი გოდორ ქვეშა ზის,

უკაცრავად რატომ დარჩებით. მასკა ლსინი უჩვენეთო! მამასახლისს რა ესმა, გოდორი თავს გარდაივლო, კარში გამოვარდა, კაცი თან გამოჰყვა, მე ჩემს გზას მივმართე.

მიველ ქვეყანას უცხოცა, უცხო რიგი და წესი ჰქონდათ. შეველ ქალაქად, მშოიერი გიყავ, სუთი ბისტის სოფტი მინდოდა მეუიდანა; მათ კაცთ ეს მიზანს უჩეს, შენ უცხოც თემის კაცსა ჰგოვსაჩ, თორემ მაგდენი სოფტი მიმინოს ვერ გმა ეუოფისო. ერთი მათი უხუცესი კაცი იყო, ოქროს სელზე ჯდა, მასთან მიმიუვანეს და ეს სატყვა აცნობეს. მან ჩემი სადაურობა მკითხა, მე ცოტა რამ უამე და უცხო ვარ მეთქი. მან მითხრა, კარგს ვისმე გამსგავსე; მე მე არა მუავს, უმკვიდრო ვარ, ერთი ახული მივის, იგი შეირთევ. და ჩემი მონაგები და მამული შენ დაიმკვიდრეო. მე დავჟერდი, ვნასე მისი ქალი, მეტად მშვენიერი იყო. შემერთო, ქორწილი მიყო, თვით შინ დაჯდა, მე მას სკამზე დამსვა, სოფტის სუიდეის საქმე მე მაურკებინა.

რა ათი დღე გამოვიდა, ქალი დასჩეულდა და ოთხს დღეში მოკვდა. მომკაზმეს უცხოც შესმალლითა; რაც უკეთესი ჰქონდათ, შემმოხეს ჰატოხსანი თვალითა და მარგალიტითა. მკირავსები მეცვა მეცა და მას მკვდარს ქალსაც. მე უთხარ: რასა იქო? უნდა ვსტიროდე, თავი დავაკლა და თქვენ მამკანსეთ! მე

არ ვიცოდი რას მიპირობდენ. მათ შიშსაჲს, ჩვენი წესი ეს არის და ასე უნდა ვუთხო. მოიღეს ქოხი, ტახტაკი, დაფი და დაფდაფი; ჭკრეს და ღსინით მკვდარიც წაიღეს, მეც თან გამატანეს. მაღალ გორასზე დიდი ცისე იყო, იქ ავიდნენ; ცისეში ერთი დიდი ღრმა აგაღდამა იყო, მას ორი უტევენი განიჭქონდა; მკვდარი ჩაიტანეს, მეც ჩამსვეს. შვიდის დღის ნუსლი ჩამატანეს, კრებ აგრევე აიტანეს. დავრსი მუნ მარტოა. ავდექ მივიარ-მოვიარე, გნასე, ეს აგაღდამა სრულ მის ქალაქის სსსაფლათ იყო, და რაც მაგ ქვეყანას კარგი და ჰატიოხანი იარადი ან სამკაული იყო, იქ ეყარა. ქალისათვის სქალთ იარადი ჩაეტანებინათ და ვაჟისათვის სკაცო, დიდად გამიკვირდა. ოთხი დღე დაუევე. ქოხისა და დაფისა სმა მომქსმო. მოვიდნენ. თურმე ერთი დიდებული კაცი მომკვდარი იყო ასალ ნაქოწწილევი. მკვდარიცა და იმისი ცოლიცა ჩემთან ჩამოხვეს, შვიდის დღის ნუსლი მას ჩამოატანეს. ქალი შეჭირვებული იყო, თვარა უსომოთ გველუტი იყო, რომე სიმწეაზრემ მისმა გამაგვირკა. და კიბე აიღეს და იგინი აგრევე წავიდნენ. გვითხეს მას ქალს, ეს რა არის, რასათვის ასრე გვიუყვან მე-თქი. მე ჩემი ამბავი უთხარ. მან ქალმა მიპასუხა, ამ თემს ესრე წესობს: თუ ცოლი მოკვდება, ქმარი თან უნდა ჩაქევეს, და თუ ქმარი მოკვდება, ცოლი უნდა ჩაქევეს; შვიდის დღის ნუსლს მისცემენ, და მერმე

უნდა ზედ დააკედესო, მის უგან აღარ უნდა იცოც-
 ხლოსო, ველარც დღე და ნათელი ნახოს. მე დიდად
 დამიძმინდა და გულის ვეტიუდი, კაიშე ჩემი ყში
 უსასლოდ მივლია, მე ცოლს რას ვაჭნევდი ან დი-
 დებასა, თუ ასე აღრე დამშსამდებოდა. ბევრი გიზრუ-
 ნე, მაგრამ ღონის მოშეება არას მარცებდა. მას ჭაღს
 სსკას საუბარს მოუყუე. ამას ვეტიუდი, გინც მოკვ-
 და რა სარგებელი სვდა? სედაკ, რამდენი მკვდარი
 ქვეს სეულობით წამსდარი; მე და შენ ღმერთს შე-
 საყარად უნდოდათ, და აწ გულის ნებას ვეწით
 მეოქი. ამგვარი რაშე შეუძრავლე, გავიტებენით, და
 რა შეკრავდით, ვნასე ძღარბი ღორისაგან უფრო
 დიდი შემოვიდა, ცისე თუწმე შემოეოსანა, მიწა სორად
 შემოესვრითა, მკვდრის სორცს შემოსწვეოდა სეკმელად.
 რა იგი ვნასე. გავისარე და მას ჭაღს უთხარ: აწ ღმერთ-
 მან დაგვისსა ვოჯოსეთისაგან მეოქი, მუნ მრავალი
 აბრეშუმის თოკი ეყარა, მოვებნე სოროს ზირი და მასე
 მოუდგი. შევიყარ ძღარბი, უგანას ორსაკ ფესზე
 თოკი მოვაბი და მიუშვი, შეკადა სოროსა, გამოვ-
 ზიე, ძღარბმა მიწას ფესებით ბდღენა დაუწეო. ამ
 გვარი ბევრჯერ გქენი, ასე გამოთხანა, რომ ჩვენ
 გავეტიუდით. დაუწეე მიწას ყრა, სორო გამოვსწინ-
 დე, რაც ორთავ თვალ-მარგალიტი და ოქრო გვენი-
 დებოდა, ავიკიდეთ და გამოვსპვერით. გამოკვდით,
 დღისით დამალვით ვიყავით და ღამე ვიარებოდათ;

ერთი კვირა აგრე ვიარეთ, მერმე ორი ცხენი ვიყიდეთ, შეკისედიო და სისტანის ქვეყანას მივედით.

ვნასე ერთი კაცი დიდად უსასოდ დიდი წინ დამხვდა. მკითხა, ვინ ხარ, სად მისვალა? მე შით სმა კერ გავიდ. მან შემატეო შეძანება და აგრე მითხრა, ნუ გეშინიან, არას გავსებ, ამ ქალს თუ მე მამცემ, შეილერ შეგიტეობ; თუ არა, ქალსაც წაგართმევ და ბერსაც გცემ. მე ჩემს თავს უთხარ, თუ მშვიდობით გადავრები, სხვაც დაუსართე მეთქი. მივეც იგი ქალი; იამა, გამეწეო, უბეს ჩამისო და წამიღო.

მისი სიდიდე ამისგან კიდე რაღა გითხრა? რა მთავს ავიდა, რასი დიდნი კაცნი შუღლობდენ, ჩემს უფრო იყვნენ, თვარა მისოდენი არ იყვნენ. ამაზე შეცილებულ იყვნენ, ერთს ზურგს ღვინო ჭიდებოდა და აღმართში დამძიმებოდა; მეორე მოსწეოდა და ეთქვა, თუ გეძმობება, მე ამკიდე, მთამდი ავატან, და მუნი ერთი სლაში მაქნეკინე. მას ღვინის პატრონს ეთქვა, თუ მთამდი ამიტან, სლანსაც და სლუნსაც გაქნეკინებო. რა წკერზე ასულ იყო, რუმბისთვის პირი დაედვა და ღვინო სულ ერთ სლანად შეესვა. ღვინის პატრონი ეშუღლებოდა, სულ რათ შესვიო, და იგი კაცი სსკსაც სთხოვდა, დამპირდი, — სლაში შეესვიო, და სლუნად აღარ მერგოვო. ამ ცილობაზე ამ კაცმა აღარც ერთი აუბნა, ორივე შეიპყრა, ერთი

ერთს ჩეჭმის მოგვში ჩაისხვა, მეორე მეორეში. მიკიდა შინ, ცოლი მოეკება, დიდობაზე გეკელა ქალი იყო; უთხრა, მოგვი გამსადეო. გასადა ერთი, კაცი ჯდა, მეორე გასადა, მეორე ჯდა მე უბით გამოდიეკანა. მოიწონა თავი და ცოლს დაქადა, ჩემისთანა კაცი გინახავსო?! და იგი ქალი რომ წამართო ცოლს მისცა. თურმე თავისი ცოლი მოტაცებით მოუყვანა, და მისი სამშობლო არ ენახა; მან ქაღმა უთხრა, მამა ჩემს გერ ედარებო.

იწინა მან კაცმა და აგრეთვე უბეში ჩამისვა და წავიდა სიმაძრის ნახვად. მისი სიმაძრის სიდიდე ამაზე მეტი რაღა გითხრა: ენახს რწეკვდა და მისი სარწეკვი რე რომ მიჰქნდა მას, მისმა სიძემ შიგ გასვლა მოინდომა; ცსენის კაცადის წყაღმა მოგვიტაცა და წაგვიღო. რა სიმაძრთან მიგვიტანა წყაღმა, ამაჰკრა ბარი და ცსენი და კაცი აიღო, და მშაღზე დასო. ჰკითხა, ვინ ხარო? მან მისი ამბავი უამბო. მან კაცმა უთხრა: ასა კაცლასთა! ჩემი სიძე ყოფილხარ, კინაღამ მოგვალო! გაშრო, დასვა. წუთი გამოიდა, ცოლი მოუვიდა, სადილი მოუტანა; სადილი კსტამეო, მეც მამატიებდენ. მათის ქვეყნას თავკისი ოდენი თუ კიეჰვ!

მერმე სადედრი შინ წავიდა და საძე იწვია. წაიყვანა, იგი დიაცი უცსენსოთ მივიდოდა, მათი სანუხლე გოდორი ზურგთ კვიდა, და სიძე ცსენს მია-

ჰენებდა, და კერძო მიწის. სიდედრმა მოიხედა, სიბე-
დავარდნილი წასა; დადგა, აიყვანა ცხენით, გოდორში
ჩაისვა, აიკიდა და წაგვიყვანა. მივიდა შინ, კარგა და-
გვსკდა. რა დაღამდა, ერთი ცალ-თვალი კაცი მოვი-
და, თურმე მის დიაცის ახმაყი იყო; პასიდავ კლა
დაიწყო. დიაცი სიძის სირცხვილით არ გავიდა, მას
კაცს გულმან არ მოუჭირვა, ჩამოვიდა, მისი სიბე-
აითვალწუნა და დიაცს ჯოცნა დაუწყო. სიბემ იწმინა,
მას სასლს სვეტინი გაჩოყუარა დასაქცევლად. და თვით
კარი გაიარა. დიაცმან ორი ფესები ძელებს სვეტად მისცა,

.....

მერმე სვეტი შეუდგა, სასლი აღარ დაიქცა, და გამოგ-
ვიდგა. ჩვენ ვიარეთ.

ვნასეთ ერთი კაცი ცერცვს სთესევდა, საფარცხავი
ფესზე ესა და თან ფარცხვიდა. კალთას ცერცვი ევა-
რა, თითო მუჭას შირში შეიყრდის და იტყუოდა,
ეს ჯოჯ; და თითო მუჭას დასთესდის და იტყუოდა,
აჰა ეს, ან ჯოჯ და ან არა. იგი კაცი მას შეევე-
დრა, ერთი ცალ-თვალი კაცი მომდევს და მიშველყო.
მან კაცმა ცხენიანად აიყვანა და კალთაში ცერცვი
ჩაისვა. შირში რომ ცერცვი ჩაიყარა, ცხენ კაცობი-
ანად თან ჩაგვიტანა. ერთი ჩვევითი გბილი მოტყისილი
ქქონდა, იმაში ცხენი უკუაყენა, მოწმნა. მოვიდა, მან
ცალთვალმან კაცმან ჯიითსა; მან უთხრა, აქათ არ
გამოუვლიაო. გაბრუნდა, წავიდა. მან კაცმან კალთა

ინსა, ალბ კიუავით, სინანული შექნა, ჩანთქმა ეგონა. შიგნიდამ გამოასახსნა კაცმა: აქა ვარო, და ვცოცხალ ვარო! გამოგვიშვანა და ქვეყანაზე დაგვსვა.

მერმე შეეგედრა კაცი იგი: ეს ერთი კბილი რას მოუტესია? მან ვაცმან თავისი ამბავი უამბო და უთხრა: ჩვენ თორმეცნი ამსანაგნი შევიყარეთ, შეგელა ჩემს უასოვნე იყო. წაგედით სამეკობროთ. აგვიდგა ქაჩი და ბუქი; მინდოაჩი დიდი იყო, და სასვეწი აჩსად გვაქენდა. ვნასეთ, ერთი სძელი კაცის თავი ეგდო; ესრეთ დიდი იყო, რამ ჩვენ თორმეცნი და პეტრეინით და მცირე გავისვენეთ. თურმე ერთის მწყემსისათვის მგელს თიგანი მოუტაცნია და მას მოდევდა, სან ჯოხსი ესროლა და სან ქვა. რა ჩვენთან მოვიდა, ესრეთ დიდი კაცი იყო, აიღო იგი თავი, ჩვენ თორმეცნი შიგ ვისხედით, შეგვტყუარცა მგელსა და, რაღა კითხვა უნდა, იქავ დანაჟა და თერთმეტი ჩემი ამსანაგი მოკვდა და მე ეს კბილი მაშინ მამტუდაო. მასტა გაუკვირდა მათი სიდიდე და ძალი, თორემ მე რომ გამკვირებოდა რა საუცხოვო იქნებოდა?

წამოვიდა, ცოლთან მოვიდა და უთხრა: ყველას მართალს მეუბნებიო. მე ერთი ჯოხი მომცა, სამოსელი შემოსა, ნუზლი მომცა, და ინდოეთამდის მიმიყვანა, აჩავინ რა გაწყინოსო. და მერმე დაბრუნდა

მიველ ინდოეთს და მრავალი უცხო რამ ვნახე, ანუ სე, ანუ სილი, ანუ ზირუტყვი. ანუ მაკინიკელი;

ზეგომ მისის მახსენებისათვის სიტუვს გავლელდება და მეოვს თაჲი შეწყუიება. მრავლი უესო მოთამაშე მოვიდა სელწიფისთან, და სამის კაცს თამაშობა დიდად მეუფსოვა და გამიკვირდა.

ერთი კაცი მოვიდა და დადგა, ორმოცი მისი შვირდი მოაყვანს. ერთი ავიდა, მას ოსტატს ერთი ფეხი მარჯვენას მსარსე დადგა, მეორე მარცხენასზე; დადგა მას ზედა სსვა აგრევე, მას ზედ სსვა; ორმოცნივ ერთმანერთზე შედგნენ. არც ერთი არ ჩამოვარდა, არც გადრკა, და არცა ქვეითმა კაცმა მათი სიმძიმე შეიმცნია. და აგრევე სან სულა დაიწყო კაცმან მან, სან დაჯდის, სან აღდგის. ბოლოს გაირბინი, შესელტა და კაცნი გარდამოყარსა, არც ერთი ზურგზე არ დაეცა, ყოველივე იქსზე დადგნენ.

მოვიდა მეორე მოთამაშე, სენი ფურცლად გაეთალეს, და მის მფრინველის მზგავსად მსარნი და ფრთენი გაეწევეს. შეასხა იგი, დაიწყო ფრინვა, სან მთაზე გავიდის და სან მინდვრად ჭაერში ფრინვედის, რომ ყოველს კაცს მფრინველი ეგონა. მისი მფრინვა არწივს არ ძალუძს.

მოვიდა მესამე მოთამაშე და ერთი სანდავის გორგალი მოიტანს; ერთი წვერი სელთ დაიჭირა, და გორგალი ჭაერში შეაგდო. წავიდა გორგალი, გაიშალა და ჭაერში აღარ გამოჩნდა. მან მოთამაშემ კა-

ნათეს დაწვივა, კერ ჩამოიღო, კიდევ დაწია, არ იქნა. თქვა: გავალ ამ თოვსე. იარა, ჰვიდა ჭაერში, მოთამაშე დაიძაღა, აღარ გამოჩნდა. რა ცოტა ხანი გამოხდა, ერთი კივილი გაჟინა შეიქნა, თოვთის სროლა და გრიალი, გაცი განქმდებოდა; ჭაერიდამ ზოგან გაცის თავი ჩამოვარდა, და ზოგან მოკვეთილი ხელი და ფეხი, და ზოგან გაკვეთილი გაცი. ვნახეთ, ეს ჩვენი მოთამაშე შუა გაკვეთილი ჩამოვარდა. ეწეონა მეუკეს და უკვლას დაგვიძაძა. მოვიდნენ მის მოთამაშის ცოლი და ორი შვილი, ცეცხლში შევიდნენ და დაიწკნენ, ნატარი გაანიაგეს, ვითა ინდოთ წესია. რა მცირედი ხანი გამოხდა, მოთამაშე ჭაერიდამ გამოჩნდა, თოვსე ჩამოესვა. უიხრეს ეს საქმე და ცოლისა და შვილისა დაწვა, მან თქვა: მე არცაა რა მინახავს, არცაა უიყინა მსმენია. მეფემ სამამარი უთხრა და სემეფო სამოსელი შემოხსა, სიასამური ტყავი წამოახსა. მოვიდა თაყვანისცემილად. ერთი კალთა გაიბერტყა, ცოლი ცოცხალი დაგდო; მეორე გაიბერტყა. შვილები დაუარა. გაუკვირდა ყოყოველსა გაცსა, ამისებრი მოთამაშე არავის უნახავსო. მრავალი უიღვნა და გაისტუმრა.

წამოველ მუნათ და მოკელ ქვეყანასა თუნჯა-რისასა. მრავალი თილისმა და გომქეს იცოან. ასეთი ჭეუთ მეოფელი გაცი არ მივა, მათა რამ გაიცოცხელთაგან ვისმე ერთი კლდე გამოესვრა. შიგ

დიდს მთაში. და შიგნით გამარჯებით ერთის დღის
საჯალი შეუგრავს ბნელითად, და ერთი დიდი რკინის
კარი შეუბამს, და ასეთი თილისმა დაუძს, წელი-
წადში ერთსელ გაელება, ექვს უამს ღია არის, და
მერმე ეგრევე დაისშის. შიგ ტუვიის ქარტების წიგ-
ნი შეუგრავს, და ზედ არაბულად თილისმანი და
გრძნეპანი დაუწერია. ვისაც მისი სწავლა უნდა, ერ-
თის წლის ნუსელს და მის სანთელს გზასა იქს, და
მას კარზე დადგება. რა გაელება, შეკა, წლამდი შიგ
უნდა აეოს; მოსახოს, რაც ძნელი თილისმა უნდა,
ქმოებს და გარდასწერს; რაც გრძნება უნდა, მუნ შეი-
ტნებს, და წელიწადზედ, რა გაელება კარი, გამოვა,
და რაც უნდა, იქს.

აწ მე მუნ ვიყავ, და ამბავი მომივიდა; და მე კი
თვალთ არ მინახავს.

ერთს აქიძს ერთი შაგირდი გაეწერთნა. თურ-
მე ის აქიძე საგრძნეულოში ყოფილიყო და
მერმე იგი შაგირდიც შესულიყო და მას უფო უტსოები
ესწავლა. ორნიც ინდოელნი იუჟნენ. და შაგირდი მეფის
ქალაქში მივიდა ერთი ჯაბუკი ნასა დიდათ გაყვითლებული
ყო და მჭლობილი; წყალ ჯავარი მოშლოდა; გარდი
ზაფრანად შექნოდა. ჭკითსა აქიძის შეგირდმა, რა გჭირს
ძმაო? რა ხენის უფალი ხარო, მე მოგარჩენ. მან კაცჲს
უთხრა: შენ არა და ქვეყნის აქიძნი შეიუარენი, მე კერ
მარტუქს; დამამე წადიო. მან აქიძმან ფიცი უთხრა

ესეთ აზრს გეჭირება, რომ არ გიწამლო. უთხრა მან კაცმან: „შენ რას მიწამლებო? დღესა ერთსა შე-
ფის ასული აბანოთ მივიდოდა და სარკმლით დავი-
სახე, და მას კეტრთვალე, ჩემი გული გაჭეუა და მან
გამხადა. შენ რით მიშველი? შოვნა არ ძალგძმს, და
თხოვნა და ქორწილი, და მე უმისოდ არ მოვრჩე-
ბიო“. აქიმმან უთხრა: შენ შეუატე, ხვევანა გოცნის
მეტი არა დააკლორა, და მე მალე გიწამლებო. ეფი-
ცა კაცი იგი, და აქიმმან რაღაც ულოცა, ერთი ასე-
თი რაღაც გრძნება ქნა, რომ დაღამდა, ქალი ზე-
წარში გახვეული შემოვიდა, მან კაცმან გვერდს და-
ისკა, ეხვია, უაღერსა, და რა რიჟრჟო შეიქნა, ქალი
ატრევე წავიდა. რა შინ მივიდა ქალი, ცნობას მო-
ვიდა, შექნა (ირილი, კივილი. მეფეადეოდოფალი შე-
მოვიდნენ, კითხუა დაუწყეს, რა დაგემართათ? მან
უოველი უამბო. შექნეს დიდი მოწყენა, და ჭკითხა
მეფეჲს გეზირთა, და მათ მოახსენეს: არა, მეფეო,
ეკ კაცი ამ თემისა არ არის, სხუანგნიდამ მოვიდა
ვინმე. აწე ამას ღამესაც წაიუტანენ ასულს შესწაო,
და ამცენ, რაოა ხელი მელნითა გაისვაროს და რა
მივიდეს, კართა ხელი ჭკრას, ზედ ხელი გამოისახვის.
ხელ მოვნახოთ; სადაც ხელი ჯდეს მელნიანი კართა,
იგი იქნება და შევიპურათ, და რაც გენების ქმენო.
ჭევეს ეგრე, და მას ღამეს წავიდა ქალი იგი და კა-
რი მელნით შესვარა. დილა გათენდა, მან აქიმმან

უთხრა მას ჭაბუკსა: შვილო, იუმიცა ჩვენი ესე ჭსენეს, ავია და გადი, ჩვენს მიდამოს არა იუოსრა. გამოვიდა კაცი იგი, კართა ხელი ნახა; შევიდა და აქიშს უთხრა. აქიმშან ერთი რაღაც შეუღოცა, მას ქალაქის ხალხის კარსედ ხელი ეგელგან გამოსახა. გეზირმან მრავალი კელარგანოსანი კაცნი შეუარა კელის სამებრად; წამოვიდა ნახა, თავისავე კარსედ კელი გამოსახული ნახა, გაუკვირდა და შეშინდა. მოვიდა მეფის კარსედ კელი აგრევე და, რაც კარი გაიარა, ეგელგან კელი გამოსახული იყო. მოვიდა მეფესთან და მოახსენა, თქვენს ასულს ამალამ ქალაქი სულ დაუღლიაო. შექნეს რჩევა და თქვეს: ამალამ კელმანდილსა შიგა ფეტვი ჩაუყაროთ, ძირი გაუხვრიტოთ და მუნიტგან ბნევით წაიღოს და ნახლს მივევნეთ და კპოვოთ. ჭევეს ეგრე. მეორეს დღეს გამოვიდა კაცი იგი, ნახა და აქიშს უთხრა, ფეტვი მოუფანტავოთ ჩვენს კარსედ. ქნა გრძნება; მოვიდა ჭიკჭიკი და სრულებით აკენკა, რა კერცა მით შეიგნეს, ქალი ვაჟად მოკაზმეს. ოცი კაცი თან გაატანეს და ფოლორცმთა სლჷა დაწყებინეს და უთხრეს, სადაც იგი ნახო, ხომ იცნობ და უთხარ კაცთა ამათ და შეიპყრანო. დაწყეს სლჷა და ნახეს ჭაბუკი იგი ბასართა ჯდა. აქიმი მუნ არ იყო; შეიპყრეს და მეფეს მიტკვარეს. მეფემ ბრძანა: ეგ ძელსა დამოჭვიდეთ და ეოკელა კაცი გამოვიდეს, ვინც ხმასა ჩემსა ერჩის, და ზედ ძელსედ დაწყვიტონ. გამოვიდა ეოკელა კაცი. და აქამაც შეიტყო და მოვიდა მათ-

თანა. რა აქამან იგი ჭაბუკი ძელზედ დაკიდებული
სახა, შეეწეალა და ქნა გრძნება. და ვინც თოფს შე-
სტეორცემდა და ან ისარსა, უკან მიიქცეოდის და
იძათვე მოჭლეკედის. ამოსწედა მრავალი ჯარი. მოახ-
სენა კეზირმან მეფესა: ამ კაცს ჩვენ კერას დაკავლებ-
ოო, სხუთერივ ვიურვოთ, მცირეს ხანს საპურო-
ბილეში დავახათ და მერმე, რომელიც ჰსჯოდის, კჭუოთ.
ბრძანა მეფემან კაცისა მის ჩამოშვება და პატიმრად
შენახუა. მივიდა აქიმი, შესაპურობილეს ერთი ფლუ-
რი მისცა და უთხრა, ეგ კაცი ჩემი მოვალეა და გა-
რი გამიღე, შევიდე კნახო, კალი არ დამეკარგოსო,
და მერმე გამოვალო. შეუშვა აქიმი და გარედგან
დაკლიტა და საქმეზედ წავიდა. რა მოვიდა და კარი
გაღო, ნახა სპატიმრო სხელი წალკოტი შექნი-
ლა, თურმე აქიმს გრძნება უქნია, და მრავალი კარ-
გი ხილი დგა, უცხო უჩავილნი უჩავიან, სულნელება
ჭოფვის, აუზნი წყლით სავსენი არიან, და ორნი
კაცნი მადლა ოქროს ტახტზედ მსხდომარენი არიან.
ისეკ კარი დახშა, მივიდა გეზირს უთხრა; გეზირმან
ძეფეს მოახსენა: ამათგან დასაჯერია, წავიდეთ ენა-
ხოო! მივიდნენ მეფე და გეზირი, შევიდნენ, ნახეს
ქების უმეტესი იუო. ყოველივე ნახეს, და აუზის
პირს ერთი ატამი იდგა და მეფემ მოკრიფა და ჭა-
მა ენება. ვირემ მეფე ერთს ატამს გაფცქუნა,
გეზირმან პირზედ წყალი შეისხა, დიაცად შეიცნულა.

კითომ ვისმე კაცის ცოლი იყო და მოვიდა მისი ქმარი, აგინა და წაიუწანა; დიაცი დარწმუნდა. ვაჟი ეყოლა, მან ერმამან თერხი აიდგა. დიაცს ისევ კე-
სიძის ბუნება ჰქონდა. წამოვიდა საპატრიარქოსა, ვაჟი
თან მოჰყვა, ისევ კაცად შეიცვალა. მეფეს ჯერ ატამი
არ გაუფრქვანა. კეზირმან ჰკითხა: ეგ ატამი წაუე-
ლია თუ შარშანდელიო? მეფემ უთხრა, რას ამბობო?
ახლა არ შემოკვდითო! კეზირი სიტყვას შეეცვლა:
თავისი დიაცობა და ერმის შობა უამბო. გაჰკვირდა
და სთქქეს, რადგან კერას თავს გაუგედით, ასე ვქნა-
თო: მეფის ასული მას კაცს შეგერთოთ, და კე-
სი-
რისა აქიმსაო. და ქორწილი უყვეს და ღვინობდეს.
გამოხდა ხანი; კეზირს თავისი აუგი არ დაგიწებოდა.
თავისი ქალი ცოლად მისცა და ამცნო, რა აქიმი
შენთან დაწვეს, წყალი გაათბოს საბანებლად, ვირქი
იბანდეს, მაცნობეო. რა წყალი გაათბო, წყალი ცოლ-
მან დაუქცია და მამას აცნობა. მოკიდნენ აქიმთან.
გრძნება გელარ ქნა და შეიპყრა. მივიდა მეფესთან
კეზირი და ორისაჲ დაკოცა არწიეს. მეფემ ქალსა
ჰკითხა, მან არა ჰყო: რადგან ერთს ავს კაცს მიმე-
ცი, მე აღარ ვიკადრებ ამის გამოცვლასაო. რადგან
იგი არ მოუგლამთ, და აქიმისა ზოგმა თქო, მოკ-
ლესო და ზოგმან არ მოუგლავთო, — უდიდეს გრძნე-
ბას ამბობდეს; და მე ამით სიკუდილი უფრო მეყე-
რება, ის გრძნებები კაცისაგან არ იქნება, და არა

კატის სახელი გაითქმის. ბეკრს მოუმატებენ, თუ არ მოკლეს; მაგრამ კინც მოუკვლელობას იტყვის, აღარ მოკლესო, გამოაძესო. და მოკვლა ტყუილი იყო, და გამოძება მართალი.

რას ეს გრძნებაები შეიტყო ამ აქიმის ოსტატმან, გაწერა და მოსაკლავად წავიდა, რომ ცუდს საქმეს იქსო. რა მივიდა, უამბეს, შენი ოსტატი მოვიდა და გიწერებაო. ეს შეშინდა: ტრედად იქცა და გაფრინდა; ოსტატი შავარდნად იქცა და გამოუდგა. რა მოწიქნას ღამოდა, ჩინეოის მეფე ნადირობდა, და გვირგვინად იქცა და თავს დაედგა. შეექნათ სიხარული, რომ ზეცით გვირგვინი მოვიდაო. ოსტატი მეჭიანურედ შეიცვალა და მივიდა. მეფე სმად ჯდა, უცხო ხმები დაუგრა და ტკბილად იმღერა ჭკიოთხეს: სადაური ხარო? მან უთხრა, საიღამაც გვირგვინი მოვიდა, მეც მუნებური ვარო. ეს უფრო გაიხარეს. მეიფეს აფიცა მეჭიანურემ, რადგან ორნივე ერთის ადგილიდამ მოკსულუკართო. მაგ გვირგვინისათვის მკოცნინეო. მეფემ რა კოცნა ბრძანა, გვირგვინი ბროწეულად იცქა და ჩამოკარდა, დაეცა. ოსტატი დასათ გახდა და მიუხდა და გაკეთა, მარცვლი განიბნა. მეჭიანურე მამლად იქცა და მარცვალს გენკა დაუწყო. გაშტრდნენ ყოველნი კაცნი. ამ ბროწეულის ქერქიდამ კაცი გამოძერა, მეფეს მუხლს მოეხვია, მიშეელე, ჩემი ოსტატი და მკლავსო! შეიქნა

კითხულობა, მამალიც კაცად შეიცვალა, მეფემ უკელა შეიტო. მას აქიმს ალექსა დაადებინეს, რომ კვლავ გრძნება აღარა ჰქნაო.

რად ლეონ გრძნეულთ ამბავი დაასრულა, სხვის ამბის თქმა აღარ დაატალა რუქამ, და მოახსენა მეფესა: დღესა აქამომდე ავით მიქნია ქიშპობა ლეონისა, რადგან ესეთი მცოდინარე, და ამდენი კარგის საქმის სწავლული, და ამდენი თემის მნახავია. ეს შესანახავია, და ნურც მოიშორებთ, რაც თქვას, ქნაც ძალუმს, აქ გამოაჩინა. თქვა ჯუმბერ არაგვი:

ერთი კაცი დია გლახაკი იყო, დღე ყოველ ღმერთს გამდიდრებას სთხოვდა და ესკეწებოდა. გამოჰხდა ხანი, და ამ კაცს მუცლის ტკივილი დაემართა, ეზომ შეწუხდა, მიწას გლეჯა დაუწყო. რა მიწა მოგლიჯა, ერთი ქილა ფლური გამოჩნდა. რა მას კაცმა ფლური ჰპოვა, ღმერთს მადლი მისცა და თქვა, დიდად მოწყალე ბჰანდები, მაგრამ ვირემ კაცს სისხლს არ დაათხეინებ, არას მისცემო.

ესე არაგვი ამისთვის მოგახსენე, რომ ლეონ ვიდრემდის სამეფურ ოთხჯერ სიკვდილად არ წაყენე, არ მოეხმარე, და აწ წყალობა უქაგო! ლეონ უთხრა ჯუმბერს: ძეო მეფისაო, ერმა ხარ და მოხმარებას ჰგონებ, თვარა აწ დამელა სრულიად, და მტერი რა კაცს მტერობით ვერას დააკლებს, დაემოყვრების და მით გაუსრულებს მტერობას. თქვა არაგვი:

იუვენ ორნი მომტერენი. არ იქნა, კერა და-
კლო რა მან კაცმან მის მტერსა. გამოხდა ხანი, და-
მოუკრდენ, დიდათ გაეწევენ, წავიდნენ გზასა და
ოთხნი ამხანაგნი სხვა გაიტანეს. მივიდნენ ერთის
კაცის სახლში, დადგნენ, ეს სტუმრები გაღმართ და-
წენენ, და სახლის პატრონი მასის ცოლით გაღმართ
დაწვა. რა ცეცხლი დანელდა, აიპარა ეს კაცი, და
მას დიაცთან განსვენება მოინდომა. დიაცმა დაიძახა,
ქმარი წამოაუენა, კაცი იგი გაიპარა და მუნვე თავის
ლოგინში ჩაწვა. ადგა სახლის პატრონი, მივიდა, ეს
სტუმრები დაჩხრიკა, ეკელას ხელი ჩაუყო უბეში.
სხვით კერაში იცნა, და შემცოდეს გული უბერდა.
ზედ ქუდი ნიზნად დაადვა, ცეცხლს ავანთებ და ამ
კაცს ვიცნობო. იგი კაცი ვირემ ცეცხლს აანთებდა,
მან კაცმა ქუდი თავისიგან აიღო, და მას ძველთაგან
მტერს და ახალს მოუკარეს დაადვა; მას გულით
ეძინა, კერა შეიგნა რა. ცეცხლი აანთო, ნახა მას სა-
ბრალო უბრალო კაცს ქუდი აძევს; მან მისი უბრა-
ლობა არ იცოდა, შემცოდე იგი ეგონა, დაჭკრა თა-
ვში ცული და მოკლა უბრალო და დაუნაშავებელი
კაცი.

ყოველი მტერი ასე უზამს, თვარა რით მომე-
ხმარა, გრძნების ქმნა და ეშმაკობა შემოძითქვა. თქვა
კადექ არაკი:

იყო ერთი მოცლილი უსაქმო კაცი, არას ნივ-

თისკან საქმარი არა იცოდა რა. შემოუარდა გულ-
შიგან და უწყო მიწას თხრა და ნიაკება. სამს ოთხს
თვეს მის მეტი არცა რა საქმე ჰქონდა და არცა რას
ისაქმებდა. მოუვიდა კაცი მოურავისა, სამკალად იწ-
ვიეს და არ წავიდა: სამუშაო შინ მაქვსო, გარ რად
ვიმუშაოო? მოუვიდა მესობლის კაცი, მამა მოჰკდო-
მოდა, და იწვიეს, მოდი მიტირე და აღაპიც მიჭამეო.
არც მუნ წავიდა. მოუვიდა სხვა მაწვეპარი მექორწი-
ლისა, და აგრე უთხრა, ძლივ ერთ საქმეზე შეგე-
მართე, ვირემ გაკასრულებდე და ამისგან მოვიცლი-
დე, არც სეფეზე წავალ, და არც სატირლად მცა-
ლიან, და არც ლხენს. ვნახავო, და რა დაკამთავრებო,
მასუკან ვეგლას ვიქო.

მის მსგავსად, გიდრემდის ჩემის საქმისკან ეკ
არ მოიცდის, მაგას არცა რა ქორწილისა, არცა რა
ვაებისა, არც მეუფისა და ერისა არა უნდა რა, და
მასუკან სხვას რასმე მოიგონებს, თვარა ჩემის მეტი
საწუხარი და საღხინო მაგას არა აქვსრა

თქვა რუქამ: არა ახალი საქმეა, ძეგლთაგან
თქმულა: არას კაცს კარგის მოქმედებისათვის კარგი
არ უქნია, და მის მაგიერ ავი მიუცია, თვარა ლეონ
რას შემტრება. ერთი დაკარგული კაცი არავის შეუ-
წენარებიან და მოვიდა, მეუფეს გაკაწევ, და დიდი
წყალობა მიანიჭა, აწ მე რას მიზირებს! თქვა არაკი:
ერთი კაცი მოვიდოდა გზასედ. ნახა, ერთს

ძეკეს ცუცხლი შემოჭვნებია და ზედ გველი გასულა, წასასვლელი გზა არა აქვს, ღონობს და წივის. ნახა მან კაცმან, შეეწეალა და თქვა, ამ გველს მოკარჩინე. მაღლია ჩემთვისაო. მივიდა შუბის წვერი მიუშვირა; გველი ზედ შემოესვია, მხარზე შეასლტა და ეელს შემოელვლარჭა, მაგრამ მოუჭირა. ჭკითხა მან კაცმან, რა გაწინე, რატომ მიზამ, სიკვდილს მოგარჩინეო. გველმა უთხრა, კარგისათვის კარგი არა ვის უქნია და მე ასრე გიყაო. კაცი შეეხვეწა: ამდენი მაცალე, იგი ჭანდარი-დგას, მუნამდინ მივიდე და მას კვითხოთ; თუ ჩემის ცოდვით ხემატ ხმა ამოიღოს და დაგიშალოს, გამიშვი; თუ არა, რაც გინდა მიყავ. ცოტა მოუფონა გველმან და მივიდნენ ჭანდარიან. ჭკითხა მან კაცმან, ეს გველი სიკვდილს მოგარჩინე, აწ ასე მიზამს. მან ჭანდარმა აგრე უთხრა, ამ ცხელს მინდოდაში მარტო მე ერთი ხე ვდგეიარ; მგზავრი, თუ არ ჩემ ჩრდილზე, გერსად განისვენებს. მოვლენ, მოიგრილებენ და ვაჩრდილებ; მერმე სტოებს დამანტვრევენ, ზოგს დასწვენ, და ზოგს კოლოფებს აკეთებენ, და იტყვიან: ეს რა კარგი ხეაო! კარგისათვის კარგი არავის უქნია, მოუჭირე გველოო. მოუჭირა გველმან ეელსა. კიდევ შეეხვეწა კაცი გველსა, ცოტა მოუშვიო, აგერ ხარი სძოვსო და მას კვითხოთ. წავიდნენ, ხარს ჭკითხეს. ხარმა უთხრა: მოვხნავ, დაჟვარცხავ, გავლეწ, საფხულ სამთარ სულ

კაცისათვის კმუშაობ. დამაწკენენ და დამკვლენ. რაო? და სტუმარი მამივიდაო. კარგისათვის კარგი არავის უქნიაო, მოუჭირე გველოო. მოუჭირა ეელს. შეეხვეწა კაცი, ცოტა კიდევ მატალო, აგერ მეღა არის და მასცა კვითხოთო. მივიდნენ, მეღას ჭკითხეს, კაცმან თავის საწივარი უთხრა, და გველმან ხისა და ხარის მოწმობა მოახსენა. მეღამ უთხრა გველს, ღომ ნადირთ ხელმწიფისაგან დასმული მდივანბეგი კარო, ეელზე შემოჭხევეყინარ და ისე სწივიო, როგორ იქნებაო? მოუშვი, შენც დაინოქე ამ კაცსავითაო. რა გველი შემოეშკა, დაბლა ჩამოვიდა, დაჭკრა მეღამ ტოტი თავში, და გველი მოკლა, და თქვა გველის სამარტალი ეს არისო. და პერე მან კაცმა ის მეღა არ დაინდო, და შუბის შეტემა მოინდომა, კარგი რამ ტყავი აქვსო. შეუტეო მეღამ და გაექცა, და თავს აბრალა, დაეაშაკე, მოვარჩინეო.

აწ შენც, ლეონ, მას გველსავით გამოგიყვანე, მარჩობ და რა გქქნა? აწ ლეონს სიტყვა ხამს. სიტყვა ლეონ არავი:

ერთი გლახაკი კაცი მოვიდოდა გზასა, ნახა ორი გველი, ერთი შავი და ერთი წითელი, იბრძვიან, და შავი ერეოდა. თქვა მან კაცმან, ამ წითელს გველს ეჭირება მოხმარება და მოვეხმარებიო, მოვიდა და შავს გველს ჟოხი დაჭკრა და მოკლა. მოვიდა

წითელი გველი, თავი ადგილზედ დაუქრა და კალ-
თას კბილით მოკეიდა და გაზიდა. მიჰქევა ეს კაცი.
ერთს კლდის ქვაბში მიიყვანა, ეგზომი განძი აჩვენა,
მეფეთ არა ჰქონდა, და განძლიერდა კაცი იგი.

რუქაჲ! როგორიც კაცი შენა ხარ, ისე შენი
ნათქვამი გველი შენისთანა ყოფილა, თუარა კარგი-
სათვის აეს ვინ უხამს კაცსაო. თქვა რუქამ არაგია:

ერთი გლახა კაცი თავის სსხლს ჯდა და ინა-
ტრა: ღმერთო! ხუთასი ფლური მომეც და თუ ან
ერთი აკლია, არ ვინდომებო. ერთი მდიდარი კაცი
თურმე ბანზე იარებოდა, მან გაუგონა და თქვა: მი-
ვიტან და გამოვცდიო, კაცი ეს რასა იქსო? წავიდა,
ხუთასი ფლური დათვალა და ათი დააკლო, დაბეჭდა,
ბანიდამ ჩუგდო. დათვალა კაცმა მან, და ათი აკლ-
და, და თქვა, ღმერთო, შენმც კურთხეულ ხარო!
ერთი მარხილიც გებოძა, იმასაც დაკიმაღლებდი, არამც
ეს დაგამწერალოო. ჩამოვიდა იგი მდიდარი და უთ-
ხრა, შე გამოგცადე, ჩემია, მომეც, წავიღოო. მან
შორს დაიჭირა: შენთვის არ მითხოვნია, ღმერთსა
ვითხოო და მომცაო. შეიციდნენ და უადთან საჩივ-
ლეჲდ გასწიეს. მან გლახამ უთხრა, მე არა მაცვია
რა და შენ კარგად მოერთულ ხარ, ეგ შენი ტუკა
კაბა მათხოვეო. მან კაცმა ამდენს სიკეთეზედ ისიც
დაამატა, ათხოვა; ჩაიცვა და წავიდნენ. უადთან იჩივ-
ლეს. მერმე მან გლახკმან თქვა: ეს ასეთი მაცილე-

ბელი კაცია, თუ ამ ტყავ კაბასაც შემოშეცილებს, ნახავთო! მან კაცმა უთხრა, ახლა არ გათხოვეო? ამაზედ უადი გაწერა, მრავალი ჯოხი ჰკრეს მდიდარს კაცს და გაძეს. ასრე კარგის პასუხი უყო, კიდევ გაძარცვა და ათრევინა.

კარგისათვის კარგი არავის უქნია, ნუ ამბობ.—
თქვა ლეონ არაყი:

ბაღდადის ხალიფა ღია კარგი მეჯინიბე იყო და კაის ცხენს ძვირ თასად იყიდდა. დაკარდა მისი ხმა. ერთმა არაბმა ერთი ცხენი მოიყვანა, ორი ათას მარჩილად დაათასა. ხალიფამ მაშინვე მოუტანინა, მან არაბმა უთხრა, ერთს ძაძაში ჩამიყარეო, თვარა რით წავიღოო. ჩაუყარეს და მისცეს. უცნაურად მოჰკრა არაბმა კეცხლს ხელი, ცხენს გარდაჰკიდა და შეჰდა, გააჰქნა ცხენი. გამოუდგნენ სულ ხალიფას ჯარი კაის ცხენებით, გზა და კვალი კელარ გაიგნეს; ძობრუნდნენ დაღონებულნი. მესამეს დღეს არაბი მოვიდა, ცხენი მოიყვანა. ჰკითხეს, რატომ ჰქენო? მან მოახსენა, შორს ვიდექი, საკიდარი არა მყავს რა, კეცხლი შიმე არის, კერ ვზიდევდი, წავილე და ახლა ცხენი მომიყვანიაო. მერმე უთხრეს, კინლა მოგ დეკდა, და გიცნობდაო, ცხენი რადლა მოგყვანდაო. მან გაიცინა და უპირობა უზრახა, კარგის პასუხად ეგ მექნა, ღმერთი რას მიზემდაო?

თუ არაბმა იცის კარგისათვის კარგი, სხვა!

კატს ვის არ ეცოდინება, ან ავს ვინ იქნა, თუ არ
დკთის შემცოდუ. თვანამ მისთვის მას კატს რა კაი
უქნია, ან მან რა კაი უყო? ღმერთს მისთვის წაუ-
რომეკია, და ამ საბრალუ კატისათვის მიუცემს.
თქვა რუქამ არაკი:

ერთი კაცი კარგი ჭაბუკი მოვიდოდა და ხმა-
ლიც კარგი ერტუა, ყოველი საჭურველი კარგი ქაონდა,
ცოლი თან მოჰყვანდა, დია ღამაში და კარგი ქალი.
ცაიარა გზა და მიხვდა ადგილსა სამეკობრასა. ხე-
თნი ამხანაგნი იყვნენ და ბევრს კატს აზიანებდენ.
იგი ჭაბუკი უცნაური იყო და უფიქროდ მივიდოდა;
უადრემდის ხელი არა სტაცეს, კერა შეიტყო რა.
ტაძარცვს, ხელსი შეუერეს და წაიყვანეს. ერთს მათ-
განს ამხანაგს მიაჩნია ხმალი თურმე მოეწონა. მალ-
კით უთხრა, ამ შესს საჭურველს და სხვას ქონებას
შენ გაგაყოფინებ, შენი ხმალი წილად მე მამახვედრე
და შენს ცოლს მოგცემ და გაგიშვებ. მან კაცმა ფი-
ცი მისცა: ათუ მე გამაყოფინებ, ჩემს ხმალს შენ
მოგახვედრებ“ წაიყვანეს, ერთს სამზირალს ადგილს
ციხე იდგა, მუნ დაესადგურათ; მუნ ათი კაცი სხვა
მხარ შეკრული იდგა და ნაძარცვი აუარებელი. მან
განდობილმა ამხანაგმა ასე თქვა, ეს დღევანდელი
კაცი სულის კატსა ჭკავს და მოდი ამას გაგაყოფი-
ნოთო. ნება დართვეს სხვათაც და ხელი გაუხსნეს.
დაუწყო ყოფა მან კაცმან, და ერთ წილად ერთი

ფარდაგი დადვა და ზედ შიშველი თავისი ხმალი. ასაზად დაავლო ხელი, უწინ რომელსაც ხმალი უქადა. სცა მას და მოკლა, ერთი სხვა მოკლა, სხვანი გაქცნენ. მუნ ხელშეკრულნი ახსნა. ხმლები მისცა, ცაზოდგნენ, ეგელა დახოცეს. მან კაცმან თავისი ცოლი წაიუკანა და თავისი საჭურველი; სხვა მათ კანთ მისცა, მე ეს მეუოფაო.

რადგან მან ერთმან ამდენა სიკეთე უეო, რომ ენდო, ხელი გაუხსნა, გაყოფინა, ცოლი მისცა, ეს მას სიკვდილს რასღა ეძარტლებოდა? კარგისათვის კარგი აროდეს ქმნილა, რასაც შენ არა სტყუი, და ახლა არ იგონებ! ლეონ უთხრა, კარგა ქქენი, მას კაცს მათზე ავის ქნა დაუწუნი. ცოლი წაართვეს, გაძარცვეს, თავი დაიწელთა და ის მოკლა, ავად უქნია. მე მასცა უძრახავ, უწინვე რასათვის ისრე ღაფლად დარჩა, თუმიცა უკანისაც არა ექნა რა, შენებრი კაცი იქნებოდა. თქვა არაკი:

ბონლისა მთის ძირსა, ცზის გარდასავალსა, ერთი კარგი ფუნდრუგი აუშენათ და მუნ ერთი მეფუნდრუგი იდგა. ასეთი კაცი იყო, რომ რაც მგზავრი გაივლიდა, მას ღამეს სამადლოდ ასვის, აჭამის. ცხენის ქერი და ბზე მისცის, ფასი არ აიღის, მეორეს დღეს გაისტუმრის. ერთი დიდი ქარვანი მოვიდა და დადგა. მას ღამეს კარგა დანჯდა. მას ღამეს ასეთი თოვლი მოვადა, მთა შეკრა; კელარ გარ-

დავიდა, და კელარც გამობრუნდა. მას ზამთარს მას
ფუნდრუკში დარჩა. მან მეფუნდრუკემ არა რა დაა-
ხარჯუნა, სულ კაცთათვის და აქლეთათვის თავისი
ხარჯი მისცა. გაიწევენ დიდ ვაჭარი და მეფუნდ-
რუკე, და ჭკითხა შვილი გუაესო? მეფუნდრუკემ უთ-
ხრა, არა მუაესო. ჭყვანდა, — თურმე არ უჩვენა, კეთრო-
ვანი იყო, და ამ ჩემს სტუმარს არ ეზიზღოს, ჩემი
ლხინი აღარ იამებაო. მინამდი შვილი კარშა აღარ
გამოუტყვა, ვირემ ვაჭარი არ წავიდა. გაზაფხული
მოვიდა, მთა გაიხსნა. ეს დიდ ვაჭარი წავიდა, და
მადრიელი იყო, და ნაცვლად მასუხსაც ცდილობდა.
მერე მეფუნდრუკემ შვილი გამოუშვა. შემოსწყრა
შვილი და უთხრა, მე მაინც გპუღვარ და აქედგან
წავალო. გამოუდგა უკან ქარვანს და მოეწია. ჭკითხა
დიდ ვაჭარმა, ვინ ხარო? მან უთხრა, მე მეფუნდრუ-
კის შვილი ვარ, შენ ამაზე უშვილობა გითხრა, ნა-
ხვას მოინდომებსო, გონჯიაო, აღარა იამება რაო.
ახლა მეც შემოვსწყერ და წამოველ, სადმე ან ვიშ-
ველებ და ან დავიკარგებიო. მან ვაჭარმან ფიცი უთ-
ხრა, თუ რამ გეშველება, გიშველიო. წაიყვანა და
წავიდა. მივიდა შინ, აქიმი მოაყვანინა; კერა ღონე
დაუდგა. ერთმა აქიმმა უთხრა, ერთს კაცს რომ ერ-
თი ვაჟის მეტი არა ჭყვანდეს, ორის წლისა იყოს,
ლამაზი და კარგი, მამამან ნებით მისცეს, დაკლას და
მისი სისხლით შებღალას, მით მოჩიებაო! დაღონ-

და. ამას ვინ მისცემდა? თურმე მას ვაჭარს ჭეპს ამისთანა გაჟი, მას მეტი არა ჭეპს რა; ესე თქო, თუ ეს ჩემი შკადლა არ დაჰქვლა, მას მამისა ამის ნასიკეთარი რით გადავიხადო? ცოლი სხვაგან გაისტუმრა მოტეუებით, თითონ დარჩა სახლში მარტოკა, დაკლა თავისი შვილი, და მისი სისხლით უბღღა. მაშინვე მას კაცს ხესავით ქერქი გასძვრა და მოარჩა. მგვდარი შვილი აკვანში ჩააწვინა და სეწარი წახურა. იქ მას ვაჭრის ცოლს მუცელმა და ძემდე წვა დაუწყო; მოიჭრა, ქმარს უთხრა, ძემდე მეწვიან, მარტვილს თუ არა სჭირს რაო? ქმარმა უთხრა, რა სჭირს, კარგად სძინავსო. მივიდა, დედაძე ძემდე მისცა, მარტვილმან წოკა დაუწყო. — ამოიკვანა კარგად შეოფი, დედას სიცილი და აფოფინი დაუწყო; ეელზედ ოქროს საღტისავით აჩნდა რამე. ქმარს დაეძახა, ეს რა არისო? ქმარმა რა ეს ემაწვილი ცოცხალი ნახა, დაკარდა და ღმერთს მადლი შესწირა და ცოლს ყოველი ყოფილი უთხრა.

შენ რომ ამბობ, კარგისათვის კარგი არავის უჩინაო, აჭა, ნაკვეთიც ნახე! რა გამოიმეტა წამლად და ღმერთმა რა წუგალობა უეო. ავს კაცს ყოველი კაცი თავისი მსგავსი ჰგონია, თვარა რა სიტყვაა. თქვა რექამ არაკი:

იგო ერთი გლახაკი ერმა, წავიდა სამწიროდ. დაჰყო ერთი წელი, და ათი ფლურნი მოიღვაწა და

წლის გასრულებასე წამოიღო. წამოვიდა თავის თე-
მსა. რა ქალაქს მოახლოვდა, მდინარე იყო, და გა-
შისვლდა. და იბანა, და ტანს ჩაიცვა. წამოვიდა, ფლუ-
რები მუხსვე დარჩა. მოაგონდა ფლურები და აღარ
ჭქანდა; ღმერთის აღთქმა დაუდვა, თუ კი ჩემი ფლუ-
რები კვოკო, ერთი შესს სახელსედ გლახაკს მიე-
სცეო. მივიდა, საცა ტანი ებანა, მუხსვე ჭპოვა. წა-
მოვიდა ქალაქად, ერთი გლახა ჭპოვა, უთხრა თავი-
სი აშხავი, ასე აღთქმა დამიმს და აჭა ფლურიო. იგი
გლახა ორისავ თვალთ ბრმა იყო, ასე უთხრა,
რადგან ღვთისათვის შეგიწირავს, ათივე მოძეც და
მე, რომელიც მსებავს, მას გამოგარჩეო. და ენდო
კაცი იგი, და ცხრავე მისცა, და მან ბრმამ ცხრავე
ჯიბეში ჩაიდვა. მან კაცმან თხოვნა დაუწყო, გლახამ
ძახილი შექნა, მიშეკლეთო, ეს კაცი რას მიჰმირებსო.
მოწამე არა ჭეკანდა, წაართვა მან ბრმამ ფლურები.
დაღონდა საბრალეო კაცი; თან გაჭევა, ამ ჩემს ფლუ-
რებს რას უზამსო? შევიდა ეს გლახა თავის სახლში,
ერთი ქილა ამოიღო, სულ ფლური ეყარა; ისიც
სედ დააყარა და უთხრა: ჩემო ხეთასო ფლურო!
ეს ათიც შემოგმატეო. სამჯერ შეაგდო ქილა და
დაიჭირა. მეოთხედ რა შეაგდო, მან კაცმან ჭაერში
ხელი მოჭკრა და დაუმალა. ეძება ბევრი, მაგრამ სა-
დლა იპოვიდა? გამოვიდა, დაიწყო ტირილი. მოვიდა
სსვა უსინათლო კაცი და უთხრა: რა გატირებსო?

უამბო მისი ამბავი, ასე ზუთასი ფულური დაეჭარტე-
 მან მეორემ ბრძამ უთხრა, აგრე უნდა ფულურის
 შენახვა, ამ ჩემს მრუდს ჯოხში ექვსასი ფულური
 ძეგს, სადაც დავაგდებ, ვინც აიღებს, მევე მომი-
 ტანს. უწინდელმა ბრძამ სთხოვა, მიჩვენეო. ეს
 საბრალო კაცი იქ იდგა, მან გამოაჩთვა. რა დაგვი-
 ანდა, თხოვნა დაწყო. მან უთხრა, რა მოგიტიაო?
 ამაში შეუღლი გამოერიათ. ერთი სხვა უსინათლო
 ბრძა კაცი მოვიდა, ჭკითხა რა გაშუღლებსთო? მან
 მისი ქილისა უთხრა და მან მისი ჯოხის ამბავი.
 მან მესამემ ბრძამ უთხრა, ვაი თქვენს ჭკუასა, რა
 კარგა შეგინახავსთ ფულურები! ამ ჩემს ძეგლს ჩოხა-
 ში ათასი ფულური ძეგს, სადაც დავაგდებ მევე მომი-
 ტემნო. საბრალო იგი კაცი მუნვე დგას, ესმოდა,
 წავიდა, თაფლი იუიდა და ჩოხაზედ შესცხო. ფურტ-
 კარი დაეხვია, ბრძამ ჩოხა გაიხდა და გაფინა, ისიც
 მან კაცმა წაიღო. შექნეს ამ სამთავ ბრძამთ ტირილი
 და ვეირილი. ეს საქმე სამეფოდ გახდა. მეფემ კაცი
 დაამხა: ვინც ჭქენით, მოდით, მე მიამბეთ, თვარა
 სულ ამოგწევეტო. იგი საბრალო კაცი შეშინდა, ჩე-
 მის მიზეზით არავინ მოკლასო; მივიდა და ყველა
 მოახსენა: ასრე კარგი უყავ და სიკეთის მაგიერი ეს
 მიუო. მან მეფემ ესე უბრძანა, რადგან კარგისათვის
 კარგი არავის უქნია, მაშ რახან ღვთისათვის ათის
 თავი აღვითქვამს, რასაც ვიშოვნე გლახან მივცემო.

ხუთასის ფლურის ათის თავი მაგ ერტს მიეცი; ექვსასი ფლურის ათის თავი მეორეს მიეცი; ათასის ფლურის ათის თავი მესამეს მიეცი და ღუთის ალთქმას ნუ გასტეხ შენ სადღეგრძელოთ. და სხვა შენ წაიღე, ღმერთმან მოგასმაროს!

უთხრა ლეონ, ეგ კარგისათვის ავი ჰასუსი არ არის. მას საბრალლო კაცს ღუთის ალთქმა გარდუხდია, ბრმა დახარბებია, სამთავ უსამართლოებით ნაშოვნნი ქქონიათ და ღმერთს სულ იმ საბრალოსთვის მიუცია. თქვა არაჲ:

იყო მაგისტროსი ერთი, ღია კარგი და სახელოვანი ჭაბუკი, ყმა კეისრისა. და გაგზავნა კეისარმა მოციქულად საფრანგეთს. ღია ქველის მოქმედი კაცი იყო, უფროსად ფარულად იქმოდის. წავიდა, რა გზა გაეღო, ნახა, ერტს ადგილს ერთი შიშველი მკვდარი გდია. და წაეღო ჰატარა ადგილი; მოსამსახურეთ უთხრა, თქვენ წადით, მე ნუ მელითო. რა ისინი გაიცილა, მობრუნდა, ტანთ გაიხადა, ორი პერანგი ეცვა, ერთი მას მკვდარს წახურა; აგრევე მსახურთ მოეწია. მივიდა ქალაქსა ერტსა, ნახა ფოლორცში მწვირუ დგას, და შიგ საპუარი გლახა ეგდო, არცა ვინ ამომეყვანი ჰქუანდა და არცა ვინ მიმტეში რისამე. თვით მაგისტროსი ჩამოხდა სახედრით და ამომეყვანა საპუარი, სმელზე დასვა და ერთი ფლურიც მისცა. წავიდა საფრანგეთს, ჩაჟდა გემში, აუღელდა

ზღვა, გემი დაემსხვრა და მაგისტროსი უჩაგრულში დაინთქა. მოუხდა კაცი ერთი, მოჭკრა ხელი, და ხმელზე გაიყვანა და უთხრა მაგისტროსსა: მე ის გლახა კარ, შენ რომ წუმვით ამომიყვანე; მე მის მაგიერ, ეს მიქმნიაო. უოკელი კეისრის ბრძანებული აღასრულა, მობრუდა, მოვიდა კოსტანტინუპოლედ; მოედანზე ცხენი გამოაჭენა, წაქცა ცხენი, წვივი სრულებით დაუღწია. გამოვარდა მეფე და სულ ჭარბი; აიყვანა მაგისტროსი, შეიყვანეს, დაწვინეს, მკურნალი დააყენეს; კერა უწამლეს რა. მაგისტროსს ერთი გულითადი მონა ჭეკა, სულ საწოლს უწვის, იგი შეუყენა დასტაქართა, ჩემთვის რას იტყვიანო? დასტაქარნი გაკიდნენ, მონა გაჭეკა. დასტაქართ თქვეს, ხკალ მოვიდეთ, თუ მუხლი მოგვაჭრეკინოს, უწამლოთ და კიდევ მოარჩება; თუკა არ მოარჩება და ხელს ნუ მივჭყოფთო. მოვიდა მონა და ყველა უამბო. რა მაგისტროს მოიხმინა, ასე თქვა: მე წაღუეხს სიცოცხლეს, მოკჭკვდე, დია მიჯობსო. მჩაკალი იტირა და მიეძინა, და მონა იგი ფეხთ უწვა. შუადმისას შემოვიდა კაცი ერთი სარკმლიდამ, თეთრი პერანგი ემოსა; დაუჯდა, მაგისტროსი მოიკითხა და ფეხის ამბავი ჭკითხა. მერმე უთხრა, მიჩვენე ფეხი, რა რიგად გაქვსო? გაუხსნა და უბეთ ერთი მოთხე წაღაც ედვა, ამოიღო, შიგ წამალი რამ ედვა; ამოიღო, თითი დაწო და ფეხი დაუზი-

ლან; უთხრა: გაიძარო! არ მოეხსნა და გააძეურეკინა. თუკი კარგა დამდა. მეორე კიდეც წასცხო წამალი და უთხრა, ადექ მომეყრდენო. მაგისტროსმა კიდეც უარი თქვა; და არ მოეშვა, აღადგინა, და მიეყრდნა. დააწვინა და შესამეც წასცხო, და უთხრა, აღდეგ. წაელე, მოარჩიო. გაიარა; მთელი კაცი შეიქმნა! უთხრა: მე იგი მკვდარი კარ, შენ რომ გზაზე მნახე და პერანგი დამხურეო, მე მის სიკეთისათვის ეს მასუხი მიქნიაო.

აწ, ძმაო რუქავ, დიდმა იცის და მცირემ კარგისათვის კარგი მასუხი; გლახაკმა და კაჭარმა, მკვდარმა და სავარმა ეს ქნა, და შენ რად იტყუი, კარგისათვის აესა, და მაგიერის უქნელობასა? თქვა რუქამ არაკი:

მეფე იყო ანაკოფისა, მრავალი ერი მონებდა, და ყოველი კაცი უუვარდა. ერთგულისას ამას იტყოდა: რა გინდ ბეკრი გაწეინო, ისევე ერთგული ბუნება აქვს და არ დამთმობისო, და ორგულს ეგოდენს წყალობას უზამ, გავიერთგულდო. გამოხდა ხანი, ორგული არ გაუერთგულდა, ერთგულიც გაუორგულდა. მტერნი აუწნდნენ; მეფე თავის სამკვიდროზე გულარ დადგა და სხვას თემს იელტოდა, თან ორივე გარდაჰყვა ერთგულიცა და ორგულიცა. რა დიდად გაუჭირდა ხანასიგდისაგან, თუ რამ ორგულს უბრძანის სამსახური, აუკედრის: რა მეწყალობება? სახლი

გაუშვი, მამული და შენ გახლავარ, აწ კიდევ აქა იქი ტანტალს არ მაჯერებო! რა ერთგულს უბრძანის, უთქმელად ევის. გამოხდა ხანი და ჟუჟრო გაუგძელდა სქმე, რომ აღარა ხსნა იყო. მოახსენა ერთგულმა, გარდამოკარდნილიხარ და განძი გამოგელა, აღარა გეშოება რა, მე გამეიდე, და ჩემის ფასით სხვანი დაარჩინე. შეწუხდა მეფე და უარი უთხრა; მაგრამ ღონე აღარა ჰქონდა რა, გაუიდა ერთგული, და მისი ფასი იხმარა. მან ერთგულმა რა თავი გაიყიდა და გაშორდა, გამოიპარა და პატრონთან მოვიდა. როდენჯერ გაუჭირდის, მართ სამყერ თავი გაიყიდა, და გამოიპარის, და პატრონთან მოვიდის. ჟამთა კითარებისაგან მეფე იგი მამულსავე თვისსა მოვიდა და გამეფდა; მას ერთგულს ნამსახურს აღარა პატივი მისცა და მისი მამულიც მიუღო, და ორგულს ბევრი შემატა, რომ ეს მხნე და გამძჟელი კაციყო, და შენ უღონო და გულ დედალი კაცი ხარო.

ამისთვის სცან, რომ კარგისათვის კარგი არავის უქნიაო. უთხრა ღეონ რუქას: რამცაღა გითხრა, ესრე შმაგ ხარ, მეფეს პირისპირ ეტყვი; კარგისათვის კარგი არ ძალგომს და ავისათვის ავიო, მე შენ დღეის წაღმა აღარას გეუბნები, თავმან მეფისამან.

მან სიტყვით მდინარემა, ამბავატებილმა, ენა-

მრავალმა, კეზირმა სედრატ დაწყო წერთა რუქასა და
ეტყოდა: რუქავ, მე რა ამადლებულისა და ღრუბე-
ლთა უმაღლესისა ხელმწიფისა საფარველ ქვეშ შემო-
ვსულვარ და შენ შემისწავლისარ, ძმასა და შვილს
ორთავ მიწიქვისარ, და არც შენგან უკეთესი მეგო-
ბარი მეოღია. ამას გეტყვი და გასწავლი, რა კაცი
კაცს გაუმტერდება, სიქიშვე კელარას დანახევებს, თვა-
რა შენგან მართებული არ არის; რასაც კაცისათვის
აკი და ბორბტის მთქმელი იყო, ყოველს კაცს სი-
უკარულს უნდა აჩვენებდე, თვარა რა გაუმტერდე, და
და კელარ შეიძლო, დაძაბუნდები. არის ინდოეთს
მფრინველი ერთი, რომელსა თათვალს უხმობენ, მი-
მინოს უფროა, და მფრინველს ნადირობს, თუცა
მოხდა. რასაც დღეს მფრინველი კერ ინადირა, მივა
და გუშინდელს საჭამს ძვალს აიღებს ნისკარტითა,
და უგანით შეიყობს, თუ სრულიად მეტია, არ ჩან-
თქავს, იცის, რომ კერ მოვიდნობო. და თუცა დაა-
ტეობს, რომ მოვიდნობო, ჩანთქავს; და თუმცა კერ
შეიძლებს შთანთქმას და არ დაეცია, აგრევე დას-
დებს, კერ მოვიდნობო, და არც ხელ ჰყოფს ჭამად,

თუცა მფრინველებმა ეგოდენი იციან და გონი
აქვსთ, წინასწარ გამოივითხვენ საქმესა, შენ ხომ
კაცი ხარ და მეუფეს წინ აღზრდილი, რად იქ უგვანსა,
რად არ დაადუმებ ცუდის საუბრისაგან ენასა? კარგი
ამხანაგი ადვილად არ იშოკების, გზაზედ ცუდად არ

იპოვების, იაფად ვერკინ იყიდის. ამხანაგი ციხე წყლიანია, ზღუდე მაღალია, სიმაღლე დაურღვეველია. ამხანაგი ღვინი ფრიადი, სიხარულთა გამამდიდრებელია, სუფრათა შეამკობელია. ამხანაგი გულონათელია, თვალთა ჩინია, მკლავთა ძალია. ამხანაგი მტერთათვის მაზიანებელია, მოყვარეთათვის საიმედოვნო, უცხოთა თანა გამოსახენია და მეცნიერსა თანა მოსამსახურეა. ამხანაგი მარტოთათვის ხმის გამცემია, ჯართათვის მარტებელია და ცოტას კაცთა შემაჭტეველია. ამხანაგი ჭირში მომხმაროა, სნეულებასი მკურნალია, სიკვდილში თავის წამგებია. ამხანაგის უკეთესს შენ რას იშოვნი, რად გძულან, რად ეშუაღული, რად ეკამათები? მე მრავალი კარგი კაცი მინახავს, მამაშვილობას და ძმობას გაჭეროდეს და ამხანაგს შესწუბოდეს. ამხანაგში თუ არ სიყვარული, სიქიშვე არ არის. უოხრა რუქამ აჩაკი:

ინდოეთს არის სულიერი ერთი, რომელსა სამანდარს ეძახიან. სადაც სააგურე ენთება, ან ახანოს სახმილი, ან საკირე, მას ცეცხლში იქნება და მუნ იშეება, ცეცხლის სიცხე არჩენს, რა ცეცხლი მოაკლდება, მაშინვე მოკრძეება მეტის სიგრილისაგან. მუნებური მეფე მისს ტყავს შეიმოსს სიგრილისათვის. მას ეგეთი აგებულება აქვს, რომ ცეცხლი თუ მოაკლდა, მოკვდება და სხვას სულიერს თუ ცეცხლი მიეხლო, დასწავს. რა რიგათაც სხვა და

და სხვა რიგი აგებულობის პატრონი მფრინველია, აგრეკ სხვა და სხვა რიგისა კაცია. შენ მაგ ბუნების პატრონი ხარ, რომ ყოველი კაცი გიუყარს, და მე უკუღასი მძულან. მე კი არავინ მძულს, მაგრამ ვეკლას ამასეღ გძულვარ, მეფის ერთგული ვარ, მე მის მეტი არა ვინ ვიცი, და არცა ვის ვეფერები. ვიკემ მეფე ცოცხალია, არცა ვინ მინდა, და თქვენ უკუღასი სხვასა დაეკერთ, სხვა რიგს ჰკრავთ, თუა-რამ მე ვისზე რა დანაშაული მაქვს, რაც ცუდად არ ამიმტყრდით? თქვა არაჲ:

იუენენ სამნი ამხანაგნი, ერთი დია კარგი და ბატონის ერთგული და ყოვლის კაცის შეუცოდარი. მართალი და მართლის მთქმელი იყო, და ორნი მტყუარნი და ორგულნი. იგი ორნი ამხანაგნი ორგულეზაზე აწიკედენ მას ერთსა, და იგი ერთი ეტყუა-და: ნუ, ძმაო, არა სჯობს; პატრონის ორგული ღმერთსაცა სძულს და კაცთაცა და ნუ ბოროტობთო. იგინი გაუმტყრდნენ და პატრონთან შეასმინეს. ცდილობდენ და არ შეიბეზლა, და ღამე თოკი წაუჭირეს და დაახჩეს.

თქვენც აგრე მიჰიკებთ, განა ვერ ვხედავ? ამხანაგს რომ მიქებ, ამხანაგი ესეთი მინდა, ჩემის ნებისა და ჩემთვის კარგის მოქმედი, კეთილის მეოფელი, უზიანო, შეიყესთან კადნიერად სიკეთის მოქმედი, არა მაოკარი, ქიშპი, მტერი და წახდენის

მცდელი. ღმერთმან ეგეთი ამხანაგი თქვენ მოგცესო, თქვენ მე ამხანაგები შეეკხართ, ან როგორსაც ამხანაგობას მიპირებთ! — თქვა კეზირმა არაგვი:

ერთი გლახაკი კაცი მივიდოდა გზასა ზედა და ერთი ქილა ერბო ჭპოვა. აიღო ქილა, საკიდარში ჯოხი გაუყარა და მხარზე შეიდო. დაიწყო გზა-გზა სვლა და გულისა ამას უბნობდა: აწ გამდიდრება ჩემი მოინება ღმერთმან, ჩაეღ ქაღალად და ერბოს ნახევარ მარჩილად გაკჭეიდი; მით თორმეტი სამამლე კარიას ვიყიდი, მოვიყვან, დავზრდი, დაქვეყნებ, დავასუქებ და თითოთს თითო აბასათ დავჭეიდი. მერმე მით საეშვე გოჯებს ვიყიდი, დავასუქებ, დავაკერატავ და ოროლ მარჩილად გაკჭეიდი. მერმე მით სახარე ხბოებს ვიყიდი, ხარებს დავზრდი, მოვხნავ დავოთესავ და აშენებულნი შევიქნები. და ამ გულის თქმაში შესა აუღვა და ქალაქს გასასყიდლად წამოიღო. ერთი ხადი დახვდა; თქვა მან კაცმან, აქ ხარია რა გაიარს, ხმა გაესცო; შესძახა: ზერია! დაუქნია ჯოხი, ერბოს ქოთანნი ხიდზე დაჭკრა, ქოთანნი გატეხა, ერბო დაიქცა. მისის გულის-თქმით გამდიდრება წუოზე წაუხდა.

შენც შენის გონებით ბევრს რასამე ზრახავ და გამდიდრდები, მაგრამ ასეთი რამ გაგიზრახავს, რომ ღვთის ძალით შენს თავსაც მოშლი, არამც თუ განზრახული გაათაო. — უთხრა ჰასუსად რუქამ არაგვი:

ორი ღაჭრიში მოვიდა ისპანს, ერთი შაჭსთან
მივიდა. ჭკითხა შაჭმა, მრავალი თემი მოგივლია, რა
უფრო უცხო გინახავს? მან ღაჭრიშმა მოახსენა:
მრავალი უცხო მინახავს, მაგრამ მოღან ღამ აქ სა-
კვირველი რამ უცხო ვნახეო, არას ადგილს არ მი-
ნახავსო. რა შუა ღამე შეიქნა, მოვიდა ერთი ასეთი
მფრინველი, ერთი ფუნდრუკი მისის კაცებითა,
აქლემითა, ადგილითა, სახლებითა, გალავნითა
სრულუბით აიტაცა და წაიღო. გაწყრა შაჭი და გაა-
ძო: უასეთი ტუფილი რა სათქმელაა, ფუნდრუკი და
მისი გარეშემო მფრინველმა აიტაცა და წაიღო! —
მივიდა გაწილბუღი ღაჭრიში და ამხანაგს ყოველი
უთხრა. აგინა ამხანაგმა და ეგრე უთხრა, საშოკარს
მოველოდიო, და შენ მაგისთანას ტუფილით გამო-
ძებული მოხვალა! ფუნდრუკის აღება რამ გათქმევი-
ნაო? ან აქლემის ატაცებას გიტყვოდი, ან ცხენისასაო.
მერმე მან ღაჭრიშმა თქვა, წავიდე ამ ჩემს ამხანაგს
ტუფილი გაუმართლოო. მივიდა, შაჭმა ღაჭრიში ნა-
ხა, ჭკითხა, მრავალი თემი გინახავს და რა უფრო
უცხო გინახავს? მან ღაჭრიშმან მოახსენა, ბევრი
რამ უცხო მინახავს და გუშის წინ რომ აქ უცხო
ვნახე, იმისთანა არა მინახავს რაო. რა მამლის ყი-
ვილი შეიქნა, ჭკარიდამ ხან აქლემის თავი ჩამოვარდა,
ხან ფეხი, ხან ცხენის ნაწევები, ხან აგურის ნატეხი,
ხან ალიზის ნაღეწი; გათენებამდინ ძილი არ მომსკლდი-

აო. შაჰის გაუგებრდა და თქვა: თუკმე იგი გუშინ-
დელი დავრიში მართალს უბნობდა და გაკაძეო. მრავალი მისცა და ის ტუეილიც დაუჯერა.

თქვენც სამთავ პირი შეგაკრავსთ და რომელიც ტუეილს იტყვიოთ, მეორე ასეთს სიტყვას მოახსენებოთ, რომ მეთვის დააჯერებინებოთ და მე კი წამახდენოთ.—თქვა ლეონ არაკი:

ერთი კაცი ეანას მკიდა, ნახა, ორი გველი თამაშობდა, ერთმა გველმა მეორე დააწვინა თვათ წრე შემოავლო და წავიდა. მივიდა ერთი სხვა გველი, დაინახა წრეს შიგნით ერთი გველი წევს, წრე აღარ შეშალა, შეიკუნჩხა შესლტა, წრეში ჩახლტა, გველი მოკლა და ისევ გადმოხლტა და წავიდა. მოვიდა მეორე იგი გველი, ნახა თავისი ტოლი მოკლულია, მას კაცს ცხენისათვის ბალახი გაუთიბა, ხორმად შეკრა, შიგ შეძერა და დაიძალა. მან კაცმა რა მუშაობა გაათავა, თივა აიკიდა, შინ წაიღო. მას ღამეს გველი გამოძერა და სულ ჯამ-ჭურჭელი დაუშხამა და თივაშივე დაიძალა. მეორეს დღეს მათ გველთ ამბავი მან კაცმან ცოლს უამბო. რა გველმა მის კაცის უბრალობა შეიგნა, გამოძერა და რაც ჭურჭელი გისლით დაეშხამა, სულ პირქვე დაარქო და კარი გაიხარა. შეიგნეს მათ ცოლ-ქმართ, რომ გველი თან მოჭეოლოდა და ახლა უბრალობისათვის ჭურჭლის დაშხამაც აცნობა და წავიდა.

ძმაო რუქაკ! დია კაი კაცი ხარ და მას იქმო-
დე; უბრალოს, თუ გველი ცდილობს, არა აწეინოს
რა, შენ ხომ ადამის ტომი ხარ, ჩვენ შენთან შეცო-
დება არა გვიტყვია, და ნურც აგრე გესლით გვძე-
მაკ, თვარა უბრალოს ღმერთი არ მოიძულეს, და
არც შენის გულისას უსამს. უთხრა პასუხად რუქამ
არაკი:

სამნი ძმანი იუვნენ, ორნი ბოროტნი და ხარ-
ბნი და ერთი მართალი და ღვთის მოსაკი. გაიყარ-
ნენ: ავნი ძმანი ერთად დადგნენ, და კარგი ძი
ცალგერძ გააძეს. წავიდა კარგი ძმა, ნახა, ერთს ად-
გილს ერთი დიდი ქილა ფლურნი ჰოვა, ერთ გზო-
ბით გერ ზიდა. წამოვიდა შინ მას ღამისა, ცოლს
უთხრა, ამ ადგილს ფლურები კნახე და ხეალ წავალ,
საქადარს წავიყვან და მოვიტან. თურმე ძმანი ერ-
დოდამ უმზერდნენ. წავიდნენ, დახარბდნენ მასვე ღა-
მის, ხეალ ჩვენმა ძმამ არ დაგვასწრასო, ღამზარი
ანთეს, ნახეს, ქილა სრულობით გველითა და ღრინ-
კალით საესე ეჩვენა. მათ ძმათ ესრეთ თქვეს, ჩვენმა
ძმამ გვიღალატა, ეს უნდოდა, ჩვენთვის ესმენისა,
მოკსრუო ვიყავით და გვენახა, და ეკბინა; თვარამ
რა ჩვენს ზვერაში თქვა იგი ამბავი. პირს მაგრა
მოჭკრეს ორთავ ძმათ, აივიდეს, ესრეთ თქვეს, მას
ჩვენს ძმას ჩვენი სიკვდილი უნდოდა, და ჩვენ ცოლ-
შვილით დაკხოცოთ. წაიღეს ქილა და ხანიდამ ჩაუ-

გდეს. თქვეს, ქილა გატუდება, გველი და ღრიანკალი
სახლს მოიწავს და უველაყას დახრცს. მეორეს დღეს
კაცს გაეღვიძა, ნახა, გუშინდელი ფლურები სახლში
უგროვია. მათ მმათ მისი წახდენა მოინდომეს,
ღმერთმან ფლურები შინ გაურჯელად მიუტანა.

თქვენც ჩემსა ამ რიგად რასე ცდილობთ, მაგ-
რამ ღმერთი თქვენის ნებისას არ მიზამს, იცოდეთ.—
თქვა ჯუმბუკ არაჲი:

იყო ისპანს ერთი საბრალო კაცი და ჭყვა
ცოლი ერთი, ფლიდი და გრძნეული, რომ იმისთანა
არ იქნებოდა. ქმარს სხვა რიგად ასეუბდა. მუდმი-
სად ეუჩანს იკითხვიდა, დღივ ხუთს ღოცვას არ
დააქლებდა, ნასკამის წყლით ხელს არ დაიბანდა:
სულიერობას ჩემულობდა. თქვა მან კაცმან, რადგან
ცოლი ასეთი მღოცავი მივის, მეც ქალბალს წავად
და ორნივ დაუცადებულად სამოთხეში შევალთო.
ერთს დღეს ქარაგანი გადგა ბაღდადისაკენ და კაცი
თან გაჭყვა. ქალაქს გარეთ ქარაგანი ახლო დადგა
და მან კაცმა ასრე თქვა, რადგან ესე ახლოს დგა-
ნან, ამას ღამეს შინ მივალ და დილას ადრინან ამ-
თვე მოუსწროფო. მის ცოლს ქმარი მისი წასული
ეგონა, თავისი სატრფიალო კაცნი ეწვივა და ღზინად
დაჯდა, ღვინოს სმიდენ, კაცი იგი კარს მიადგა, ნახა,
დაფის ცემა, როკვა და სიმღერა იყო. მან კაცმან
ურუშირადვე გაიარა და ასე წავიდა, მათ კერ აგრძნეს.

რამისი მოსვლა და წასვლა, და ქარკანსისკე მიეწია, და წაჰყვა. წავიდნენ ბაღდადს და მუნ პერსეულად დადგა, დღივ და ღამივ წყალს ზიდევდა, მათ ფუფუნს შოობდა და იზრდებოდა. ბაღდადის ქალაქში ერთი ქურდობა შეიქნა, სახელი დაუთხრელი არ ღარნი: აზრდა ქალაქი იგი. შეიქნა ჩივილი. იწყინა ხალიფამ, და შეიპყრნა ბაზრის მცველნი, და უბრძანა: თუცა მზარკანი არ მიპოვნოთ, ვფიცავ თავსა ჩემსა, მუცლებს დაგიპობ უოკელთავე! წავიდნენ კაცნი იგი და ესე ღონე მოიპოვეს, იგი ისპანელი კაცი შეიპოურეს. მან კაცმან ჰკითხა, რად შემიპყართ, რა შეგცოდდე? მათ უთხრეს ამ ქალაქის განძი სულობით მოიპარეს და შენ უნდა მოგკლათ, მზარაკი შენ ხარო. მან კაცმან ვედრება დაუწყო, ერთი კვირა მატალეთ, თუცა ქურდი ვერ გიპოვნო, მაშინ მომკალითო. მათ თავსდები სთხოვეს. მას კინ უთავდებებდა, ღმერთი მისცა თავდებად და წავიდა. ორი სამი დღე იარა, ნახა მათი სჯულის თავი, რომელსაც სადრს ეძახიან. მოვიდა, წინარე ოცნი კაცნი მოვიდოდნენ, ცოცხით გზას მოჰგვიდნენ. ჰკითხა მან კაცმან, კინ არი კაცი ესე, ანუ გზას რასათვის მოუგვიანო? უთხრეს: ამ ქვეყნის სჯულის თავი, ესეთი ღირსი და წმიდა არის, რომ ამისი ღოცვით დგას ეს თემი, და წვიმაც და მოსავალიც ამისის ღოცვით მოვა.“ თქვა მარწოლმა კანმა: „აჲ ამ ქალაქის მომთხროლი მარ-

დი ეს არისო.“ მის სადრის ჯარში აერია. მოვიდა, სადრმა ხალიფა ნახა, გამობრუნდა, სადგომს მოვიდა. ის კაცი უცნაურად შინ შეჭევა, ერთს სამალავს ადგილს დაიმაღლა. რა დაღამდა, კაცნი დაითხოვეს, და მის სახლის საფენი წამოკვეცეს, კარი ახადეს. თურქე მის ქვეშ სახლი აკლდამად იყო, და მის ქალაქის ქონება შიგ იღვა. მუენით ათორმეტნი ქურდნი კაცნი ამოიყვანეს, ღვინო ოქროს სურებით მოიტანეს და სმად დასხდენ. უბრძანა სადრმა, მისა, ახლა რას მოინადირებთ? მათ მოახსენეს: „სამის საღაროს მეტი აღარ არის, და მათაც წამოვიღებთ: ერთი ხალიფასია, ერთი კეზირისა და ერთი ნაზირისა. ამაღამ ნაზირს ვეწვიოთ.“ მათ ქურდთ მათი საქმე იურვეს. კაცი იგი გამოიპარა, მათ ბაზირის მცველებს უოკელივე უთხრა; მათ არ დაუჯერეს, და მან კაცმან უთხრა: აჰა მე მომევეით, და თვალთ გიჩვენებო. რა სადრი გამოვიდა და ხალიფა ნახა, დაბრუნდა და მოვიდა, ორნი კაცნი თან შეჭევნენ, და მასვე სამალავში დაიმაღლნენ, სანათურით უშზირეს. მას დამესაც ნახეს, კეზირის საღარო გატეხეს. წავიდნენ ხალიფას აფიცეს მოუგლაობისათვის და რა ფიცი გამოართვეს, მოახსენეს. ეწეინა ხალიფას, და მოახსენეს: „თუცა თავს დაიმდაბლებთ და სამოსელს შეიცვლით, თვით თქვენს ბედნიერს თვალს ჩაჩვენებთო.“ ხალიფამ სხვა შეიმოსა და გაჭევა მათ.

მასვე ადგილს დაამალნეს. რაც ენასთ, უკელა მართალი იყო და მას ღამეს სალიფას საღარო ინადირეს. წამოვიდა სალიფა თავის სასლს. ზეორე დღეს სადრა მოხმანდა. სალიფამ უთხრა სარდს: რომ დღე უკელ ჩემს სასასაკად გაირევი, მეც რატომ არ მიწვევ სოლმეო? სადრმა დაუმაღლა და სალიფა იწვია. მოვიდა; სადილი მოართვეს. მეუკემ სადილად ღვინო ითხოვა; სადრმა შორს დააჭირა: ჩემს სასლში ღვინო რამ გასსენებინაო? მეჩუ სალიფამ ქერდობისა უთხრა: ამისთანა მპარობა შეიქნა, რა უნდა კქაო? სადრმა მოახსენა, შენის უღონობით არისო. სალიფამ საფენი წამოაგეცინა, კარი იშოვეს და კაცი გამოსასეს. შერცხვა სადრსა. გამოათრივეს და რაც ეკადრებოდა, უყვეს. მეჩუ ჭკითეს მას ისპანელს საბრალე კაცს, რით იშოვე, როგორ შეამცნივეო? მათ თავისი ცოლის ამბავი უამბო, და მის გამო ვსცანო, რომ ესეც მასავით ფლადი იყო და მით ვშოვეო.

შენც მის კაცის ცოლსავით ფლადი სარ და მეფეს შენს სიკეთეს აჩვენებ. აწე არ იყოს, შენს საქმეს ბოლოდ სცნობენ. უთხრა პასუსად რუქამ არაკი:

ერთი კარგი აქიმი იყო, სნუულთან რა მივიადის, სნუულის პატრონი ჭიქით მის შარდს მიუტანდის და რა ნახას, სენი ჭსცნის, წამალი მისცის და განჭკურნის. ერთა სნუულას ამბავი მიუვიდა, ჭიქა გაგზავნა. შარ-

დი ითხოვა. მუნ სსეულის სანსაყად ორნი მისნი
ამსანაგნი იუგენს, მათ სსეულის შადღში ორთავ თა-
კიანთი შადღიც აურის, მას ჭაჭაში ჩასსეს და გა-
უტყავნეს. სხა აჭამა, გაიცინა და თქვა: მე გაუგო-
ხვარ, მაგრამ იგი სსეული ორ კვირაში აღდგება; ამ
ერთის მოედის კაცის ცოლი ორსულად არის, ურმა-
სა შობს, და მეორე მრთელი კაცი სემ ღლეში დას-
სეულდება, და სწორად მის მოკვდება. მოვიდა ეს ამბა-
ვი, და უკელა ატრე იქმნა.

თქვენც მსაჯით ერთს მინაში..... მე უგუნური
ნუ გტანხვარ, გერა შევიგნა ჩა. რატ თქვენ ჭქსათ,
თემი ჭსტანს.— თქვა კესირმა არაკი:

ერთი კაცი იყო საბრალე და მართალი, ერთი ან-
ხილი ცოლი ჭეკა. ეს კაცი რა ზურს აიღებდის ჭა-
მად, მდინარის შირს დაჟდის, სოგი თვით ჭამის
და სოგი მდინარეში ჩაყარის. გამოხდა ხანი, მდი-
ნარიდამ ერთი კაცი გამოკვდა და უთხრა. „ესა-
დენი ხანია, რომ შენი საზრდოთი კისრდები და
შზრდი. აწ შირში ენას გამოგავლებ და უოგლის სე-
რეულის ენას ისწავლიო, ამას შემოგსლავ, და თუ-
ცა ეტყვი ვისმე, მაშინვე მოჭკვდებიო უცდილოდ.“
აროაკლო ენა და მდინარეში ჩაიდა და წაიდა.
მოვიდა კაცი იგი, სოფელის შირს დაწვა, საბმელზედა
უკავი შემოჟდა, მისი ბასალა თან მოჭეკა. ბასალამ
დადეს უთხრა, კაცი მოკვდარია, წავლ და თვალს

ამოგვჯამო. დედაშ უთხრა: ნუ შეიღო, ადამის ტო-
მი სრიაიანია, არ შეგიპურახო. ბასალაშ უთხრა, მი-
ვალ ფეხსე ნისკარტს დაჯკრამ, თუ გაიძრათ. გავ-
ფრინდები; თუ არა და გუფსე დაჯკრავ, და შენვე
თვალეს დავთსრიო. კაცს ეგელაჲ ესმოდა. ჩავიდა
ბასალა, ფეხსე ნისკარტი დაჯკრა, არ გაიფრინა; მერე
მუხლსე, და რა გუფსე დაჯკრა, მოუჭინა სკლი და
შეიპურა. ბასალაშ დედას დაუძახა, მაშველე! დედაშ
უთხრა: რა გქმნა, გაშალე და არ დაიშალე. ასლა
მაგ კაცმა თუ ჩემი ენა იცოდეს, მალე მოგარჩენ,
მაგრამ რა გიშველო? მან კაცმან დაუძახა უკაც, რა
გინდა, შენი ენა ვიცო. უკაც იამა, წაუძღვა; ერთს
კაცს მრავალი განსი დაეფლა, აჩვენა, და თავისი
პარტუი მოაჩვენა. წამოვიდა კაცი იგი, შინ მოვიდა.
ერთს დღეს საცაღა ღოცვა მოუწდა, ცოლმა დაუფი-
ნა წაუყანა, და აღარ დაიშალა. ერთი კვიციანი მაკე
ცხენი შეუკაზმა; დიაციც ორსულად იყო, შეჰდა,
ერთი მარტვილი უკან შემოიხვა, საგზადი გარდივიდა
და წავიდა. რა ჰირ შეღმართ შეუდგეს, კვიცი და-
კარდა და დედას დაუძახა, მომიტადეო. დედაშ დაუ-
ძახა: მე ერთი შეცეულში მიძეს, და სამი თვისის
ნუხლით ზურგთ მკიდია; თუ მე ვიარები, შენ რა
დაგეძრათ, რატომ დაგვრდიო? მან კაცმან რა მოი-
სძინა, დიდათ გაიციან. ცოლმან უთხრა, რაჲედ იცო-
ნი, მიასარო? მან უთხრა, გერ გეტყვიო. ცოლი არ

მოეშვა, ქმარმა შეჰფიცა, თუ ვთქვი, მოგეჭკვდებიო. აწ
იქნა, ცოლმა ღია შეაჭირვა. ქმარმა უთხრა, აწ და-
მესსენ, წავიდეთ, ვიღოცოთ. შინ მოდი, ჩემი აღა-
ვისა და სუდრის ს ქმე გამიბრიგე და გეტყვიო. დიაცს
იამა, სწრაფით მივიდა, იღოცა, გამობრუნდა; აღაპი
და სუდარი დაუმზადა და თქმა დაუყინა. და მას
კაცს ერთი ციბა ჰქვანდა, ტარილით კარში გამოვიდა;
კარზე მამალი დასვდა, ჰკითხა ციბას, რა გატირებსო?
მან ყოველი უთხრა, ჰატრანს დიაცი მიგლავსო და
ის მატირებსო. მამალმან უთხრა, შედი, შენი ჰატ-
რანი გამოგვანო. ვირემ კაცი გამოვიდოდა, სოფ-
ლის დედლები სულ შემოიბრუნა, მამალი შუა დადგა,
კაცს უთხრა: რატომ იგლავ თავსო? მან უთხრა:
ცოლი აწ მეშვება და რა გქნაო? მამალმა მას ქათ-
მებს რაღაცა უთხრა და შემოურბინა; ყველა განაზნენ.
მერმე კაცს უთხრა: მე სამოცი ცოლი მევახ, ვინმელი
უჩემოთ ერთმა საგენგი აიღოხო, და შენ ერთი ცო-
ლის ხელით ჰკვდებიო! კაცმა ჰკითხა, მაშ რა გქნაო?
მამალმა უთხრა, ერთი შინდის ჯოხი მოსტერ, რა
გითხრას თქვიო, მიდექ, ეგოდენი სცემე, რომ მია-
მკვდარო; და აღარ გკითხავსო. დაუჯერა მამალსა. რა
ცოლმა თქმა უთხრა, მანამდი სცა, კიდრემდის სულ-
ბას მიდგებოდა, და მოჩნა კაცი სიკვდილსა.

მას მსგავსად კიდრემდის შენოვისაც ჯოხს აწ
მოსტრინ, შენს მანკიერს ენას გერაგინ დაადუბებს.
უთხრა ჰასუხად რეჰამ აწი:

ერთი თხა და ერთი მელა დამშობილდნენ, და სპი-
რითი ყანა დათესეს. რა ამოვიდა, დია კარგი
ყანა მოვიდა. მომკეს, გალწეს და გაწიკეს; სვავი
ცალ კერძო დაატრევს და ბზე ცალკერძო.
მელამ უთხრა თხასა, სვავი მე და ბზე შე-
ნო. თხამ უთხრა: არა, სამართალი ეს არის, ორივე
შუა გაგიყოთო. მელამ უთხრა, მაშ მე წავალ, ბიძა
ჩემს მოვიყვანო და მან განგვიყოსო. გირემ მედი
ბიძას მოიყვანდა, თხა წაჰყავდა, ცხრილად ორი დიდი
ქოთაკი მოიყვანა და ბზეში დამალა. მოვიდა მედი,
ერთი ასეთი მგელი მოიყვანა, თხას შიშით თვალთ
დაუხებლდა. უთხრა მგელმა თხასა, ჩემს დისწულს
რატომ აჩივლებო? თხამ უთხრა, მაშ რადგან მოწამდ
მოჭყოლისარ, მეც მამა-ბიძანი აქ მასათლაკიან,
მის საფლავზე შედექ და ისუდე, და მართალი მო-
წამე იქნებიო. მგელმა რა თხის შეჭმა მოინდომა,
წამოხლტნენ ძაღლები, მედი და მისი მოწამე ასე
გასადეს, შარშანდელიც დაიწვეს, არამც თუ წლეუ-
ლი ემოვნა.

თქვენ რომ ორი-სამი გაბიძამსმიდებულსართ,
თუ ერთი მისთანა მომსრე მეც შევადეს, შინდის
ჯოხებს არა და, უხნისსაც გაგათლი, მაგრამ
მარტოვამ რა გჭინა. თქვა ლეონ არაკი:

ერთი უცხო მეშა კაცი იყო სოფელსა ერთსა,
და ქონებისა მისისა რიცხვი არ იცოდა. დღესა ერთ-

სა დაამსკეს კაცი, ვინც მოვა ჩემთან, რომ ჩემ ბედ-
თან გაგზავნო და ჩემი ამბავი მიუტანოს, ას ფლურის
მივსტეპო. აჩვენე გამოსწნა. შუადღისას და-
ძასა კაცი და ოცი ფლური უქადა, აჩა ვინ იპოვა.
საღამოს ერთი ფლური უქადა; ერთი გლასაკი კაცი
გამოსწნა, მე წავალ. კაცმა მან აჩა რა იცოდა,
არც ვაჭრობა, არც მუშაობა; ორმალი კარგა იცოდა
და უკარგდას სოფელ და იმღერდას. გაგზავნა მან
კაცს კაცი მეორედა და ასწავა, მას ადგილს მრ-
გალნი კარავნი დგანან და მუხ კაცნი ურიცხვნი; და
ერთი დიდი კარავია, მუნ მეოფე კაცი მე მგავს, და
ესრე მეშაობს, ოფელი ჩაიქცეს. მას ჩემ მაგიერ
უთხარ, ღმერთმა მადლი მოგანატოს, ნუღარ იჭირ-
ვი, მე სამეოფე მაქვს, აწ შენც მოისვენე და მეც
მომასვენეთქო. ერთი ფლური მისცა და წავიდა.
მივიდა, ადგილი იგი ჰყოვა, კაცი იგი ნასა, დაბა-
რებული უამბო. იამა კაცსა მას და მადლი უთხრა.
მას ღამეს გაასვენა. მეორეს დღეს მან კაცმა თვისი ბედი
იკითხა, რომელიაო? უთხრეს მას, ასკილას ძირს მეორ-
დალე კაცი რომ ჰყის, იგიაო. მივიდა მუნ და მშვიდობა
უთხრა, ჰყითხა ჩემი ბედი შენა საჩო? მან უთხრა, მე
ვარო. უთხრა, დილაზე ასი ფლური რომ მიქადეს,
რად არ მაცნობო? ბედმა უთხრა, მაშინ ორმალი
გამიტედა და ვაწეხედო. კაცმა უთხრა, ოცი ფლუ-
რი რომ მიქადეს, მაშინ რას იქმოდო? ბედმა უთ-

სწა, ანაღ ალუზ კაბაშდო. კაცმა უთხრა, საღამოს ერთს ფლურზე რაღას იქმოდო; ბედმა უთხრა მან გავმართე და გამოვინიეო. მან კაცმან ორმალი სთხოვა, მეც დაუგრაო. გამოართო, დაჭრა თავში და თავზე დააღწა. ბედმა უთხრა, რას მიჩისხდე-ბო, რაც მე ვიცოდო, შენც გახწავლეო, და მეტი რა მექნა? შეუძლებელს ღმერთიც არ მოუდებს, არამც კაცთა ჭეოს ესე.

აწ მის უამს ნაცობს ჩვენ რას გვაბრალე. ჩვენს ბედს სიხარტოე სიუღს და მოყვასნი უეკარან, და შენი ბედი შენსათანა, და რაც მას სჭირს, შენც იმას გაძლე. უთხრა პასუხად რუქამ არაკი:

იყო მეფე ერთი და აქნდა წაღვოტი, ვითა შენოდა. მოვიდა მებალე და მოასსენა მეფეს: ვარდ-სა შიგან ბუღბუღს ბუდე დაუცან. მეიქმ უბრძანა, არ შეჩქეს ბუღბუღს მაგისი ქმსა! გამოხდა ხანი, მოვიდა მებალე და მოასსენა მეფეს: ბუღბუღმა ბარ-ტენი დანინა, მოვიდა გველი, ბუღბუღიც შეჭამა და ბარტეუბიცა. უბრძანა მეფემ: არც გველს შეჩქეს მაგისი ქმსა! მოვიდა და მოასსენა მებალემ: შამბსა ვთიბუდი და გველი შემომაკვდა, სამგლით დავსჭერ. უბრძანა მეფემ, არც შენ შეჩქერეს! მეიქმ ღაითსოვა კაცი. და ჯაღაბეურათ წაღვოტში ღსინი მოინება. მებალე ერთ სეზე გავიდა და დამალა, სცნეს სადუმთა; ჭპოვეს და მეფეს მოჭკარეს. მეიქმ სიკვდილი

ბრძანა. მეპაღებ მოასსენა: ვით ჩვენ არ შეგვრჩა
ბრძანებისაებრ შენისა, აღარც შენ შეგვრჩეს სიკვდილი
ჩემიო! გაუცინა მეივეს და აღარ მოჰკლა.

ღვთით იმედი მაქვს, არც თქვენ შეგვრჩესთ
ჩემი წასდენა, თვარა ჩემს საქმეს მე გსედავ, რაც
მაცან თავსაო.—თქვა ვუმბერ არაკი:

იყო ერთი წმინდა კაცი განშორებული, მოინება
სოფელად გამოსვლა. გამოვიდა, მოვიდა ქალაქსა ერთ-
სა, შევიდა კაცისა დიდებულისა. დია კარგა დახუ-
და; ვითა მართებდა, გაასვენა. დიდებულს ერთი
რგის წლის მარტვილი ჰქუვა და უსარადა. გამოსდა
უბო, კარზე ტირილი შემოესმათ, მკვდარი მიაქუნდათ,
უთხრა მამას: გადი, შვილო, მკვდარი მიაქვთ; სასე,
წარწედა, თუ ცხონდა? გავიდა მარტვილი და მოვი-
და, მოასსენა სიხარულით, ცხონდაო. მეორესედ
ხსვა მკვდარი გამოატარეს; გავიგნა გიდეკ, მარტ-
ვილი მერმე მწუსარებით შემოვიდა: ეს კი წაწმინდა-
თქვა მან განშორებულმან: მე ორმოცი წელი უდაბ-
ნოში ვარ და ანგელოზი საზრდოს მიზიდავს, მე კერა
ვსცნობ, ვინ ცხონდა, ვინ წაწმინდა? ამ მარტვილმა
ვით სცნაო? უთხრა მარტვილმან: წმინდას ამით ვსცნობ,
ვინცა ვინ კრი მისდევს, მას უური დაუგდეკ,
წელან ამას ამბობდენ, კარგი და ღირსი იუოგო
უწყინარიო, ღვთის მამებელი, და ვიცი ცხოვრებუ-
ლია, საქმით შეეტყობა. ასლა ამას ყველანი უხიო-

დენ, ავი, უწყალო და უსამართლო, მტუენი იყო, ღუთისა არ ეშინოდა და კაცისა არა სცხვენოდა; ამით ვიცი კაცო მისის საქმით იცნობებაო.

ასლა შენც გიტოვას შენი სიაგე სიტყვით და საქმით, მრავლის ავის მოქმედი სარ და ჩუწსც შეგ-ვიტყუაო. უთხრა ზისუსად რუქამ არაკი:

ერთი კატა დაიარებოდა, სასა ერთი ძუ ღოში მომკვდარი და ერთი ლეკვი დარჩოზოდა. წაიყვანა და ზრდა დაუწყო. რა გაზარდა, დიდი შეიქმნა, დაიწყო სადირობა და სადირის ჭამა, დღესა ერთსა სადირი ვერ იშოვნა, თვისი გამზდელი კატა მოინდომა შესატყუელად. კატამ რა შეიტყო, სეზედ გავიდა. ღოში ძირს წამოუწვა; უთხრა, ჩემო დედის უსყვარლეო და დამარჩენელო გამზდელო! უოკე-ლი შენი ზსიება რომ მასწავლე, ეგ სეზედ გასვლა რად აღარ მასწავლეო? კატამ უზასუსა: ეს ჩემთვის შევინახეო; რა ასე გამიტინდებოდა, მომხმარებოდაო.

მე ჩემი ცოდნა, თუ რამ ვიცოდე, შენ გასწავლე, და მე ჩემთვის აღარა შევინახე რა. აწ არ ვიცო, კილთა გუეკარ, და ბევრს ავსაც მიზამ.— თქვა კეზირმა არაკი:

ორნი კაცნი იყვნენ ქალაქსა ერთსა, ერთი წამდაწუმ სულ ტიროდა და ერთი სრულდობით იცინოდა, რომე მოწეენილს კერავინ სასეკდა. ჰკითხეს

მტირალს კაცსა, ავზე და კარგზე. საცინელზე და სატირელზე, სულ რატომ სტირიოა? მან ეგრე თქვა: რა გჭირს ეს სოფელი მოკლეა, ყველა კაცი ამ საწყითად საქმეს შრეებიან, საუკუნო სასჯელი დაჰყუბიათ და მით ვტირი, ყოველნი ჯოჯოხეთს აშენებენო. მეჩმე მას მოცინარეს კაცს ჭკითეს, შენ რა გაცინებო? მან ესრე თქვა, ეს სოფელი მოკლეა, ყოველნი კაცი ავს შერებიან, კარგს არ იქმოხენ, ყოველს კაცს უჭადაგი, ვერა დავაჯერებინე რა და აწ სიცილს ძალი მიჰყვ, მეც რომ ზრუნვით თავი მოვიკლა, რას მარტებს, ან რა მათი სარგებელიაო?

მის მსგავსად შენთვის ვიურვე, ვიწუსე, ვინაღლე. გასწავლე, ჩემი ვერა მოგასძინე რა; ასლა მეც სიცილს ძალი მიჰყვ.—უთხრა პასუსათ რუქამ არაკი:

ორნი მწკვარნი ნადირობას დადიოდეს. ერთს მინდორში ნასეს, მელას თაგვი შეუპყრია, და სან გაუშვებს, და სან დაიჭერს; სან ჭაურში შეაგდებს, ათამაშებს. მიუპარენ და მელი შეიპყრეს. უთხრა მელამ ძაღლებს: ჩემი დღენი სომ მოვიდა, ღმერთმა ჩემი თავი თქვენ მოგვტო, სადღა წაგივალ, ამ მინდორს სედავო; ამდენი შემასგეწიეთ,—თქვენც იცით, როგორც ჩემი გვარის თაგვის მტერია,—გამიშვიო, ერთი თაგვი დავიჭირო, ვათამაშო; მერმე, რაც გინდა მიყავითო! მოტუყდნენ მწკვარნი, გაუშვეს. მელამ

თავი დაიჭირა, ათამაშა. შეაგდო: დაიჭირა, ხან აქეთ ათამაშა, ხან იქით. თურმე ასეო სოლო ჩქონდა და შიგ შეკარდა. მოუხსდნენ მწევრები, და უთხრეს: შელო! გამოდი ერთი თავი ათამაშე, ის სომ დიდად გიყვარსო და მეტე შელო. შელო უთხრა: შარშან რაც ვათამაშე, ისიც მიმიძის, არამ თუ ასე გამოვიდე და ვათამაშო.

შარშან რაც მეუბენ და შენი ვისმინე, ისიც დიდად მიმიძის. თუ დამესწნებოდე, არცა რას ასე გეუბნები. თქვა ლეონ არაგი:

ერთი გოგასა კაცი იყო, ერთი მგლე ვირი ჭეკნდა. გაიზარა ვირი, წავადა მთაში გასასუქებლად, გასუქებული მუნვე პატრონთან მოვიდა. იმა პატრონს დიდად და ცოლს უთხრა, საუქვავი აჭიდე, წაღა წისქვილში დაუჭიო. ცოლს უთხრა: თუ ჩვენს ვარს იმდენი ჭეკა ჭეკნდა, მთაში მგლე წავიდა, გასუქდა და მოვიდა, მაგას როგორ გეზ იქს, უკაცოდ დაუჭვას და მოატანოსო? დაუჭრა ცოლს, გირს ჯიხი დაჭრა და ვირი გაძო წავადა ვირი; გინტა კაცმა წაიყვანა, ვინ იცის? გამადა ერთი გვირა, ვირი აღარ მოვიდა. წავადა ვირის პატრონი, მოვიდა მწიასქვილეს ჭეკისა, ვირი გამოკვსანე შენთან საუქვავითა და რა იქნა? მან ჭეკითა, ვინ გამოატანო? ვირის პატრონმა უთხრა: ჩეკა ვირი ასე ჭეკიანი იყო, კაცი არ უნდოდაო. იგი მწიასქვილე

ზრიკიანი რამ იყო, მის კაცის სიბრძნევე შეიგნა; მის ზემოთ ერთი ქოხს შეწისქვილე იყო დია ეშმაკი, მასთან მიასწავლა: აქ ჯერი არ ერგო და მასთან გაკვზავნეო. იცოდა, რომ ის ისე უცხოეს ტყუვილს ეტყოდა. მივიდა მას ქოხს შეწისქვილესთან, ყველა უთხრა. მან აგრე უთხრა: აქ მოვიდა, დაფქვა, მე ასე ჭკვიანი ვირი არ მინახავს! ერთი შავ-ჯოროსანი ოქროთ აკაშმული კაცი მოვიდოდა, მისი ჯორი ფეჭილით იყიდა, შენი ვირი ზედ შეჰდა, ზანგას ჩავიდა; მუნებური ყადი მომკვდარიყო და უდათ შენი ვირი დასკეს, იქ მონახეო! მან კაცმან დაუჟერა, ზანგას ჩავიდა. ნასა, ყადი შავ ჯორისა ჭზის, აკაშმულს; მის კაცის სიტყვა ენიშნა, შავი ჯორი იყო. უთხრა ყადს, მე ვერ მიცნობო? ყადი რას იცნობდა, მასუსი არ გასცა. შემდეგ უთხრა, ჩემი ვირი ხარ, რად გაამზარტავენებულხარო? რა ეს ისმინა, მრავალი სცეს, თავი გაუტესეს და გაამკეს. რა ყადი ტარულასთან მივიდა, მოვიდა იგი კაცი და იჩივლა: ეგე ჩემი ვირია, საფეჭავი მაგ ჯორში მიუტია, გამომეპარა და აქ ყადთ დამკვდარა. ყადმა თქვა: რას ჰმობს, კერავინ მიცნობთ, მამა-პაპანი ჩემნი აჰ დაბერებულან, რად არ გაამებთ მაგ კაცსაო. მან კაცმან ასრე თქვა: მოსამართლეხო! ეგ ყადი ნასეთ, ჩემს ვირს მიგინთ ბარკლებზე ლაგნიოჲე დადი აზის, თუ ეს ნიშანი ჭქონდეს, ჩემი ვირია, მომეცით; და თუ

აზა და ვსტუეო. უადს ქარი სჭირდა და ორსავე
ბარკლებზე შიგნით დუგუნები დაესხა: რან, თხავი ჩასადეს,
ნიშანი სასეს. გამტუენდა უადი, სამარალით მისა
ვირი შეიქნა! მასტეს მას გაცრა. მერმე უადი შეესკე-
წა, შენც იცი, რაც რეგვენობით არ მედავები, ჩემ-
თან ხელი არა გაქვს; მაგრამ ამ ჯგორს თავისის აკა-
ზმულობით მოგცემ, შენს ვირს სომ ესე სჯობს და
ხელარ მარცხვენ. მისცა ქრთამად ჯგორი და წავიდა
იგი გაცი.

ეს სომ უველა გაცმა იცის, შენც მას უგუნურ-
სავით რაც ცუდათ არ ედები, ჩვენში შენ საქამპარი
საქმი არა გაქვს რა და ჩვენც ქრთამს მოგცეთ, და
მოგვეშორე, გესვეწებით. — უთხრა პასუსად რუქამ
არავი:

ერთი გაცი იყო, ერთი დაღლეტილი ვირი
ჭეუანდა, წაიყვანა და სამოკარზე დააბა; თვითან მიღ-
მა დაჯდა და უურება დაუწყო. მოვიდა კატკაჭი, ზურ-
გზე შეაჯდა, დამპალს სორცს გლეჯა დაუწყო. ვირი
დაბმული ვერ აეშა და ტლინკვა დაიწყო. რამდენ-
ჯერ ვირი ტლინკს შეჭერიდა, მისი პატრონი
ჰაცი სიცილით ბნდებოდა. ტუიდან ერთი მგელი
უურებადა და თქვა, მე თუ მას ვირთან მნახვენ, ამ
სოფლის გაცი და ძაღლი სრულებით მე გამოიყე-
დება, და აგერ ვირი ლამის კატკაჭმა შეჭამოს და
პატრონი სარობსო!

იმისა არ ეოხს, რა შე სმას ამოვიღებ, ყველანი

ზირს შეკრებიან და მე გამოვეყვებიან, თვარს უმისოდ თვით გაერთიანდეს და ჩას სრის ღამას, ჩანს. თქვა ჯერმე არაკი:

ორნი ამხანაგნი წავიდნენ ნადირობად. ნასეს, ერთი მაწავარი დათვი მოვიდოდა; იარეს და მისი სარო ჰყოვეს. თქვეს, მის საროში მას დათვის ბელები იქნება, იგინი გამოვიყვანოთ. ერთი შიგ შევიდა და მეორე გარეთ დადგა. ნასა, დათვი დაბრუნებულყო და მოვიდა. მეორე ამხანაგი შეშინდა და სესე გავიდა, დათვი საროში შეკრულა მოინდომა; მან ამხანაგმა თქვა, თუცა დათვი საროში შევა, მას ჩემს ამხანაგს სომ მოჰკლავსო. დათვი რომ წელს წინათი საროში შეუო, ჩამოვიდა სიდამ მეორე ამხანაგი, დათვს გუდი მაგრ დაუჭირა, საროს ზირს ორნივე იქსნი მაჭირსა. დათვი ყვირილი შექნა და მიწას ბდღეს დაუწყო, სარო სულ მტკრით ავსო. მან შიგნითმა ამხანაგმა დაუძახა, ნუ ამტკერებ, მტკერმა დამარხოო. გარეთმა ამხანაგმა უთხრა: თუ გუდი სულ არ მეჭიროს, შენ მტკრის მოდენას მაშინ სასავო!

მეც თუ ამათი გუდი სულ არ მეჭიროს, და შენზედ მოუშვებდე, შენს უოინას ესენი მოგახსენებენ და მოგახსენებენ. უთხრა მას-ესაღ რეჟამ არაკი:

იყო ეახვან შა ერთი დიდებული და სოფნად ჰქვა ჩალი ერთი შენაერი. ეყოლა გაუა შვილი და რა მოინდოდა, მამა ჯედანი ათამაშებდენ. ცოლს

მარტვილი სთხოვა და რა მიადღია, სათუნს ფათე-
რავი დაემართა და იწეინა დიდად უზ-
ვან-შამ, და ცოლიც გააგდო, და შვილიც თან გაა-
ტანა მარტო უკაცოდ, და მან სსკა სათუნი დაისვა.
წავიდა სათუნი, სამკაული დამალა; ერთი მონძი
შეიმოსა, და ერთს მეწისქვილეს შეეწყო. ერთი მის
ტოლი ურმა მას მეწისქვილეს ჭეჯანდა და ორნივე
ერთად იხრდებოდნენ და თამაშობდნენ. მეწისქვილის
ძე მცირეს წასქვილს აშენებდის, ღარს და ბორბალს
აკეთებდის, კათა მამა შავას წესა; სათუნის ძე ტახტს
ჭკრეკდის, ზედ დაჯდის: მე დამაბოქე და შემომ-
ხიკაუო; ურმალითაგანვე ისე იფენენ. რა სვადმეტას
წლისა შეიქნა, მას მეწისქვილესთან კარგი ადგილი
სესილხარი იყო. უზვან-შამის სპასალარი თემის ასა-
წევად იარებოდა, მეს მოვიდა და დადვა. სახა ურმა
იგი და მოეწონა; იკითხა და მოასხესეს, ერთი სპა-
რალა დიაცის შვილიაო. სპასალარმა დაცე და მისი
ძე თან წაიტანა. მან ურმამ ასე შეაყვარა თავი, თა-
ვის ძეს იგი ერჩია, და დიდს შატივს უყოფდა.
დღესა ერთსა ჭკითსა შვილმა დედასა: გინა ვარ,
ან ვისი ძეო. დედამ უთხრა: შაის ძე სარ და ასე
მომისდა; მისთვის მეც გამომამო და შენცაო. შვილ-
მა უთხრა, თუ სსკა არ შეგიცოდებია რა, მაგისი ად-
გილი არისო. დედამ შეწიფიცა, სსკა არაო. გამოუღო
დედას სამკაული, ოქროსე გაუიდა, დასხა ოქრომჭედ-
ლები და სულ ოქროს სორბალი გააკეთებინა. წავი-
და ბახარში. გასაბსა, მეწვრინესა და მეწვრეს,
ხუეკელს სორბალი დაუწინდა, სამს დღეს უკან გასს

მოგიტანო. სასმელი, საჭმელი იყიდა და სხასალარს გაუშასპინძლდა. რა დრო გავიდა, სორბალი აღარ დაისხსა, მოვიდნენ ჯაჭრები და სორბალი მოუტანეს, ფასი სთხოვეს. მან შორს დაუჭირა, მე ფასი გინ მომცა? ჩვენი ქვეყანას მაგას ვსთესავთ, მოვშვით და მაგას გავუყიდით; მე სხვა არა მაქვს რაო. წავიდნენ გაჭარბი და ყაზვან შას შესჩივლეს. უსმეს მას ყრმასა, ჭკითეს; მან იგივე თქვა. ყაზან შა ყოველი სორბალი მოაღებინა. წინ დაიგროვა, ჭკითსა მას ყრმასა: აქაც მოვა ამისთანა სორბალიო? მან მოახსენა, ყოველგან მოკავო. მაშინვე ბაღი დაბარვინა და, უნდა რომ დათესონ, მოახსენა, აგრე არ უნდა, ასეთი კაცი იშოეთ, რომ ფათერაკი არ დამართოდეს, თორემ არ ამოკაო. შეიქნა მოკითხულობა: ვის არ დამართია ფათერაკიო, გერეგინ ჭხოვეს, მოახსენა, თქვენ ხომ არ იკადრებდითო? მან უთხრა, მე წელანაც დამეძრთაო. მეტვე მოახსენა, რა სირცხვილია, შინ მოვიკითხეთ და ხათუნმა თავი დაიმდაბლეს და დათესოსო. შევიდა ყაზანში, გერც მუნ ჰოვა. მოვიდა, უთხრა, რა ვქნა, არ იშოებაო. მეტვე ყრმამ უთხრა, მამ დანაშაული არ იყო, ან დედა რად გამიგდე და ან მე რათ გამაგდე, თუ სხვა გი არავინ იშოებოდაო. რა შეიგნა მისი შვილობა, ეელს მოესვია და დედა მისი აგრევე სათუნად დაისვა და შვილი შვილად.

აწ მეც თუ მაგის მეტი შეცოდება არა მაქვს, რომ კარგ სიტყვას ვარ და პასუხს მოგცემ, მაგასე რათ მაძახე მაგ კაცთა და გამაღასვინებ. მიიხარ, უთქმელი და უსიტყუო კაცი ვინ არის? თქვა გესირმა არაკი:

იყო მეფე ერთი და რა მოიწია დღე სიკვდი-
ლისა მისისა, მოუწოდა ძეს თვისსა და უთხრა,
სხვას ანდერძს არას გეტყვი, ოღონდ ეს ათაჲ: ქო-
სა კაცი შენს საბრძანებელში ნუ გინდაჲ. მაკვდი
მეფე, და გამეფდა ძე მისი. ასე სძულდა ქოსა კაცი.
მის სახსენებელს კერავინ ახსენებდა. დღესა ერთსა
ერთმა ქოსამ ყვაილი მოუძღვნა. იწყინა, მიუსია
ხელარგნოსანი კაცი, ეგოდენი სტემეს, შებნდა; შეე-
ცოდა მეფეს და თქვა, ნუ მოჭკლავთ, ბრალთა, ერთს
სახლში შეიყვანეთ, ეგება არ მოკვდეს და გააძეთო.
მზარეულთ უხუცესმა წაიყვანა, ქოსა ეშმაკურობით
იქმოდა და მოჩნა. ასეთი საჭმლის კეთება დაიწყო,
მეფე მის მეტს აღარას სჭამდა. შეუყვარდა მზარე-
ულთ უხუცესს და აპატიკა. დაიწყო ამხანაგებში
ჭანდრაკის მღერა და ასეთი არავინ გამოჩნდა, მის-
თვის ეჯობნა. ესმა გეზირსა, ღია უყვარდა
ჭანდრაკის მღერა და კარგადაც იცოდა. მიიყვანა გე-
ზირმა, მღერა დაუწყო, მასცა აჯობა. ქოსის ქებაჲ
მეფემდის მიაწია. მიაყვანინა მეფემან გეზირს და
მას ჭანდრაკი ამღერა. აჯობა გეზირსა და დიდად
შეუყვარდა მეფესა. გამოხდა ხანი, მას გეზირს გეზი-
რობა წაართვა და ქოსას მისცა. ასეთი ყმა შეიქნა
ქოსა, მის უკითხვად საქმეს არას იქმოდის. მოუ-
ხდა მტერი. კელარ გაუმაგრდა, რაც ეზიდებოდა
ოქს ცხენს, თვალი და მარგალიტი აჭკიდა; ერთზე
თვით შეჯდა, ერთზე ქოსა შესვა და გარდაიხვეწნენ.
მივიდნენ სხვის სამეფოსა. გეზირმა ურჩია, შენ

გმარწილი კაცი ხარ და მე მოხუცებული ვარ, აქ რომ შენ ბატონობა სთქვა და მე უმობა, არამც სარცხვილი იყავო და პატივი არ დაგკდევანო. თუ დამიჯერებ შენ ჩემი უმობით გამომაცხადე თავი, და მე შენ ბატონათ გამომაცხადე, უფრო პატივს დაგვდევენ. მეფემ უთხრა, ებეც აგრე იყოს: რასაც კაცს მამის ანდერძი არ დაუსწავლია, უარესიმც დამართებიაო!

გიცით შენ მას ქოსასავით ქოსა ხარ, და კარგ სიტყვა და ენიანი; ასეთსაც იტყვი, კაცი დაჯერო. მას ქოსასავითაც გინდა ჭქნა, თუ დრო დაიქცე. უთხრა მასუხად რუქამ არაკი:

ერთი მებაღე იყო, მოსავი ღმთისა და მართალი კაცი. გინც მასთან მივიდის, ხილი მიართვის; ერთი ბროწეული გამოწურის, რა გინდ დიდი ჯაძი ყოფილ იყო, ერთის ბროწეულის წვენით აავსის და მას ასმევდის. დღეს ერთსა მეფე ეწვია სხვის ტახისამოსითა, მებაღემ ვერ იცნა და ხილი მიართო და ბროწეული გამოწურა. გაუკვირდა მეფესა ერთის ბროწეულისაგან ეგოდენა წვენი: მე რატომ ჩემნი მოხელენი ცოტას მომიღებენო! მათ მოვჭკითხაო. მეორეს დღეს კიდევ მოვიდა მეფე და ბროწეული გამოაწურვინა, მცირედ წვენი გამოვიდა. ჭკითხა მებაღეს, გუშინ მრავალი წვენი გამოვიდა, ახლა რა დამართაო? მებაღემ უთხრა: ძმაო, ჩვენი მეფე აქამომდე გუფლსხნისი და უხვი კაცი იყო და მით

იდი გამოსავალი ჰქონდა, ახლა თურმე გულში
ზრუნვა რამე შესვლია და იმიტომ მოაკლდაო. მე-
გმან ჰსენა მისი გულის ზრუნვა და წაჰიდა.

თურმე ჩემს მოწუხაღეს მეფესაც თქუენის გეს-
ჯოვანის ენისაგან ჩემსე გული გარეგნია და მით
ქუბნებით მაგ რიგად, თვარა ვერ მეტყუადით. თქვა
ჯეონ არაკი:

ერთი კაცი მივიდა უსაბთან, უთხრა: ძმაო ფა-
ი მზა არა მაქვს, ერთი ცხვრის ფეშხო მომეც და
ჩაღ ფასს მოგცემო. უსაბმა უთხრა: შენ არ გეკა-
დრება, სისხლიანი კორცი გეპურას და მიხვიდოდე;
ადგომს მიდი, ერთის მონის ხელით შენის თმის
ეწვი გამომიგზავნე, გინიშნებ და გამოგიგზავნიო-
ბავიდა კაცი იგი და ერთის მონის ხელით თმის
ეწვი გამოუგზავნა ნიშნად: აჭა ბეწვი, და ხორცი
კოხაკაო. უსაბმა უთხრა: ვაჟო! თვით აქ იყო,
ვერი და უღვაშიც ზედ ესხა, არამც თუ ერთი
მის ბაღანი, და ერთი გამოსაცოხნიც, არ ვაჭამე,
ხლა ერთის ბაღნით ბევრი რათ გაუგზავნოო!

შენც ისე როტავ. მეფის შვილი და კეზიჩო-
მომ შენთვის კარგნი იუვნენ, მაშინ როდის იყო მე-
ვე შენსე გულ-ტკბილად, რომ ახლა ესენი გემდუ-
იან? მეფე შენსე გულტარეგნილად არ იყო. უთ-
რა ზასუხად რუქამ არაკი:

იყო სოფელსა ერთსა ხევი ერთი კლდინი და

ხრამი ღრმა ჩასაკლელი. მთანი მოსდგმიდენ, მუნ
კიდი იდგა და მის თემის კაცნი მაზე გადიოდენ;
დაიშვიდრეს ქაჯთა და მაზე მაკალ კაცთა ზოგს
ლოდს ესროდენ, ზოგს ეფეთებოდენ და შეშლიდენ.
შეწუხდა თემი და მეფე მის ადგილისა, მას ადგილს
კერა უწამლეს რა. მოახსენა ერთმა კაცმა, მე თუ
მიბრძანო, მე გამსახრო. დაუმაღლა მეფემან და წა-
ვიდა კაცი იგი, ორი ორძალი წაიღო, ორი ხირაუ-
ლი, ერთი ქიშა ღვინო, ერთი ქიშა საძილო წამალი
და ორი ფიალა, და ერთი ღორის ჯაგრის თოკი.
მივიდა მას კიღზე; ერთი ხირაული მიღმართ გა-
ყინა, ერთი ორძალი და ერთი ფიალა და საძილო
წამალი მასუდ დადგა. მოღმართ სხვა ხირაული გა-
ყინა, თოკი ქვეშ დაიდგა, ზედ დაჯდა, ღვინო მოი-
დგა, ორძალს კერა დაუწყო და ზედ ემღერებოდა.
ღვინოს სმიდა და მარტოობის ლექსს იტყოდა. ნა-
ხეს ქაჯთ ეს საქმე, ორნი იყვნენ, მოვიდოდენ, მას
ხირაულზე დასხდენ, მათცა სმა დაუწყეს, და ორძალს
კერა. უფო საძილო წამალი და ორთაჲ დაქმინა. ადგა
კაცი იგი, ორნივე ქაჯნი იგი ხირაულში გახვია, მა-
გრა ღორის საბლით შეჭკრა და მეფესთან შეკრული
მიიყვანა. მათ ქაჯთაც გაეღვიძა, ჭკითხა მეფემან,
თქვენა ხართ ქაჯნიო? მოახსენეს, ჩვენ არა ვართ,
ეს თქვენი კაცი უოფილა ქაჯიცა და ეშმაკიცა.

მის მსტაცად, თქვენ ხართ უოვლის ავის

მქნელი და თქვენ ახდენთ მეფის გულსა, თუკარ ჩემი უზომოდ მოწველე ბრძანდებოდა. თქვა ჟუმბერ არაჰი:

ერთი გლახაკი კაცი გამდიდრებულ იყო და თვის შვილისათჳს ერთის მდიდრის ქალი ითხოვა. მან მდიდარმა თქვა: უარი უთხრა, დამეტერება, და მივსცე, არ იქნება; ამას გეცდები მიზეზით მოვრჩეო. უთხრა: თუცა ეკ შენი შვილი ერთს წელს სიგლახაკს იწეებს და კარდაკარ მავალი და მთხოვარი შეიქნება, მივსცემო. რა მისმა ძემ მოისმინა, დაიწყო წლამდინ სვლა და კარდაკარ თხოვნა. რა წელიწადი გასრულდა, კიდევ სთხოვა. მეტე უთხრა: თუცა ახლა მავლობას და თხოვნას მოიკეთოს, მივსცემ, თუკარ მავალს გლახაკს როგორ მივსცემო? რა მას მავალს გლახაკს ესმა, შორს დაიჭირი, ერთს წელიწადს ძლივ ვისწავლეო, როგორღა მოვიკეთოო? მან თხოვნა არ გაუშვა, და მან ქალი აღარ მისცა.

აწ შენც მაგ ჩხუბიანსა და ავ ენას ნაჩევეი ხარ და არას მიზეზით არ მოიშლი, რადგან წლის ჩვეულება ძნელი მოსაკვეთია. შენ ხომ შენი დღენი მაგ საქმეში დაგიღამებია, და შენ როგორ მოიშლი? უთხრა პასუხად რექამ არაჰი:

იყო ერთი მოურავი. ღია კარგი კაცი იყო, მაგრამ მისი სახელო კაცნი გაუმტერდნენ, შეასმინეს მეფესა და მას წაართვა მოურაობა და სხვას მისცა. ახალი იგი მოურავი ავი კაცი იყო და ბევრი ძალი

უყო. დაღონდენ იგი კაცნი და თქვეს, ეს ხომ არ ძალგვიც; მეფეს კიდევ სხვა მოურავი გამოვსიხლოთ და აწ რა კვქნათ? შეიყარნენ კანით დედაკაცადის, და ათსავ თითებზე სანთლები დაინთეს, და ბაზარსა და ქუჩებში სვლა დაიწყო. იკითხა მეფემან, რას ეტარებინაო? მათ მოახსენეს, მაშინ რომ მოურავი გაეპდეთ, მას ვეძებთო და ვერ გვიპოვებიაო.

მე ხომ თქვენ კიდევ გამათავეთ, და ვიცი თქვენის ნებისა დამემართება; მაგრამ თუ სანთლით არ მომნახოთ, შეიტყობთ! — მიეპურა ყური მეფეს; ხან იცინოდის, ხან იამის, და ხან გაწერის, და არ გამოიჩინის სიუკარულისა მათისათვის, და დაეტეო ბოლოდ, რომ რუქაზედ ავგულ ქმნილ იყო. თქვა არაკი:

ერთი მძოვრი იდგა ადგილსა ერთსა, და შეიღირვა ძაღლნი ეხვეოდენ, სჭამდენ მძოვრსა და იღრანებოდენ და შუღლობდენ, და ჭკბენდენ ერთმანერთსა. ნახეს მგელი მომავალი, მათ შუღლი, ღრენა და კბენა გაუშკეს, და ყოველთ ერთად შეუტივეს, და მგელი გააძეს, მოიქცეს და მასვე მძოვრზე ისევ შუღლი დაიწყო. რამდენჯერ მხეცს ნახევდენ, მას ერთპირ დაუხდიან, და მერმე ატრევენ შუღლობდიან.

აჰა თქვენც, ან დღე იცოდეთ, ან ღამე; მტრისა გაიგვიით. ან ჩემი რამ იურკეთ და მერმე კიდევ

იუბენით და იკამათო. თქვა კეზირმა არაკი:
იყო ბურსას დიდებული ერთი დიდ გაჭარი,
მდიდარი, ღვთის მოუკარე, ბედნიერი, და რასაც სახ-
ლში იდგა. კედელში ერთი ჰალა ერჭო. მოვიდის
მტრედი და მას ჰალაზე ბუდე გააკეთას, და ხუნდები
გამოჩივის. დღეს ერთსა ნახა ქარკანი დიდი და
მიაგება კაცი, მოიყვანა და ახლა დააყენა. მას ქარ-
კნის უხუცესი ყრმა კაცი იყო, ინდოეთით წამოსუ-
ლი დიდ გაჭრის შვილი, და მამას ასი აქლემის სა-
ჰალნე ღარიჩინი და მისაკა გამოეტანებინა, და ასრე
დაემცნო: ერთს კაცს მიჰყიდე, და ერთი რიგი ფასი
აიღე, ან ფლური, ან სულ მარჩილი, და ან ასლანი.
მან გაჭარმან ესე ყოველი უთხრა. თქვა მამის,
ბრძანებას ვერ გარდავსდებიო, და ესოდენი ვის
ექნება, ესრეთის რიგის ფასით იყიდოსო. და მან
ბურსელმან კაცმან უთხრა, მე ვიყიდი, რომელი ფა-
სი გინდაო. მან ინდოელმან გაჭარმან გამოსცა და
უთხრა, სრულებით ასლანი მინდაო. ბურსელმან გა-
ჭარმან უბრძანა მსახურთა, მისის ფასისა სულ ას-
ლანის გეცხლი შეკრეს. მერმე ინდომ თქვა არა, ეგ
არ მინდა, სრულებით მარჩილი მინდაო. დაცალეს
მისი ტვირთები, და მარჩილით აავსეს. მერმე ფლუ-
რი მოინდომა. ამიტომ სცდიდა, მისი საქონელი
უნდოდა შეეტყო, რაერთის მქონებელიაო? ბურსელს
გაჭარს აბანოს აშენება უნდოდა, კირი დასეულილი

მზად ჭქონდა, და რა რომ ინდოელი მოვიდა მაშინ-
ვე ის ასი საშალნე დარჩინი მისაკი დანაუკინა და
მას გირში აარკეინა; აბანო ააშენა და მაში აბანა,
მრავალი აჩუქა და გაისტუმრა. ინდოელი ვაჭარი
წავიდა დიდად გაკვირებული მისის სიმდიდრისაგან.
გამოხდა ხანი და ტრედმან რიგი გარდიცვალა, მას
პალოზე ბუდე აღარ გააკეთა და აღარც შემოვიდა
სახლსა. თქვა მან ვაჭარმან, დღეს ვნახე ჩემი ბედი
უკუღმა დაბრუნდაო, ქონებიდან დავიცლებიო. ვაჭრო-
ბიდან ხელი აიღო, საღაროები დაბეჭდა, გლახური
შეიმოსა, აღარც ცხენზე შეჯდა და წავიდა ქვევითი.
მრავალი იარა, და დაშვრა მეტად, და მიეგდო ერ-
თსა ადგილსა. მოვიდა სოფლის ხეასტავი და ერთ-
მან გირმან ზედ ვაჭარზედ გადილაჟა, და დ
მან დიდ ვაჭარმან თავი არ მოარიდა; თქვა, ვიცი,
ბედი უკუღმა დაბრუნებული მაქვსო და ესეც შევი-
რაცხო, თვარა განა სხვას ადგილს ვერა ჭპოებდა,
ჩემთვის არ დ ზე ადგა და წავიდა, მუნა-
მდე იარა, ინდოეთს მივიდა. დანიწყო გლახაკურად
სკლა, ბაზარში ვიდოდა და ნახა მან ბაზარო მჯდომ-
მან, იცნა და ორი ფულური საგლახაკო მისცა და
მონას უთხრა, ჩვენს სადგომს მიიყვანეო. რა დალა-
მდა, მოვიდა, ჭკითხა, რა დაგმართებიაო და რა
მოგიხდაო, მან ეგელა უამბო. რა მარტალი შეიგნა,
მივიდა, მამას უამბო, დიდად გაიხარა და დიდის

პატივით შეინახა. იმყოფებოდა მუნ, თურმე ღმერთმან მისი სასჯელი და ეგოდენი ჭირი შეუწირა, და ბედი წაღმაჲ დაუბრუნა. მას სახლში სადაც იდგა, ერთი პალო იყო, შემოვიდა ტრედი და პალოზედ ბუდე გააკეთა და კვერცხი დადო. შეიგნა მან კაჭკრმან მისის უკუდმართის ბედის წაღმართობა, და გამოეთხოვა მასპინძელს, მივიდა შინ და ეტრეკ კაჭკრობა დაიწყო.

მაღალო ხელმწიფეო! თვთ უძლეველმან თავმან თქვენსმან უწყის, მე ვითარღი ამხანაგი და მოყვასი ვარ რუქასი, მაგრამ ვიცო, ბედი უკუდმა დაბრუნებია. უშლი, გასწავლი და არ ისმენს; თვარა მე ან ერთთან და ან მეორესთან სანამეტნაო ხამტეროასამო-ყერო რა მაქვს. თქვა მეფემან არაკი:

იყო ერთი მეფე, მოსამართლე, მოწყალე და მდიდარი, ურიცხვი საქონლის მქონებული. დაბერდა და ერთი შვილი ჰყვანდა კარგი, მეფობა მას მისცა და უოხრა: შვილო ჩემო! ჩემ მაგიერ შენ იმეფე და. ვირემ მე ცოცხალი ვიყო, ჩემს საღაროს ხელს ნუ მიჭეოფ; და რა მოვჭკედე, ჩემის სულისათვის გლახაკს მიეც. უსმინა შვილმან, და ესეთი სამართალი და სიკეთე გამოიჩინა, მამა უოკელთავე დაავიწყა, და კარგად დააწყო მეფობა. დღისით ცხენს არ შეჟდის, ღამით შეჟდას, წავიდის და ღამებრები უგან მიიდეკრის, წინ არ გაიმძღვანის. უკვირდა უოკელსა

გაცსა, და ვერკინ იკადრბ მოხსენება. იკითხა მამამან მისმან შკილსა, ვითარ მეუობსო? მათ ყოველივე მოახსენეს, მეუობისა ქება და ღამე სიარული. მოიყვანა მეუკმან და უთხრა, შვილო, შენი დიდი ქება მესმის და ღამით თუ სკლა გეყვარს, ღამწარი წინ წაიძღვარო, ის უმეობესია უკან დატარებასაო. შვილმა მოახსენა, დღეისამდინ ვერ შემოგვადრე, თვარამ მისთვის ვჭქნი ეს საქმე, სალაროც თქვენსავე სიცოცხლეში წინ წაიძღვაროთ და გლახაკს უბოძო, ისი სჯობს; თვარა მას უკან გაცემული უკან მიდევნებული ღამწარი იქნებაო. იამა მეუფესა და ყოველივე გასცა, დაუმაღლა შკილსა და თქვა, ყოველივე კეთილი სიცოცხლეში ჭქნას, სჯობსო, და სიკეთის ქნას დაეშუქოს.

სეფრაქ! განა მე არ უწყი, მაგრამ მაგ რუქას ესრე ჭკონია, ჟერეთ ესრე სჯობსო, მეცმე სიკეთეს გიქო. ეს გი არ იცის, სოფელი მოკლეა და მოუსწრობს, ავ ნაქნარი და კაის უქნელი რჩება და მეცმე კელარას წაიძღვანს ავანაქნარის მეტსა. — თქვა კეზარმა არაგი:

ერთმან ქორმან ერთი იხვი შეიპურა და ჭამა ენება. იხვი ეკრევ უქნებული ცოცხალი ეპურა. ზეი-დამ მონადირისაგან შეშანებულიან ერთმან კაკაბმა ჩამოუარა, ქორი წაეტანა, ამასაც დავიჭერო, იგი

იხვიც ჭანგიდამ დაეხრწია და წაუვიდა; ველარც კაბას მოეწივა, და ორივე დაეკარგა.

ახლა თქვენმა რუქამ რომ აკვაცობა გაუშვას და სიკეთეს გამოუდგეს, მას ველარ მოეწივა და ისიც დაეკარგება, და მას ქორსავით დაემართება, და საბრადლო შეიქნება. თქვა მეფემ არაკი:

ერთს მთაში მომცრო წვიმის მღვარი გუბე დარჩომილიყო. მივიდა ერთი იხვი და ჩაჴდა, და იყოფებოდა. ერთი მეკარი დაემობილა იხვსა და ერთად იყენს, და რაც გაეწუბოდა, შეექცეოდნენ. რა მზე გაცხელდა და ზაფხულმან სითბო მოუმატა, წყალმან გლეხა შექნა, იხვმან უთხრა მეკარს, მოდი, ადგილი გიცვალათო. მეკარმან უთხრა, შენ აქა იქა თრეკას ჩეუელ ხარ, მე სამეკიდროს გერ დაუტეეობო. იხვი გაფრინდა, სადაც დიდი წყალი იყო, იქ მივიდა, მეკარმან სამეკიდრო არ გაუშვა ცოტას ხანს უგან იხვმა თქვა, წავალ ჩემს ძმობილს ენახავ, რასა იქსო? მოვიდა, გუბე გამხმარ იყო, მეკარი მომკვდარ იყო; უთხრა, ძმობილო, მაგისტანას სამეკიდროს სიყვარულს ჩემუელად სიარული სჯობნებიაო!

რადგან რუქა აგრე ავის საქმის ქნასე დამკვიდრებულა, თქვენ კი ნუ აჭეუებით, კარგი ქენათ და მაგას იმ მეკარსავით დაემართებაო. თქვა ვეზირმა არაკი:

იყო ერთი მეფე სახელოვანი, მოწყალე და

მდიერი. ჭეკა აქიმი ერთი, რომ სენი უგუზნებელი
კერ მოურჩებოდა. ორი დიდებული დასწეულდა მე-
ფისა, სასტიკითა სენითა, ერთი ესრე შეკრულიყო
მუცელში, ათხუთმეტს დღეს ერთხელ კერ გავიდის,
და ერთი ასე გახსნილიყო დღეში ორმოცჯერ იეკან-
დის. დიდად დაშვრა მათ აქიმობაზე და კერ მოარ-
ჩინა. ჭკითხვიდა მეფე მათ ამბავს მრავალ გზის.
დღესა ერთსა მოეხვია აქიმი მეფესა მუხლსა და
მოახსენა, თუმცა რისხვა გნებავს ჩემი, მომკალი,
და თუცა წყალობა ეს მითავე, მათს აქიმობას მო-
მარიდე: ერთისათვის ამაზე კალამებ დღესაო, ცოტად
გავიდეს, და ერთისათვის ამაზე კათევ ღამესა, რა-
დეს მელიქსოს მისი გასვლა! ჩემის სიმდიდრისა-
თვის მეფეს ვეკედრები და ცხოვნებისათვის ღმერთს.
ამაზე დაეასრულე ჩემი სკეწნა, და რით უნდა ან
ერთსაც არი კელიქსო.

სე მეფეო, შენც შემეკედრე, და მათს უბნობას
და მათში გართვას გარდამარჩინეო. თქვა მეფემან
არაკი:

იევენე ქალაქსა კოსტანტინეპოლისასა ერთი
ცოლქმარნი, დიდად მოუკარულნი. ქმარი ბაზარში
ჟდის სუიდად რაოდენის რისამე, და თვალ აგნა
ქალმან ვინმე. იგი მრავალ ჯერ გარ უარის და კერ
აკრძნა მან კაცმან ტრფიალება აშიყისა მისისა. მერ-
მე ქალმან მან ფიალა ერთი აავსო წყლით, და ფურ-

ტელი ჭანდრისა ზედ დაბურა, და წინაშე დაუდგა; კაცი იგი გაჭკვირდა და კერა შეიტყო რა, და დას-
ნუელდა. უთხრა ცოლსა, ერთმან ქალმან ესრეთ მი-
ქნა, და მასუკან ავადა ვარ, მე კელარ გვეთიღობ.
ცოლმა უთხრა, ქალი იგი შენი ტრფიალი უოფილა
და მით დასნეულებულ ხარ; თავს რად მოიკლავ.
წადი მის ქალსა თანა. ქმარმა უთხრა, არ ვიცი სად
არის. უთხრა ცოლმან, სადაც სახლის წინ ჭანდარი
იდგეს და ჭანდრის წინ აუზი იუოს. მუნ მოხსახე
და ჰპოებო. წავიდა ქმარი მისი და ადგილი იგი
ჰპოვა, კარი დახშული იყო და არ გააღეს. მივიდა,
ცოლს უთხრა. მის კარიდამ შენი მისგულა არ ნებაეს,
სხვის კარით მიდიო. წავიდა კაცი იგი, სხვის კარით
შევიდა, მას ქალს შეეყარა, და ილხინეს, და იმუსა-
იბეს. მოვიდეს ბაზრის მცველნი, და მათ ქალუმათ
კარი დაუჭირეს, მრავალი ქრთამი აძლიეს და თავი
ვერ დაისხნეს. მან კაცმან ერთს ერთი ფლურა მის-
ცა, თავის ცოლთან გაგზავნა, ჩვენ ესრეთ მოგვეკ-
ლინაო. იგინი ბაზრის მცველთ წაიყვანეს, საპატიმ-
როსა დაახნეს, ენებათ მეორეს ღდეს უადის მოხსე-
ნება, და დახოცა მათი. მან კაცის ცოლმან ერთი
წიგნი დაწერა უაღთან: შენ სამართლიანო მსაჯულო!
შენს დროში ცოლქმარნი ერთმანერთის უოფისა-
თვის, კის გაუგონია, შეიპყრან და დაატყვევონო.
კის რამად ქმნილაო? და თვით ზეწარში გაეხვია.

სადაც ქმარი დაბმული და იგი დიაცი იყო, მუნ მი-
ვიდა. მეზატომრეს შეესვენა, ვალი მართებს, მას კაცს
ჩემიო, და მუნ შემიშვიო. რა შეუშვა, ზეწარი მას
ბოზს დიაცს წამოასხა, გამოუტყუა და თვით ქმარს
მოუჯდა. რა ეადს მისი წიგნი მიუვიდა, დია მიწინა;
გაგზავნა კაცნი და მის წინ ჰყრობილნიც და შემპერო-
ბელნიც მიაიყვანა. მათ შემპერობელთ ფიცეს, ესენი
ისიძვიდეს და შევაპყარიო. მან ქალმან
ესე უოხრა: მამა ჩემი, ეს კაცი, ჩემი მთხოველი და
მენიშნე ეს კაცია; მათ ჭკითხეთ, თუ მე ამ კაცის
ცოლი არ ვიყო. თუ ბ ას მიდებთ, სხვას კაც-
თან მიწუინეთ, თვარამ ჩემ ქმართან ბ ას ვერას
საქმით კერ მოვრჩებიო.

ზე სედრაქ, მეც მიმძიმს თქვენი ასრე გარდა-
ვიდება, მაგრამ ესრე ვხედავ, გერც შენ გარდაჩნები
ამ საქმეს უფათერგოდ. გერც მე, და გერც სხვა.

დასასრული